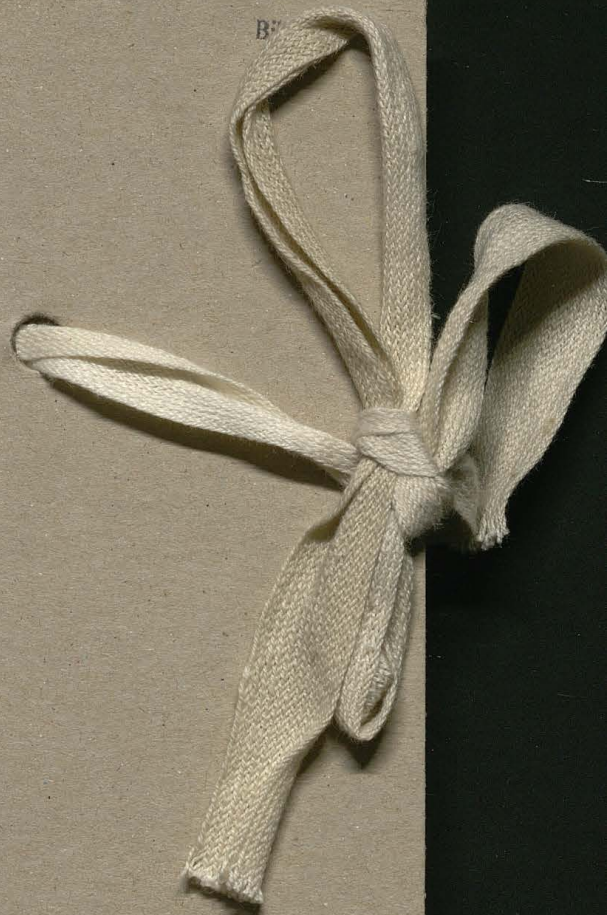

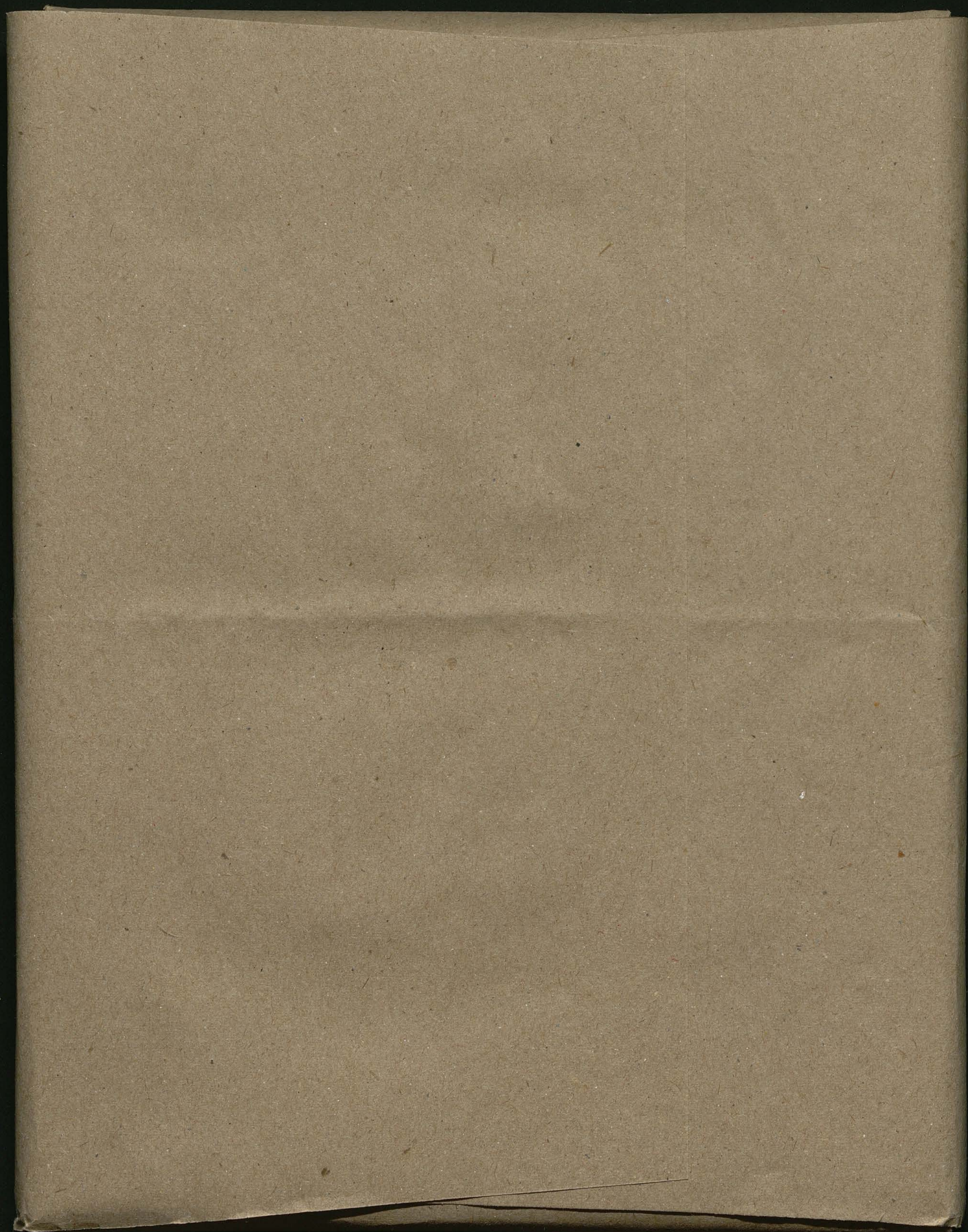
7961

II

B

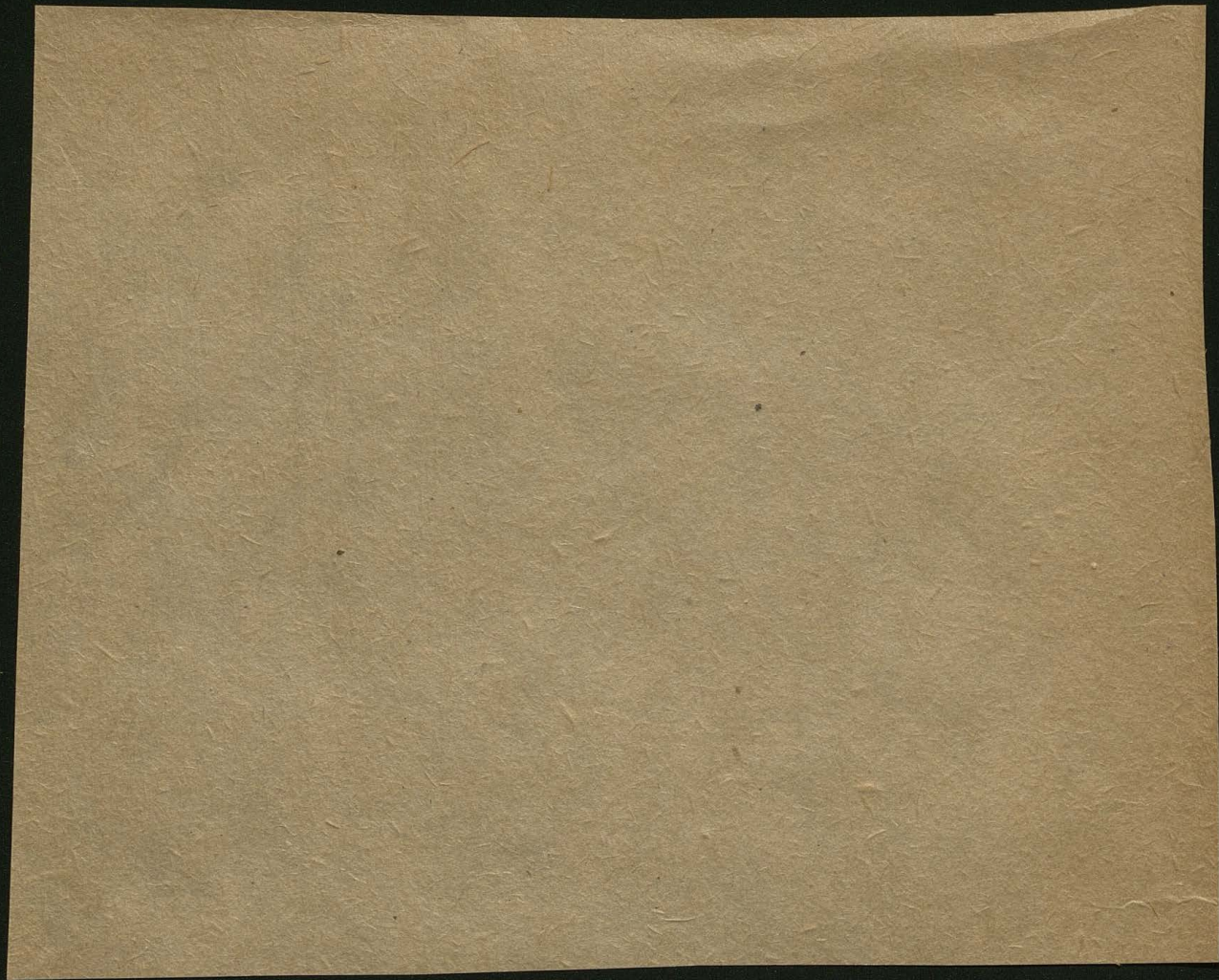
7961.

Adam Bocheński

Prawo dawniejsze polskie

Łódź 1840 - 1841.

(Dopiski z 1876 r.)

Rekopisy

Z daru p. Bocheniskiej
w roku 1938

Kor. 2

22. B

12c

Dr Pietak Leonard

~~Do~~
~~Prawo spadkowe rzymskie~~

~~Tom I. str. 387. T. II str. 218~~

~~Lwów. 1882.-88~~

Prawo. 6093.

8vo

No 1

Lebanon dawniejsza Polskiej

Wielki piekny

Adam Prochowski

1840

Wielki piekny

Wielki piekny Wielki piekny Wielki piekny

Wielki piekny Wielki piekny

Wielki piekny Wielki piekny Wielki piekny

Wielki piekny Wielki piekny

Wielki

Wielki

P.
H.
I.

Pr^{em} N
5
1
2

(Wlep) Introductio
in ius antiquum polonum
momentum studii iuris polonum

Post revindicationem regnorum Galicis Lodovicianis
litteris patentibus de die 2° Octobris 1775 dictum fuit
quod leges patris calerent, donec novus codex in lucem pro-
duceretur, in vigore permanere debeant. At per codicem eo
universalem isti promulgatum, omnes, obiecta huius co-
dicis conseruantur leges et consuetudines et abrogant. Ta-
men § 5 huius codicis enuntiat quod leges retro in agant.
Itaque sancitum est ut hic codex respiciendo ad legem
quo vim obligatorem obtinuit § 1° Januarii 1812 ad actus
precedentes et iura prius acquisita, non sit referendus,
nullo discrimine an actus in negotiis iudicis libe-
ralibus, an in ejusmodi voluntatis declarationibus
constant, quod a declarante propria auctoritate iuratus
sunt, et preceptis huius codicis conformari possunt.
Deinde nostris quique temporibus iuris polonici studium
maximi momenti est pro Galicianis: pariter ideo, quia
in terra Galicis ad causam adito promulgationem huius
codicis doctor applicabile est; pariter: quia ab antiquo
legum antiquorum Poloniae documenta antiqua per sepe occur-
rentia nec intelligere possumus, ut staceam de momento
historico, quod nempe cuilibet genti maxime est sanctissimum
numus respicere scilicet quomodo legislatio ejus fuerit
exalta.

Historia iuris Polonici
Fide Narusiewicz: Tom II p. 187. Regnum Galicis Lodovicianis
venit orientem a Chrobatis magnis, & versus
occidentem a Chrobatis rubris occupatum fuit, & proinde
antiquitus Chroba magna & rubra nomen habebat. Demum
sepius haec terra per partem ruficam & polonicam divi-
videbatur, pars rufica imperabat progenies Vlademiri
Magni, qui regno inter se diviso, principatus Italici, &
Włodzimiri, Doremis, Brest, Trembovka, & Davino,
quod condividebat, pars altera ad Poloniam minorem
pertinebat.

varietatem ditorum iudiciorum sua causarum deci-
dere & evellere, quod deinceps perpetuis temporibus, loi
eadem statuta & constitutiones, habeantur, exerceantur,
& observentur, per omnes & singulos iudices, officiales,
& eorum ministros, reliquosque nostros subditos et
terrarum nostrarum inhabitatores, ne quisquam aus-
deat, quovis modo temerarie contraire, sub gravi
nostre indignationis poena.

Pater itaque proceres quidem convocabat, ut nulla p[ro]p[ri]a con-
sulendi erat necessitas, ideo eos adhibebat ut edocerentur,
quid esset principi, manente ejus decernendi libertate.
Sic Carimirus M. 1300 quibus proceres consuluerit, sibi id
renuntiavit, et anno 1346 pacem cum ordine Teutonico, p[ro]p[ri]a
voluntate & consentientibus ministris, sic Vlad. Jagello frustra
prolatis, & baronibus improbantibus Podoliam, Cracoviensi
Palatino Theodoro lege beneficiaria contulit, idem quoque
proceribus iuribus p[ro]cedit cum eligendum Casarem, ¹⁴⁰⁴ ^{anno}
idem dicendum de dignitatibus & pontificalibus qui
minores dignitates, & munera gerrebant, si quovis cum
proceribus in consilium adhibiti fuerint, tamen re-
gi ad ea, quae vel omnes & plures censuerint, ita adhi-
si ^{non} ^{esse} ^{possunt}, ut non potuerint ab eis discedere.

Subsequis temporibus autem factum, ut regum auctoritas
diminuta esset, cuius origo a Ludovico repelli debet. Ne-
pos scilicet Carimirus M. (fuit ex sol uxore illius Elisabethae
et Carolo Hungariae rege) cum in successione posteris mei-
culis ex stirpe Liardi, duobus solariis & honoraria prela-
tis fuisset, ut ubi voluntatem populi conciliasset, plura
de potestate sua renuntiavit, quae autem hic memorasse haud
jura. Auctoris populi iuribus sub stirpe Jagellonicam, ad
quam regnum per Hedvigam profati Ludovici filium
transiit, adhuc diminuebatur regia potestas. Primus Vlad.
Jagello 1404 nobiles in oppidum Koscyn convocavit, ut
ad redimendam terram Dobrynenensem, in tributum con-
sentirent, cum illud rex propria auctoritate impetra-
re non potuisset, quia immunitas ex antiquis libellorum a Lud-
vico concessa fuit. Tum prius conventus minores a nobi-

et postea
fuit
1404

Wladimirus

9
a nobilibus, in cuius ^{via} palatinatus, loco praecipuo habili ut
quae in hisce congregationibus per pluralitatem electa
fuerint, per nuntios, comitibus horum communicabatur.
Ibique prelati, barones, & nuntiorum consensus, hoc
tributum electum fuit, minime vero per hanc spontaneam
tributi collectionem effectum est, ut in posterum, tribu-
ta, tanquam pars debita exigenterent. Anno 1413, jam cer-
tus locus ad comitia celebranda electus fuit, nempe aut
urbis Lublin, aut Piotrkow.

Majores adhuc potestates nobilibus exerebant, cum rex Casimi-
rus III 1454 in Cap. 37 statuti ^{dicti} nullas novas condi-
tiones promulgabat absque conventionione communi, in
singulis terris instituentia. Idem Casimirus III 1468, nuntio
no majoris re Polonia nobilitatem convocando, quamquam
ab ipsis in hoc, conventum tributum posceret, hoc tulit
respondum: non posse tributum decerni, nisi in comitiis
utriusque Polonia nobilibus praesentibus. Tum bini ex in-
gulis terris ad comitia Piotrkoviensia mittebantur nuntii,
a quibus novum tributum decretum fuit, & constat ex hoc
tempore nobilitatem per duos ^{nuntios} ~~partes~~ comitia quavis frequen-
tasse & non tantum decernendis tributis, sed etiam quibusvis
aliis negotiis adhibita fuisse, ea quidem potestate, ut nihil
sine ipsius consensu decerni potuerit. Ordo in Polonia
erat duplex: Rex ordo senatorius et equestris. Comitia erant
ordinaria & extraordinaria, & priora erant generalia &
particularia. Particularia quae in singulis palatinatibus
celebrabantur. Comitia ordinaria quae certo tempore celebra-
bantur, si annui ordinis consignati fuere, comitia genera-
lia nominabantur; Comitia relationis, in quibus nuntii
domum revereri de conclusionibus generalium relationem pre-
sentabant. Comitia extraordinaria erant ex causa coronatio-
nis, ^{aut} electionis celebrata. Joannes Albertus, Casimirus III
filius et successor, communi, & diuturna consultatione
promissa, cum prelati, baronibus, nobilibus, terrarum
nuntio ac subditis, universis viis spiritualibus ac secu-
laribus, in conventionione generali Piotrkoviensi 1476
existentibus, corpus Poloniae polonici, cum plena facultate
absentium

absentium representantibus, supra recepta statuta Cu-
rimini III confirmavit.

Paulo post Alexander in comitiis Radomienibus 1686, con-
firmavit illud privilegium sequentibus verbis: "Quoniam iura
"communia, & constitutiones politicae, si unum, sed communi-
"nem populum afficiunt, itaque in hac Radomienii conven-
"tione, cum universis regni nostri palatibus, consiliariis
"baronibus, & nuntiis Terrarum consentimus ad statui-
"mus, ut deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil
"novi constitui debeat per nos, successores nostros,
"sive communi consiliorum & nuntiorum Terrarum
"consensu, quod fieret in prajudicium, gravamen, reipub-
"licae damnum, atque incommodum ejuslibet privati, ad
"invocationem juris ^{communis} ~~publici~~ & publicae libertatis."

Hoc statutum Sigismundus I repetit & ab eo inde tempore
rs. 38 comitia regulariter celebrata fuerant, ita quidem,
ut jam regnante Sigismundo, 30 annorum spatium, et con-
stituta locum habuerant.

Pacta conventa, id est, conventiones inter regem electum
& ~~ordinem~~ ^{ordinem} primum concludebantur post Sigismundi
Augusti obitum, cum certa conditione, quibus Henricus
de Valois regnum adiret, inter ejus legati & ordinem can-
stiterentur, & illo tempore, pacta conventa, quolvis no-
vis rex electus fuerat, inibat.

III Epocha

Quamquam huius temporis ordinis quidem jam hunc magna
fuerat auctoritas, tamen non eo evaserat, ut ^{universum} ~~universum~~ contra
dictam suam consultationem aliorum, interpellare, & tota
comitia erigere possent valuerint. Nos demum sub Joanne
Cassimiro obtinuit, hic seditionibus in Polonia & Borussia
ortis, anno 1682 comitia convocavit, quae a quodam nuntio
Sierczynski, Episcopo Sierae in Lithuania nuntio, reliquos
opinionibus contradicente, omnino irrita reddebantur.
Nos hunc temporis institutum & plane novum fuisse inde
patet, quia non tantum omnium adversis animos, sed ordinem
etiam & divi deroverunt, et ~~periret~~ ^{periret} precati.
Nihilominus ab eo inde tempore, hac in uno nuntio resi-

Sicinctu

5
nuntio residentis auctoritas, seu juri vetandi, quae rex activa
& libera appellabatur, invalidum habet huius intercessio lae,
tam vim, ut non solum conciliorum cursum abrumperet,
rerum etiam ea, quae jam conclusa fuere, irrita reddat,
ut aliquot hebdomadarum labor uno momento pereat. Huius
est causa, ob quam tot concilia frustra evadunt, quia obli-
vibile est in tanto convulsum coetu, omnes ad unam
fluere sententiam, ut nequidem unus ab sua comma-
dum, vel alia ex ratione in diversa feratur. Inde levi-
oris opportunitas saepe negligitur, & malis publicis aut
plane nullum, v. saltem parvum adhibetur remedium, et
vere dici potest, quod haec una ex principibus causis im-
becillitatis rei publicae Poloniae fuerat. Sic regnante Casimiro
concilia anno 1652, 1655, 1666 & 1668 irrita fuere. Antio-
chia testatur, quod iudei kievensis Blizna, pro exigua
summa boffe eo perducitur, ut concilia 1669 irrita reddiderit.
Sub imperio Michaelis korybut Wisniowiecki & concilia
instabantur. Sub Joanne III. h. simili modo dissoluta fuere.
Concilia 1683, solummodo ideo successum habuerunt, quia
nuntius quidam quem Gallia corrumperat, ut concilia
irritet, vino oneratus in concilio obdormiret, et demum
post factam conclusionem exprobratus est. Concilia con-
vocationis 1696 nuntius Czernichowicenis Korodynski,
600 thalaris corruptus, interpellavit, & sub biris Augusti
non minus quam 30 concilia irrita reddita fuere.
Unicum remedium adversus irritationem conciliorum
inveniebatur, in limitatione conciliorum, & in consuetudine
nuntii. Limitatio in eo consistebat, quod imminente quadam
ruptione, ulterius rei pertractationes in sequentia concilia
deferrebantur, & et ea, quae in praesentibus conciliis
jam conclusa fuere, pro firmis & validis declarabantur;
quod vice obtinuit in concilio Sarravia habili 1711, sed
1726 annis limitatio in posterum est sublata. — Cum res &
rei publicae, in magno discrimine versantur, quod ordines
in concilio ameliorari nequeant, v. quia concilia, v. quia
concilia haberi impediuntur, v. concilia frustra irrita redduntur.

in melior speratus facultus, incesus, hunc civis, scripto
foedere, pro regis, & reipublica salute, animos & vires jam
quant, hanc conventionem, confederationem dicuntur. Quam
modi foedera fuisset: Tyrkovicense 1655, initum, quum Cuius
minus Joannis a Carolo Gustavo rege Suecia fuerit expul
sus. Gotsbienne sub rege Michaelle, quum republicanum
bello advenit turcas in summo periculo versaretur. Sa
lamirienne imperante Augusto III quum iterum bellum
adversus Sueciam flagravisset. Carnogrodicensis 1715. cum bel
lum advenit Sueciam non fuit terminatum, simulq; cohortes
auxiliaris, saxonica in regni territorium emitti recepta
deniq; Varovienae 1733 electo Augusto III.

A confederationibus hisce bene distinguenda est, confederatio
neq; prolocus quo il foedera a nobilibus contra regem, &
Senatum reditioso quodam modo nota, qualia etiam saepius
locum habuerunt eiq; regnante Sigmundo I 1536. quia vero
in confederatione non solum consiliis verum & armis,
res agitata fuit, mirum non est, ipsum saepe accidisse,
qua haec bonum tempore fieri solent: cades, populationes,
praedationes, aliaq; quo belli ius excusant. Ideo lege
qua 1716, confederationem Carnogrodicensis infestis
velitum fuit, etiam in posterum inire confederat
ionem, quod tamen ita intelligendum est, si namque
salus publica ordinario modo curari possit, jactante
autem necessitate ubi jam audivimus annis 1733 confederatio
Varovienae clemens constructa fuit.

Quum republica, per omnes istas turbas, quae ex una libe
ra intercessionis oriebantur admodum labefactata fuit,
sed, tamen 1718 auctoritate libera, in comitiis conven
tibus & ceteris congressibus publicis, in perpetuum de
claro confirmabatur, quod idem in comitiis sub 1718
sub Augusto Stanislo obtinuit. Deploabile admodum
fuit, hunc reipublica Polonia statum, quod fere comi
lia rumpebantur, inde provenit: quod legislatore a potes
tate penitus languiscebatur, atq; inefficax manebat. Illa
quidem negotia, quae extra temporis comitiorum in
idebant

incidebant, rex cum senatoribus suis in consilio, responde-
re valebat. Et in tali consilio, nil de iis constitui potuit
quae omnium ordinum consensum requirebant, haec enim
comitibus servabantur, quo pertinent omnia ea, quibus
res publica ad novam quid obliganda, aut id quod olim pla-
cuit immutandum fuit. In illis senatus comitibus ergo
in quibus plerumque roborum oblinuit promissi minis,
his momenti negotia decerni potuerunt.

Pruterea adhuc Polonia internis discordiis dilacerabatur.
Procerei regni, in praedictis suis satellitum cohortes tene-
bant, quaedam phereae 4 aut 6 milia hominum numeran-
bant. Lites inter nobiles et haec, si in iudiciis, sed vi armis
decidebantur. Exercitus coronae viribus destitutus, hirc
cohortibus reditioris vires revivere poluerat. Leges ineffi-
caces manebant, nobiles infirmiores, & rustici a poten-
tioribus opprimebantur, alii illi proceres, ad conveni-
turi provinciales, cum militibus & tormentis se conferre
bant, tales nuntios eleituri, qui comitia quam citissime
rumperent, et antiquam discordiam sustinerent. Regnan-
te Stanislas Augusto anno 1773 constitutio Poloniae, ali-
quantum immutata fuit, ubi consilium perpetuum erigebatur.
Componebatur a rege ipso tamquam princeps praeside 3 Episcopis,
4 Senatoribus, 4 ministris, merchallo, 18 consiliariis ex statu
equestri, fructigalibus, secretario consilii, & secretariis aliis re-
scribis cancellariis. Haec comitio perpetua nequaquam po-
testat competebat, sed ea semper penes comitia versabatur, in
quibus, ut antea, liberum veto valorem habuit.

Die 6to 8bris 1788 comitia congregabantur, republica in immo
periculo versante imminentem timore, ne ista comitia eliam
dirumperebatur, die 24to 8bris 1788, confederalis fuit contracta,
in qua comiti Stanislaus (Machatsky) et princeps Carimirus Matichowski
Lapich, merchalli dithmanis & Poloniae nominabantur.
Ista confederatio 14 8bris 1788 iterum praerogabatur, sei-
gente id summa necessitate.
Mediante consilio de die 18 Januarii 1789 consilium per-
petuum fuit sublatum, et 24 8bris ejusdem anni specialis
comitio delegati ad elaborandam novam regiminis con-
stitutionem. Die 24 8bris 1789 kamienicean, kramienici

Krasiński 8to praencha principalia, nova legia fundamentales proponunt, quae in regione consiliarum 13. libris approbata fuerunt. Denique post paucas ~~consili~~ consultationes, nemine die 3° Maji 1791 nova consiliis praetlegebatur, et unanimi fere consensu accipiebatur. Rex ipso, immediate sub solio iuramentum praestitit, et eodem die omnia membra consiliarum, proceres regni, & cives Metropolis in ecclesia iurjurandum deposuerunt. Secundum art. V huius consilii potestas legislativa penes consilia remanebat, sed liberum veto animo fuit abolitum, & pluralitas votorum decidebat. Sed ista quoque consilio per seditionem Sargoricianam, erehebatur, & in comitis Grodnenibus anti, quae demum fuit introducta, quae demum cum ipsa republica interiit.

Expositio ipsarum legum polonicarum

quia autem diverso constitutione in diversis regni prae-
vinciis vigebant, prout aliquid de huius provinciis, et de
regni divisione promittendum est.
Regnum Poloniae saepe in tres partes dividi debet. Poloniam ma-
iorem, minorem, & Lithuaniam, quae divisio praecipue in
iuris publicae tractatione, magnam utilitatem praebet, cuius
expositio vero ad nos non pertinet. Polonia major rem hactenus
comprehendebat: I) Poloniam maiorem rem stricto, quae
5 palatinatibus constabat: I) Lornan, Gnierno, Pako, ^{radecae} ~~Lomna~~, ^{Cujavia} ~~Cujavia~~, II) Mazovia, seu palatinatus Mazov.
Plock et Rawa III) Prusiam: palati Pomerania, Culm
Marienburg, ad Poloniam maiorem, iam ab ipso regni
initio Mazovia pertinebat. sed postquam Boleslaus III 1138
regnum suum inter filios dividens, Boleslaus Mazoviam
designavit, illa provincia proprio habere ducem coepit qui
tamen supremo regni polonici domino suberent. Eximio
illius dictum stirpe virili 1526, Mazovia regibus polonia
accedit, & a Sigismundo I 526, confirmatio eius, iuribus
Poloniae majoris iungebatur. Stephanus rex 1576 Mazo-
viam in communiam iurium ^{sus.} accipiebat, nonnullis tan-
men iuribus & constitutionibus relictis. Ista & Prussia
ad maiorem Poloniam referebatur. Hae provinciae ab
equilibris ordinis Teutonici ad Carimianum Jagellonum

7457

Siward
A Lenczye

regni divisiōne promittendum e.
Regnum Poloniae saepe in quatuor dividi solet. Poloniam ma-
jorem, minorem, & Lithuaniam, quod divisio praecipue in
juris publicae tractatione, magnam utilitatem praebet, cuius
expositio vero ad nos non pertinet. Polonia major, rem hanc
comprehendebat: I) Poloniam majorem rem stricto, quod
5 palatinatibus constabat: I) Lornan & Gwerno & Rakon. ^{reges} ~~Lia~~
^{Cujavia} ~~Lamnia~~ II) ~~Cujavia~~ III) Mazovia, sive palatinatus Mazov.
Plock & Rawa IV) Prusiam: palati Pomerania, Culm
Mazienburg. Ad Poloniam majorem, jam ab ipso regni
initio Mazovia pertinebat. sed postquam Boleslaus III 1138
regnum suum inter filios dividens, Boleslaus Mazoviam
designavit, illa provincia proprios habere ducis coepit qui
tamen supremo regni Poloniae domino suberant. Defuncta
illius decem stirpe virili 1526, Mazovia regibus Poloniae
accessit, & a Sigismundo I 1526, confirmatio eius, jurebus
Poloniae majoris jungebatur. Alexander rex 1546 Mazo-
viam in communianem jurebus ^{suis} accipiebat, nonnullis tan-
men jurebus & constitutionibus retentis. Iste & Prussia
ad majorem Poloniam referebatur. Hae provincia ab
equilibris ordinis Teutonici ad Carimianum Jagellonum

1454 defecit, atq; ab eo polonia pingebatur, ita quidem: ut
prater regem, cum regno nihil commune haberet, sed suis
legibus regeretur. Postea postea bello a proximo inter Poloniam
& ordinem Teutonicum 1466 tandem pax inita fuit, per quam
insignis pars Prussia prefato ordini cedebatur, reliqua pars
in ditione Polonis permansit. Nos prater Episcopatum Warmi-
ensem, 3 p^{tes} cultant, Marienburg^{em} & Dannebergiam.

II Polonia minus proprio & palatinatus continebat. Crako-
viensem Sandomiriensem, & Lublincensem, ut et alia regio-
nes ipsi admixtae fuerant, de quibus pauca nobis dicenda
restant.

4^a Silesiam, olim Silesia pars, in Bohemia regio clientella
fuit, sed 1462 Joannes dux, huius suum ducatum, Carimiro III°
Polonia regi reddidit. Ita & dux Silesiensis terram suam regi
Joanni Alberto 1404 reddidit - qui duo ducatus a Sigismundo
Augusto 1564 a rebus cum regno pingebantur, salvo tamen
eorum consuetudinibus.

5^a Prussia a Carimiro Magno 1340, armis subacta, & cunctis
a Ludovico, Carimiro successore ad Hungariam translata,
sed ab Hedviga regina iterum revindicta fuit. Deinde a
Wladislao Jagello, sancitum fuit ut a quo cum cetero regni
iure habeatur. Prussia minus continebat sequentes terras:
Leopoliensem, Premyslensem, Lancocensem, Halicensem et
Chetnivensem. —

6^a Volhynia autem a Sigismundo Augusto 1569 in comi-
tus Lublincensibus Polonia in corporata fuit.

7^a Podolia a Carimiro Magno assignata erat. Wladislaus Jagello,
cum Chelidino Cracoviensi Palatino 1396 et 1403 fratri suo
Botekas beneficiaria lege contulit. Cum autem hic sequenti
anno ad ordinem Teutonicum defecit Podolia in ditionem
polonicam rediit. Sub Michaela rege a Turcis occupata, postea
restituta est.

8^a Ita et Podlachia seu Palat. Prileensis partem minoris
Polonia constituit.

9^a Palatinatus Kijoviensis & Terra Belensis & Palat.
Brestoviensis 12. duos districtus Palat. Czernichoviensis. — III

III Lithuania quondam a suis duobus regebatur, quos inter
et polonos frequenter bella geriebantur. Demum jagello
Lithuaniae dux poloniam reginam Hedvigam uxorem duxit,
et Lithuaniam regno adiunxit. Ille tamen Lithuanis fra-
trem suum Carinicum Skirgello, titulo magni ducis pater-
familias cum ipso imperium dux vocaretur. Ab eo vero tempore
Lithuani iterum propriis ^{non} ducibus eligebat, donec Sigismundus
dux Augustus 1529. Lithuanis magni dux declararetur, &
pariter rex polonis crearetur, ita ut utramque gereret
dignitatem, et ab eo tempore nullam amplius locum habuit
separatio, nam sancitum fuit in concilio 1569, ut rex
polonis una magnus dux lithuanis esset, et eadem electio,
quo polonis regem, lithuanis ducem claret.

Lithuania dividebatur antiquitus in Lithuaniam proprie
sic dictam, Rutheniam albam & Samogeliam; serius con-
suevit palatinatus: Wilno Troki Minsk, Samogelia
Castania, Prussia Novogrodek, Plock Witebsk, Minsk
Kowno. *Divisio legum.*

Leges dividuntur per primas inscriptas & non scriptas —
Scripta illae, quae calamo excipiuntur, non scripta vocantur
consuetudines, quae nunquam promulgatae, uti tamen
parem cum scriptis auctoritatem obtinebant.

Ad leges scriptas pertinebant statuta et constitutiones:
differebant vero illae ab his, ut statuta, nam statuta ab
1344 usque 1550 et constitutiones a 1550 usque ad ultimum diem
regni latae. 2° linguae quod statuta latine, & constitutiones
vel polonice scriptae sunt.

Leges non scriptae dicuntur consuetudines, quae litteris
non mandatae solo usu conservantur. Earum non minor
est auctoritas, quam legum scriptarum, & tacito consensu con-
servantur, quod est, leges ferre aut abrogare. Durant, donec
aut non usu, aut contrario, aut lege expressa tollantur.

Statutum de 1445 praecipit: "ut sententia lata in librum
"actuum" inscribatur, et postea super eodem a staulo & ei-
"usmodi, similis sententia proferatur." Hisce sententiis
itaque, quasi ius consuetudinarium firmatum fuit. *Polonia*
reversio

gotanewski dicit: "Solentium est in Polonia, etiam p[ro]prio,
 dicatorem, imp[re]ndi, instauris, in ceteris similibus conbus,
 "pro norma valuit." Ad revisionem leges Polonis vesti-
 ment quoniam resolutionis consilii perpetui. Consilium hoc
 p[er]petuo durabat. hic: quodcumque convocari soluerat, et
 ideo permanenti vocabatur. Erectum fuit in regellamconsti-
 tutionis 1775, cum infirmam, ut intermedio tempore, inter
 comitia generalia, qua volummodo quovis biennio, celebra-
 bantur, exasperante nece[ss]itate, in fundamento
 legum statutorum aliquis disponi queat. Habuit etiam
 facultatem leges dubias interpretandi, quo ip[s]i com-
 missa fuit mediante consilio de 1776. Brocki, & Pankus
 putant, quod haec resolutionis, non tamquam vera leges
 considerari queant, sed id nobis n[on] videtur, nam interpreta-
 talio alicuius legis qua lex considerari debet. Consilium
 perpetuum consilio de die 21 Janu[ar]i 1789 ablatum fuit.
 Videamus utrum Poloni antiquis temporibus habuerint
 legistationem specialem. Hoc duplici modo probari potest:
 per testimonium historiarum, et per monumenta adhuc
 existentia talis legistationis.

Testimonia: Ita testatur Cromerus in cap II pag 27: Tum,
 dato principatu, Lechu partem generis manendo, partem
 obeundo regiones, jura dabat populo, n[on] proscripto legum,
 quia n[on] erat, sed ex arbitrio, h[oc] est, ex equo & bono, Oliver,
 saepe leges bullis fertur circa 558, & quidem simpliciss-
 mas, quae magis in equitate, & benivolentia principis, &
 in populi obsequio n[on] erant. Superant tunc temporis
 propria bona n[on] providebat, sed deficientibus ad hoc munus,
 imbecili ip[s]i partes fragum pendebant.

2° Stirpem Lechi regnati sunt, 12 optimates s[ed] wojewodae
 paulatim ex proceribus electi, qui leges paucissimas et
 simplicissimas teste Cromero, tulerant, illud ferrebat re-
 gulam, sed in animis & usu potius condiderunt. Fundatam
 videmus tunc aristocratiam polonicam.

3° Krakus salubres fertur bullis leges a. 770. Ille teste
 Kadubek principatu natus erat. Postquam auctoritas
 optimatum

oplinatum, numero eorum ad 35 accrescente decreverat.
Krahus ideo a multis primus legislator vocatur. Kastru-
bek dicit: jura instituit, leges promulgat, sic ergo nostri
juris civilis nata est conceptio seu conceptus. —

Comitis Pragenis ait: "Hic fuit hic in his generationibus
perfectus ad modum, rerum idularium opulentia prodi-
git, iudiciorum in deliberatione dispersus, ad quem tam-
de propriis tributus, quam ex provinciis plebibus veluti apes
ad alvearia ita omnes ad eum convolebant iudicio —
Hayek in annalibus Bohemorum Lycurgum ipsum novum
notat.

4.º Samovilius s. Siemowit, filius Piasli (881) conditor est
disciplinæ militaris, et quidem sam equestris, quam peder-
is, sive luto Dugori. —

5.º Miecyslaus I. in legislatione eminebat, qui religionem
christianam suscepta, varios superstitionis ritus, in oppidibus
& pagis abolerit, & in diocesi distribuit, episcopis decimam
partem omnis generis fructuum, de his, nobilitatis, plebem
agris adscriptis (ad Dugori), sic quoque clerum regalavit in
feriorem. —

6.º Tilius ejus Probstaus I fortis dictus, primus rex, plures
leges salubres edidit, modum militandi nobilibus per pala-
tium præscripsit, numerum dandis militum, appa-
rum eorum definiivit, simulque jussit, ut colonus quicvis
modicum ~~modicum~~ arendæ purgatus, in regale horreum conferrat,
oppida per modum parva conjungit, tam ad mandata sua
celerius propaganda, tum ad relationes, ex universis reg-
ni partibus ubi faciendæ: ecluric immunitatem con-
cepit ab oneribus, demum edicta in calumniatores, fu-
res, sacrilegos etc. tulit. Hujus erat rex, quoniam Joani-
nes Laski, cancellarius regius, et paulo post Archiepiscopus
Gnesnensis, primus regni, in prefatione suæ statuti res-
fert, se in scriptis in archivo Krakoviensi de-
p-
n-
tis, veterrimam legem reperisse Probstai Chrob-
circa (1000) aut paulo post latam, quæ lege militibus re-
-

seu nobilibus precepit, ut ante quoddam, proclium, hym-
num a S. Adalberto Archiepiscopo Gnesnensi, compositum
annus clara voce decantent; fide hymnus incipit, "Doga,
rodzica, obierwica, etc."

70) ^{Protestant} Vladislavus servitator, legem sic dictam revolutam tulit,
qua oppidanis & rusticis injunxit, ut ceteris feriis munera
honoraria, ubi, pullos, gallos, ova, poticos, Lenticum, in
aulam principis adferant, (Croner IV)

81) ^{Protestant} Vladislavus frater Casimirus iustus, quem longinuis, procla-
rum humanum legislatorem appellat, abusi a fratre, intro-
ductos instulit, reeligalia & judicia ordinavit, magistratum
licentiam repraesent, hasque leges cum proceribus in consi-
lio, in oppido Leayce, habito, coadidit, statuitque ne quis
bona personarum ecclesiasticarum, occupat, aut distrahat,
qualicumque sit persona. Leges ab ipso latae res referunt
ad securitatem bonorum privatorum, ad sacrilegia, festum
Lentic & similia.

82) Henricus probus ecclesiasticam immunitatem confirma-
vit, in malefactorum animadvertit, & ultimus ante Casimirus
H. legislator fuisse videtur sed nulla ejus legum existuat mo-
numenta.

90) Cronerius in libro VII ~~ad~~ adhuc meminit Proletai
pudici qui in civitate Krakoviensi per Magdeburgicum
introducitur, et Episcopus equum Cracoviensem ad dignitatem prince-
pis erexit, eique per decimarum concepit: nullas postea
leges tulit, aut latae emendavit, iudicia, ceterum perischie-
tionis ambitum assignavit, iure injunxit, ut non se-
cundum privatam eorum nobilitatem, sed secundum leges
scriptas clauderent. Atque extat lex non potius privi-
legium iudeis (1264 collatum) circa testimonia a Christianis
circa iudeos prohibenda, quod privilegium a Casimiro
II (1344) confirmatum fuit, & Alexander (1505) Et hoc
est altera lex scripta ex 1a Epocha nostris temporibus
extans, i. prima est Proletai fortis, de decantatione hymni
Doga rodzica memorat adhuc Vladislavus Lokietek qui fuit
pater

pater Casimiri II. hic generalia statuum comitia cele-
brasse festus, convocato ex proclatis & baronibus regni, et
harum consilio leges quasdam tulisse —

12.) Aliarum, patres reges reiectos, regem leges, ab
antiquis temporibus commemorantur, quae tamen po-
tius privilegia quam leges dicenda sunt. —

II Epocha hic notanda, quae obvenire
et Casimiri II. temporibus incipit. constitutio juris scripti
polonici, qui rex 1347, in conventu cum optimatibus & pro-
ceribus regni totius visicia habito, annuatim leges utiles de-
dit, quae latine scriptae s. & statuta vocantur. —

6. Constitutiones regnante Sigismundo II. Augusto 1548
nomine polonico leges concipiebantur, nomine ab illo
tempore constitutio num habent.

i. Universalis, ^{haec} non a potestate legislativa, sed executiva
in fundamento legum jam extantium concedebantur, et
quidem aut A) a regibus aut B) a regia financiarum
comissione, s. komisyi, skarbowej, koromiej; aut y) a
consilio permanente s. rady nieustajacej. Per se autem
vi legis destituebantur. —

Collectio novae

Iteralis quidem vicibus tentatum fuit, systematicum
ordinem componere, sed numquam ad effectum pervenire
potuit. Joannis Szworski Camerarius heredis Leopoldi
1613, consilio regni ejusmodi codicem proponit, qui
autem non receptus est. Serius adhuc Cancellarius regni
Kamajski 1776 injevitum fuit, ut codicem juridicum
componat, juri naturali innixus, & non indistentem,
antiquae videlicet legislationi inhaerens, sed omnes extan-
tes constitutiones, amplexus & recipiens, quod iustitiae
aut finis legum emendandarum, non contradiceret. Haec
Kamajski 1778 novum codicem in lingua polonica
conceptum, consilio proposuit at Constitutione 1786,
reiectus est, eo quod adolito, quod auctor pro iis opere
gram

operere, quam maximis gravis agantur, quod autem. ~~quod~~
dictus codex, quem proposito fieri non penitus repandebat,
in perpetuum publicam auctoritate carere, nec amplius
in consilio de eo rem fieri debeat. Revisionem germani-
cam huius codicis fecit Gottfried Siker, et pastor communis
salis evangelicae oppidi Walstein.

In consilio 1788 celebrato, denuo statutum fuit, ut duplex
codex legum unus regni et alter m. d. lithuanis compo-
natur, quod opus conficiendum Josephus Symonowitsch
in se suscepit, atque hunc in finem egregium conscripsit librum
cujus tamen effectus interitui reipublicae frustrabatur,
et codex jam pro partem in locum venit. Const. de 3° Mayi
1795 a consilio denuo confectio codicis civilis & criminalis
ordinabatur, et const. de die 30 Junii 1795, deputatio na-
minabatur & statuebatur, quod nova lex lictum codicis
regis Stanislaw Augusti gerere debeat. Item in consilio
godnensibus 1798 certum personarum numerum ad compo-
nendum codicem civilium legum et criminalis designa-
batur. At cum paulo post reipublica dissolveretur, haec
consilium non venit ad effectum. —

Translata in Poloniam arte typographica quae 1435 in
Germania inventa erat, statuta Casimiri Magni cum
legibus posterioribus successorum ejus, collecta, & typis
impressas sunt, cujus codicis exemplar in Bibliotheca
universitatis Cracoviensis; ut Crusceant; cum titulo:
"Constitutiones & statuta & syntagmata provincialia
michi regis Poloniae, per serenissimum principem Poloni-
um Dominum Casimirus I Poloniae regem, magnum ducem
lithuanis, Ruthenis, Prussis dominum et heredem edita
& promulgata, cujus propecto multiplex & varia atque re-
condita & altissima eruditio, in maximam pacis & belis exer-
citatio esse. Ignotum est, quo anno iste codex editus est, sed cer-
tum quod ante 1448 factus est, quia legi regnante Alberto,
isto anno latas, non continet, nisi doctissimus Cracovi-
ensis refert. Dicit insuper huius codicis editionem, quorum aucto-
rem & annum ignoramus. Docet minime, quod n. in Polonia

Polonia, sed aliqua germanicae urbes, illas leges primum
impressas fuisse.
In isto codice initiales magnae litterae non reperiuntur, pro-
babiliter erant colore picto & saeculo temporis evanuerunt.

Collectiones privatae Statutorum.

Collectores legum Polonicarum varii fuerunt: primus Joannis
Laski, Archiepiscopus quirensis, & cancellarius regis colle-
git, in hac sua ~~antiqua~~ collectione 262 foliis ordinem
chronologicum secutus. Praeter Statuta & consuetudines
terrae Cracoviensis, in hac collectione etiam continentur
duo libri juris, civilis Magdeburgiensis, & juris saxonici,
tertius liber juris feudalis.

Summi legum Raymundi Darsenopis de Denaport, cum
appendice Statutorum Sigismundi I usque ad annum 1528.
Collectio huius occurrit sub titulo „Commune in electi Polo-
niae regis privilegium constitulionum et inducium pub-
licarum, decretorum, approbationum, cum nonnullis juri-
bus tam divinis quam humanis, per serenissimum princi-
pem dominum Alexandrum D. G. Regem Poloniae, M. d.
Lithuaniae, Curiae, Ducatus, &c. Impresum Cracoviae in
aedibus Joannis Stallesi 1506. Antea collectionis primae ad-
juncta fuerunt Statuta regnante Sigismundo I ab incerto
collectore, ubi nova compilatio praedit Cracoviae 1524.

Regnante Sigismundo I de novo leges collectae & in codi-
cem redactae, et 1538, sub titulo: Statuta in electi Regni
Poloniae, recentia recognita & emendata. Ad opus huius
sanctione publica non confirmatum inferioris auctoritatis,
tamen non obliuiscitur.

De primis codicibus Jacobus Przeturski castrensis, Drenensis,
Lithuanicus, et terrestris, Cracoviensis, districtus, Notarius &
proponitur Morcienis opus in latina lingua editum, foliis
110, quod post annum 1538 usque ad 1550 constituta &
secutus est ordinem juris Romani ad totum opus in VI
libros divisit. I° de personis regni, II° de jure ad res
sive fundo sive Regni III° de rebus seu fundis regni mun-
cipalibus, IV° de judiciis, et actio nibus & iurisdictionibus, V°

V^o de provinciis ac diocesis. Regno polonico interius et ex-
terius item de pace ac legalibus. VI° de re militari.
Doroguski itaque primus huius polonicum in systema quod-
dam redexit. Illud opus e magni momenti, quia posteriores
auctores ad illud saepe provolvunt. Doroguski postea adhuc aliud
opus edidit, sub eodem titulo sed est tantum epitome ex
priori opere suo.

Exigente publica utilitate, ut statuta Poloniae etiam in
lingua polonica conscribantur, regnante Sigismundo III
Augusto, in comitiis 1560, et 1564 commissum fuit
Joanni Herburt, de Polatyna, regio Secretario, postea
Catholico Sandomienensi et Capitano Podlaskiensi et Senatori,
qui cum aliquibus aliis viris statuta a Doroguski collecta
verterent in polonicam, quod opus Herburt solus
confecit, et in libros tres divisit, cum inscriptione:
Statuta i prawnikach koronnych i Racinskiego ięzy-
ka prełożone 1570.

primo liber huius operis tractat de personis alter de iudi-
ciis, 3us de privilegiis. Eodem debemus praeter hanc memo-
ratam volumus duplicem editionem latinam, quarum prior,
distributionem Doroguski servans Kanowicci prodiit 1568
statuta exhibens, erroribus impressa est.

Simile opus existit etiam in lingua latina: Statuta reg-
ni Poloniae ad 1568 in ordinem alphabeticum digesta.
hoc opere Doroguski in locis polonicis saepe utebatur.

Alii adhuc colant statutorum collectiones, ut Stanislaus
Sannicki, collegit statuta usque ad 1564. Joannes Sandomien-
ski Archiepiscopus Sandomienensis, qui statuta et constitutiones
usque ad 1600 collegit, ad idem tractatus de privilegiis & inter
regno. Porro Sannicki qui novissimam collectionem
confecit sub titulo, huius polonicum e codicibus manuscriptis
typisq. impressis collectum Varovius 1830.

Collectiones constitutionum

1° Andreas Dobrzyński juris utriusque doctor et typogra-
phus regius, edidit collectionem statutorum et constitutio-
num a 1550 — 1600, ubi in comitiis praedictis in
lingua polonica. Sed haec constitutiones in paginarum serie

penie, sed numeris sunt distincta.

2^a) Stanislaus Koruchowski de Koruch, adscripsit constitutiones ab anno 1550 usque ad 1726, ordine alphabetico; huius opus in consilio 1726 commendatum fuit.

3^a) Thomastus Drendner: constitutionum iuris regni Polonie, Samosicii 1633.

Huius opera si majoris extensionis habemus quorundam

Summaria opera

quæ etiam repertoria dici possunt, et voluminosa extractum continent. Quamvis eadem sunt:

1^a) Paulus Kreselbicki Syndicus Leopoliensis, ex parte secunda tractatus Legis mundi II scripsit promtuarium constitutionum & statutorum usque ad annum 1600.

2^a) Theodorus Zawadzki brevem extractum e legibus usque ad annum 1613.

3^a) Adalbertus Chosialinski repertorium constitutionum ab anno 1550-1626, in lingua polonica comparatum, constat tabellis, quæ plures rubricas continent. In prima rubrica est objectum legis; in 2^a an. nris quæ lata est, in 3^a pagina an. 4^a titulus legis, et omnia huius secundum eam legem ex auctoritate extracta sunt. Alia repertoria sunt: 1^a) a Joanne Dzien- gitawski, Martino Rudowico Augustino Koslowski, Ma- thia Glemaynski.

Polonica legum

Omnia autem opera nuper citata, privato re- lo erant comparata, & nulla erat collectio, quæ publicæ auctoritate sancta vim legis haberet. Est tamen una longe prestantissima collectio, quæ quamquam publicam auctoritatem revera non habuit, tamen tam- lem in iudicio auctoritatem nata est, ut quæ publi- ca considerari possit. Huius opus venit nomen: "Vo- luminosa legum". Editum est a Collegio Varovien- sium scholarum, annisq. statuta, & constitutiones tractata temporis lata, continet, & longo iure codicis instar publicæ auctoritate nunti receptum est.

Constat. 8

13. 11. 1771

1. 11.

1771

Canonicis & Voluminibus, & praecipuo cura Stanislai Komarowski
patris praesentium scholarum, qui ipso voluit. Opuscula Volumina
collegit editum est. Duo posteriora volumina, alii patres com-
ponerunt.

primum Volumen cum inscriptione: Leges constitutiones, & privilegia regni Poloniae et M. D. Lithuaniae omniumque provinciarum a consiliis Roflicenibus ad ultimas consilia ante compositionem & quae ab anno 1384-1789. Atque inscriptio est pro toto opere. Continet vero in lingua latina leges ab 1347-1547 latas. Reliqua volumina et eandem quidem Libulum habent aut idiome polono, cum & constitutiones in eis collectas polonicas & conceptas. Primum volumini iterata etiam editio est.

est. ^o
II^{um} Volumen continet const. ab 1550 - 1609. In intermedio
tempore ab 1544 - 1550 nulla constitutio. ^o latio sunt
de constitutionibus recentium editionem Petricorianam citantur
cujus² pagina in margine adjecta, asseruntur.

III. Volumen continet constitutiones reipublice ab 1671-1690

IV w w w w 1641-1668

I vu vu vu vu vu

VII

VII $\frac{\sqrt{v}}{z}$

VIII

Tempore vero intermedio, a quo in hac collectione nulla
leges occurrunt, aut nulla convitia celebrata sunt, aut
celebrata, per liberum vel irritata — Leges vero post 778
lata, quavis biennio campanaverunt, sub titulo legum collec-
tione leguntur in convitiis latae sunt. Hae convitia 5 fases
culvi continet —

1° fasciculorum continet constitutiones ^{ab} 1782

20

3er 2te 1te 1784

[Faint handwritten notes at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.]

usque ad 16^{am} feb^{ruarii} 1790. et sura a Gastino p^{ro}p^{ri}o
facta cunctis

fasciculus continet leges a S^{to} Januario 1791-31 Maji 1792.
Die hanc nova constitutio promulgata est. Collectio legum in
consilio Varovienibus et Grodnenibus ultimis et hactenus
a 16 Junii ad 9 Julii 1793 in peculiari volumine sunt.
Hic itaq; praevalentissima collectio est, quoniam ea magna cum
diligentia ex omnibus prioribus collectionibus excerpta est.
Cum autem eadem magna sit extensio, adeoque difficillimum
sit legem certam invenire, promulgata, seu indices cujuslibet
voluminis prodierunt, quibus inventio legis alicujus facilitatur.
Prioribus 6 voluminibus repertorium compertum a Segliehi
patre piarum scholarum Varovis 1784. Theodorus Waga
novam editionem, hujus repertorii auctam, aliam emendam
1789 causavit. Ad ~~duos~~ duo ultima Volumina Theodorus
Bstrowski repertorium confecit Varovis 1789.
Citantur in hunc repertorium 1° anni constitutionis editae
2° Volumen ubi continetur, 3° folium Voluminis & 4° verba
initialia seu titulus constitutionis, & hic est etiam modus
citandi loci Voluminum.

Supplementum hujus repertorii prodit Varovis 1788 aliam
aliud opus: „Epitome“ insignitum, quod in illo tanti momenti
ut ea curemus.

At sed praeter statuta & constitutiones dantur etiam resolu-
tiones consilii permanentis, quae vim legis habent, quoniam leges
jam existentes authenticè interpretatae fuerunt. Harum
itaq; resolutionum consilii permanentis collectio a 1796
- 1798 prodit Varovis ordine alphabetico & 3bus Volumi-
nibus.

Opera juris polonici systematica

Nicolaus Zatarski: jus regni Poloniae ex statutis et
constitutionibus Poloniae & Lithuaniae collectum et illustra-
tum ex constitutionibus, jure romano, canonico, Galonico
et non constitutionibus Ineffendis. Prodit 1669 et 4
libris constat, & in duas partes divisum est: prima
pars de jure publico et 2^a de jure privato agit
quae posterior subdividitur in tractatus de personis

20) de rebus, & 3° de delictis. Hoc opus, cuius auctor ipse
erat iuris peritus, est præstantissimum —

II° Antoni Trembicki opus, debuit complectere totam legi-
slationem polonicam, aut manere erat, uti ipse auctor
patetur, & duobus tantum locis constitutiones ad annum
1788, partim in extenso, partim excerpte continet; postea
addidit duos locos, qui constitutiones ex annis sequentibus
continuit.

III Theodori Astronski opus, primum, in lingua polonica præ-
dicta, dein in latinam translatum est, uno etiam in germani-
cum præstantius quam illud Tatarski, nam Astron-
ski alterius se extendit, et omnes leges complectitur, &
quasi totam polonicam legislationem nobis exhibet, at ordine
quo est conscriptum, licet systematicus vocatus, non
est revera talis, auctor enim non erat iuris peritus, sed
pius diversarum materias commiscet. Hoc vero secundam
dispositionem clarissimè nostri regimini, respiciunt
ad ejus auctoris Astronski, dein ad Volumen legum, & hunc
in finem ad indices Astronskianæ et Siglickianæ.

Quintum, ejusmodi de diversis collectionibus legum, quæ in
propria Polonia pro nobilibus vim suam exercebant, nunc
accedamus ad jura nobilitatis provinciale —

Jura nobilitatis provinciale

Præcipua Poloniae Provincia erat Lithuanica: effugerunt &
in ea ~~statuta~~, valenter, generalium nomine statuti Lithuanici
veniunt. Ante Vladislavon, nullæ leges scriptæ existebant
tantum singula privilegia ad nos pervenerunt. Anno 1554
Vladislavus Jagello subdilectio suo privilegium dedit, quo omnes
leges et consuetudines anteriores confirmata sunt. Leges nunc,
aut I leges universales introducantur in consilio de 1529
institit conclusio, ut statutum universale componatur quod
revera 1529 sub legis mundi II Augusto in lingua russica
auctores cancellarius Gastolov anno 1534 emendatum est.

est et 1564. ~~in~~ ^{legis} ~~legis~~ ^{lata} eidem adiuncta sunt. —
Et Nova editio additamentis ex jure romano, et aliis instructa
ab ~~omnibus~~ ^{consensu} lithuanicis comprobata & publica auctoritate
firmata per privilegium in oppidis Bialsk et Vilno in lin-
gua polonica edita est.

c. ¹⁵⁶⁷ ~~1567~~ ¹⁵⁶⁷ nova & magis correcta editio desideratiss-
simi nonnullis personis ad hunc finem designata sunt, com-
pendiosa, statutum correctum, quod sub rege Henrico edi-
tum est. Regnante Stephano in comitibus in Warogrod per
Variorid. 1578 celebratis confirmatum et 1588 sub Sigismundo

III publicatum est in lingua rusica. Sperum Leo Sapieha in
linguam & polonicam tradidit, quam illam nonnulli tamen
quam auctorem designant. Atque veris plures habet editiones.
d. 4^a editio 1607 tituli: Coagratio juriur una cum ordi-
natione judiciorum M. D. lithuanis. Atque editio ideo
coagratio vocatur, quia leges lithuanicae cum polonicis com-
parantur, praevariationes ad leges polonicas in singulis casu-
bus factae. —

e. 5^a editio atque ultima Vilnae 1726 prodit, atque hoc
non solum statutum lithuanicum, sed etiam anteriores dis-
positiones, quibus modificationes aut emendationes nonnullae
eorum legum statuti continentur. Atque editio se ita, ad
annum 1690 extendit, et infra appendicem constitutionum
ab 1726-1767 habet. —

f. hoc statutum in 14 partes, haec in articulos, quarum non-
nullae in 3as dividuntur. Multa de hoc statuto praestare
scripsit Crachi in duobus libris: „De historia & legibus
statuti“. Statutum lithuanicum, non modo in lithuania
sed etiam in palatinatu kijoviensi, Pravitaviensi, et
Potynia observabatur.

g. alia provincia Poloniae erat Borussia: Prussia: —
illa provincia, quae usque ad annum 1772 partem Poloniae
efficiebat, postea vero Borussia occidentalis vocabantur
habebant proprium quoddam jus provinciale, quod etiam

Præmo
politiæ
de iuribus

quodam ius provinciale, quod etiam post amissionem
provincia Borussiae in Polonia, in materia iurisdictionum,
ius quodammodo subsidium constituit. Quod
est titulus: etus terrestris nobilitatis Prusie correctum,
seu correctura Prusie.

Prusie, ut in privilegio incorporationis legitur, cum in
regem Poloni dilectionem transierunt, patriæ leges ibi
revertantur. Casimirus II. anno 1454 ius magdeburgicum
Culmenis et Lubecæ, et ~~et aliorum~~ confirmavit Anno 1473 ad obli-
vendam uniformitatem statuit, ut unice secundum ius
Culmenis decidatur — sed magnus inde oriebatur disor-
dinas, petentibus ordinibus anno 1589 permittebatur
ius illud corrigere, et anno 1598 correctum, a rege
Sigismundo III. in consilio regis, publice confirmatum
et receptum fuit. Quod hoc correctura Prusie, in ma-
teria iurisdictionum, deficiente alia positiva lege Poloni-
a, in subsidium adhiberi debet, voluta est, docet
generalis Tribunalis regni Lublini celebrati 6 Aprilis
1777 edita resolutio quam adfert gotarski in sua dis-
sertatione de cor. prus. Annale, antea Norbierski
Vol II pag. 3-5.

Correctura ideo dicitur nam ius aliquum nobilitatis
Prusie, quod se rursus minus aptum evaserat, ibidem
correctum continetur. Nam in consilio generalibus
anno 1589 incolis terrarum Prusie, correctura iurisdictionum
permessa fuit.

Quia correctura Prusie, vim legis universalis in Pru-
tania fuisse nonnulli (viz. Fehel Disp. pag 18.) inde deducere
volunt, quod in approbatione Sigismundi III. Vol II pag 349-
551 legatur dispositio, "ut secundum leges huius omnia

"ordinis equestri negotia, in quibuscumque judiciis sub,
"sellis, tam intra, quam extra Prusiam judicentur.", &c.
transacti autem censet "non habuisse vim in universa
Polonia, sed ab 1598 in materia successione ab intestato
vim legis subditiariae oblinuisse, - & cum illo ex
sequentibus causis consentimus:

A) Ex tenore litterarum approbationis huius mundi III
apparet, incolae terrarum Prusiae solos petisse ad
probationem, & sanctionem legum correctionum in
conventus 1598 celebratis illius provinciae nomine. Si au-
tem pro omnibus vim legalem habitura esset, status
integri regni Poloniae concurrere debuisset.

B) in eadem approbatione nobilitatis Prusiae reservatum
est, has leges, in posterum quocumque cum consensu conditionum
et regio, idem mutandi aut emendandi, et ita, leges ha-
cunivrsam Poloniam obligare debuissent, nobilitas Prusiae
pro rogativam in legislatione oblinuisse, quod est plane
contra politicam constitutionem Poloniae.

C) Correctiones Prusiae agit quoque de tutelis, donationibus
prescriptionibus, magistralibus processu civili, & in his
materis in Polonia parte lege latae, non tamen ius
Prusiae in his punctis abrogatum fuisse legimus.

D) Similiter in approbatione ipsa non abrogantur leges
polonicae praedictae, licet semper in legibus polonicis
obseruetur, quod in sequentibus respiciatur ad proceden-
ter: quin imo

E) correcturae hae saltem continet praecpta quae nominati
ad provinciam Prusiam spectant.

F) Non obstant verba: extra Prusiam nostra sententia
nam si a iudicio terrestri, & castrensi Prusiae appellatus
batur ad Tribunatum Deliciacensem, istud Tribunal
extra Prusiam iudicare debuit casum iuxta leges
loes, ergo iuxta hanc correctionem. quoniam in istis
que rebus

seque retur vim universalem in Polonia eam habuisse.
¶ Kanarski, in introductione dicit: Præter communem
legem solius rei publicæ extant & alia quædam mu-
nicipales, seu propriæ, quibusdam provinciis, uti sta-
tutum Lithuanie, juxta se restre nobilitatis Prusie
correctum anno 1598 confirmatum. Alij sic in
constitutione anni 1598 sed in Vol II fol 349 extra
omnem necesse invenitur.

¶ Latine sermone conscriptum est, cum leges poloniæ
tunc temporis jam sermone polono conderebatur.

i) Andreas Lipski, Łatanowski et Ławadski idem testantur.

k) Praxis judiciaria quæq; ostendit huius opinionis, quum jam
illud in alijs locorum observatum fuerit.

Vide Dissertationem de jure successione ab intestato in
galicia, usq; ad ultimam 1786 vigentem Annales Antoni
Rozbierki Vol I pag 9-II v. de correctis a Prusie
Vol II pag 33.

Alia jura provincialia

Ducatus Warovis gaudet jure particulari, qd Stephanus
nus Bathory anno 1576 sub titulo "Consuetudines seu
excepta ducatus Warovia, huius provincie confir-
mantur.

Invenitur in editione juris Polonici a J. W. Pankiewicz
juris Sigismundi studio Gorinscii edita fuisse sub ti-
tulo "Statuta Ducatus Warovia quo cumq; in more
antiquo vel ducum sanctionibus protata, publico consensu
approbata, sive in servantur, bona fide collecta &
in unicum volumen compodata, opera atq; diligenti-
lia officii dñi Petri Gorinscii in operatione, ho-
redis palatini, & vicis gerentis ducatus Sigismundi
dei gratia regio Polonie confirmata & publicata

+ na co lo
Designalia?
ber. senon

"publicata" — in ultimo folio legitur: Cracoviae per
Hieronymum Vicosam regni cancellarium, calligraphum
anno 1545

Palatinatus Podlachiae reicrarit ubi consuetudines
et jura particularia seu provincialia regnante hie is
maro, Augusto 1567 sub titulo "consuetudines Podlachiae"
Vol II fol 746 et 1569 lib. O ziemni podlaskiej
hinc etiam consuetudines Cracovienses: a rege Alex
andro confirmata Vol I fol 326 a 1505 lib. Alexan
der gnieznenis et alia ubi quorundam Leopoldi plebis citum
de successione ab intestato inter conjuges, vim habuit
quod obiter hic indicare sufficit,

Jura civis respicientia

Quoniam enumeravimus jura solum nobilitatis et
seu status equestria respicientia, transcamus nunc
ad jura statuaria et municipalia

Varis urbes Polonis propriis gaudebant jurebus.

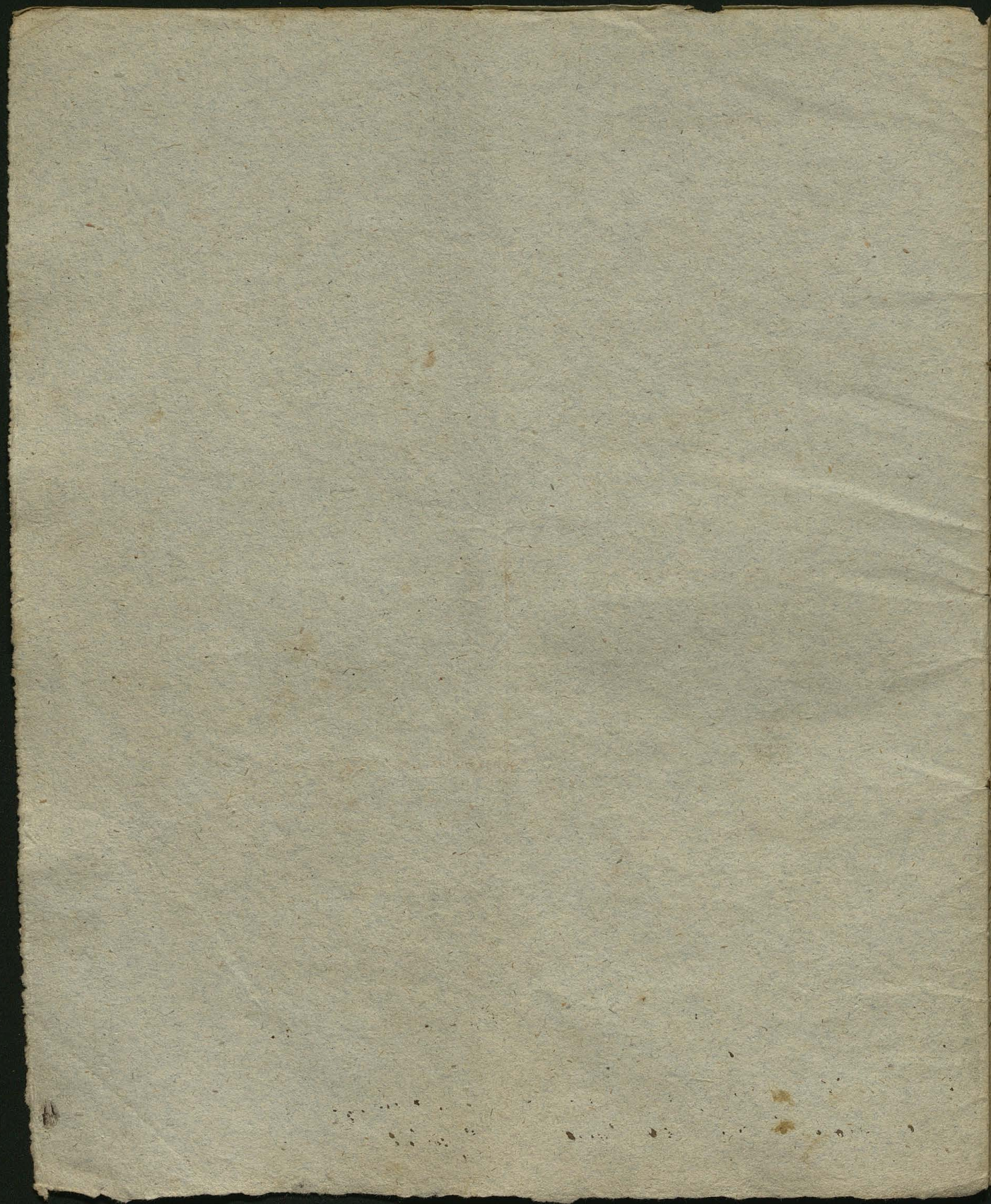
et urbes Marowia, et palatinatus Thawensis, Poceris
et urbes Leana Dobryneus, ubi et nonnullae urbes et
thacinae in districtu Podlachensi, urbes Kleszczon
et Wawron et tandem per urbes Prusis regerantur jure
salutem —

et urbes regiae, fere omnes gaudebant jure Magdebur
gico et Saxanico anno 1386, a Casimiro III. in urbibus re
cepto, quod jure in urbibus Lithuanis excepto Wilno, Troki
Pruski, Minsk, Moryn, Kowno, Lida, Nowogrodek
Bresco et Grodno, plane erat abrogatum et perstatu
ribus urbium, eodem jure gauderentur communitatum
fuit, et abrogatus, earum liber ad judicia et sententia
capitaneorum

Pravda polihie daioniejsie
 kypa hy
 Lestyt ~~minim~~

Adam Prochenin

N	O	W	S	C	O	S	
					15	16	
17	18	19	20	21	22	23	dy chren
24	25	26	27	28	29	30	shain
31	1	2	3	4	5	6	
7	8	9	10	11	12	13	Luby
14	15	16	17	18	19	20	
21	22	23	24	25	26	27	
28	1	2	3	4	5	6	sharrec
7	8	9	10	11	12	13	
14	15	16	17	18	19	20	

ad iudicia currentia, capitaneorum relegata fuerant.

Ius^u Magdeburgicum a Cariniro^o introductum
et ante hunc, adhuc a Boleslao pudico a. 1257 in
urbe Krakoviensi inductum, ab ejusdem nomi-
nis uobis, ubi principatus sedes hujus juris erat,
et quo etiam appellationes fiebant, in quorum lo-
cum pro Saxonibus in Polonia, dein sic dictum ju-
diciu^m asserionale Varoviae erectum fuerat, pro-
vide Cancellario Magno, constat uno speculo Saxoni-
co, & 2° jure principali Magdeburgico.

Causa introductionis in Polonia juris Saxonici,
erat languescens status fabricarum & manufactu-
rarum, in Polonia. Principes in Polonia incol-
bant ideo extraneos fabricantes, ut ad eas suas in Po-
lonia figerent. Plurimi venire ex Saxonia et
his prater alia privilegium concessum erat, ut
jure proprio utantur.

Ceterum quoad jus Saxonicum adhuc notandum,
quod speculum Saxonicum in electoratu univer-
sitatis Saxonice, Magdeburgicum vero, tamquam jus
municipale in arbitrio valuit.

Varia et horum editiones: Ramosii 1606, in lin-
gua Latina prout editio sub titulo: Juris provin-
cialis, quod speculum Saxonicum vulgo nuncu-
patas lib. III. Dividitur hoc opus in libros, libris
in titulos, articulos & §§os Editio hoc habet glossas,
quae et adnotationes, seu illustrationes in margi-
nis, requiritur jus municipale Magdeburgicum
pariter glossatum. Ultrique huius juris adiectus
est

est appendix, in titulo: "promtuarium juris pro-
vincialis saxonici, quod speculum saxonicum vocatur
Lus, et municipalis magdeburgensis, hoc prom-
tuarium est regestrum exactum solius operis.
I^o juris culmenre seu teutoniceum dictum — sed
juris Prussici est ^{proprio} saxoniceum, variis consue-
tudinibus & privilegiis crucigerorum immuta-
tum, cuius multa quoque sunt editiones, nullatenus
nisi publico reitu sancita. Ius istud in urbibus
provinciarum Prussiarum propriis valebat, in his
enim provinciis longo tempore crucigeri tenebant
regimen, & ab urbe principali provinciarum Culm
Luluv, ius culmenre dicebatur.

Nulla adest authentica collectio. Sigis mun-
dus commissionem delegavit, quod eas leges
colligendas, & typis imprimendas curarent,
sed sine effectu. Privata erant collectiones
Dantisci 1767° ius culmenre ex ultima
revisione vel: das holländische Culm-
ische Recht, mit nöthigen Erklärungen
Leibniz, Bayle, u. a. in der Geschichte
der Könige Preussen — das selbe hat nun
in der Geschichte von Preussen aufgeführt in 5 B-
den. Urber Elbing, Trauenburg, Brauns-
berg jure ducis gaudebant
anno 1454 a Carimiro Magis confirmata

nic^o micopuscrona

Utrum jus Romanum in Polonia vis obligandi habuit?

Jus Romanum in Polonia, in subdium legum patriarum, vis obligandi habuisse, nonnulli scriptores sequentibus arguunt, auctoritatis opinio, nisi universis legibus mentis probare conantur.

I^o eo, quod in prefatione statuti Casimiri magni, ejusdem fit mentio: J. Volumine I. Fol. I.

II° quod in Volumine I. Fol. 81 articulo de ludo talithorum, § 76 ad clm Macedonianum expresse provocatur: —

III° quod in statuto Lithuanico Cap. IV° articulo 64 lex praecepta divina continentur, ut in defectu legum patriarum, judices aequitatem naturalem, & exempla aliorum regnorum Christianorum sequantur. Deique.

IV° eo, quod cum anno 1768 ad emendationem legum procederetur jus Rom. statim post statutum Lithuanicum et correcturam Prusiam, quia specimen praecepti considerandum, prescribatur. Constitutio de anno 1768 Vol. 7. Fol. 750. —

Attamen haec argumenta laudabilia s^{unt}, quibus refutandis non sufficerent requentia.

Etenim, quoad primum: ad prologum statuti Casimiri magni, respondi potest:

a) quod dubium sit num haec prologus auctorem habeat regem, vel vero privatam quendam scriptorem quoniam modum Crachi dicit, Sum:

Et in illa prefatione probrum nulla de receptione juris Romani fit mentio. laudatus non nisi jus Roma- num, et libri ejus per Bibliopolas commendantur, quod autem a receptione & vinculo obligandi longe est alienum, secus namque etiam Bibliopola jus legum ferren- darum in Polonia habuissent.

ad II Respondendum: Invocatio unius legis nomine Sclⁱ Macedoniani nondum est receptio solius codicis legum alienarum — praeterea dubitant nonnulli, mentio- nem Sclⁱ Macedoniani, in prefato statuto, parenthe- si inclusam, genuinam esse. —

ad III Rep: In citato loco statuti Lithuanici, nulla fit men- tio legum romanarum; non nisi pro defectu legis patriae statutus, quod naturales leges, aequitatem, conscientia

conscientia & leges Christianae pro subsidio sumi debeant,
tur. Jam autem leges Romanae maximam partem origi-
nem habent, ante tempora Christi. Leges Christianae &
naturales, vulgo, vocantur in hoc statuto "Leges Conscien-
tiae," ideo conjunctim leges conscientiae et Christianae in
subsidium sumi debebant.

ad III. Ex constitutione ibidem allata, id potius profluit
quod jus Romanum in Polonia nequidem vim subje-
ctivam habuerit, nequidem eadem, id tantum praecipio-
batur, ut primum in futura legislatione qua exemplum
confideretur.

Jus Romanum in Polonia vim obligandi non habuisse
directis quoque argumentis probari potest.

Præprimis namque, ad receptam receptionem legum Romana-
rum in doli nationum septentrionalium, quae hoc respectu
dominantur Romanorum, praeterea Henricus (de Valois)
Palatinus, dum ipsi articuli confirmandi proponebantur,
expressè et pollicetur, quod nullas extraneas leges vel
recepturas, ergo nec leges Romanas.

Qua argumentum sufficiens adduci possit verba *Brigitae*
ski, qui oratione ad populum dicit: "illa leges tantum
valent quae in Polonia natae sunt." Ratio, ob quam nullus
errori vel obnoxio asperrentur jus Romanum in Po-
lonia vim & obligatoream habuisse, in eo erat reposita,
quod nonnullis civitatibus speculum Saxonicum & jus
magniburgicum vim legis habuerit, ad speculum ve-

ad normam ipsius

ro Saxonicum adhaerens et glossa ex jure Romano,
qui ergo in magistralibus illarum civitatum, ubi
speculum Saxonicum obligabat, praecipue judicariam
exercebant, putabant leges Romanas in subsidium
esse receptas. quemadmodum ipsum jus Romanum, in
Polonia auctoritatem habuit nullam, ita etiam nec
adclimenta posteriorum temporum, quae etiam si ad
jus Romanum non pertineant, nihilominus tamen
in corpore juris Romani tamquam pari continentur,
valebant. Sic consuetudines Longobardiae nec lege, neque
um in subsidium erant receptae. Jam vero jus Canonici,
cum in Polonia tacite receptum fuisse, omni caret
dubio

dubio, in pluribus namque constitutionibus ad illud
dise, se provocatur: quod denique adinet juri Cambiale: *Joan.*
nis. Steinetti elementa juris Cambialis anno 1778 expressa
lege in processu Cambiali in subsidium erant recepta,
et judiciis prima et secunda instantia injunctum, ut in
decidendis litibus Cambialibus, profato opere Steinetti us-
tantur.

Comitia

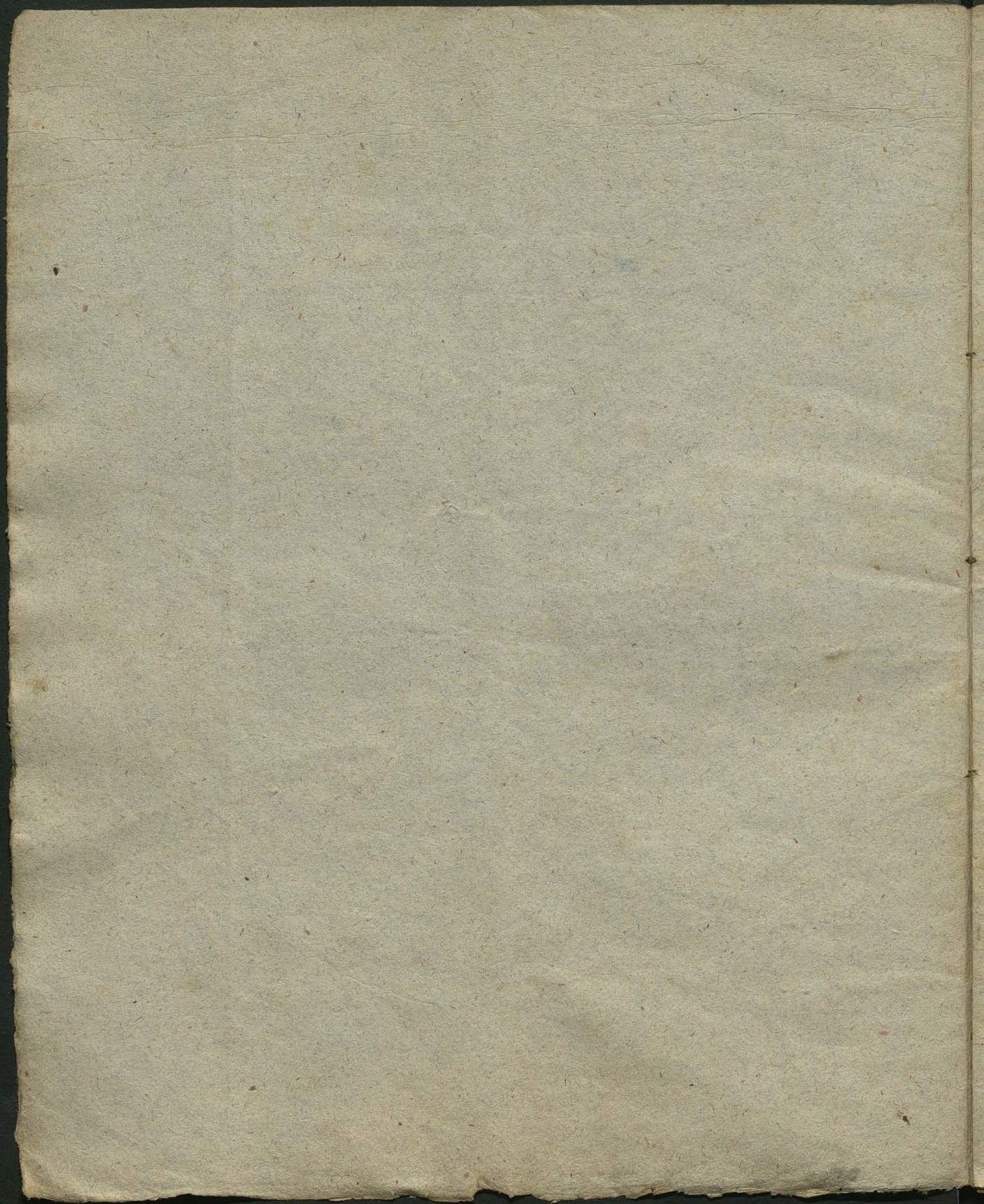
Ita ergo, quod adinet questionem qua jura leges originis
aliena in Polonia recepta, quare si recepta fuerant—
Nunc tamen ipsi supponitur in Polonia adfuisse leges
etiam et proprias, — quod vero illarum fons, nunc agendum:

Primo Polonia temporibus soli regi potestatem legis, *Leges in Comitibus*
livam compellisse, postmodum vero leges in comitiis
latas:

ordinum consensu accedente lata fuisse jam, ex praecedentibus
libus liquet. Duo autem erant in Polonia ^{antiqui} ordines scilicet
ordo senatorius: & equestris: nonnulli vero asserunt
tres ordines, ita, ut rex unum & primum constitueret
aut leges & polona tres ordines ignorant, neque regem
cum ordinibus confundunt. Principium namque est
"rex ordines ad comitia conducet, & hic cum illis deli-
beret atque constituat: ipsi constitutiones regis nomen
praeferrunt, quod scilicet se eadem ex sententia patrum
ordinum sancire — ita quoque in legibus Poloni, re-
ge mortuo non ordo sed princeps et inclui dicitur,
cotinque ordines, si ad novi ordinis sed ad novi regis
electionem procedunt.

Senatum constituebant, qui olim Praetori & barones
et quibus postea senatorum seu consiliariorum
regni nomen additum est in horum numero erant
Episcopi, Episcopi Praetori Castellani & praecipue ministri
qui ideo senatorii ordines

czytaj dalej w reszcie
2giem prawa civilnego

Secundum Judicium Castrense (Capitulum 10)

Judicium castrense exercebat juris dictionem sub
auctoritate Capitaneorum / Harvsky / Capitanei erant
Iplicis generis: cum a iure jurisdictione. Priori
prospicebant iudicio castrensi, postea vero nulli iudi-
cia exercebant, erantque, nemini secularis bonorum
regiorum / emphiteutici. Antiquis temporibus quibusque
stabant, jam ipso facto jurisdictionem habuit, officium
uos nominare prohibuit, postea ^{capitanei} ~~venit~~ cum bonis
regiorum possessione acquirerebant quidem ius emphiteutici
cum, reditus ex bonis illis laurienti, attamen iudicium
per se, regem ipsum permanebat. Ad hocque exor-
cendam huius conventionibus ^{scilicet} ~~condita~~ ^{capitanei} ~~4~~
li eligebantur, quos ^{capitanei} Rex confirmabat, & hic
erat Capitaneus castrensis atque proprius elogi-
nus jurisdictionis. Capitaneus itidem post
lianem offitium nominare a jurisdictionem
aperire debuit, huiusque, nam, ad modernum ejus clau-
bat, volummodo tempore inter regni, etiam defuncto
Capitaneus offitium etiam in munere permanebat
ne super administrationis iustitiam interrumpatur.
Offitiales huius iudicii erant Capitaneus, Vice Capitaneus
iudex, Scritas, deinde regentes, subdelegati, Purgatori
et. Citationsi quod iudicium prodebat sub nu-
mero Capitanei. Decreta huiusce iudicii illud ipsum
exequatur. Negotia jurisdictionis iudicii castrensis
pro continuata erant negotia:
I. Iudicii castrensisque, in crimina inquirere, de-
cisio re cognoscere, in specie in crimine vis juvenis
istata, cedis, laborum, nudenti, invasionis in bono
et.
II. Summa iudicia castrensisque competentia erant:
decreta iudiciorum aliorum quandoque in officium deducere,
indivisionem, peragere, in vestigia conficere,
tum executionem testamentorum, denique subellas
super viduis, & orphanis curare. Iudicia etiam
lenia, iudicio nostro criminalibus pro parte
pro parte uterque iudicio civili, ac pupilla natus rimo-
lia erant. In quibusdam causis, uti ^{in causis} ~~simplicibus~~ delictis

Judicium Magistratuale non civitalense
hocce respectu civium idem erat, quod judicium
terrestre in castrense respectu nobilium. Cognos-
cebat & decidebat causas tam juris quam facti, tam
civiles quam criminales civiles concernentes. In un-
bibus regis majoribus & hujus generis & sunt judi-
cia, in minoribus vero, eoque minus judicium
omnes tam civiles quam criminales causas
cognoscebat & decidebat. Judicia haec in nobilibus
majoribus erant septentia & judicia consularia
(sady radziechi) hocce judicium componebatur
ex praesidente & 12 consulis. ad illud specta-
bant omnes causas juris & facti, & insuper obli-
tis tutorum ac curatorem.

Judicia advocatitia (sady woytowicki)
hocce componebatur ex advocato urbis, & 12 sca-
binis (stawniki) cognoscebat causas tam facti
quam juris, in specie vero ad illud causas criminales
pertinebant.

Judicia burgrabititia
hocce quatuordecim, binis vicibus a praeside & 2bui
confiliis aperiiebatur, a quibus deinde jurisconsultus
advocatus urbium & 12 abbinis delegabatur.

Judicia currentia praesidentitia
& advocatitia

In his juri cabantur causa minoris momenti,
ultra appellations ad magistratum seu ad judicium
consulare. Appellatio a primis duabus instantiis
fiebatur imprimis ad proprium Capitaneum, & in bonis
mentis regis, ad bonorum administratorem, a quo
de eis non primum ad judicium regis appellare
licuit. Ab instantia tamen capitaneali & admi-
nistrali ^{et} excipiebantur urbes principales
nonnullaeque minores, quae immediate ad Curiam
regis appellabant, parum in fundamento specialis
privilegii regis. Judicium vero regum appella-

Representabant procerum, qui artibus immensas
bonum regimen civitatis & cives conservantes
& alias, quo neci aulis egent, neci jura mentes ex
pescunt paratim diligebant.

providio, 10 aut 10 virorum
Sub ~~publicis~~^{scilicet} ~~regentibus~~ ^{regentibus} communis, qui cum conspici-
libus, ~~publicis~~ ^{publicis} consultativis, bonum
civilis ~~regentibus~~ ^{tan} ~~regentibus~~, interferere, simul ad functio-
nes economicas adhibebantur.

officium juris fidelium

Ihuſ scabinis nob paucis advocatis ordinari
conſtitutus, variet executiones, abſolſ complere
de iudicio civili scabinato decretuſ, peragebat,
Tandem exiſtebat de apoliſ.

VII *judicium Armenorum*

Et 12 iudicibus sub praesidio advocati ordinarii
compositum, causas a me notum decidendis
adcompabatur. Iudicium^{loci} 285. nubludum exstitit
mentibus eisdem, per hunc offi. cancellari, per hunc
iudicio civili scabinali adscriptis.

hisce praevisis notandum est, quod vigore privilegii
p. ligismundum augustum Civitati Leopoldinensi
concessi; nimirum, bona civilia, jura civilia hujus
civitatis. subjecta, sive in ipso Civitate Leopoldi, sive
in ejus suburbio sita, ^{etiam} ~~in~~ ^{caravallis} ~~procurantur~~, officio
aut secretarij, aut eorum ~~liberis~~ ^{nobilibus} ~~vigore~~
~~dis~~ inscribere solent. In consequentiam hujus
privilegii, omnes inscriptiones, quo prius
ad alia iudicia curatorem de Leopoldinum
referre solebantur, Leopoldi, ad actus officij consularis
et iudicii civilis scabinales spectabant. Per amissa
iudicia erant I^a instantiis nunc veniunt.

ultimae instantiae: deinde solum erant instantiae apud Deum.

1° judicia afevoria Preh des ^{erant} erant Cancell
lati, hio afive bunt duo ^{ex} seu lati et 4 ex
unatorio

ex equestri ordine, electi a seorsim, porro secretarii
regii, respondens, & regentes Cancellariae universae,
de iure. Insigebatur autem, eisdem insigni-
bus corona, regentes corona & archiepiscopi
assidebant cum voto consultativo, denique
scribae decretores cum voto informativo, duo
erant iudices a seorsim I Regni, quorum
vix celebrabatur, alterum Lithuaniae quod aut
in urbe graduo, aut Danoviae celebrabatur.
Utrunque exercebatur Regis nomine, cuius
etiam titulum decretores praeferebant.
Hoc iudicium itaque cessabat, si rex esset illius,
si regni profectus, aut vera maiestas fuerit.
Ad jurisdictionem horum iudiciorum pertinebant omnes
omnes lites de validitate alicuius privilegii. Om-
nes causas bona rege concernentes, exceptis
voluntatis nonnullis quae ad iudicia referendaria
spectabant. Denique in via appellationis omnes
causae civium. Ad decreta iudiciorum a seorsim
nulla ulterius appellatio locum habuit, ita, ut
nequidem contraria eorum decisiones evolvere poter-
rent. Secundum iudicia erant iudicia relationum
hiscis praesidebat rex, senatoribus & ministris
accidentibus, privis temporibus, appellatio a
iudiciis a seorsim ad iudicia Relationum promo-
vabatur, rursus autem nihil aliud quam causas
curandae ad illud deferrebantur. Praeterea etiam
causae defendendum (prohibendum) quae in iudiciis
a seorsim, propter votum paritalem, inde
eisdem manebant a iudiciis Relationum aliquid cau-
bantur. In his iudiciis referendariae causas
iudicabat, patroni easdem defendebant, quod per
aito singulores & ministri deliberabant, Chanc-
challi Polonae & Lithuaniae eorum vota excep-
t.

ebant, & Cancellarius decretum regis non minus
secundum volens pluralitatem edidit.

III° ~~comitiales~~ ^{comitiales} ~~comitiales~~

hodie, tempore comitiarum a rege, cum senatori-
bus & multis exercebantur. Eo jurisdictionem
judiciorum comitiorum pertinebant: crimines lesa
majestatis ac perditionis; processus oppressi
civis liberi, & causa corruptionis in ultima
instantia. Porro delationes contra ministros &
membra consilii perpertui.

IV° ~~tribunalia~~ ^{tribunalia} ~~tribunalia~~

horum tribunaliū unum erat in Polonia majori,
Petrivoria, alterum in Polonia majori, Lublini;
ita ut iudices absolutis judiciis Petrivoria, Lub-
linum proficiscebantur. Iudices huius Tribunalis
erant & saeculares & ecclesiastici; saeculares in
cujuslibet Palatinatus aut terre conventus, a nobi-
litate club eligebantur, & quidem singulis annis
novi, ita tamen, ut qui senes electi, nominis post
quadrigenum denno eligi potuerant. Eligebantur
autem volummodo nobiles, legem polonam gnari;
ibi ubi eligebantur possessionariis, nullius ^{spatilibus} ~~arbitrariis~~
potentibus implenti aut decretis obnoxii. Ad membra
ecclesiastica pertinebant asupiores ex unguis Epis-
copalis, duo designati, singulis annis
novi, & prouli saeculares, nominis post quadrige-
num denno eligibiles. Omnes iudices iuramentum
prae stare debebant, quo praestito, saeculares iura
volens pluralitatem, marshallium Tribunalis praes-
positum eligebant, in qua electione, vices inter
gentes ita observabantur, ut marshallium modo
ex majori, novus ex minori Polonia fuerit electus.
Ecclesiastici habebant vero praevide in priorem Can-
nicum quernensem. Causa quo ad hanc Tribunalis
pertinebant continentur in constitutione anni 1671

1677 1633, & 1667. Decreta ferrebantur, juxta volorum
pluralitatem, ab iisq; ^{ne} appellare, ^{ne} ea man-
datis regis aut decretis comitialibus immutare
aut annullare licuit. Si causa quodam incidere,
de qua nulla aderat lex scripta, haec ad iudicia
comitialia remitti debuit. Siquidem Tribunali n. li,
aut novam ferre legem. Provi in Polonia ita
etiam in Lithuania tale Tribunal constitutum
fuerit quod aut Vilna, aut Novogrodia aut Minsci
exercebatur. 2

V Conilia Referendariorum

Sigismundus I 1507 anno, constituit Referendarios
duos ex regno & 2 ex Lithuania, alterum semper
ecclesiasticum, alterum saeculare. Referendarii in
aula singulis diebus peracta infra ad prandium, &
post prandium ad coenam semper privatos quos reser-
vare, & de iis referre debebant, provincie Re-
ferendarii nominabantur. Hic adiectum vero ipsis
fuerat medio conventionis de 1538, iudicio pre-
^{immiscere} ~~immiscere~~, id tantum ipsis concedebatur, ut si
res ipsemet cognovit assiderent atq; consulerent.
Potestatem iudicandi primum a Sigismundo III circa
1600 oblatum videntur. Posterioribus temporibus
sunt in Polonia quam in Lithuania unus semper
iudicabat, 2 quidem. Seniores, illos absente junior.
Assistebant ipsis ^{intelligat} ~~comprobat~~ ^{notarii}, nonnulli
ex secretariis regis atq; scribae iudicii associati,
omnes cum voto decisivo. Rego ^{extra} ~~inter~~ territorium reg-
ni commorante, aut mortuo, iudicia haec plerumq;
cessabant. Ad ^{penis} ~~cognitionem~~ horum iudiciorum spectabant
I^o literi niter. p^{ri}ncipales bonos regios, eorumve colo-
nias ex parte. II° literi bona feudalia concernentes, tum
III° Controversiae de decimis, ex bonis hinc praestandis.
IV° nonnullae appellationes. Iudicabant referendarii
quasi semper nisi provocatio ad iudicem superiorem
nisi incidere controversia de privilegio i^ubi-nis
cont^{ra} iudicantibus, tunc enim referendarii iudicant

integram cognitionem, cancellarii vero relinquere debebant.
 Edebantur decreta hujus iudicii a referendariis nota,
 non subscripta, sigillo regni aut lithuanico munita,
 in lingua Polonum, & vero si ad subditos Prussiae
 emanabant in lingua Latina. —

VI° Iudicia marchalcorum.

Duo erant marchalii in regno & 2° lithuanici
 alter supremus alpes curiae. Omnes qui in
 aula, & in ^{palatio} extra palatium, regni
 vive verbis offendeabant quendam, vive propter quod
 cumque pacem turbarent iudicium hujus iudicii
 subeant. assistebant hiis iudicibus 4 senatores & 4
 alii offitiales aut statum. Jurisdiclio mare-
 chalcorum regem semper regnabat, id est eo loco era-
 cebatur, quo & rex agebat. A decretis hujus iudicii
 nulla ulterius appellatio locum habuit.

VII Tribunalia Thesauri

In comitiis 1683 celebratis Tribunal Thesauri erectum
 fuit, cum infimum vel Tributa residua exigere vel
 sine eis, qui eademolvere aut se coram iudicio
 sistere electabat, poena animadvertere. Hoc
 Tribunal ab initio erat perpetuum, sed in comitiis
 huius ipsum exercebatur, si Tributa exigenda essent
 exigenda, postea vero vel semper regula iuris
 in Polonia exercebatur, & quidem Radomio quatuor
 per sex replinandi. Iudices aut palam ordinis re-
 natorum, quos rex quovis biennio nominabat, palam
 ordinis equitum, quos nobilitas, in comitiis ex singulis
 palatinalibus aut terris eligebat. Semper aderat in
 hoc iudicio Thesaurarius, de ejus minimis — qui
 iudices de subditiis residuis informabat. Tribunalia
 Thesauri praeterea discutebant rationes militum resi-
 dij, discabant clamma militibus illata, nec non deciden-
 bant causas cambiales, debita mercatorum, praegrava-
 lionis redigebant. A sententiis ejus nulla habebatur
 appellatio. Tribunal Thesauri Lithuanicum, Vilna aut
 Minsce habebatur.

Notandum est iudicia Lithuanica — quae discabant litteras

ites inter nobiles bonas immobilium, in confinia
regni utrumque pariter, & subditi ex ratione profer
turi Procurator, jam anno 1676, iudices Amstelredam
in palatibus Lithuani a conventibus eligebantur,
pariter vero in consiliis designati, sine ulla stultit
nis vero temporibus rex ea nominabat. Singularem
quodammodo iudicia erant compromissoria, et
iudicia capturalia.

Iudicium compromissorium cognoscebat de omnibus
causis, quas partes modo audiebant, componere vte
bant, exclusi non nisi erant processus gracialis, pri
cipue bona regia concernentes.

Iudicia capturalia:

Postea rex & publicato inter regno praeis temporis
bus annua iudicia hereditaria castrensia, & liberrima
libra cessabant, ne autem iustitiae administratio
per ex causa prostrahatur, iudicia de objectis captu
ralia constituebantur. Nobilitas in minoribus
conventibus ^{infragiorum} pluralitate jam maiorem
jam minorem numerum iudicum adhaec iudicia
eligebat. Cognitis in hoc iudicio assignata erant
causae ^{periminales} ~~infragiorum~~ in specie incendia, & spolia & gravio
res iniuria. Inter inter regno haec iudicia capturalia
cessabant. Denique primis temporibus, nampe 1684
deservatum ^{specie} quod annui iudices etiam
rex in hoc in officio suo permanere oport
etiam etiam voluminibus ^{cessabant} ~~deservatum~~ ^{deservatum} ~~deservatum~~
& iudicio mare chalcis, tempore inter regni rex
assessor addabantur. Decreta quae alio temporibus
regis nomine edebantur, praeferebantur litellum.
Hoc proce rex regni & magni Ducatus Lithuani est.

Part 2a
De iure privato
De iure personarum
De nobilibus

Omnes incola Polonis in 3 classes dividuntur, in nobiles
cives & rusticos inter eos soli nobiles fere exclusivis ga
vantur et privilegio, iug, soli consultationum iudicialium

judicia nunc fuerant participes, cum status regni, ex
vera nobilitate componeretur, & licet nobiles in omni-
bus fere rebus, in rebus publicis nemini gaudent privile-
giis, nobilitas Polonica annis videbatur imperare. Nobili-
tatem definiit prieturski tamquam dignitatem seu cele-
britatem nominis majorum & propriam in rem publicam
meritis acquirentem. De origine nobilitatis polonica histo-
rici referunt, quod, prius eo temporibus gentes Slavicae
voluntate a senioribus regerantur, qui Ruparum
titulo gaudebant, propter res quod insignis vestis honoraria
Ruparum dictis, a ceteris distinguebantur. Deinde autem
bellis duces eligebantur Wojewodys qui plerumque pace
composita, munus suum deposuerunt, isti Rupari ab aliis
duces, in Polonia nobilitatem constituebant. Nobiles
Poloniae servitia militaria praestabant, quapropter nobi-
les Poloniae antiquitus milites vocabantur, & nobiles
alii milites denominatio synonymica fuerat, ceterum
vero equites nuncupabantur, ab equestri militia eis
obnoxii erant quemadmodum et Kanopolski sustinet.

15 2940

Wie in opus & honor
et Saturnus

verum vero equites nuncupabantur, ab equestri militia
eis obnoxii fuerant, quemadmodum et Kanopolski sustinet.

De acquirenda nobilitate

Nobilitas acquirenda re nobilitate a IV collatione.

I Nobilitate

Valu nobilis est, qui, et ex utroque parente nobili est pro-
creatus, & etiam si ex patre nobili, matre repleta
beja oritur. Exstat etiam constitutio Alexandri de 1803.
Sol I^o Sol 177. que ita habet: Quoniam questio incidit

de genere nobilitatis, quae diverso modo a quibusdam
 interpretari solet, declaramus. Cum, tametsi modo
 vocari nobilem, qui cuius uterq[ue] ^{parentis} nobilis, & ex
 familia nobili sit progenitus, & quod tam ipse, quam
 parentes ejus habitaverunt & habitent in uno praesidio,
 urbis, castris, oppidis seu villis, ^{juxta} prorem patrum
 & consuetudinem nobilitatis viventes. pro quo genere nobi-
 litatis, eos quos nobiliter appellandos censemus, licet
 "matre populari", patre tamen nobili nati procreati;
 quod tamen parentem, & ^{ipsum} vivant & vixerint
 ad instar nobilium in regno. Idem ipsum statuitur
 in statuto Lithuanico Cap. 11. art. 2. ubi dicitur: Nobilis
 ducit plebejam in matrimonium, nobilitat eam,
 liberamq[ue] ex ea susceptus procreatur. At si ex utroq[ue]
 parente nobili non majores habuerint ^{parentes} prerogativas
 quae quid illis competebant, ^{qui tantum} ex patre nobili
 matre vero plebeja nati fuerant, quia etiam in Pol-
 nia generale valuit ^{ipsum} uxor sequitur conditionem
mariti. (Tamen matre ignobili licet patre nobili
 nati, prolatum aliaque dignitate ecclesiastica
 acquirere. n. potuerunt. De cetero vero nobiles nati,
 utate tales, protinus aequalia habuerunt jura,
 honore, jura aequalitatem plures confirmabantur
 constitutiones. Licet vero nobiles nati utate tales,
 relate ad jura civitatis sibi proximi fuerant aequales,
 nihilominus tamen dignitatis, ad quam aliquis ob pra-
 pria merita credebatur, huic producebat effectum,
 ut altiori gradu dignitatis, proprio meritis acquiritur
 so, collocaretur, omnibus alio praeferebatur, siq[ue]
 senatus altior erat non assidue in Senatu. Eius
 copiam senatore seculari, publicis officii praefere-
 batur nobili privato. Id quod si autem mater nobilis
 cum plebejo matrimonium inirent, filii ejusce
 nuplius procreati, prerogativa nobilitatis in gaudebant.
 Quod juris ^{nobilitas} concupiscit procreant proles.
 hoc ubi respectu explicis generis proles clarescere
 possumus. Et tamen ubi est dubio, quod liberi, quod

utrum nati
 nobiles?
 n. m. m. ?

quod parentis, etiam si noluerit, legitimum si inierunt
matrimonium, jura nobilitatis nullo modo precludere
possunt. Dubium solummodo est quod, si quoad proles
a patre nobili cum concubina procreatas, si parentes
postea nuptias contraxerunt, id est dubium an legiti-
malis p. subsequenti matrimonio locum habeant, ~~et~~ ⁱⁿ ~~quod~~ ^{quod} proles a patre nobili concubina nati in matrimonio
ducta, procreatur. In speculo saxonico adinventus lex, quod
articulo 10 praecipit: qd, quicumq. cognoverit aliquam feminam,
si postea eam ducat in matrimonium - nunquam ex ea
potest prolem legitimam generare. Ulteriori Articulo II
quicumq. cognoverit publice uxorem alicujus, vivente marito,
si post mortem mariti eam ducat in uxorem nunquam
ex ea prolem legitimam generabit. Haec verba ^{sub} ~~verba~~ ^{signa}
probant qd lex saxonica, prohi. utriusq. generis, necq.
nec numero II & III allatus jure nobilitatis privaret. Est
Rex Alexander, constitutione de 1565 Volumine 1 fol. 346
titulo III condemnavit haec legem saxonicae hisce: ~~III~~ ^{quatuordecim}
articuli erronei, jure sacro et gen. Teutonici, perinde
et apostolicam condemnati. ~~II~~ ^{nam} ~~Legem~~ ^{nam} juri naturali;
quam divino contrarii, quos etiam ~~nos~~ ^{nos} apostolico decreto
~~inno~~ ^{inno} ~~stantes~~ ^{stantes} reprobamus, condemnamus, nullius in omni
decernimus. Alexander in hac constitutione provocat
ad juri canonicum, qd in quo autem electa ratur, quod mali-
monitanda ut vis, ut qui ante a se geniti, post contractum
matrimonium tamquam legitimi habeantur. Idcirco videtur:
quod Alexander in constitutione praecipit utriusq. generis
liberis jura nobilitatis subuenit, alij legitimam
p. subsequenti nuptiarum tamquam validam agnoverit
Art. paulo post nempe 1568 emanavit constitutio,
quae sequentem continet dispositionem

Vide sequens Volum.

$$\begin{array}{r|l} 6 \\ \hline 5 \\ \hline 2 \quad 4 \quad 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 8 \\ \hline 4 \quad 5 \quad 6 \\ \hline 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 6 \quad 1 \quad 8 \\ \hline 7 \quad 5 \quad 3 \\ \hline 2 \quad 9 \quad 4 \end{array}$$

late No V

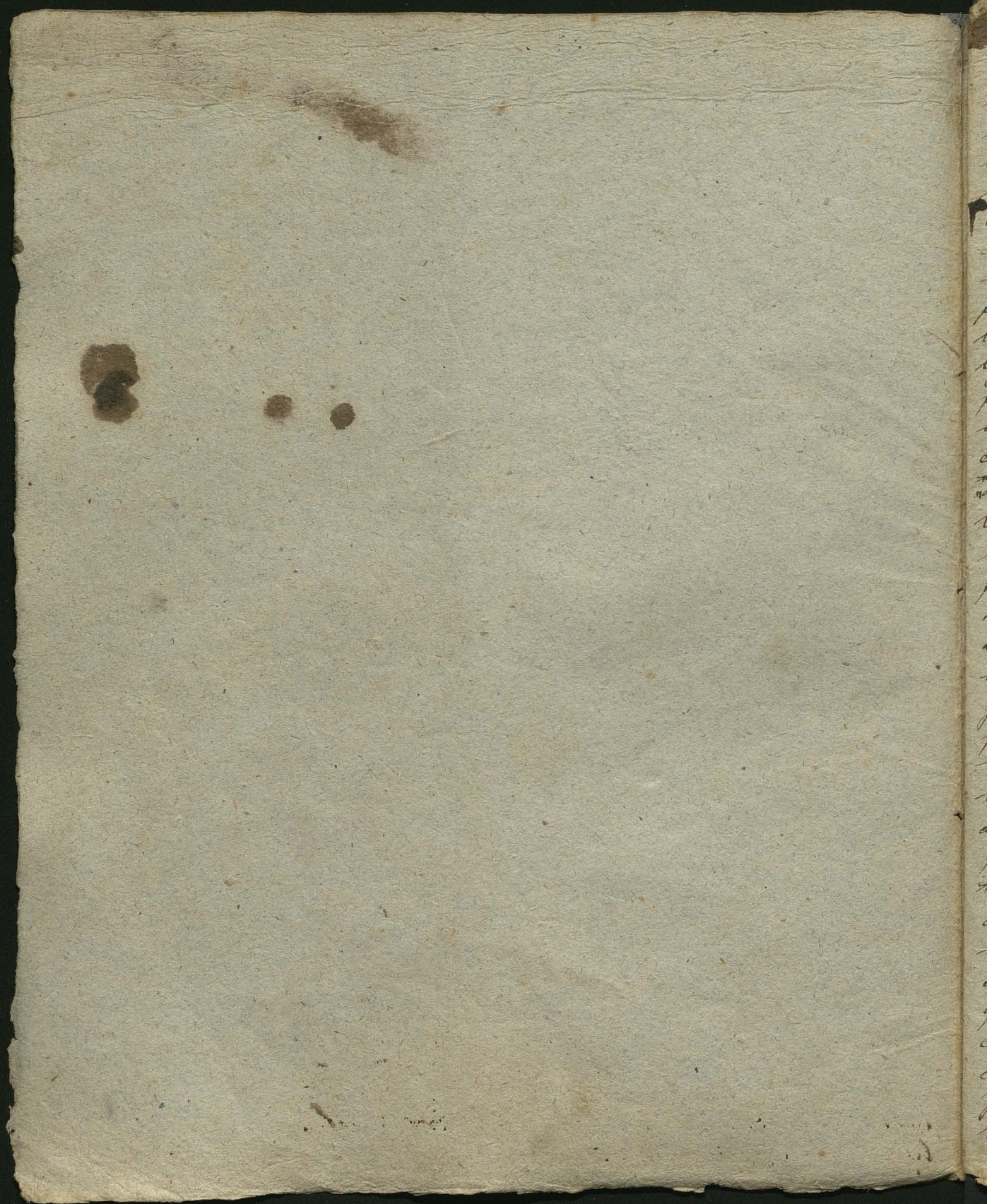
29

Sus Polonis antea sum
Hemst pody

Widm Buchhuf

18 $\frac{1}{2}$ 40.

23
27

Ultimam denique habemus constitutionem de 1788 in Vol.
III fol. 807 rependibilem, sequentis tenoris: Si ut regni nostri
& magni ducatus Lithuaniae legibus divinis institutus
& nullo alio fine, lata fuere, quam, ut in omnibus
causis obvenientibus, iustitia suffulcratur. Cum itaque
legi canonica, prolem per subsequens matrimonium le-
gitimatum, qua talem agnoscant constitutiones vero de
1778 & 1805 huius casum non explicent, sed ali videtur, iuri
sacro canonico rem adcomodent, ita, ut & prolem post initum
matrimonium progenitam, a successione ab aliis, pro nobili-
bus nobilium excellat, praedicti articuli iuris sacrosancti
autem, per sedem apostolicam Romanam ab aliis, per statum
sum regis Alexandri de 1805 condemnati fuerint, huius
interpretando mox memoratae constitutiones de 1778 &
1805 & renovando statutum Alexandri de 1805, statui-
mus: ^{vera cupit} Prælo obviajacejæ wyrej mcecone konstytucyj
de 1778 & 1805, a ras statutu króla Alexandra 1805,
reassumijac postanawianaj: — quod utriusque rexi pro-
les ex matrimonio, p copulationem confirmato, inde
a promulgatione praedictarum constitutionum, progeniti in
facultatem parentum, ab aliis proximis propinquis uxoribus
successione debeant illegitimas autem proles etiam huius
constitutione a successione in bona quaecumque, ne non
ab aliis nobilium prerogativis praclusa, se volumus.
Non sat clare est haec legis dispositio: reassumitur
namque eundem statutum Alexandri regis, iterumque legibus
canonicis instituitur, altera vero eadem constitutiones
de 1778 & 1805 non abrogantur, sed interpretantur, dici-
tur minimum objawiajacejæ, huius quasi contradictio ori-
tur: Id saltem ex alia constit. 1788 aucti deduci potest:
quod post initum matrimonium procreati liberi, a pre-
rogativis nobilium non excludantur, sed qua nobilitate, nati-
vitate talis considerandi. Si de prius id est ante matrimo-
nium progeniti ^{nati} ~~reclam~~ ^{et inquit bapto} ~~quod~~ p subsequens ma-
trimonium illegitimantur.
Licet legitimatio p subsequens matrimonium in Polon.

illo quod n. ut nobilis in constitutionis (1607) citat.
tionem istam in consilio electionis deputatorum palatinorum
sui, in quo est procreatus demonstrare nobilitatem
suam deducere, & post deductionem, ad testationem
demper a nobilitate congregata petere, eandemq. coram
iudicio secreta, & Tribunali regni praesentare debet.
Iudex Sum. consanguineos inculpati ad praestandum
supra dictum iuramentum citabat. Cope rdo autem,
q. aliquis nobilis cum n. est inculpati consanguineus
iuramentum tale praestitit, citatur demper, & con-
victus nobilitatem suam amittebat, ejusve bona auctori
adjudicabantur.

Consil. 1633 ^{statuebat} in deducenda nobilitate praeter testes etiam testi-
monia authentica litteraria, uti reformatione,
inscriptiones, divisiones contractuum, transactiones
respectu bonorum immobilium producantur. Deniq. etiam
libri metricales parochorum in actis judicialibus
oblati (in scripti) in deductione nobilitatis valebant.
Videat de 1655 Vol. II fol. 539 ^{occurrit} ~~affertur~~ praesentatum
fuit, ut sub praesentis igne quasi ~~communit~~ ^{communit} auctoris
homines plebeii conditionis ad praerogativas nobilitatis
perveniant. Si nempe in aliquo palatino actio
secreta & castrensia igne communita, q. ab hostibus di-
repta est, nobilis ^{hujus} palatinatur, in deductione nobilitatis gene-
alogiam suam intra decursum 3 annos ^{supra} ~~constituere~~
debent, atq. ad acta ^{publica} ~~propria~~ proprii districtus mani-
festatione de combustis & ab hoste direptis actis
p. oblatam porrigere debeant. Contra quam genealo-
giam, si quis protestari voluit, protestationem man-
istam sex annos & 6 menses exhibere debuit, quos actio
is cui ignobiliter objiciebatur, p. 2 testes ex linea pa-
terna & 2 ex linea materna nobilitatem probare
obligabatur; quod si vero intra praefatum tempus
ipsum genealogia aut nomine fuerit impugnata

n^o revocat, quod dicit, non, probat eum e^o saltem prouti
aserebat, bo marciis puniebatur. Idem valebat in ma,
Idem ipsius personam corpore quantum facientem na,
minaverit, nec asertum nunc probavit, in similem seif
incidit poenam & revocandi dicens debuit, id quod nun
locutus, mentitus ^{sum} sicut ca nris. Cont 1347 Vol I fol. 31.)

De juribus atq; prerogativis Nobilitatis
Nobilitatem describit Michkovski h^{oc}ce reser. Nobilitas
iⁿ electrix regum, senatoz^{um} parenti, judiciorum directrix
judicii robur, pacis permanentium, latella libertatis, quam
appetant ~~fructus~~ ^{similium} nationes, barbari ipsi mirantur, hostes
horrent. Prerogative nobilitatis ^{se} quantes erant.
Senatoz^{um} senator, officialis regni, & aula regia, castrensium aut
terrestrium, nec non abbas aut canonici in ecclesia ca,
thedrati, aut etiam in nonnullis collegiatis fieri soluit
quam solitis tantum, seu ^{in genere} ad dignitates & munera
publica nemine, nisi nobilitate admitterentur, tam vero no
bilitate recenter creati, eorumque descendentes, usq; ad 4 gra
dum exclusive, seu sic dicti sca tabellati a dignitatibus publicis
numeribus, atq; legalionibus de regula excluduntur, adeo
primo princeps ad eundem admittuntur. Minus
tamen ad dignitates illico creari, & in numeribus publicis,
constitui poterant, qui ipsius & proprio cum patri mo
nis, patriam defendebant, & ex antiqua etate hinc reg
ni celebri familia proveniant. De re capius h^{oc}ce reser.
Nobilitas amittebatur, prout in nobilitatis diplomate
sepe legitur disparilis, prout ipso sca tabellatu, h^{oc}ce reser.
sem occurrebat expressio, salvis legibus & statutis regni,
de sca tabellatu. Quomodo autem posteriori tempore
sunt comitia nobilitatem conferre ita etiam a sca tabellatu
liberare voluerant.

Nobilitas polona sola, habet ius eligendi, inaugurandi, &
coronandi regem, & quod magis est, ipsi nobiles capaces
erant throni regis, ali recentia docent exempla in Michael
Wladislawski & Joanne Sobieski qui nil nisi nobiles erant.

II Nobilitas p^{er} mentis mor, in comitionibus elector, in comi-
tibus generalibus regni legi iacebat, bellum indicabat, fo-
deris componabat, tributa imponabat, eundem pecunia modum
prescribebat, omnem reipublice administrationem, in ma-
nibus suis habuit.

III Nullus nobilis possessionatus ob crimen commissum ^{captivari} ~~captivari~~ po-
tuit, nisi iure victus. Jam Ladislaus Jagello 1433 promittit
quod nullum hereditarium possessionatum, pro aliquo excepti
culpa, capiet, aut capi mandabit, nisi aliquam vindictam
in ipsum exercebit, nisi in iudicio rationabiliter fuerit con-
victus. Idem statuit Carimirus rex 1454, quod seculum
tunc nobilem captivari faciet, nisi prius fuerit iure convictus.
Sung higinundus rex 1540 sequentem edidit dispositionem:
Nullus nobilis sponcione fidei per regem obstringatur
nisi iure victus, licet est in exercitio rei militaris, v
ubi regi, v eundem subditorum regionum actio interveniat,
cum ipso, qua servitore factore, administratore, v ubi rei
publicae causa aliquid sit, contra quem vis agendum. Harroldus
voluit, qd nobilis possessionatus, etiam ob crimen perduc-
tionis captivari non possit nisi iure victus. Excepti autem
sunt ab huius privilegii beneficio iam secundum statutum
Jagellonicum 1433 i^o p^{er} qui in luto fuero, v in publico ma-
leficio, utpote incendio voluntario, rapta Virginitas
aut mulieris, militia depopulationibus v spoliis fuerint
deprehenso, qui 2° qui male erant fama id est in
maleficis regebat se et notati.

IV Bona hereditaria nobilium, si poluerant confisari,
nisi ille, fuerit iure victus. Constitutio 1454 l^o 14 l^o
Vol I fol 83 v 1496 Vol II fol 348.

V Dominus nobilis iuxta anglicam ita, ut facinorosi ad
eam confugientes extrahi non potuerant, sed nominis via
iuris repeti debuerant. Constit: 1588 v 1615, v in Statuta
Lithuanica Cap 3 l^o 49 legitur, quod habitantibus in
domibus nobilibus, si alicui injuriam fecerint ipsi
domini harum domum iustitiam injuriatis ab ea, eam
trahere, v ab ea, ulla prerogativa administratione, in
absentia autem illorum iudicium castrensium iudices, v iustitiam

administrabantur praedicta vi constit. 1671 etiam adolones
spiritualium extendebatur.

~~III~~ III. Nobilibus occideri nobiliem parum ubi generari puniebatur
poena mortis, sed solum multa pecuniaria. 1700
marcas p. refusione in luri p. annum & 6 septimanis,
quodsi vero plebejum occideret nobilis 1000 marcas vol-
vendo ab omni poena liber erat & quidem vi constitutione
1631 in Prussia autem homicidia sine discrimine, poena
capitali pledebantur vi const. 1538. Denique p. constit. 1768
statutum fuit, quod homicidia sine discrimine poena
mortis puniantur, quatenus crimen homicidii p. 6 testis
probari potuit. Sicut etiam poena pecuniaria locum habuit,
quem valebat in Statuto Lithuanico Cap. 7 Articulus I

IV. Nominis nobilitatis bona hereditaria hereditaria, possidendi
jure gaudebant, ideo bona hereditaria etiam nobilitaria
& nobilitatis poloni, lituanici nuncupabantur. Statutum p.
anno Alberti 1496, Sigismund August 1550, & const.
de anno 1612. Per exceptionem tantum nonnulli & artes
nonnullammodo urbium civis bona hereditaria acquirere
potuerant. Ita etiam bona regis nominis nobilitatis possi-
debant,

V. Quodsi in fundis nobilium, metalla & salis fodinae
alia similia reperirentur, ea omnia ad nobilem domini-
um fundi spectabant, nequaquam vero ad regem, aut
reipublicam, ita sancitum habetur in articulis Hen-
ricianis 1525 huius constitutionis Stephani regis 1536
& patris conventus cum Michaeli & Joanne III

VI. Si nobilis sine liberis defunctus erat, non potuit rex
bona ejus paterna & materna, jure caduca alteri con-
ferre, si cognati ejus ex utraque linea usque ad 8 gradum
inclusive superfuissent. Constitutio anni 1588 Vol. 1. fol. 100.
Nobilibus autem nobilibus ne bona eorum, jure caduca
ad Regem regium devolventur permissum erat ea aliena-
re. Constitutio anni 1569.

VII. Si aliquis subditus ex bonis nobilium hereditatis decederet,
bona ejus in fisco regio, sed domino fundi cedebant, salvo &

salvo tamen jure proximorum constitutio 1588 Vol II fol 1209
quod si vero aliquis extraneus, sine liberis descenditibus,
non ejus successoribus intra 3 annos rese in iuramentibus
quem in finem et vicibus quavis anno citari debebant, cade-
bant; jam vero successoribus intra 4 res annos rese
in iuramentibus, ad usum res solvebantur, attamen
semper pro parte civitati, fisco, aut domino feudi relin-
qui debuit, Constitutio de anno 1768 Vol III fol 601, & constituti-
o 1778, Vol III fol 955.

III quod si nobilis agrotus coram delegato a rege disputationem
de rebus suis quibuscumque fecerit, has adeo firmas & validas
cenrebat, ac si coram iudicio, & aulis publicis interven-
fisset, testamentum Sigismundi Augusti 1556 anni —

III nobilitas antiquis temporibus, in nobilitate, gleba sua ad,
singulas habuit jus vili ac uscis —

IV Nobiles in bonis terrestribus nobilitatem multam, statione,
habere potuit Constit 1588, 1633, 1661, 1676 anni

XV Nobiles eorumque subditi, liberi erant a solutione sol-
utionis, tam terrestrium quam aquaticorum, aforalium
a frumento, bobus, & similibus per rebus, proprii laboris,
luminis p. re, aut p. famulos, & factores suos, juraverunt,
quod res aut merces, in ius emula lucris gratia, sed p. eos
de propriis colleclis, & in proprium usum destinate, quo
juramento praestito, nobilis si ve aqua si ve terra, merces
proprias sui laboris, seu domesticarum ducens, liber erat a so-
lutione telionior. hoc juramentum, in primis telonio praestitum
in aliis teloniis non debuit iterari, rejurari, non nisi lit.
terras juramenti significatore, ex actis illius officii, ubi
juramentum praestabit, quibus ubique fides tanta eint, haec
nam privilegia cessat, si ob urgentem reipublice necessitate
sem in consilio generalibus regni, consensu annuam
ordinum statueretur, ut etiam nobilitas ab omnibus re-
bus et bonis suis extra limites regni transportandis
vestigatio solvat, Constit de 1629 & 1631 sate!

III Privilegiati etiam erant nobiles in emendatione, in mal.
nonnullis urbibus Polonis, minoris & majoris, Marovio
& Rusia, depositaria salis seu in drelu canes, erant
enila, praefecti & notarii hanc depositum, advectionem

salis ex fodinis, ad camerai mar in locis appendarum pub,
licis, publicane tenebantur, post factam ejusmodi publica-
tionem p^o 4 septimanae soli nobilitati, aut tantum ad
unum proprium domesticum salem vendere potuerant.
lapso dicto spatio 4 septimis ad, data est iisdem notarius
facultas, hominibus cupis eam conditionis d^o sexui, proce,
b^ois salem vendendi. Constit de anno 1567 & 1589
XIII Soliter, non nisi coram Foro Nobilitum, id est iudicio
castrensi v^o terrestri conveniri potuerant, extra Forum
Nobilitum, non licuit convenire nobilem sub poena exco^olitionis,
nisi id e^o n^o licuit cum extra forum exco^olitionis. Dabantur ka,
men curat, ubi etiam nobiles in iudiciis civitatensibus va-
lide conveniri potuerant, & quidem p^o 66 vim, p^o nobilem
epi^o r^orum, aut subditum, in urbe quadam alicui i^ottatam.
p^o si nobilis in urbe quadam professio^o natus fuerat, solum
in lite ratione huius professionis ante coram iudicio civico
respondere debuit. Poena exco^olitionis e^o raut poena pecuniaria,
p^o 12, quia^o quis ideo huc re debuit quod nobilem coram iudi-
cio incompetenti conveniebat, itaque 1° si quis nobilem
ad iudicium castrense citabit, qui in iudicio terrestri
conveniri debuit, aut qui 2° nobilem ad Forum i^ortatam
citabit, pro re mere seculari, aut 3° coram iudi-
ce, extra proprium districtum, jurisdictionem exercente,
iure censuram contrap^ostis convenit, poenam exco^olitionis
nisi solvere debuit. Exco^olitionis extra Forum, poenam con-
stitutione de anno 1476 Vol I fol 256, & 1577 Vol I fol
376, sub poena 14 marcarum, prohibita exco^olitionis sumper
exco^olitionis, cum adjudicatione poena ad proprium revocabatur
districtum, h^oi nomine "Remissa", revocabatur. Tandem a ma-
nata constitutio n^o p^ociue Ma di 1568 Vol III fol 320
poenam exco^olitionis ad 1000 mar^oca^o ^{auxit} ^{ma^oca^o} & decreta
a foro incompetenti protata pro nullis declaravit.
Prærogative huius, ex p^onta, n^o civium, competebant no-
bili, sed ad soli nobiles indigenas spectabant. Qua indigena
autem illi, reputabantur, qui patre polono, lithuano, aut
terrarum, regno aut i^oragno ducatus subiecta s^o indigena

indigena nati sibi huiusmodi a sibi parentibus extraneis licet,
 intra regni & magni ducatus finis in lucem editi, in unum
 iuriam pro peregrinis habentur, dum e contra indigenas
 filios, quamvis extra limites regni procreati indigenis eent
 aequali. Placuit, qui ceteri in Polonia degunt, aut in Polonia
 patre, extero nati sunt, illorum iuriam participare et per nos
 queunt, de eum necesse est eis, ut publico scitu inter indigenas
 recipiantur. Antiquis temporibus rei aliter se habuit.
 Advena ex aliis regnis, postquam stabilem sedem sibi eleg-
 runt, statim adnoscantur indigenis, eundemque eum
 hinc erant conditionis: qui non vixit usque in medium
 seculi 16. Cum primum placuit indigenas publico scitu creare.
 Constit. 1641 Vol. 4 fol. 122. indigenatus non aliter quam in
 consilio, ordinibus ^{causantibus} conferri potuit, eo de causa
 non nisi illorum, qui indigenatum impetraverant, in Consti-
 tutionibus leguntur. nunc constitutione utraque citata 1641 sta-
 tutum habetur, quod indigenatus obtinendi, pro nullis nisi
 habendis, nisi in Constitutionibus memorantur. Indigenatus
 nisi vere nobilibus, et bene meritis conferri potuit, quamolen-
 tem, ^{at} indigenatum impetrantibus exigebatur, ut in
 consilio eorum ordinibus merita sua demonstrarent, et
 nobilitatem suam authenticis documentis, principis sui,
 et rei publicae, in qua nati sibi, probent, salva ordine cognitione
 nunc indigenatu digni sibi quibus (const. 1641) supra eorum
 merita, a rege aut exercituum ducibus, si rebus bello
 gestis insigni extiterunt, consilio palatinatus nobilita-
 tis, commendari debuerant (const. 1676 Vol. V fol. 107) ipse
 candidatus in consilio palatinatus nobilitatis fere mirum
 a re tenebatur, ut ab eadem, in consilio generalibus
 commendatus, quo secus ipse indigenatus conferri non
 posset. (const. 1676 Vol. V fol. 106)
 quod ^{illud} nobilitas qui in exteris terris degunt indigenatus
 obveniebatur, consilio illa, ut in Poloniam domicilium
 suum transferant, interdum volebat ad se. Constitutio
 de anno 1652 Vol. IV fol. 384, interdum vero omittitur.
 Medio Constit. de anno 1662 Vol. 4 fol. 370 indigenis creatis
 mandatum habetur, ut bona terrestria sibi compararent,
 irrita aliam indigenam, nunc constitutione de 1776 Vol. VIII

folio 298 statuebatur quod si alicui in Cameris, cum consu-
to italico, indigenatus fuerit conceptus, nihilominus tamen
diploma ejusdem ex Cancellaria regni ei contradi nequeat,
quousq[ue] pensionem bonor[um] secretarium pro Summa 800
millium flo[ren]tino[rum] acquiritam, si probaverit, quam posses-
sionem in spatio triennii anni acquisivisse debuit, quo re-
curritur ex ipso indigenatu privaretur, nisi ad indigenatum ad-
missus ante decursum 20 annos ^{excurrere} p[ro]p[ri]o ni scire ^{cuncta}
negligerat, sub rigore amissionis nobilitatis suae —
Cui[us] sament legi n[on] m[u]ltant in exercitu bene meriti, qui
per vi Constitutionis de anno 1662 indigenis creatis
demandatum exhibet, ut in cameris cam[er]ar[um] reale &
ordinibus regni, ^{corporale} ^{fidei publicis} ^{in corpore}
^(indigena) atque ^{in perpetuum} ^{ardentissimum} ^{p[re]sentem}
ⁱⁿ ^{numera[m]} ^{recipere}
quocumq[ue] ip[s]o facto indigenatu in perpetua tempora
occiderent. Eadem constitutione declaratum habetur,
in tantum servire indigenatum, in quantum quis reli-
gionis romano catholica sit, huius novi indigenas, si ro-
mano catholici, monentur, ut hanc religionem am-
plexantur Const. 1763 Vol I fol 1683, & 1685 Vol II
fol 673 & 701, nisi pro illis qui indigenatu occiderent
haberi velint (Const. 1726, 1736 Vol II fol 457 & 672)
novi indigenas et tantum p[er] constitutionem saluti de-
clarabantur, sed simul ex Cancellaria literas obline-
bant, huius sament notandum est, quod Polonia indige-
natus ^{Danubianum} nequaquam continebat qui ex
Germania in Prussia impetrandi erant, neque Poloni
in Prussia indigendi erant, non fiebat in Prussia
indigena cui indigenatus in Polonia collatur fuisse,
quia spectavit Poloni in Prussia indigendi ut erant,
nisi ibidem indigenatum intrarent. Prussia habuit
peculiare j[ur] indigenatus, ^{pro} cuius annos qui n[on]
erant Prussii pro exteris habebantur. Nobiles qui
indigenatum impetraverunt nobilibus recentior creau-
tis, in eo agnoscantur, ut testis oleum progenies
dignitate & bona regia consequi possit, nisi ^{conspicui}

conspicui, aut, ex antiquis familiis exteris proveeriant, &
pono distinguendi si nobiles possessionali, a non
possessionali?

quoad jura civilia nullum inter eadem intercedebat discrimen.
Sunt ad munera quorundam nobiles possessionati admittere
bantur. possessionali vocabantur ii qui bona terrestria
lilulo proprietario possidebant; alii vero non posses-
sionali nunciabantur; id est, possessione a pudolonus vo-
cabatur bonum terrestre hereditarium ut jure
proprietario possessione; jura possessionis vero nuncius
temporis illis quibus revocabant, qui pudolonus lilulo
polioritatis v. 2° lilulo obligatores v. 3° temphii
leulico bona terrestria tenebant.

Ad nobiles possessionales referebantur iohanni 4°
qui bona regia v. ecclesiastica possidebant, hinc vo-
cabantur lenitani v. denum 5° qui duce runt usu,
regu foemina possessionatam aut dominam.
Ad dignitatem senatoris obtinendam annuo neces-
saria fuit possessio hereditaria, vel saltem obligatoria.
Idem etiam requirebatur ad acquirenda munera
subcamerariorum deputatorum et legatorum. Si
in possessionato ob merita dignitas quodam collata
fuerit, nic nicopur erono.

Inter nudum annum possessionem quorere debuit, qui
munus deputati ambibat, debuit probare, quod ad minimam
ante unum annum, possessionem hereditariam v. obliga- ad
toriam nactus sit. statulum ei videtur, everlen,
cum facile evenire posset, ut aliquis munus deputati clari len,
obtentus, brevi tempore ante electionem, ab alio quodam quam il,
expelleret, ut possessionem in ejus nomen, pro tempore
muneris in scribere permitteret. Const. 1704 anni Vol. III. fol. 346
& 382. ut aliquis voiem activam in consilio palatinatus
capacitatem dandorum suffragiorum haberet, sufficiebat.

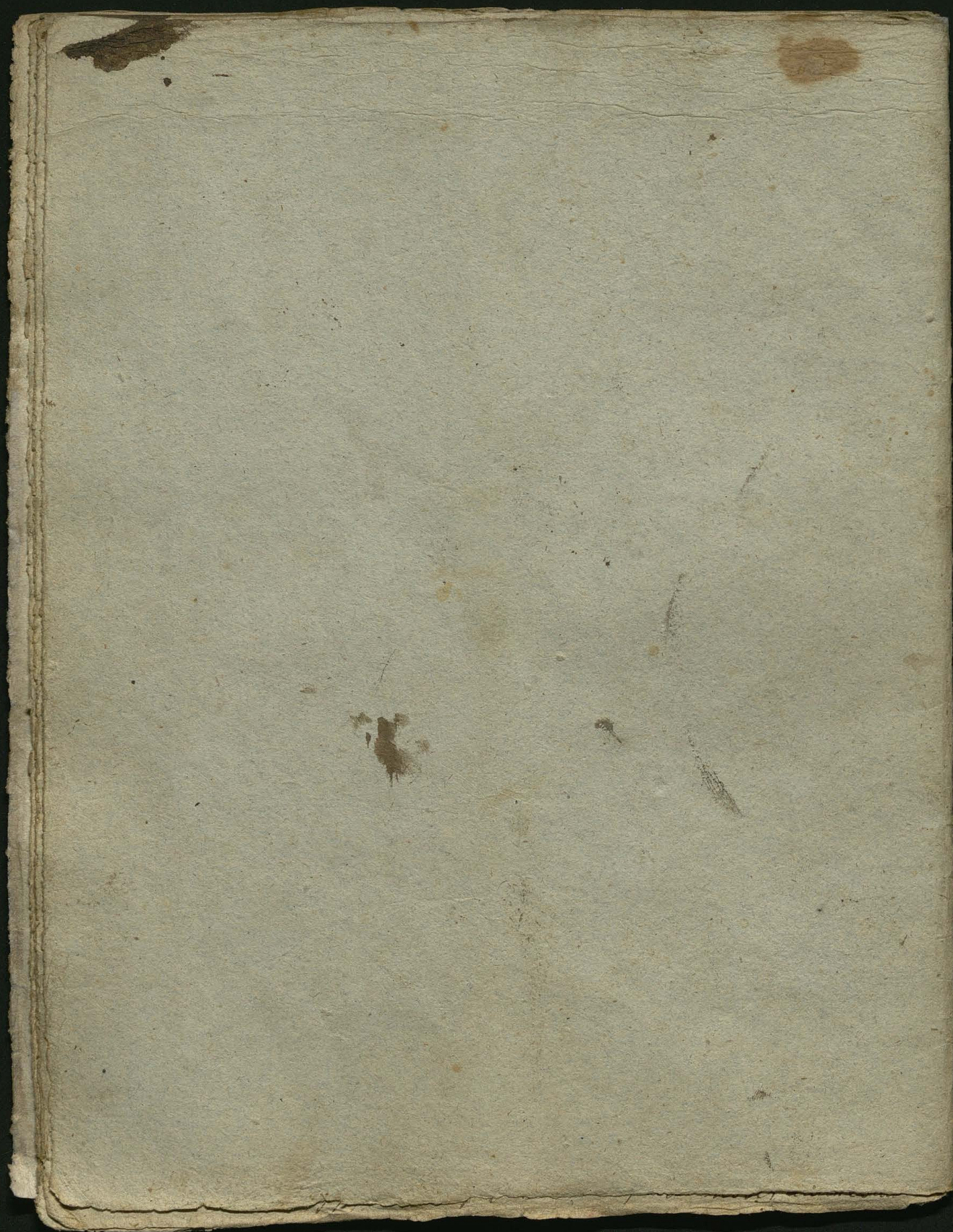
quatenus cum, nuper memoratas possessiones habuissent,
vel saltem, quomodolibet possessionali nobili, in eodem palati-
natu habitantibus, quibus & aetatem 18 annorum habuisse probavisse.
Transmissa sunt adque prerogativas amittebant.

(19) Baniti seu illi, qui contra se Condemnati habebant,
sive Baniti, ex regno ob crimen relegati, inter Baniti-
tas, ob crimen consilium facit, & Banitas medio Condem-
nata declaratur, si erat discriminis quod priores bona, hono-
rem, annuatim, in comitiis auctoritatem, & ius de bonis suis
disponenti & transactioni in eundem amittebant, posteriores
vero, amittebant nomini ius ad officia publica, & hoc solum,
modo tandem, donec processum terminatus, & decreto
satisfactum fuerit, Condemnata vero fuerit decretum
in contumaciam datum quatuor condemnatarum, regular-
riter tres requirerentur, ut vinum rei iudicata in nego-
tio principali habeant, priores communiter, tantum poe-
nam pecuniariam in se continebant, cum autem apud

condam
natio hoc
zhu
vibus
fiebatur
donec
pursantur
pohuit

Polono excoalis tam poenarum quam decretorum valde
fuerit difficilis, praesertim, si condemnatus erat persona
dignior & honoratior, huius mentis legislationis Polona eo
tenebat, ut indirecte ad satisfaciendum decretis cogatur,
id est, pars iure vincens habens condemnatas advenus suam
contra partem latam, condemnatas hasce, in comitiis palati-
natu nobilibus presentabat, quod si re condemnatus, con-
demnatis seu decretis satisfactum esse, edocere non potuerit
nullum munus publicum oblinere potuit, & si jam in
munere quodam fuerit constitutus, vocem auctoritatem amitte-
bat, quare, si quis condemnatum contra se habuisset, &
ad munus publicum concurrere, a condemnatis se prius
eliberare debuit. Cont 1726 Vol. II folio 418.

(20) illi quorum nobiles possessionali, praesumpta iura esse, p. 100,
gativas amittebant, qui aetatem quandam mechanicam & me-
chanicam solum exercebant in qua mensura ulla & vel
pennetate nisi necesse erat Cont 1609 Vol. 3 fol. 960
Cont am 1677 Vol. V fol. 13 ubi opus nobis amittebant

Święta Polonia antea
Lemig szósty

Adam Prochowski
w
Lwowie
1840

gdy cię Pani ma przytomność nudzi,
gdy natury uśmiałych przyjemniej my,
Drażniąc Twój istności ~~przekonał~~ ~~przekonał~~
Twoje uroczę oko i dźwięk cenniejszy kudy,
~~Wszystko co cię kocha i dźwięk cenniejszy kudy,~~
~~Wszystko co cię kocha i dźwięk cenniejszy kudy,~~
~~Wszystko co cię kocha i dźwięk cenniejszy kudy,~~

Moja kuba moja droga

in statuto Alexandri regis 1505 Vol I fol 302, "eos
quos nobiles appellandi esse censemus, qui non exercent
ejus modi artes, quas communiter cives, & qui in civitatibus
morantur exercere solent, per contrarium enim unum
nobilitas ipsa in popularem & plebejam conditionem transi-
re solet, jam vero plurimi scriptores in eo caupiscunt
quod de facto mercatorum exercitio, nobilitas reviviscat &
ideo ejusmodi personas rehabilitationem in consiliis obli-
gare mere. —

III Etiam ille nobilis amittebat prerogativas nobilitatis,
qui ignobilem ad arma sua gentilitia surripit, vel pro ipso
Serdinivium dedit, & eundem pro consanguineo suo agno-
vit Const: 1623.

IV Si nobilis, cum non esset inculpatus, id est: illic, cui ignobilitas fuerit
objecta, quive per consanguineum nobilitatem suam demonstrare
debet, consanguineus, nihilominus tamen juramentum praestitit,
citatus demper & convictus nobilitatem amisit Const 1609. —

V Amittebat nobilitatem, qui pro infanti fuerat declaratus

VI Adinebatur quodam nobilitas iis, quibus absque ulla meritis
concessa fuit prout id ex constitutione anni 1678 Vol V fol
pag 695 lit: deklaracya o honorowej schlackie videtur
ut ^{si quis} a spontibus statibus inde rursus conferri possit

Bona regalia nobilitatis

Ab initio omnia bona illimitata regum potestate erant,
qui, jure suo utentes, ejusmodi bona plurimum inter privatos
distribui volebant, ita quidem ut alia bona in arendalorem,
alia in pignoralitiam possessionem tradita, alia iterum pro
sapiendis expensis mens regia destinata, alia de iure officialibus
in usum concessa fuerant. Hungari jam memorat Cariniam
magnum donasse nobilitati ex suis bonis, villas, pagos, oppida &
inde grati factus, sic, circa, etiam uicidanei reges. Postquam
vero Ludovicus rex Hungariae in Polonia rex creatus fuit,
status regni, tum in electionem regis, tum in jura regalia
magnum influxum habere coeperunt, itaque videntes quod haec libera
dispositione regis, cum bonis regalibus, bona ipsa nimis

minis diminuerentur, ita, ut nequidem pro suppeditan-
dis expensis aula regis sufficerent; regi in administran-
dis huius bonis littere quorundam poverant, ita, ut paulatim
diversa species bonorum regis, quos praecipue
h. capitaneatus, bona mensae regis, Madroialis & Multis,
h. vocantur bona regia ideo; quia antiquissimis
temporibus patrimonium regum erant, eorumque no-
mine a praefectis seu procuratoribus administrabantur,
aut vero privati certo pretio locabantur. Haec bono-
rum regionum nomen, etiam fructus eorundem ad priva-
tos transierunt, ne scilicet illorum origo & prima conditio
oblivioni tradetur, quod a privatis praestabantur, non
regis, sed reipublicae civibus cedebant, ut huiusmodi bona non
plurimum regis, sed quae reipublicae propria, a rege, privati-
m conferrebantur. Dicuntur bona regia, etiam panis bene-
merentium, ideo: quia ^{meritos} ~~meritos~~ insignes vel illorum proven-
tibus, veluti pane uterentur.

De Bonis mensae regis

Vocabantur illa, quae pro expensis mensae regis omnium
rei domesticae, cupis cura, oeconomia dicitur, simulque
pro salario officialium aulae destinata erant. Antiquissimis
temporibus, principes amplissimas habebant possessiones,
quae autem necessu temporis donationibus, & venditi-
onibus, senim senim nimis diminuebantur. Etiam
reditus eorum cessabant, cum privatis in usum fructum
per omnem vitam concederentur, & oppignora rentis. Iur.
^{minime} ~~minime~~ tali modo bonorum regis numero, proventus eorum-
dem capiendis indigentibus aula regis haud sufficiebant; ideo
jam Alexander rex 1804 anno statuit: quod bona mensae regis
ne alienari, neque oppignorari possent, nisi in usum rei
publicae, & Senatorum in comitiis consensu; et si quis ad hoc
bona, aliam permissione statuum regni pecuniam mutuas-
set, amissione pecuniae mutuae plectendus ut, his rebus:-
„Quoniam de bonis mensae regis, statum regis, etiam spe-
cialiter habere consuevit provisionem, et illis non habitis
necessario statum Majestatis regis, publicis auxiliis deberet

contentari, lot vero onera in regno contingant ferenda,
ut etiam publicis auxiliis impossibile est sufficere,
providendo statui regio, necessitatibusve occurrentibus,
ut igitur necesse, omnia bona maneris regis erin ci
valeant, statuimus: quod bona regalia, dum ecinentas
vel si quopiam modo ad regiam Majestatem devolventur,
amplius neq. donabuntur, neq. alienabuntur p. Majesta.
statem regiam, nisi in generali conventionne pro nece
sitate rei publicae consenserent consiliarii. Propter qd
regia Majestas: nemini amplius ad summas priores
in bonis regalibus adscribet quidquam, v. si inscriptio
nem fieri contingat etiam in generali convocacione
consiliorum consentientibus, nihilominus perpetuo obser
vandum, qd. nemini aliqua bona maneris regis Majestas
regia deberet inscribere, abra. conditione extenuationis ut qd proventus
modum: Quivero contra ^{proven} regium statutum, pecuniam
ad bona regalia dedit, ille perdit v. honorem v. pecuniam
inscriptum. Subsequis consiliariis id autem disponi
tum fuit, ne bona maneris regis partitum, v. etiam
cum omnibus adinentis, penones onerentur, neq. in unum
fructum v. ad utilitatem possessionis clarentur, necq.
quis, qui hoc bona oneraret, v. ad utilitatem fructum
eorundem oblineret, poena afficiendus. Vetant quom. leges
ut bona maneris regis eorumve proventus, illo modo
minuunt, aut ultra justum pactum locari, corve, qui in
obvencum harum legum, possessionem eorundem acquirere
rent, poena in publicis regis v. rei publicae hostes statutis,
subjiciuntur. Sed ^{cap.} Regis mundus III v. Ladislaus II possessionis
habe bonos privatis concesserunt laiciam jam constitutione
de anno 1635 Vol III fol 853 omnia irrita de clarabatur,
quodcumq. Ladislaus II largitus est; v. Constitutione de anno
1638 Vol III, 255 folio, possessionibus bonorum maneris regis
in unum celit, ut possessione cedant, v. litteris regias,
per instrumenta novis privilegiorum restituant, item
rex Michael confirmavit omnes leges, intuitu non conce
dendi possessionis bonos maneris regis latas, omniaq. ab
antecessoribus suis in laicorum maneris regis sine, concesser

rei publicae concessum instituit, & talia a se hanc concessum
 sum in iis respondit, eumque infamem, & carere p
 medium annum coercendum pro quibusdam legibus ejusmodi
 privilegium impetraturus esset. et Chilonimus tamen cum
 consensu ordinum, bona mensae regiae, privatae conferri
 poluerant, quod jam in statuto Alexandri regis 1804
 fuerat datum. Ut autem de ordinum consensu constet, de
 bet annus id, quod ex bonis oeconomicis detrahitur, in con
 stitutionibus recenseri; quid ergo bona mensae regiae
 cum consensu ordinum possidebant, illis ex eis n^{on} poluerant
 sed pro legitimis pensionibus lubebantur. Proinde & pro
 ventus ad mensam regiam pertinentes, saepe saepius
 privatae locabantur (vi Constipole anno 1638 Vol III fol 92b
 sum 1670 Vol I fol 68) nempe plus offerrent, in a renda
 locum pensionem erant dimittenda. At vero nomi
 ni nobilibus indigenis & pensionalis locari poluerant,
 etenim praecipua constitutio de anno 1638 tantum de no
 bilibus loquitur. Laica Michaelis & sequentium regum in
 tantum homines equestrii ordinis, sed etiam pensionales
 exigunt, Virro cum plebejis & extraneis contractu. Ju
 des in Augusti II & Augusti III patris nominatione arce
 tas, reus eidem, cui plebeji poenis obnoxii^{erant}. Stanislaus
 Augustus promittit, se ad quorumvis bonorum admini
 strationem judeum, nullo titulo admissurum, & si in
 iisdem, ab aliquo deprehensus fuerit, illum ipso facto
 pro infami habendum esse. Confederatio generalis de
 anno 1764 titulo deputatio de rachonkoi, extraneis
 judeis & plebejis etiam dispendere addidit, prouti unum
 mendi, ita etiam in augendis bonis oeconomicis leges
 regis potestatem circumscripserunt, proinde promittit li
 gismundus II illas pensiones ex numero oeconomicarum
 emere, quas sua auctoritate adiecit, dicendo: "Bona
 omnia, intra has, quae in iure descripta, si augeb
 untur & auctas amulabimus." (Const 1607) Omnes reges
 succedentes, inde ab Ladislaus II promiserunt, se bona
 mensae regiae sine ordinum consensu non ~~possiderent~~
 aucturas. —

+ h. e. ut sint
 tales —

Bona ^{praecipua} mensura regis in Polonia erant Idali & fodius
Wieliczonenses, Prochnienses, fodius, alkus fusienses argen-
ti & plumbi feraces, in palatinatu Krakoviensi ^{Pras-}
fatun: Sambariensis & Sandomiriensis, Oeconomiæ Mariae,
burgiensis, magna procuratio Cracoviensis, polonice:
wielko ready krakowski, nomen inde habet, quod est
sorum proventuum & bonorum, circa Cracoviam, pro-
curatio, quæ nimis ampla fuit, cui commodum thesauri
regis, privato mandabatur, qui inde magnas procurato-
rum wielko ready adpellatur, ac nomen regis procura-
toris generalis castri & terræ Cracoviensis jussu a Car-
mire magno 1366 mensuratur.

^{III} Polonia Elbingensis & Prigensis Gedanensis
Bona oeconomica, hui privilegio gaudebant, quod ab exar-
tionibus, transitibus, stationibus, aliis re oneribus mi-
nistris, item iis quæ singuli palatinatus & tractus
sanciunt, immunita erant, & solis consiliorum scidis obli-
gabantur. (Const 1623 Vol I fol 108, hunc 1703 Vol I fol 106
1757 Vol III fol 295)

Immunitas a ^{in specie} hibernis a Stanislas Augusto in pactis
conventis confirmata.

Castellanatus Capitaneatus

quasi castri, quibus seniores imperiti, antiquissimi
enim temporibus atale pro rectoribus iudem prospiciebantur.
Capitaneatus erant bona regia, quæ personis privatis vel
officialibus, in temporaneum, & ad vitalitium usufructum
dabantur, erant triplicis generis: 1° Capitaneatus castrenses,
cum jurisdictione, (Castellanatus sedaneus) quos capita-
nes seu profecti ^{publici} nobilium exercebant, quod
quia in castro seu in arce agebantur, Castrenium
nomen hiberent, ipsius capitaneatus castrensis voca-
bantur, in quarum numerum, inter alia pertinebant:
Cracovia, Plock, Sandec, Wajnicz, Sandomir, Lublin,
Radom, Piotrkow, Kownice, Kalisz etc.
2° Capitaneatus, imo jurisdictione, p. Niesiedzime, id est
illi, qui ejusmodi arcem seu castrum non continebant,
in quo judicia exercebantur, p. profecti ejusmodi viciaban-
tur senarii, & capitaneatus ipso senario, a senando

sic dicti, quorum munus amplius erat, quam Capita-
taneorum cum iurisdictione.

3°) Capitaneatus linithrophii: pograniernos qui in lin-
thibus regni illi erant quorumque possessores obligan-
bantur Regnum contra hostes defendere; ideo Capitanei
linithanei, obligabantur in castris suis seu arcibus
reiedere, ibidemque semper praesentis esse, praecipuum
periculum, idemque sub poena privationis Capitaneatus
nisi a rege facultatem, de loco suo discedendi ob-
tinuerint. Const. (1562, 1535 & 1520). Capitanei linith-
tanei equis ac castrensibus, iuramentum praestare debe-
bant.

Capitaneatus nominis nobilibus indigenis possessione na-
lis, id est, illis qui bona terrestria in istis palatinis
libris & terris, in quibus Capitaneatus illi erant
possidebant, conferri potuerant. idque sub nullis
tale privilegii possessione natis concessi.

¶ Jam Sigismundus Augustus 1566 statuit, nullum extra-
neum & descendentem ex genere brutali Capitaneum esse
posse sed tantum solum Polonum. Ludovicus rex anno
1574 ita statuit: "promittimus quod nullum Baronum, mi-
litum seu nobilium, & alium acquirimus conditionis extra-
neum, hospitem seu alienigenam, praeterquam natione
Polonum, in Capitaneum praeficere debemus, nisi

talium, qui sub eadem corona de gente polona in orium
duci, dummodo non descendat de stirpe brutali.

Capitaneatus autem possessio talis esse debuit sicut aliorum offi-
cium, id est, non ficta, neque recentibus arguenda. Nihilominus
tamen Capitaneatus iure iurisdictionis, rex etiam

imperialis conferre potuit, dummodo sint nobiles
indigenae (Const. 1562, 1588). Capitaneatus iudicialis regni
ac linithrophii non potuerant conferri, pueris, amicos
discretionis nondum habentibus, sed personis dignis, de
republica bene meritis, adeoque iustam aetatem agentibus.
Nam potest enim de republica bene mereri, nisi, cum
iusta est causa, & ad negotia convenienti doctitudine. Const.
1589, & 1607) iusta autem in Polonia habetur etiam

ex his patet,
posse Capitaneum
alium nominis
conferri posse
I nobilibus possis

+ qd ty brutali

ab aetate 24 annos

43

Porro capitaneatus castrensis, nominis maribus, iura
tantum, qui ad obeundum nominis iudicis requiritur quia
italibus instructi erant, ita quoque capitaneatus linus
throphii viris probato fortitudinis, non vero foeminae con-
ferrebantur. Nam ex praecipua lege legis mundi au-
gusti de anno 1868 a Ludovico de 1574 patet omnes
et familia principum et aliorum descendentes a Capitaneis
libus exclusos fuisse, et inde vero id quod patet, quod etiam
ignobilibus et principibus cum consensu ordinum regni,
bona haec in possessionem dari poterant.
Vigore statuti Casimiri III 1454 Palatinus in suo pala-
tatu, et Castellanus in palatinatu et terras in qua erat
castellanus, capitaneatum cum jurisdictione habere non
potuit.

Proles palatinus et Castellanus Cracovienses, qui ibidem
nihil Capitaneus esse potuit, quia etiam ex Statuto legum mundi
1538 et Const. 1562 de 1569 confirmata habentur.

Nam vero etiam in palatinatu, palatinus, et Castellanus
Capitaneatum cum jurisdictione legitime acquirerebant,
nisi in suo palatinatu Capitaneatum sine jurisdictione
et advocatiis, valide possidere poterant. In Lithuania
aliud obtinuit, et in Russia soli palatini, Capitaneatum cum
jurisdictione habebant, ita, ut palatinus in suo palatinatu
nihil Capitaneus cum jurisdictione possit. (Const 1607 1662
et 1665) personas privatas, ad acquirenda bona regalia
incapaces declaravit.

In comitibus anni 1662, postulabant federati exercitus, ut
uno anno cives togati, altero milites bona regia reciperent,
quibus regio nomine responderunt: debere singulis annis
mensuram quatuor militibus facere, ut, quod illis vacua fuerint
bona regia, nisi militibus bene meritis obvenirent. Se-
quenter Const 1662 Vol 4 fol 239 in qua quatuor ipsi mensuram
nominabantur: sub pbes gbes et bes pbes, quibus bona regia
vix militibus conspicuis habita ratione commendationis dum
cum ultimum exercitus, conferenda esset, salvo tamen jure
Capitaneatus cum jurisdictione nominis illis, qui in terra

juri & Wasc
 Cap. ma hony
 Lucys 20th
 a ratem jura p
 phasimierem
 julk mogy
 gnumt hony
 Kstulic dactae
 puy pcerem
 als lo p
 # August
 i Aug III

seare illa puresuores habebant, conferendi; huius
 causa vocant leges, 4 illis mentis, militares, quod
 obferatam in Augustus III & Sigis mundus II in par
 tis suis promiserat. Erant apud Polonos certa munera
 a ratem jura p
 palatibus vocabantur, huius, cons: 1562 Vat II fol 619 pr.
 titulum fuit, dicitur Capitaneatus cum jurisdictione
 inul possidere, sub poena confiscationis bonorum 8100 mar
 carum. qui vero suis praebat, alterum ejusmodi Cu
 pitaneatum oblinuit, unum eorundem in instanti eli
 mittere obligabatur & in specie, si Capitaneus castrensis
 Palatinatum, cui ejusmodi Capitaneatus junctus est, obli
 neret, priorem Capitaneatum si pmittere ipsum opoduit.
 ratio hujus legis haec est, qd munus iudicis, in duobus eli
 venis locis, uno eodemve tempore exerceri nequeat. hanc
 legem requiritur a Stanislaus Augustus, uni personae,
 duos Capitaneatus cum jurisdictione se in elatusum
 promittere. Idem ipsum continetur in Augusti III patris
 hinc verbis: "De iis alicui dignitati Capitaneatus castren
 sis annexus fuerit, vivo in huius, vivo in alio palatinatu,
 alter, ejusmodi Capitaneatus conferatur
 duos Capitaneatus cum jurisdictione possidere n' posse, jam di
 ximus, aut penes Capitaneatus cum jurisdictione possit quis Ca
 pitaneatum sine jurisdictione vel Advocatiam valide oblinere.
 Quod vero admiat Capitaneatus sine jurisdictione eorum plus
 quam duos ampliorum feodum nemo oblinere potuit. Quod si
 vero pventus essent lennes pex unam ad huius tenentem
 singulari quidquam in bonis regis quas vicepsionem
 oblinere. In bona regia cum consensu regis uxor & liberi
 succedere possiderant, jura uxoris servient, succedendi in
 bonis qua maritus possidebat, vocabatur jura communica
 tivum, id est: quia mariti jura eam uxore communicatur,
 ita ut sola post illius decessum, potestate bonis frueri
 gaudeat, vocatur quia, ad vitalitatem uxori concessa, qd jura
 totum ejus vitam durat, ita: licet ad secunda vota
 transiit bona regia ex priori matrimonio retineat
 quia

tenentem
 addendi potesta
 te gaudebat;
 quodsi autem
 alicui, jam
 habenti duos
 propter merita
 tertium majore
 rum feodum
 adderet, idem
 statim alterutro
 priorum cedere
 debuit. id est, quia
 vacuum rex
 alteri conferre
 potuit.
 singulare quid
 quam

quod ^{bona} alteri quavis marito cedere potuit, regis
consensu procedente, fla. quoc. mantus, novo ejusmodi
consensu regis indigebat, quando una defuncta, alteri ux-
ori, juri communicativum parare voluit, nunquam tamen
foemina, post deiectionem mariti sui plus quam duas tenetas
posidere potuit. juri communicativum itaq. ad duas bona
regia restrictum fuit (sicut 1562 Vol 4 fol 829 cum
facto conventu Augusti II. p. III)

Annus in capitaneatibus cum jurisdictione & limitibus,
plus, juri communicativum locum n. habuit, & oblatum
nullius erat valoris, etiam foemina tam ad exercendam
jurisdictionem, quam defensionem regni parum idonea
credebatur.

quod vero attinet successione liberorum in bona regia, id
notandum, quod juri n. tantum pro filiis sed etiam pro
filiabus oblatum valuit, de illis autem filiis legitur quod
uoribus, capitaneatus cum jurisdictione & limitibus
posidere sperant, sequitur, quod iidem ad filias quoq.
cedendi valeant. Filiis vero, si pro iisdem successio in ca-
pitaneatus cum jurisdictione impetrandum, ejus status &
ingenii eo debent, ut judicia exercere valeant, (sicut 1562
Vol 2, fol 675)

Conferrebantur a rege in Polonia bona regia exceptis suis bonis men-
sa regia, aut soli privilegiato in temporaneum, aut privilegia-
to ejus successores, in aditalitium usum fructum. Bona
regalia data alicui ad certum tempus, ad heredem ejus n.
transibant, sed usufructibus, cum morte illius cui fuerint
data, cessabant (sicut 1563 1566). Quod si vero adita-
litas & prolebus data fuit, eorum una tantum prolebus
n. alia aditalitate gauderet. Si aditalitas, patri & filio
fuerit data, pater eam filio cedere n. potuit, exceptis capita-
neatibus castrensis, quatenus filius qualitatebus ad munus
judicis instructus erat. Quod si bonum regale pluribus fra-
tribus in aditalitiam possessionem obligatoriam traditum
fuerit, post mortem unius fratris, reliqui n. succedebant,
in aditalitate, sed non nisi in summam multatam. Aditalitas

duobus fratribus data, uno mortuo alteri n^o cadebat. Id^o,
vitalitate uxori & marito data possessio bonorum regiorum
uno illorum mortuo, alteri in vitalitatem cedebat sicut
1880 Vol II fol 593. (capit 1562 Vol 2 fol 615.)

alia
species bonorum regiorum III Advocatus & Scultetis / Scoltystris /

Advocatus & scultetis capitanealibus & minores, ita ut
agros aliquot iugerum, ~~hanc~~^{prato} molendinam, vicum aut unum
aut plures ~~et~~ contineant. Sed solo videntur cum duxibus
regis olim sicut in litteris privatis concederent, ut ad
agriculturam redigerentur, alii via & vicis conderentur, da-
ta illis in novis colonis jurisdictione cum aliquot in unum
fructum iugeribus, & aliis quibus in communem vicum ale-
rentur, harum alia capitanealibus quondam fuerant incor-
porata, ita ut jam illorum partem efficiant alia vici
donata, alia vero separata corpora constituentes, pre-
sentebant. His postremo competeat jurisdictionis, in personam
ibi habitantibus, dabatur itaque advocatus cum & iure ju-
isdictionis.

Advocatus cum jurisdictione erant plerumque in artibus
capitanealibus formabant corpora separata, fructibus
juribus dominicalibus & dabatur in unum fructum ad-
vitalitium. Advocatus sine jurisdictione erant liberi hospita-
les fundi, & his similes minores liberae & multicales possessio-
nis, a persolvendo tributo feudali liberata. Conferrebantur
ita, prout & scultetis militibus emeritis, cum obligatione
servitii militaria prestandi.

Prima lex de scultetis adhuc sub Carissimo Mo 1340 lata
fuit, qua omnibus scultetis obligatio injuncta fuit re-
gere ad bellum comitandi. Statutum huius mundi I rusum
injungit, tam regis quam privatorum scultetis ut servi-
tia militaria praestent.

Medio constit. 1347 Vol I fol 39 scultetis praecipua obligatio,
dominis suis obediendi, imposita habetur, itaque personis
allionis status, prohibitum erat, scultetiam cuius aliquam
villam, aliam permissione domini acquirere; facta autem
contra voluntatem domini acquisita, nulla ^{acquisita} alia

clamabatur.

Verba principalia const. ita sonant. ^{Cum} ~~Luminum~~ ^{officium} scultellorum
semper existat irritum, & ad nutum Dominorum nobis stare,
facere jure lineantur, inde censetur ^{est} majores aut potentiores
personae in scultellari aliquas praeter dominos voluntatem
caput autem, idcirco visum fuit nobis baronibus ut nullus
miles, aut alius quicumque illustis, emat, aut acquirat
uribi in aliqua villa scultellariam, praeter illius villa possessionis
viro Domini vero patroni voluntatem, factam autem emersionem
contra h. statutum, decernimus irritam & inanem.
Scultellis inobedientis, fundum, domini ventere, & pro re
sineo potuit (Const. 1420 Vol I fol 39)
Scultellis nris permissum domini possessionem suam vendere
v. pignori prohibuitur erat, sub poteat confiscationis prelii
eum venditi. & munus mutuale (Const. 1515 Vol I fol 374)
Constitutione 1607 Vol II fol 1604 prohibuitur fuit advocatiis,
quo primitivo capitanealibus non erant juncta, iidem in
corporare, etiam Augustus III in pactis nris expandit, &
advocatiis, reoriam conferri volunt capitaneis collaturum.
advocatiis & scultellis, non nisi militibus bene meritis
conferri poterant, sub nullitate privilegiis aliis concessis
Const. 1607 - 1630, 1669) immo constitutio 1669 Vol II fol 845
statutum habetur, qd, si advocatiis alicui conferretur, us
gente viro militari, privilegium revocari, & advocatiis
ipsi conferri debeat. Eadem ipsa constitutione, militibus
liberum remittitur: advocatiis, regis consensu accedente
nobilibus vendere. advocatiis, quar personae plebeiae advenus
possessionem juris tenent, pro vaian libus des fabantur
militibus ve bene meritis conferrebantur. Reservata, est
tamen regi facultas, decem advocatiis, hominibus, in
actu suo servitio permanentibus, quibus in negotius
domesticis, ut ut, conferendi. - Demum, constitutione 1768,
Vol III fol 808 prohibuitur erat scultellis, qui in bonis manu,
et regis in capitanealibus et tenulis et ibidem juri
propinacioris exercere.

Prestationes possessionis bonis regibus

A possessionibus bonis regiis praeter tributa, praestabantur adhuc

item ad Lithuaniam spectabant. Lithuania enim, legis nunciis
 Augusto quastam constituentes, nondum Polonia ita iuncta
 erat, ut in iisdem comitiis ~~una~~ ^{una} de Tributus consultat
 & miles, cuius causa quastam ordinabatur Polonia non Lithu-
 ania erat, eundem postea. arctius illa coniunctio ¹⁵⁶⁹ ~~1400~~ fieret.
 Lithuani reditus sibi integros servarunt, ne illa illorum pars,
 in alios unius exigeretur. primum anno 1590 ordinis Lithua-
 nia quastam decreverunt, in tributum mensis regis in
^{unum} ~~statem~~ anno Vilna thesaurario numerandam, ad cuius anni
 exemplum, capitanei, & tentarii quos ~~ibi~~ ^{ibi} sponte sua, in
 quastam dupliorem, pro milite ~~statem~~ ^{pedegates} remittunt tantum nu-
 merandam consenserunt, eodem tamen anno iterum duar
 quastam, sequenti anno pro eodem milite conferendam
 declararunt, bonis mensis regis ab utraque quastam in
 manibus - quia autem bonorum regionum possessores,
 nulla lege adstricti, sponte hoc tributum susceperant,
 dictum inde donativum; ita, ut, quod in Polonia qua-
 sa, in Lithuania, tum quastam, tum donativum appel-
 laretur -

In comitiis vero convocationis ad exemplum Polonorum,
 novam quastam ordinationem decreverunt, lustratori-
 bus bonis regionis pro magno ducatu suo, pariter ordi-
 natis. Quod tributum militarium statutum fuerat, ut
 in uno quastam loco e viginti Cmetonibus annis pro
 milibus eligeretur, inde venit, ut hi campi Polon-
 i, & inde ejusmodi ditiones, praestabantur, dany
 wybranieckie, vocarentur.

III Hibernas, quoad hibernas possessores debebant pro
 priis sumptibus milites transeuntes sustentare, & pro
 quastam hiemali curare.

II De civibus
 (urbes) Civitates in Polonia, a his erant regis alii nobiles, prout
 etiam civis huius sub respectu explicis erant generis
 & civis civitatum regiarum erant liberi, & nulli ^{dominio} ~~dominio~~ ^{terreni} ~~terreni~~
 subiaciebant tam in iura sua possessionis, quam in rebus

fabrica ab, nec non sacralis, ex involucro in alium per
dem suam transferendi; obligabantur nomini sic dictis,
ab ex officio, sub quibus intelligebatur obligatio ^{ut} ubi
rex morabatur, v. ubi publici conventus, prouti comitia,
tribunalia regni & alia celebrabantur officialibus autem
senatoribus mentis v. deputatis habitationes gratis
suppeditandi. Privilegia civitatum regiarum regum
lia erant.

1° Nonnullae civitates gaudebant jure gladii id est, suprema
jurisdictione ^{criminali} ~~criminali~~, sed hujus causa speciale regis
privilegium requirebatur, quod plerumque tantum circa ip-
sam locationem urbis concedebatur, non jurisdictionis Civ-
pitaneorum competebat.

2° Nonnullae civitates gaudebant jure bona terrestria acquis-
rendi, & hinc ratione eorundem orta, in iudicio terrestri-
bus respondere obligabantur. Cum vi constitut 1615 plen-
tegis interdictum ^{fuerat} bona terrestria acquirere; excepti non
nisi erant ab hoc prohibito, cives cracovien-^{ut} ~~ita~~ tamen
ut non nisi cives, non vero etiam civitas ^{est Cracovia} ~~ita~~ bona
terrestria acquirere potuerint; excipiebantur quoque
bei Prusiae, quibus, & quae ad earum civibus jus bona ter-
restria acquirendi concessum fuerat. Juxta civium craco-
vianum bona terrestria jure hereditario possidendi, etiam
posteriori constitut 1677 confirmatum etiam hujus
diei augustus 1568 civitati Vilna concesserat privilegium
vi cuius offiales civici, nobilibus equiparabantur, eorumque
prohibuit, jus bona nobilitaria possidendi concedebatur.
Posteriori constitutione, 1658, 1678, 1700, praeter civi-
tatem Vilnam etiam Leopolum & Lublinum, quoad jura
cracoviae equiparabant, exinde illarum videre licet, quod ci-
ves Leopolienses, & Lublinenses, & quae ad Vilnenses, jus bona
terrestria nobilitaria acquirendi habuerant.

II Civitates nobilium seu parvula

Dupliciter erant generis: a) aliae scilicet erant liberae &
prestationibus alienum laboratibus jugum aliare oner-
antibus, & non nisi censum solvebant, & labores sarracenis

4° qui tantum p^{er} certum tempus in fundo commorari
agri colere, a certis obligationibus ^{præstare} ~~proponere~~ ^{proponere} ~~proponere~~
^{de demum} ~~inquis~~ ^{inquis} ~~lini~~ ^{lini}, seu hortulani, qui domum aut hortum, aliam
agri partem ab ipso domino aut ab alio ~~em~~ ^{emendone} emendone
conducebant.

Auctor noster Ostrowski dividit subditos ex jure lex,
relii /: poddani & prawa ziemskiego; et subditos ex
jure leutónico /: poddani & prawa ziemskiego; quos
priores ad certis diebus laborativos tenentur, posteriores
rei vero nominis ad census aliarum prestationum
obligantur. —

Obligaciones subditorum in genere dirigebantur po-
lissimum secundum consuetudines palatinatum,
et dimeliebantur secundum lancea terra posses-
sibus communiter unus dies prestabatur. condi-
tio subditorum in Polonia valde miserabilis fuit, pau-
cos namque legum favores, innumeros vero domi-
norum suorum adia experiebantur. Prioribus qui-
dem temporibus domini pluribus gaudebant libe-
tibus, qui tamen subrepto tempore valde re-
stringebantur. Recensere autem has libertates
magis ad historiam quam ad juri civile spectat.

In genere id notari potest, quod conditio subditorum
in bonis regis favorabilior erat, quam in bonis
nobilium, posteriores namque rei forum proprium
habebant, ubi juri suum locum prosequi possent,
atque injusta subditis villo ejusdem illata, domi-
ni pro ipsis agebat. Subditi vero bonorum regalium
ad jura sua tuenda habent judicia judicia sic dic-
ta referendaria, eorumque obligationes in inven-
tariis circa lustrationis consuetis accurate de-
terminabantur. —

Elaboratis

Liberatio Subditorum a subditella in Polonia tripli-
ci modo fiebat:

I^o Si dominus coram iudicibus propriis palatinatus
subditum suum a subditella dimisit, aut:

II° Si dominus medio scripti documenti voluntate,
sem suam, subditum suum ex necesse subditella
dimittendi declaraverat; demum;

III° Si subditus in statum clericalem transivit,
proles autem ejus antea nati, in subditella per-
manebant.

De cetero habuit dominus jus subditum exquirren-
di, & medio compellendis instantiis, intra annum
repetendi.

Subditi ex jure Saxonico, alio, in locum sui, posi-
to libere migrare soluerant.

Dabantur tamen casus, ubi non solum singuli sub-
diti, verum & integra communitates, dominum
suum deserere soluerant et quidem: I Si dominus
erat in excommunicatione ecclesiastica p^{er} integrum
annum. II Si subditi suis turpi vita, & dissolu-
tis moribus malum exemplum praebebat, vel
III bona sua, propria culpa devastationibus et
expoliationibus exposuerat.

Jura personarum

Jura personarum referuntur ad contrai-
tum matrimonii, vel ad relationes inter liberos
et parentes, aut eorum vicei gerentes. Hinc tra-
ctatum de jure personarum subdividere possumus
I in jus matrimoniale II in jura pa-
rentum & liberorum. & III in jura tutorum ac
pupillorum, tum curatorum et curandorum.

I De jure matrimonii

quoad jus matrimoniale, maxime juris canonici habebatur ratio. Antiquis temporibus matrimonium privatum, nullo intercedente sacerdote, neq^m in ecclesia sed domi contrahabatur. Postea primum, cum clerus majori authoritate pollebat, etiam matrimonia in facie ecclesie, palam atq^m legitime causam sacerdote iniebantur. -

Impedimenta matrimonii sequentia erant:
a) consanguinitatis, b) affinitatis, c) etatis; - &
posteriori tempore etiam d) cultus disparitatis -
quod impedimentum consanguinitatis, & affinitatis adinet, iidem gradus, ac in jure canonico hoic impedimentum statuebat. gradus consanguinitatis & affinitatis juxta jus canonicum computabant, ita quidem: ut a) in linea recta ascendenti, & descendenti tot sint gradus, quot sunt personae deputatae una, b) in linea collaterali aquali, consanguinei tot gradibus a se distant quod gradus a communi stirpe, c) consanguinei in linea collaterali in aequali, tot gradibus a se invicem distant, quot gradibus personae remotior a communi stirpe. Relate ad lineam ascendentem et descendentem, consanguinitas etiam in remotissimo gradu impedimentum matrimonii dirimens constituebat; relate ad lineam collateralem aqualem, consanguinitas, usq^{ue} ad quartum gradum inclusive, impedimentum matrimonii dirimens constituebat - attamen dispensatio locum habuit: et quidem in secundo gradu Pontifex, in tercio & quarto Episcopus loci vel

vel nuntius papalis dispensabat.

Relate ad lineam collateralem in aequalam, etiam
ultra 3 & 4 graduum impedimentum non extende-
bat, cujus ratio in eo reposita esse videtur, ne
aequalitas status matrimonialis per id evestatur.

Affinitas; id est nexus inter conjugem unum &
alterius conjugis consanguineos, in eodem gradu
impedimentum matrimonii dirimens constituebat,
in quo consanguinitas tam quoad lineam rectam
quam collateralem. Quoad dispensationem idem
ipsam valebat, quam quod in consanguinitate
dictum fuerat.

Præter hanc affinitatem adhuc spiritualis ex
susceptione baptismi et confirmationis proven-
iens, impedimentum matrimonii dirimens
constituebat. Dispensatio vero ab eodem a Ponti-
fice peti potuit.

quod attinet impedimentum status; Statutum Li-
thuanicum, ad validitatem matrimonii consen-
sum parentum exquirere videtur; attamen licet
propter contra reverentiam parentibus debitam
processerint et sana eorundem consilia, in tam
gravi ^{momenti} negotio sequenda non sint, ecclesia ejusmodi
matrimonia non annullabat, non pro illicitis,
& inhonestis declarabat. Statutum Lithuanicum,
liberis, parentibus, orphanis, et sub tutela existentibus
permittit, matrimonia inire contra con-
sensum tutorum, dummodo id ex consilio amicorum
con sanguinei fieret; viduas vero ad secundas
nuptias transire cupientes non consilia amicorum
ligabant; - attamen si juxta ad vitalecium a primo

a primo marito sibi relictum, amittere noluerant, certas cautellas, inferius adduciendas, observare obligabantur. —

quod attinet dissolutionem matrimonii seu divorcia, notandum: qd antiquis temporibus, dum matrimonia n in facie ecclesie coram sacerdote iniebantur — sed tantum contractu civili suffulciebantur, divortia fuerint permissa; posteriori vero tempore, cum ius canonicum majorem vim exercuerit, divortia prohibita extiterunt.

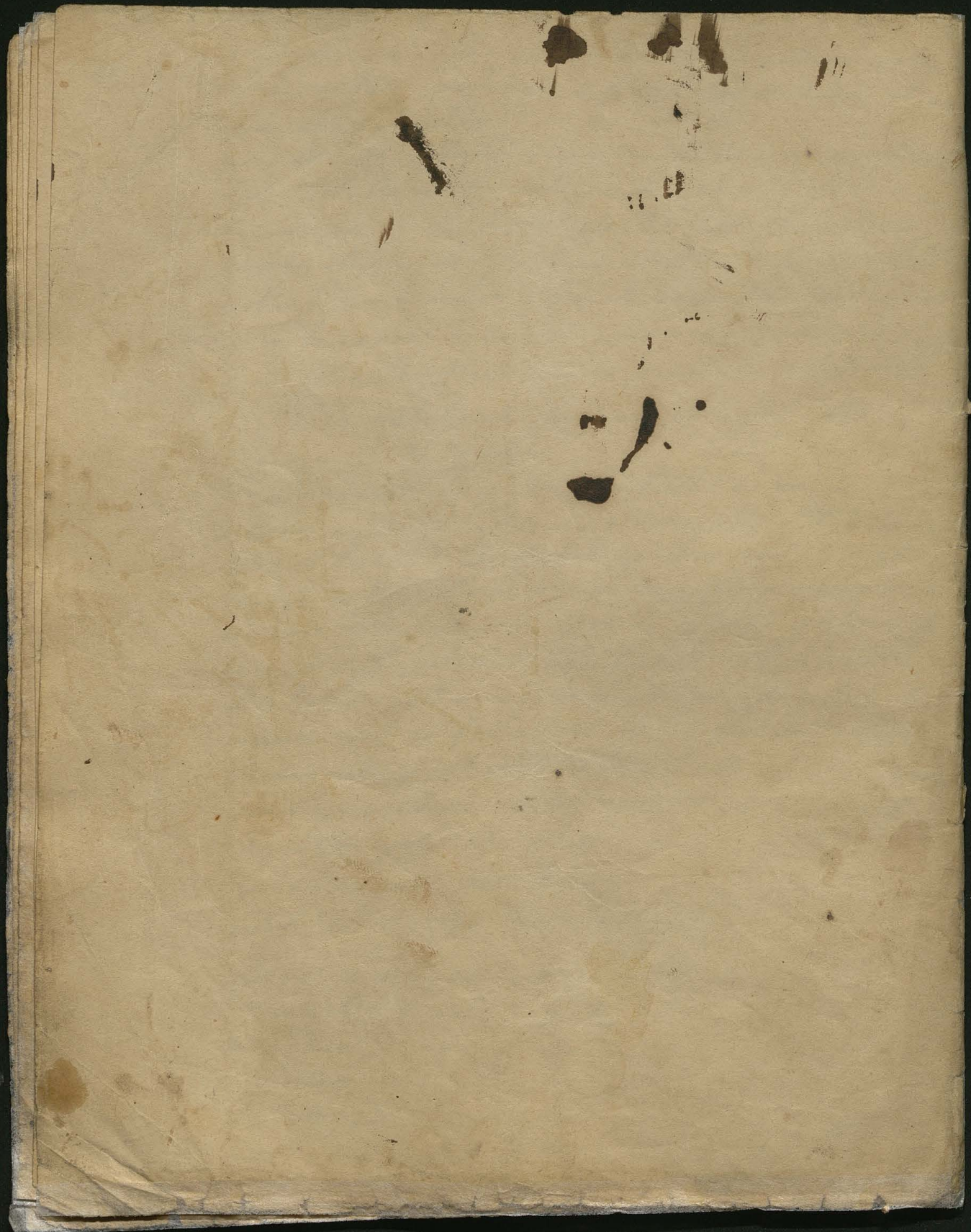
II De relatione juridica, parentes inter

Et propter

Fundamentum patris potestatis, est matrimonium validum. Adoptio & arrogatio in Polonia locum cum n habuerunt; fiebat quidem non raro, ut parentes substantiam suam remotis personis consanguineis inscripserint; quod in defectu prolium facere licebat, aut hoc non fiebat in fundamento adoptionis, aut arrogationis, sed ex illimitato dominio, aut ex facultate de re sua pro arbitrio disponendi profluebat. Characteristica nota adoptionis & arrogationis in tali casu prorsus exulabat, siquidem ejusmodi remota persona, in jura donantis aut testatoris intrans, nomen & nobilitatem ejus haud obliuiscit.

Jura & obligationes parentum erga liberos sequentia erant:

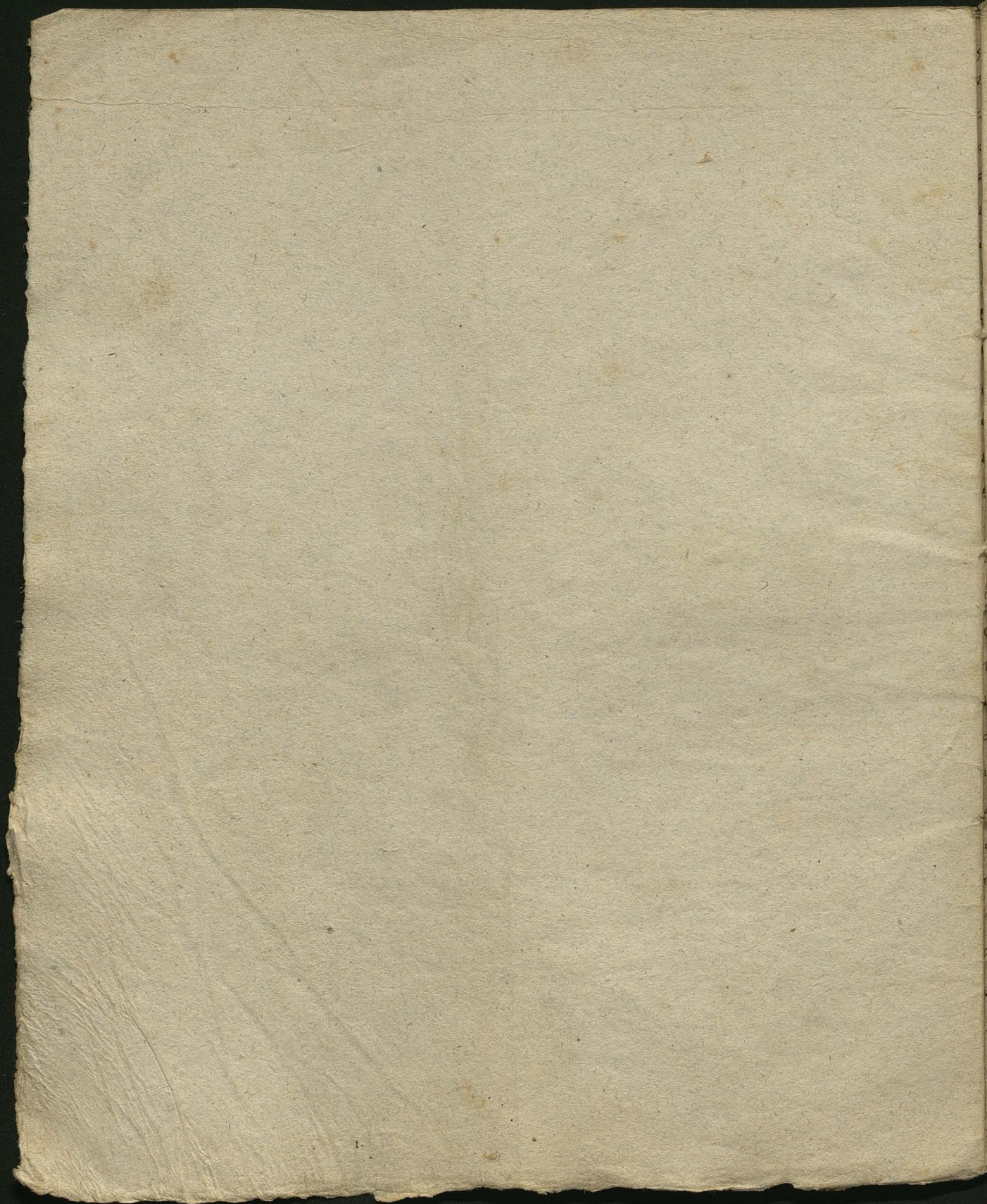
1) Filius & filia n emancipati, seu e patria potestate non dimissi, vel nondum exdotali, ne de bonis mobilibus, ne immobilibus disponendi jure gaudebant. Const. Carimiri M: 1847 — Obacx resigt nante, p. 194.

*Dus Polonia antea sum
semper diadmy*

Pauli Prochinski

A

post patrem in prole devotam, iisdem prolibus extra,
 dere. At postea ne leges hanc obligationem instillerent,
 nisi pater aut mater instantiam dilapidarent, & prolibus
 debitam instantiam & educationem non suppeditarent. —
 Deinde obligabantur parentes, debita ^{pro filio} ~~pro filio~~ in minorenni,
 late vivo in lura, sive ad chirographum, sive alio modo contractu,
 solvere, ius onera filiorum ante divisionem substantia
 contracta, tantum solum filii onera contrahentis, non totam
 massam hereditariam afficiebant. Statute Curio: M. 107. in
 quarta Consilium permanent, adhuc ^{apertius} ~~apertius~~ rem clarescit,
 nam, qd scilicet filii, maiorenitatem jam consecutus, non
 minus bonis debitis onerare possent, quia alio possident, proinde
 de exilis salum onerum, ad bona patrum spectanda res
 laud extendebat. Denique non obligabantur parentes pro filio
 maiorenitatis in iudicio respondere,
 quemadmodum in alimonia ^{validum} ~~validum~~, est fundamentum pen-
 tis potestatis, ita quare liberi, ad vota matrimonialia trans-
 eunt, quodammodo a patria potestate libera bantur ad amen-
 ta vota. Alter monitus, nullum adhuc ius liberis in substantiam
 parentalem tribuebat, sed requirebatur, ut parentes liberat-
 mos ad administrationem substantia alii admittant, &
 proprie iuxta leges polonas, filius suus tantum e potestate
 se patris dimittit erat, quando pater eadem bona sua, aut
 partem eorundem assignavit, id est cum exdola vit, etiam si
 filius, non solum ad vota matrimonialia transierit,
 verum etiam minus aliquis in regno in super obtinuerit
 et alium statum consequerentur, tamen de bonis, a parenti-
 bus suis patrum in se devolvendis, nullum ius disponendi
 habuerunt, nec eadem in substantia patris aut matris in ta appetere
 aut onerare valebant. De contractum statum matrimonialium
 aut ad plium statum ^{civilem} ~~civilem~~, aut consequentum officia quoddam,
 solummodo ab inspectione parentali libera bantur, proprie
 idem patris potestas, non nisi p. emancipativem seu ad-
 ditionem cessabat. Relinquenda autem porro patria potestas
 ob banitionem parentum, ob crimina, non vero ob condemp-
 nationem. Parentibus ^{natis} ~~natis~~ liberi apprehendebant sub-
 stantiam eorundem, quia civiles mortuorum. Quod aliter

quomodo
 cessat pa-
 tria potes-
 tas?

adinet proles illegitimas, pater nullam habuit legitimam
potestatem, quia patria potestas, solummodo ex valido matrimonio
oriatur. Sicut enim pater illegitimus a patre suo
sustentationem praestendentem jure gaudebat. Cum legitimis
postea illegitimam locum habuerit huius etiam
in prole, a concubinis, postea in matrimonium ductis, aut
ante matrimonium nuptum procreatis, patria potestas
non extendebatur —

Quoniamque proles habende & legitimae.
Leges poloniae nullam huius oblatam continent dispositionem,
cetero idcirco auctor noster austriaci, praescripta jura Roma-
ni ceterum vigentia, in applicationem venire debere, adeo
proles istas pro legitimis habendas et quia in iusto matrin-
io et tempore lege determinato deest quod moluisse a tem-
pore iusti nullum, et quod a tempore mortis quod nullum est
vero huius opinio nimis recta est videtur cum per Romanos
in Poloniae, nullam, nec subdiciariam habuerit, imo
et decisiones occurrant, in quibus proles alio quam jure
Romano statuto termino natorum, pro legitimis agnosce-
bantur, igitur quod huius secundum consuetudinem
distingueretur et videtur.) De tutela et curatella

apud polonos ad exemplum Romanorum triplex tutela spe-
cialiter erat.
1. Testamentaria, 2. Legitima, 3. Aduliva.
Tutor testamentarius is erat, quem pater in testamento
aut alia quadam dispositione prolebus suis pupillis reman-
entibus determinavit. Tutor testamentarius in adu-
mstranda substantia post mortem patris relicta, habuit
preferentiam ^{pro} ~~pro~~ matris ^{avia} ~~avia~~ aliove consanguineis, educa-
tio vero pupillorum matris in incubebat, # ^{apud} ~~apud~~ hanc obliga-
tio matris quoad filios magis in 7 annos, quoad filias vero
donec emancipatae fuerint extendebat. Etiam uxor mi-
noris, tutor a marito constitui poterat. Denominatus
tutoris testamentarii nomen recte est, etenim legitur
nuptiam praescriptam adirentur, tutorem a patre non
nisi in testamento constitui posse. Constitutus tutoris istius
quoque alio modo fieri poterat.

4. Tutor legitimus seu legalis is erat, qui in defectu tutoris

saltem
juxta
statutum
Lithuani-
cum,

testamentum tamquam proximus patris consanguineus;
jam ex dispositione legis, munus istud appetere debuit & posuit.
Iuxta legem Poloniam, ante annum prius ad lulellam compe-
lebat filio tempore mortis patris jam majorem, filio vero
deficiente, aut neidum majorem, fratribus defuncti patris
ipsius deficientibus, fratribus matris. Post hoc ad lulellam
succedebantur proximiores consanguinei ex linea paterna, &
hic non ex alia, proximo ex linea materna. Statutum
Wladislai Jagelli 1423 & Confessio 1588 Vo. 2 folio 1212.
Juridictionis in defectum marium, etiam foeminae ad lulellam
admittantur non solum ex linea paterna, sed et ex materna; re-
qui rebatur volummodo ut sint maritales & bene possessionales, qua-
rum mariti bona, facias & possessiones sint, sicut uxores
suis lulellam suscipere velint, ~~etiam~~ in defectu possessionis
uorum suorum, secus a bona sua pro fidei administratione
obligare debuerant.

III Tutor datus dicebatur, is, qui pro iudicio pupillio re-
manens in eo eam dabat, si nec testamentum nec legiti-
mus daretur. Secundum prius rationem in lulella gerenda
agnati id est, qui per virilis sexus cognationem coniuncti sunt,
preferrebantur cognatis id est, qui per foeminini sexus cognationem
coniunguntur, eo quidem ordine, ut semper ad proximiores agna-
tum, & existentibus pluribus proximioribus, ad remota agna-
tum, cum lulella spectabat. Correptura vero praesens requi-
sitia habet. Si quis nullis lulellis relictis desierit, lulelli
legitimi si proximi agnati iure deficientibus proximi cog-
nati. Quod si ex linea agnatorum aut iis deficientibus, cognationem
pari propinquitatis gradu plures lulellam ibi vindicare volue-
rint, tunc iudicium terrestris, hoc est illis, si hoc il, eligat, quos
pupillorum rationibus magis expedire iudica verit.

III Tutor datus cum vocabatur quem iudicia terrestris aut
caestrensis pupillio in eo eam dabant, si nec pater lulellam
constituebat, nec legitimus lulellam dabatur. In constituendo
ex modo lulella adhibebatur, ut sit, quam maximo proximus
res proximo, consanguineus, tunc ut sit possessionatus in palatinate ubi
res vocabatur, tunc pupillio non, pro aliam sacerdotem possessionali a lulella
gerenda non excludantur. Insuper iuxta statutum vicinorum

nam non
annus
ad lulellam
res proximo
res vocabatur
tunc

requireretur: ut tutores indigenda et non extranea, boni ordinis,
mores, pium ad hoc pro rebus et alio, & de cetero, bonorum moribus
de aliis impedimentis ad tutelam gerendam leges intant.

quid iudicia dabant tutores? —

Datio tutoris, ad iudicium continere spectari videtur, quia eadem
iudicio iuxta statuti legem mundi 1543, amato tutoris pro dgo,
o bona pupilli dilapidantur, aut alias suspectis, paterfamilias
setus, in Prussia vero iudicium terrestris tutorem vocabat,
aque ad in Lithuania, et si pupillus in universis districtis
libri bona possidebat, tunc iudex terrestris illius districtus,
ubi principaliora bona erant, tutorem constituerebat, qui
annua bona etiam alibi existentia administrare debebat. —

quid obligationes tutorum? (Communes in toto regno)

Quis tutor vivo testamentarius vivo legalis, uno statim
obligatus statim, ubi initium tutela sua, in presentia
duorum consanguineorum, aut in eorum defectu, in a presentia duorum
terciarum a iudice designatorum, inventarium bonorum mobilium
et immobilium, proli debitorum aut proventuum conscribere,
et iuxta inventarium tali modo exire, calculum prestare
secundum ius Regni, habuit Lithuanicum & correptus aut Regis,
tutores nonnulli finita tutela rationes reddere solebant;
quod si vero malis tutela prolium confisa fuerit, tunc vi-
dendum, utrum eidem ad vitalitatem universis institutis, o partibus
ejusdem, aut nulla plane competeat; in primo casu mater
tutoris et solius fructus proprietaria, neque, ad calculum pre-
stendum stringit, neque decimum assem pro gestione tutela
pretendere potuit. in altero vero casu, ex proventibus illius
partis necessarii, quod a iure ad vitalitatem existeret, calculum
tunc prestare obligabatur. Denique in 3° casu ex universis neces-
sariis rationes reddere debuit, ad vero etiam decimum
assem pro gestione tutela pretendendi ius habuit.

Item autem secundum ius Lithuanicum tutor in quibus annis ra-
tionem gesta administrationis reddere obligabatur limitata tunc
men hoc disparatio ^{erat} 1° quoad matrem. Etenim mater tamquam
tutor filiorum, ne finita quidem tutela rationes reddere
obligabatur; ob rationem in legibus expressam quia in parente
tutor non praesumitur frater solutus.

II quoad fratrem & alium ex heredem, qui in litem gerant alterius fratris & alterius coheredis, non quotannis, sed denum post finitam litem, cum ad exdivisionem hereditatis proceditur, rationes reddere tenentur.

III si testator tutorem testamentum nuntiat remittit, si etiam positionem calculi remisit videtur calculi namque ab ipso nuntiatario ponere non possunt.

IV si tutor actum quem quendam cum eorum modis propinquorum & pupillis suscepit de illo actu neque, dem finita litem rationes reddere tenetur, quin immo neque illi, de eadem, unquam conveniri possunt.

V si rationes a tutore non exigantur, eandem reddere non obligatur.

IIa obligatio tutoris.

Tutores legitimis & dativi, iuramentum de fidei adimplenda rationes patrimonii pupilli praestare obligabantur, non nisi a testamentario tutore, deposito huius iuramenti non exigebatur, & quidem ideo, quia pater, cum eligendo, fidem in ipso collocavit.

IIIa obligatio tutoris.

Tutoris consuebat in educatione pupilli. Tutor scilicet obligabatur pupillum, modo statui & conditioni patris convenienti educare, in genere tutor & sub respectu eadem obligationes ac pater habuit. promissi iuxta statutum Lithuanicum educatio matri incumberebat, quod in Cap V articulo II ita habet "propter meliorem educationem, pupilli penes matrem manere debent, & quidem pupilla usque ad educationem in matrimonium, pupillus autem usque in 7 annum; At tutores, quandoque pupilli penes matrem erant omnia necessaria iuxta patrimonii quantitatem & iudicis perquisitione administrare debebant. Correctum Prussiae sancit, quod in educatione pupillorum voluntas defuncti patris sit observanda, quod si autem de illud non constiterit, etiam voluntas patris, matris agnatorum, & huius deficientibus, proximorum cognatorum recipi debent. In Prussia itaque sola tutore de electio vel

nil valebat, praesenti in alio Polonus partibus, ubi a tutore
 dependebat, eo pupillum educare magis, quem juxta propriam
 conscientiam optimum exilimabat.

II^a Obligat: Tutoris consistebat in administratione patri-
 monii pupilli in genere valuit h^o p^o: quod tutor patrimonium
 pupilli sui, tamquam bonum oeconomici pro optima scientia
 & conscientia administrare debebat, et pro reita hujus pa-
 trimonii administratione, propria mea substantia teneba-
 tur, ideo tutor possessionatus ei debuit, limitatus autem
 erat tutor in suis dispositionibus I^o quoad alienationem bo-
 norum immobilium & II° quoad regulationem granitierum:
 quoad I^o Limitatio potestatis Tutoris, quoad alienationem
 bonorum immobilium in eo, consistebat, q^o tutor, bene im-
 mobilia neq^{ue} vendere, neq^{ue} modo obligatores, in possessionem
 tradere, nec alio modo valide alienare possit, quia neq^{ue}
 frater senior, tutellam fratrum juniorum sibi confisam ha-
 bens, plus alienare aut obligare potuit, quam suam schedam,
 in eadem edita fuit, quod in vero substantia nondum edi-
 ta fuerat, id facere n^{on} possit, quia juniori injuriam in-
 ferret. Frater namq^{ue} senior circa editionem substantiae
 schedam formabat, vixidem optimam statui patrimonii
 notitiam habuisse supponebatur, junior vero eligebat, quia
 hac ratione natu major & qualitatem servare cogebatur,
 nescius, quam schedam junior sit electurus, adeo, quod ipse
 sit remansura. Exceptio ab illa regula, si q^{uod} bona immobilia
 alienare n^{on} possit, si tam locum habuit, si debita liquida
 a patre relicta ex proventibus pacificari n^{on} potuerant, etiam
 tutor, habuit, j^{uxta} previo consilio consanguineorum proximorum
 partem bonorum pupillariam et alienandi, v^{el} modo obligatores
 in possessionem dimittendi. Correlatum Prupris sequentem
 continet dispositionem. "Confecto inventario tenetur tutor
 res illas, quae tractu temporis periturae sunt vendere, pecuniam
 ex illis redactam cum alia reliqua, in utilitatem bonorum
 pupilli convertere, si debita aliqua extiterint bona mobilia ven-
 denda, & ex pretio obtento pacificanda, si, reus autem bona
 immobilia, sine decreto, & speciali permissione magistratus
 aut judicii territorii vendere n^{on} possit, & si alienaverit, alie-
 natio h^{oc} nulla erat, & invalida, magistratus autem solum

whum in ceteris causis permissum duri potuit, & quidem
se si dos erat solvenda, & nulla erat pecunia parata, quod
enim pater ad dotem prestandam erat obligatus, huius obligatio
etiam in heredes transibat. De si ab intestato pupillo esset pater,
tandem, et tutor ex alia facultate eadem pupillo submini-
strare non potuit, immobilia quaeque alienare licuit. III si
ex unius obligatores, pupillo damnum minimebat. quod si
enim pater, nulla reliquerit debita, tunc ex magna usu-
rari quantitate, damnum pupillo oriri potuit. IV si
quidam adierant debita, quorum tempus iam venit, quod re alio
ex patrimonio solvi non poterant. Extra has causas aliena-
tio annuo nulla & in re licita erat, ita; ut pupillarum parte
adeptam maiorem partem bona vendita vindicare potuit,
idem obtinebat si tutor ob has quidem causas, aut sine
permissione Magistratus bona immobilia pupilli aliena-
vit. In statuto Aethniano sequentia statuuntur. Tutor tam
bona mobilia quam immobilia ut administratorem in re
percepta, in interpro conservare tenetur, exceptis re-
bus corruptionis obnoxio, quae vendere, pecuniamve, in com-
munem utilitatem ^{tempore} pupilli convertere debuit. Tutores vero
hereditatem defuncti vendere, aut alio quovis modo alienare
nec licite facere valeant, quod si fecerint, pupilli ad annu-
am discretionem, seu plenam aetatem venientes, persequan-
tur hereditatem suam a possessore illico vindicandi. Idem
statuitur in statuto Aethniano, de fratre maiore nro,
super fratribus minore nris tutelam ubi confidam
habente, scilicet quod frater major ^{tenet} simul, et
indivisa bona communibus minoribus, non habeat potestatem
huius bona communia quocumque modo alienandi, excepto
unico casu, quando scilicet debita parentum, & in expen-
sa nris, & decreta iudicis adjudicata, Ergo si quidam
& cetera, & tunc cum ^{scitis} & consilio amicorum fratrum
licet licet bona appropinquare, atque ita debita materna
& paterna ex omnibus partibus bonorum perolvere, ita
tamen ne pecunia ex bonis fratrum nostrorum accepta
superet summam debitorum parentum. quod si vero volu-
erit

nam de regula pupillus in iudicium citari non potuit. ^{durante} ~~namque~~ in iudicio stant, qui non la-
buerunt, nisi ergo respondere vel agere valebant, sed
iudex pro sententiam ejusmodi causas, ad amos eliceren-
lionis, non legitimam eorundem statum suspendere
et differre debuit. Excipiantur sequentes casus, in
quibus pupilli ad iudicium citati, periculores non re-
ponderi lenentur, 1° si aliquis patri pupillorum
hereditatem quamdam obligaverit, eamque a pupillis re-
redimere velit, totum pupilli, pecuniam obligatam
pro eadem hereditate, recipere lenentur, quamvis an-
nus legitimus non habeant.

2° si quis pro patre pupillorum cautionem fidei
iuriam interponerit, et vivente patre ad iudicium
fuerit provocatus, totum pupilli, si expevitendo annos
competentes, respondere, et solvere lenentur fidei iuramentum
eliberando.

3° si pater pro aliqua hereditate adhuc vivens citatus fu-
erit, pupilli pro eadem hereditate respondere lenentur.
Statuto Carini 4° si quis bona hereditaria revidentibus obligaverit, si vo-
ri Magni ^{etiam} oppugnaverit, et in scriptis se pro defensione et
evictione, et in hoc vita privaretur, filiis ejusdem de-
bent suam revidentibus in bonis hereditariis, etiam si an-
nus discretivus non habeant. ut statuti ligis mundi 1585.

5° si pupillus ob inscriptionem pro debito aut alia qua-
cumque re, pro patrem super bono quodam factam, citatus
fuerit, obligatio non est satisfactio inscriptioni patris
satisfacere debuerat. Cont 1588.

6° si aliquis juris prolextu, pupilli bona, jure vetit,
providentur id est pupilli victi.

7° in actione finium regundarum.

8° in actione familiae eriscunde.

Statutus qui quocumque alium labor lullam gratis suscipere
sionis obligabatur? aut remunerativam quamdam partem
solvendi jure gauderet?

Pater pro gestione lullas 10 decimum assem, seu

decimiam partem proventuum bonorū pupillarium, quovis
anno oblinabat, quatenus mater remuneratiois pascendi
jūre gauderet, jam supra discessimus.

quomodo tutela cessabat?

Tutela cessabat

1° adopta majorem aetate, aut oblenta venia a latis,
vices majorum aetatis gerentes. juxta leges polonas tutela
cessabat relate ad filios expletos 18 quoad filias 12 annos.
juxta leges Lithuanias relate ad filias 10 annos. juxta
^{juri} leges Saxonicas tam pueri quam puellas usq. ad
14 annum, in tutela permanebant. Denique secundum
correcturam Prugis usq. ad annum 18 adeq. denum
ab his annis incipiebat major seu perfecta aetas.
Cessante tali modo tutela, pupilli jure gauderent
bona a tutore recipiendi, eundemq. ad reddendum cal-
culum et juramentum de fideli administratione
praestandum cogendi: quod si vero pupillus adopta ma-
jorem aetate tulerem ad calculum ponendum non
stringebat, tutor obtinuit acquiescationem judi-
ciale de gesta tutela & administratione bonorum,
et quidem prius a judicio castrensi et postea
a judicio terrestri. In nonnullis tamen casibus
ante adeptam hanc aetatem legibus determinatam

rytaj daty prore Achis na

Augie Stronie

~~Stronie~~

Si maritus uxorem suam pupillis in testamento constituta
erat, eorumque bona inerscripterat, tum tutus mater debe-
bat et secundum testamentum patris & ejus inscriptionem
gerere, ne bona pupillaria dilapidare sed recte admini-
strare, quodsi contrarium fecisset, proximi pupillorum con-
sanguinei, ad iudicium terrene eandem peremtorie ci-
tare valebant, & si dilapidatio non, & prodigalia alia non
essent convicta, tutellam amittebat, atque bona pupilli in
administratio nem proximi consanguinei dimittere debebat.
quodsi nulli aderant consanguinei, ipsum iudicium terrene
citatur, dicitur eam conperto, matrem dilapidantem
citare soluit. Si semino iudiciali ceterum statuto, non
tutus tutus pupillis constituebatur, eire inventarium
conferi plura videbatur, quod autem mater perdidisset, debuit
solvere ex dote & ex aliis bonis. ^{art. 1000} ~~Posterior~~ ^{Cap. 10}
de ^{regum} ~~alio~~ tutore, quam matre obloquens ita sonat: quodsi
tutor tutellam male gesserit, & bona pupilli cum damno
ejus administraverit, ad iudicium terrene peremtorie
citatur & legitime convictus, amovendus, aliusve in ejus
locum constituendus. Denique correptura Praepositi ferè eadem
disponit, licet: si tutor suspectus fuerit, & bona pupillaria
male administraverit, liberum est eum, sive pauperis iure
alieno, eundem ad iudicium vocare, & si improbitus aut tutela
tam male gesserit fuerit adinventus, decreto iudicis
a tutela amovetur - si quid damni ex mala ejus ad-
ministratio pupillo enatum, annis id refarcere, &
ita secundum inventarium, alteri tutori a iudicio con-
stituto redolere obligabatur.

De curatella

Leges polonae tam recte distinguunt curatellam a
tutella, quam admodum per Romi: aliaque leges aliter sed
in eandem denominationem tutos ac curatores sepe
promiscue veniunt. Nilominus tamen inter tutorem
ac curatorem discrimen aliquod subrepsit, & quidem
in eo quod tutores dabantur pupillis ob defectum & latio-
rebus suis pueri in valentibus. Curatores vero

dabantur personis mente captis, prodigo, & ex
alia quam mirari ab alio ratione, ad bona sua
administranda inhabilibus. Specialiter dispositiones
de curatella suscipienda & gerenda in legibus regni
paucissimae adinventiuntur, ~~paginae inveniuntur~~ ^{quae} dispositiones de tutela am-
plius erunt applicandae, quia inter utramque relationem
magna intercedit similitudo. In constituendo curatore su-
perfluentia ^{capto} ~~capto~~ aut prodigo, in Polonia admodum caute
procedebatur; nemini antequam ejusmodi decretum edebatur
semper praevie inquisitionis asserenda erat, an ille cui
curator addendus erat, revera int mente captus aut
prodigus & curatore indigeat. In specie ^{quod} ~~pro~~ prodigum
inquirebatur in ejus vivendi rationem, quem in finem
depictatio ex senatus & ordine equestri, illius palatinalis
in quo pro prodigo declarandi consueverunt & bona sita
erant, delegabatur, hester adfiscabantur, qui de vita ipsius
edice re debebant, & tunc demum, si ex istis testimoniis
aliisve documentis, & ipsa inquisitione, major pro,
diceret verisimilitudo, cum revera prodigum esse
eius curatus constitui poterat, haec procedura praescripta
fuit Const 1638 Vol III fo 952

Curatus namque ad instantiam consanguineorum con-
stituebatur, & pro primis etiam consanguineis ad curatel-
lam obligabatur, & quidem ideo, quia eorum certe mali-
cie interesset, ne bona familiae dissiparentur. qui ad hanc
personam curatorem dandi, fuerat. ^{negotiorum} ^{dandi} ^{competebat}
met regi competebat, cum ^{ius} ^{curatorem} ^{quid} ^{ius} ^{dandi}
Specialem eorum ^{disponit} ^{statutum} ^{disponit}
Cap 3 fol 77. vi cupit ille, qui extra fines regni proficisce-
batur, in bonis suis administratorem relinquere debeat,
quod si non fecerit, & pater adhuc vivebat, hiisce iuraba-
tur, nisi administratorem bonorum suorum non suscepisset,
quod si autem pater defunctus, & ad administratorem
inhabilitis esset, a iudice de re relictis curatus constituerebatur
quod

qui nomine absentis bona administrabat. Corredam
 Prunus in fine capituli de tutela sequentem continet
 dispositionem. Mulieres semper in cura & in tutela
 aliena, & quidem filia familiae in cura patris, &
 ex deficiente patris alicujus majoris. Si autem jam
 adulti (^{majoris aetatis}) fuerint, tutos eis adolebatur ex agnatis
 qui si deficiebant ex proximis cognatis. Uterque autem
 sub tutela & speciali cura mariti versabantur, attamen
 in muliere si adeo excessus fuerat tutela & curatella
 quam in alios pupillos, maritus nequaquam non nisi consen-
sum dare, nisi non administrationi invigilare debuit.
 Nequaquam autem foemina impediiebatur, in libero
 de rebus suis disponendi facultate, nisi secundum ex-
 pressas leges, tam per testamenta quam alio quocunque
 modo de substantia sua libere disponendi jure gauden-
 bant.

quomodo curatella cessabat

Si mente caplus sanus erant, & mortuus est. Curatella
 a quoque tutos decimum annum, vel 16 partem bono pro-
 ventuum bonorum in remunerationem petere poterat.

II pars
De jure rerum

est aut jura res reales, aut personale.
 Reale illud dicitur, quod contra quamcumque personam
 efficax est, personale vero illud, quod non contra omnes
 sed tantum contra certam personam tendit, ideo jura
 personale etiam jura obligationum vocatur.

Jura res reales sunt I possessio, II dominium, III pignus,
 & IV hereditas. De possessione & dominio leges polonae pro-
 miscent agunt, & de servitutibus nullas speciales con-
 tinent dispositiones.

De possessione & dominio

Possessio variis aequi rebatur modis, praecipue occupatio-
 ne. Author noster astronvski agit de hoc oblato de
 venatione in sylvis & accipio. Sylva erant & regio &

privatarum loca edibilia, ex sylvis regio Capite neri
honorum regio per se, eam tantum quantitatem
consumere potuerant, quod ad focum & extruccionem
adificiorum & necessaria, aliam vero utilitatem ex
sylvis regio trahere, proculi mercaturam exercere
prohibitum erat. quod sylvas privatas adinet, pluribus
constitutionibus prohibitum fuit, uni homini privato,
ex sylvis alterius privati utilitatem trahere. In hoc
re rei sylvarum alienas pectus statutum lithus
poena ~~re~~ pectus quoad nobiles, & quoad rusticos affi-
ciebantur, & annuo damnum ^{inde} exortum resarcire
obligabantur.

Obiectum venationis & animalia fera, & domestica per
fugam in sylvam fera facta. Venari ibi & hunc lun-
um justum est, ubi, & quando leges nō prohibent.
In venatione loco & tempore nō interdicto facta,
animal est illius, qui primus illud coepit & nō deiecit.
Animal refugum primare restituitur libertati, &
novam venationis, & adquisitionis obiectum esse potest.
Eadem regula observanda est, de avibus & apibus ex-
tra territorium proprietarii existentibus. Leges polonae
in materia jure venandi, etiam de specialibus cari-
bus, dispositiones quasdam continent. hic in consili-
lutione Vol II fol 607 accurrente, statuitur poena 10
marcarum contra illos, qui in alieno territorio, vulu-
peculas & foveas excipiunt. Similis est lex in hunc
eod, qui alienis canibus, in eis eorum domino ve-
nationem exercent. Iuxta leges regni, incipit tempus
legale velis venationis, a S. Adalberto i. e. 26to
Aprilis usque ad plenariam regredationem vegetum.
ulterius agit author adroavski, de mari, fluvio
lagunis, & piscatione. —
quod jure in hunc mare, prius dictum cum hoc quarto e-
publici jure.
statuta hic solum constit de 1778 qua statuitur

salvatus. Res naufragorum deperditas, iidem, erga
 restitutionem mundi salvacionis, eē restituendae.
 Antiquitus alvei & littora fluviorum publicorum ad jus
 regium spectabant, deinde vero in bonis regis ad Capita,
 nec per quas possidebantur, eorundem fluviorum per
 bona privatorum fluentium, littora, & jus ibi piscandi,
 ad heredes privatos spectabat, jus vero in hisce flu-
 viis navigandi, omnibus erat commune, —

II° In fluvio, luviter bonorum ad diversos hōes, per
 luvium, constituentibus, nihil ejusmodi fieri potuit,
 qd alteri heredi clamnum causare posset. Si fluvius
 cum cursum suum mutavit, antiquus alveus rem,
 per luvium constituit.

III° Proprietarius fundi, cum fluvius cum clamno alte-
 rius mutaret, obligabatur fluvio primam directio-
 nem dare, & clamnum exinde ortum refarcire.

IV° In fluvio luviter inter duo bona constituentibus
 prolatio cuius heredi, tantum ad medietatem fluvii com-
 petit.

De rebus inventis

In voluminibus legum de rebus inventis, pauca in-
 veniantur disparitiones. In genere tantum dicitur,
 quod si contra quemdam, indicia eēt, rem deperdi-
 tam per eundem inventam eē, & illo huius negaret,
 id juramento confirmare, sed sic dictum juramen-
 tum perjuratorium edere obligatur.

In statuto Lithuanico sequens occurrit disparitio; quod
 si thesauri, per proprietarium in proprio fundo, fuerit
 inventus, integer titulo proprietatis, ad dominum fundi
 pertineat: quod si vero p̄ quempiam alterum invenire-
 tur, p̄ medium cedit domino fundi, p̄ medium inventori.
 In fundo titulo obligatorio possessio, ½ pars proprietario,
 ½ pars possessori obligatorio obveniebat.

De acquirendo dominio p̄ accessionem

Accessio est incrementum rei mobilis aut immobilis,
 qd ex re nascitur, aut ei reiūter jungitur, ita tamen

dominus unius rei, a domino alterius rei, traditum
n. est. De acquirentione domini p. accessionem, sequen-
ter in voluminibus legum reperiuntur dispositiones.
Laborer in fundo alieno plantata, cadunt domino fun-
di luto proprietatis - quod si ven. per bona fidei posses-
sorem fuerint plantata, earum medietatem luto po-
nuntur acquirerebat.

De qui fundum alienum infeminavit, perdidit semen,
& pro violentia facta quam marcarum poena pleitel-
lus, a qua poena liber fuit, si fundum alienum bona
fide tamquam suum infeminavit.

De acquirendo dominio p. prescriptionem

In iure polono, inter usucapionem & quod modum ac-
quirenti iuris, propter unum ejus certo tempore lege
definito continuatum, & prescriptionem id est amissi-
onem iuris, intra certum a lege definitum tempus, n.
exercitum nulla aderat distinctio, nisi in legibus
polonis, nequidem vox usucapio occurrebat. Leges po-
loas voluminose de prescriptione agunt, p. eandem
tam modum acquirenti, quam amittendi iuris intel-
ligunt, quod si rigitur in constitutione quadam de pro-
scriptione est firmus, ex contextu ejusdem erui debet,
an de acquirentibus, v. vero de extinctiva prescrip-
tione agatur. Quod autem institutum usucapionis
legibus polonis prout fuerit ignotum apparet
ex pluribus constitutionibus, quas nunc inferius
citabimus. Dominium itaque rei cujusdam, ideo tantum
ad alium possessorem transibat, quia ius rem hanc
repetendi, seu actio domini prioris p. prescriptionem
extincta est. Quod si igitur aliquis dominium rei cujus-
dam ex prescriptione acquirerebat, hoc n. fiebat ideo,
qui longum hujus iuris usum fecit, sed quia prior domi-
nus, actio nemine vindicatoriam amisit, ita ut in
legibus elicitur novus rei, sive mobilis sive immobi-
lis possessor natus propter extinctam prioris domini

domini cultionem, in possessione sua turbari non potest.
utrinusque quidem, tam usucapionis, quam praescriptio-
nis unus idemque effectus: unus scilicet, remanet
quam alter acquirit, attamen magna differentia
per manifestat alio sub respectu, & quidem intuitu re-
quisitorum usucapionis —

1^a scilicet de usucapione & sermo, certa requisita
ex parte usucapiantis debet haberi: justum titulum
bona fidei, possessio per certum tempus continuata est. Jam
vero in praescriptione haec requisita non sunt necessaria. Au-
thor: noster astruendi, sequentia usucapionis adducit
requisita, & quidem 1^a ut res salis sit, quae usucapi
possit (in commerciis existens) 2^a ut usucapiens sit
in bona fide, 3^a ut habeat justum titulum, 4^a ut rem
possideat tempore lege definito 5^a ut praescriptio haec non sit
interrupta. Ad haec requisita una cum sua terminologia
aperte ex jure romano derumpta in legibus polonis non
occurrunt. Opinio auctoris nostri, quod usucapio locum
habeat, in legibus polonis nequaquam fundata est.
Amnes namque leges, ad praescriptionem spectantes loquun-
tur solum de amissione juris, & nonnulli sequentes
instar statunt quod posterior dominus in possessione rei
turbari non possit, quia scilicet prior jure rem vindicandi
amittit. Verum ita videtur opinio illorum antiquorum
juri poloni scriptorum, qui non de usucapione sed
solummodo de amissione juris, seu de praescrip-
tione sensu stricto loquuntur —

me necopus & crono

mytaj dlatij na drugiej
stronie

plu. Łatawowski Zawadzki & his antiquiores scriptores
prescriptionem definiunt, tamquam ^{rei} ad se aliquod
jura pertinentis, tempore legibus circumscripto odio
negligentium, de rerum dominia in incerto il. introdu-
ta. — adhuc noster plures adiecit casus, in quibus jura
p. prescriptionem amittitur, cum autem hic loci in
exponendis ^{modis} acquirendi dominii reseremus, hinc de illis
solum loquemur casibus, ubi dominium p. prescrip-
tionem ab una persona ad aliam transfertur. Non
semper necessarium est, ut, si una persona jura aliqd
p. prescriptionem extinguit, haec ad aliam
quandam transeat, ita. E.g. si quis reparatio non clam-
ni p. certum tempus n. petit prescribitur huius juri,
sed p. huius prescriptionem alter nullum adhuc jura
acquirat, sed nominis ab actione ejus liberatur. Prescrip-
tio itaque n. semper cohaeret, cum acquisitione juris
alieni. (Hic loci itaq. istos viginti aut plures casus,
quos auctor noster adfert, in quibus autem nullum
jura acquiritur, omittimus, de eisdem. primum, ubi
de extinctione juriurum, agemus, loquemur, hic tan-
tum 3 casus prescriptionis exponemus, in quibus, in
consequentiam amissionis juris, dominium alieni
rei acquiritur.

primum casus ejusmodi prescriptionis, continetur in statu-
to Carini. it. 1368 ita sonante: "Cum prescriptio,
"propter negligentiam & pigritiam dominorum in iudicio
"ita, providere decernimus, quod si aliquis credit, se ha-
"bere aliquod jura, ad aliquam hereditatem (hereditas
"hic loci, proprie, n. penam Major, seu substantiam
"defuncti. sed bonas hereditas non sumitur, adeam
"idem ac patrimonium significat) quam aliquis

62
aliquis presentialiter possidet in intra 3 annos & 3 menses
tempore pacis & concordie, iustitiae, & pacis, pacifice cum possessor
eandem hereditatem possidere, ita tamen, quod licet possit
de facili intra praedictum tempus & spatium, ad ipsum possiden-
tem venire, & coram iudice ^{convenire} ^{facile} eundem, tamen immo-
sam eandem reliquit quaestionem, & passus est possidere, & tunc ab
omni iure hereditatis, quamlibet sibi competente, censens
eundem post decursum trium annos & 3 menses ad eundem
huius statutum aperte loquutus, de amissione iuris repetendi her-
editatem suam, & nominis ad amittentem se referre, quia de
possidente quae re requiritur, ut bona fide iusto titulo dicat: lex
itaque posteriori potiori, dominium proprio non subtrahit, ac
priori domino adinuat ius rem repetendi, & consequentia huius
est, quod praesent possessor maneat in possessione, cum a nemine
in ea possit turbari. Opinionem nostram, quod leges voluerint in
statuenda praescriptione, nominis ad amittentem respexerunt, ma-
gis adhuc confirmat alius articulus ejusdem statuti Carissimi
M. 1368, ubi quoad praescriptionem mulierum, aliud & quidem
longius tempus statutum, quia mulieres ad iura sua defendenda,
& patrimonium suum administrandum minus aptae sunt: ita sonat
articulus: "Cum realis distinctio personarum habeatur, inter quas
quidam illi libere alii vero minus libere, ut mulieres, qui
agere non possunt in iudicio quando volunt, propter res & hereditatem
lex sibi competentes & obligatas, propter hoc statuimus, ut
vix tantum & masculis praescriptio triennalis, ⁱⁿ talis
causa sic dicta, vicinus tamen eandem 3 annis & 3 mensibus
abolvat." curat statum vero praescriptio 6 annos, propter
secus fragilitatem mulieri autem maritalis, cum non ha-
beat nisi ipsius liberam potestatem 10 annorum volumus
modum oppositae praescriptio. In sequenti articulo de
praescriptione maritali mulieris fusius agitur hinc:
mulier maritalis ad aliquam hereditatem licet & censens

credenti se jure habere, ratione doli & quolibet
alio modo - si intra tempus 10 annos noluissent
neglexerit, ab eadem hereditate quæstionem
in stiluere, et ita, ut infra quidem tempus 10 ann
nostro tempore pacis & concordie pacatus possessor
pacifice, & quiete possidere, respectu hujus Decern
mus, quod eadem mulier ab omni hereditate ceciderit
Confirmata est hæc dispositio a rege Sigismundo Con
stitutione anni 1519 quæ statuitur quod mulier
nupta 10 decennalem habeant prescriptionem -
et alia exceptio statuitur in eadem constitutione Sig
mundi 1519 quæ ad bona Virginitatis monialium
hæc verbis: "prescriptio Virginitatis monialibus,
"ad bona hereditaria repetenda, fiat a professione
"religionis 20 annos. Quam enim videbatur, flavo
"religionis, ut cum illis prescriptio statui debuit,
"et nupta decennium habeant, ipsæ ut sponsæ Christi
"et quæ in claustris includentur & educantur, tam cito
"reversus maris cognitionem habere non possunt, duplem
"haberent - alia exceptio quæ ad bone ecclesiasticæ
obtinuit, quæ nominis prescriptione 60 annos
amittebantur - alia exceptio quæ ad pupillos locum
habuit, Contra pupillos enim in regula nulla
actio locum habuit, sed utique ad legitimam commu
nitatem prorogari debuit. Carissimi 1568
hæc de re statuit. Si impuberes in iudicium
fuerint citati, iudex liti contestationem utique ad
legitimam aulam prorogare debet. Si deinde pueri
pupillis legitimam aulam attingentibus, actio immo
voluntaria fuerint, ^{pueris} ~~esse~~ ^{contra} re agentibus
exceptio rem prescriptionis & sanctæ Sacramen
talis illorum annos, quibus iudicati non fuerint

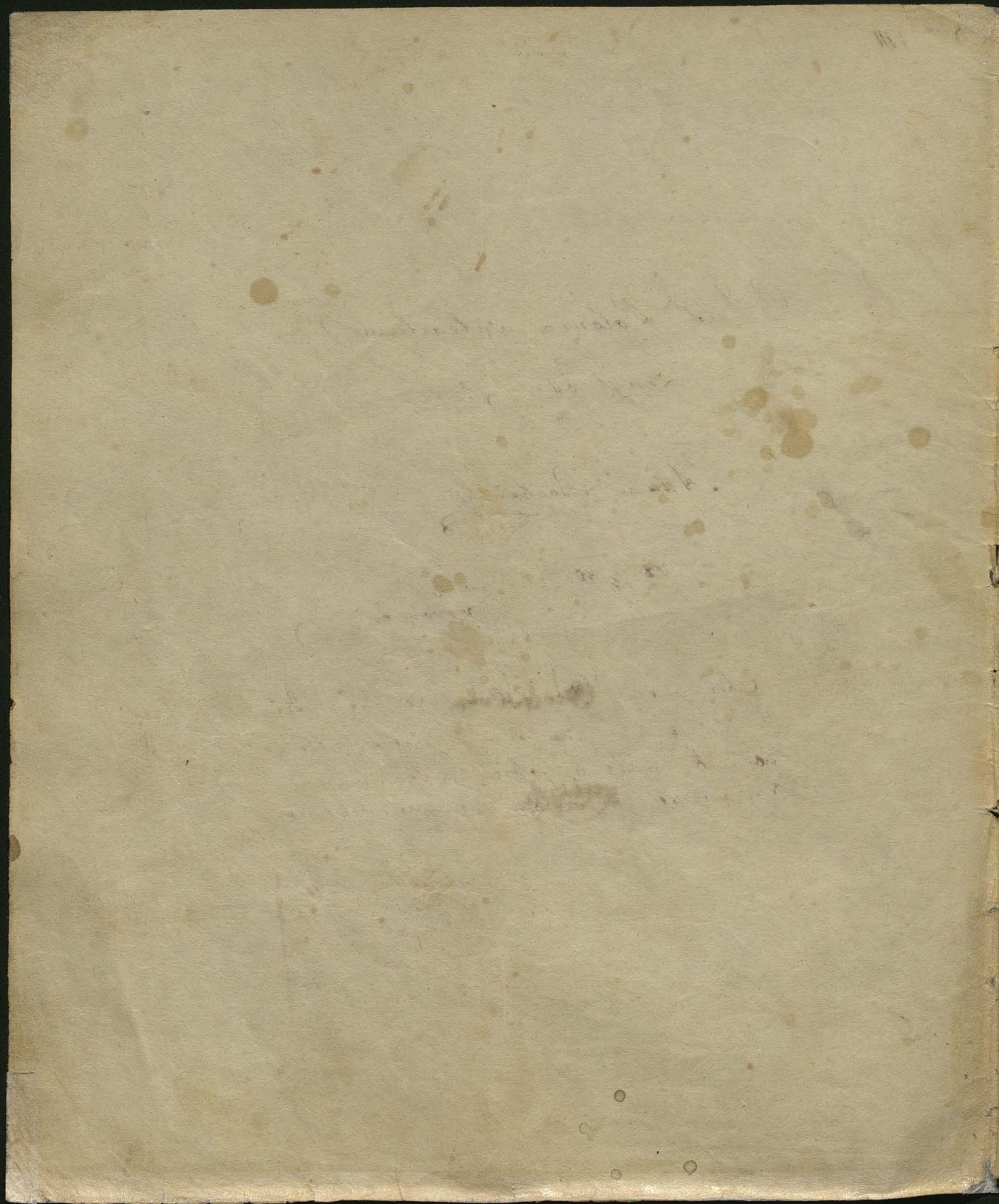
Wzrost Polonii anteaatum
Lengt osmy

Adam Bocheniski

18 11 40

in D
Anno 1840

Chci' wiem ~~Wzrost~~ co lig nudri-
Po co wie ryc' na tym s'wiecie ludzi-
Jednak m'le o Tobie wspomnienie
Najczulsze ~~Wzrost~~ mi westchnienie

judiciali n̄ fuerint, opponere n̄ possunt — nam
non valenti agere n̄ currit prescriptio,

64

Sed tantum ubi poterant istius temporis prescriptio si
qua fuit apud ipsos v̄ eorū progenitores, antequam fuissent p̄m̄
ad iudicium trahi, n̄ per eadem causa, ~~et~~ ^{per} ~~veritate~~ ^{ex ver-}
bis huiusce statuti patet, quod illis non nisi tempus, ~~quod illis~~
~~in~~ ⁱⁿ ~~prescriptionem~~ ^{prescriptionem} ~~imputari~~ ^{imputari} ~~potuit~~ ^{potuit} q̄ ab acquisitione
rei, ~~ut supra~~ ^{per pupillum facta,} usq̄ ad actum p̄m̄ a vice m̄,
stultam elapsum ē.

De prescriptione generali 3 annorū

¶ plures

et 3 mensium

¶ ~~quod~~ ^{quod} ~~actum~~ ^{actum} ~~leger~~ ^{leger}

legimus, ita etiam de specialibus casibus leger̄ extant,
quos nonnullos ~~id est~~ ^{id est} ~~ipsum~~ ^{ipsum} ~~canonici~~ ^{canonici} ~~in~~ ⁱⁿ ~~statutum~~ ^{statutum} ~~in~~ ⁱⁿ ~~aliis~~ ^{aliis} ~~ar-~~ ^{ar-}
ticulis exponit. "¶ si aliquis emat hereditatem & ipsam
tenens 3 annis & 3 mensibus pacifice & quiete, et si ip̄
n̄ impedierit, volens ipsum ab hac emptione, propter proximū
suum amovere, cum consanguineis v̄ affinis, qui ha-
cuius 3 annis & 3 mensibus, n̄ potest predictam acquirere
hereditatem." Igitur talis proximū, si contra ordinem mi-
cesuans, bona ad ipsum ^{non} fuerint devoluta, eadem a venditore
vindicare potuit, si eidem hoc prescriptio ~~obstat~~ ^{obstat}. "¶ hoc
etiam ita intelligere volumus, (+) q̄ si aliquis creditor, dicens
hereditas ē mihi proximior quam tu tenes, nam venditor
ex hoc bono ex hoc ha mihi obligatus erat, si autem is
p̄ hoc ip̄sū n̄ veniat, cuiusvis conditionis sit, iten-
suum perpetuum ip̄sū propter hanc hereditatem imponatur,
quavis p̄m̄ ob sollicitates vicisset —

Annus
articulus
ita habet

(+) ita loqui
huc statutum
ulterius

alius camp in Statuto Carinuri M. contentus, ita sanā,
Franciscus vendidit Gregorio hereditatem pro 100 maris,
pro qua statim Gregorius 40 exsoluit, residuum pecuniam
in certis terminis se perolveraturam promittens, & sic idem
Gregorius, p̄ 4 annos n̄ facta perolutione totali, pacifice
& tuto tenebat. Jam in fine 4 anni idem Gregorius relictū
quam pecuniam se promittebat datum, exolveram, cum
Francisco querit q̄ ~~posset~~ ^{posset} totum contractum qui ab emptione

habita divisione ad invicem, & interventa iporum
amicorum, pavienda statumini nostra auctoritate ut
quicumque fratres, & amici consanguinei, aut remoli
resus utriusque ab invicem separati fuerint & divisi &
in hac separatione & divisione steterint, n̄ provocan-
tes a repetitione seu vindicatione patris heredita-
tio fratris sui & amici, praescriptionis objecta, legitimis
excludantur, nisi causa legitima assignetur & allegen-
tur, propter quam praescriptio impedita fuerit. —
Ex omnibus hiis legibus fuit, qđ praescriptio de regula
p̄ 3 annos & 3 menses durabat, exceptio volummodi obli-
vit quoad viduas. Scilicet annos, mulieres mari-
tales, 10 annos nuptiales 20 annos & ecclesias 60 annos
Nulla autem exceptiones quoad objecta praescriptionis
erant, ita in Statuto Cariniri ibi occurrunt casus, de
sepe in limitibus & granitiis pariter, idemque specialis
casus generali cum valore deciditur, ita habens: Francis-
cus deposuit quorundam contra Aegidium, qđ in ipsius
hereditatem & fundum posuit sepe, inter eademq;
omnes fuit, quos fecit, & facere potuit percepit, Ae-
gidius autem respondit, qđ idem Francis-
cus, p̄ hic, cui nōte praesent est refuit cum ipso
& p̄ clausus annos facit, nisi amgram adnomist Aegidium
ipsum, unius verbi, pro repibus praenotatis amovendis,
nos itaq; attendentes, deitiam seu vigiliam ipsius Francis-
ci statumini in hoc casu ipso Francisco 100 annos obli-
tare praescriptionem —
alia exceptio tunc occurrat, si subditus aliquis aufugerat,
& in alieno territorio sedem suam ponerat, tunc enim
unus annus ad praescriptionem absolvendam sufficiebat,
id ē, post decursum unius anni, prior dominus a posteriori
subditum aufugam vindicare amplius n̄ potuit, sed iste an-
nus computabatur a momento quo prior dominus ad
notitiam comarationis praesentis subditi pervenit. Deniq;
per statutum Cariniri ibi: 1387 bavi continet disposi-
tionem, si a nobis & a quocumque alio domino, subditus

+ id ē supra
memoratis
a p̄ no

¶ Cuncto aufugerit, alius culpa dominum ^{nu}idem cuncto fu-
giens sandius nullum jure acquirat, donec dominus ejus de
mansione ipsius non constet, nec si dominus ipsius de
mansione ejus constiterit, & intra annum ipsum jure
non repellat, ex hunc post annum, si ipsum repellere ve-
luerit, minime ibi hoc facere licebit.

Ab hac dispositione dominus illi recedunt leges provin-
cialis & posteriores constitutiones, variis namque terminis
hujusce praescriptionis determinabatur. In nonnullis palu-
dinalibus, uti ~~Pravens~~ ^{Pravens} Pravaensi, Lodovici &
Wotyniensis, paludem 3 annos in Lithuania spatium
10 annos. Deservunt tamen scriptores polonici, quod
ad leges posteriores temporibus non semper obser-
vata fuerint, ^{quodque} tam in judiciis, quam etiam in scrip-
tis juris consultarum, nulla mentio hujusce praescrip-
tionis facta fuerit, ^{quod} ~~quod~~ subdolum profugum repellere
licuit, dummodo dominus vindicare juramentum
praestiterit quod subdolum aufugerit ad suam terram
spectet, quodque ille de mansione subdoli hujusce
nil fecerit. Lophor vero medio decreti Consilii per-
petui anni ~~1717~~ ¹⁷¹⁸ ~~1719~~ ¹⁷²⁰ ~~1721~~ ¹⁷²² ~~1723~~ ¹⁷²⁴ ~~1725~~ ¹⁷²⁶ ~~1727~~ ¹⁷²⁸ ~~1729~~ ¹⁷³⁰ ~~1731~~ ¹⁷³² ~~1733~~ ¹⁷³⁴ ~~1735~~ ¹⁷³⁶ ~~1737~~ ¹⁷³⁸ ~~1739~~ ¹⁷⁴⁰ ~~1741~~ ¹⁷⁴² ~~1743~~ ¹⁷⁴⁴ ~~1745~~ ¹⁷⁴⁶ ~~1747~~ ¹⁷⁴⁸ ~~1749~~ ¹⁷⁵⁰ ~~1751~~ ¹⁷⁵² ~~1753~~ ¹⁷⁵⁴ ~~1755~~ ¹⁷⁵⁶ ~~1757~~ ¹⁷⁵⁸ ~~1759~~ ¹⁷⁶⁰ ~~1761~~ ¹⁷⁶² ~~1763~~ ¹⁷⁶⁴ ~~1765~~ ¹⁷⁶⁶ ~~1767~~ ¹⁷⁶⁸ ~~1769~~ ¹⁷⁷⁰ ~~1771~~ ¹⁷⁷² ~~1773~~ ¹⁷⁷⁴ ~~1775~~ ¹⁷⁷⁶ ~~1777~~ ¹⁷⁷⁸ ~~1779~~ ¹⁷⁸⁰ ~~1781~~ ¹⁷⁸² ~~1783~~ ¹⁷⁸⁴ ~~1785~~ ¹⁷⁸⁶ ~~1787~~ ¹⁷⁸⁸ ~~1789~~ ¹⁷⁹⁰ ~~1791~~ ¹⁷⁹² ~~1793~~ ¹⁷⁹⁴ ~~1795~~ ¹⁷⁹⁶ ~~1797~~ ¹⁷⁹⁸ ~~1799~~ ¹⁸⁰⁰ ~~1801~~ ¹⁸⁰² ~~1803~~ ¹⁸⁰⁴ ~~1805~~ ¹⁸⁰⁶ ~~1807~~ ¹⁸⁰⁸ ~~1809~~ ¹⁸¹⁰ ~~1811~~ ¹⁸¹² ~~1813~~ ¹⁸¹⁴ ~~1815~~ ¹⁸¹⁶ ~~1817~~ ¹⁸¹⁸ ~~1819~~ ¹⁸²⁰ ~~1821~~ ¹⁸²² ~~1823~~ ¹⁸²⁴ ~~1825~~ ¹⁸²⁶ ~~1827~~ ¹⁸²⁸ ~~1829~~ ¹⁸³⁰ ~~1831~~ ¹⁸³² ~~1833~~ ¹⁸³⁴ ~~1835~~ ¹⁸³⁶ ~~1837~~ ¹⁸³⁸ ~~1839~~ ¹⁸⁴⁰ ~~1841~~ ¹⁸⁴² ~~1843~~ ¹⁸⁴⁴ ~~1845~~ ¹⁸⁴⁶ ~~1847~~ ¹⁸⁴⁸ ~~1849~~ ¹⁸⁵⁰ ~~1851~~ ¹⁸⁵² ~~1853~~ ¹⁸⁵⁴ ~~1855~~ ¹⁸⁵⁶ ~~1857~~ ¹⁸⁵⁸ ~~1859~~ ¹⁸⁶⁰ ~~1861~~ ¹⁸⁶² ~~1863~~ ¹⁸⁶⁴ ~~1865~~ ¹⁸⁶⁶ ~~1867~~ ¹⁸⁶⁸ ~~1869~~ ¹⁸⁷⁰ ~~1871~~ ¹⁸⁷² ~~1873~~ ¹⁸⁷⁴ ~~1875~~ ¹⁸⁷⁶ ~~1877~~ ¹⁸⁷⁸ ~~1879~~ ¹⁸⁸⁰ ~~1881~~ ¹⁸⁸² ~~1883~~ ¹⁸⁸⁴ ~~1885~~ ¹⁸⁸⁶ ~~1887~~ ¹⁸⁸⁸ ~~1889~~ ¹⁸⁹⁰ ~~1891~~ ¹⁸⁹² ~~1893~~ ¹⁸⁹⁴ ~~1895~~ ¹⁸⁹⁶ ~~1897~~ ¹⁸⁹⁸ ~~1899~~ ¹⁹⁰⁰ ~~1901~~ ¹⁹⁰² ~~1903~~ ¹⁹⁰⁴ ~~1905~~ ¹⁹⁰⁶ ~~1907~~ ¹⁹⁰⁸ ~~1909~~ ¹⁹¹⁰ ~~1911~~ ¹⁹¹² ~~1913~~ ¹⁹¹⁴ ~~1915~~ ¹⁹¹⁶ ~~1917~~ ¹⁹¹⁸ ~~1919~~ ¹⁹²⁰ ~~1921~~ ¹⁹²² ~~1923~~ ¹⁹²⁴ ~~1925~~ ¹⁹²⁶ ~~1927~~ ¹⁹²⁸ ~~1929~~ ¹⁹³⁰ ~~1931~~ ¹⁹³² ~~1933~~ ¹⁹³⁴ ~~1935~~ ¹⁹³⁶ ~~1937~~ ¹⁹³⁸ ~~1939~~ ¹⁹⁴⁰ ~~1941~~ ¹⁹⁴² ~~1943~~ ¹⁹⁴⁴ ~~1945~~ ¹⁹⁴⁶ ~~1947~~ ¹⁹⁴⁸ ~~1949~~ ¹⁹⁵⁰ ~~1951~~ ¹⁹⁵² ~~1953~~ ¹⁹⁵⁴ ~~1955~~ ¹⁹⁵⁶ ~~1957~~ ¹⁹⁵⁸ ~~1959~~ ¹⁹⁶⁰ ~~1961~~ ¹⁹⁶² ~~1963~~ ¹⁹⁶⁴ ~~1965~~ ¹⁹⁶⁶ ~~1967~~ ¹⁹⁶⁸ ~~1969~~ ¹⁹⁷⁰ ~~1971~~ ¹⁹⁷² ~~1973~~ ¹⁹⁷⁴ ~~1975~~ ¹⁹⁷⁶ ~~1977~~ ¹⁹⁷⁸ ~~1979~~ ¹⁹⁸⁰ ~~1981~~ ¹⁹⁸² ~~1983~~ ¹⁹⁸⁴ ~~1985~~ ¹⁹⁸⁶ ~~1987~~ ¹⁹⁸⁸ ~~1989~~ ¹⁹⁹⁰ ~~1991~~ ¹⁹⁹² ~~1993~~ ¹⁹⁹⁴ ~~1995~~ ¹⁹⁹⁶ ~~1997~~ ¹⁹⁹⁸ ~~1999~~ ²⁰⁰⁰ ~~2001~~ ²⁰⁰² ~~2003~~ ²⁰⁰⁴ ~~2005~~ ²⁰⁰⁶ ~~2007~~ ²⁰⁰⁸ ~~2009~~ ²⁰¹⁰ ~~2011~~ ²⁰¹² ~~2013~~ ²⁰¹⁴ ~~2015~~ ²⁰¹⁶ ~~2017~~ ²⁰¹⁸ ~~2019~~ ²⁰²⁰ ~~2021~~ ²⁰²² ~~2023~~ ²⁰²⁴ ~~2025~~ ²⁰²⁶ ~~2027~~ ²⁰²⁸ ~~2029~~ ²⁰³⁰ ~~2031~~ ²⁰³² ~~2033~~ ²⁰³⁴ ~~2035~~ ²⁰³⁶ ~~2037~~ ²⁰³⁸ ~~2039~~ ²⁰⁴⁰ ~~2041~~ ²⁰⁴² ~~2043~~ ²⁰⁴⁴ ~~2045~~ ²⁰⁴⁶ ~~2047~~ ²⁰⁴⁸ ~~2049~~ ²⁰⁵⁰ ~~2051~~ ²⁰⁵² ~~2053~~ ²⁰⁵⁴ ~~2055~~ ²⁰⁵⁶ ~~2057~~ ²⁰⁵⁸ ~~2059~~ ²⁰⁶⁰ ~~2061~~ ²⁰⁶² ~~2063~~ ²⁰⁶⁴ ~~2065~~ ²⁰⁶⁶ ~~2067~~ ²⁰⁶⁸ ~~2069~~ ²⁰⁷⁰ ~~2071~~ ²⁰⁷² ~~2073~~ ²⁰⁷⁴ ~~2075~~ ²⁰⁷⁶ ~~2077~~ ²⁰⁷⁸ ~~2079~~ ²⁰⁸⁰ ~~2081~~ ²⁰⁸² ~~2083~~ ²⁰⁸⁴ ~~2085~~ ²⁰⁸⁶ ~~2087~~ ²⁰⁸⁸ ~~2089~~ ²⁰⁹⁰ ~~2091~~ ²⁰⁹² ~~2093~~ ²⁰⁹⁴ ~~2095~~ ²⁰⁹⁶ ~~2097~~ ²⁰⁹⁸ ~~2099~~ ²¹⁰⁰ ~~2101~~ ²¹⁰² ~~2103~~ ²¹⁰⁴ ~~2105~~ ²¹⁰⁶ ~~2107~~ ²¹⁰⁸ ~~2109~~ ²¹¹⁰ ~~2111~~ ²¹¹² ~~2113~~ ²¹¹⁴ ~~2115~~ ²¹¹⁶ ~~2117~~ ²¹¹⁸ ~~2119~~ ²¹²⁰ ~~2121~~ ²¹²² ~~2123~~ ²¹²⁴ ~~2125~~ ²¹²⁶ ~~2127~~ ²¹²⁸ ~~2129~~ ²¹³⁰ ~~2131~~ ²¹³² ~~2133~~ ²¹³⁴ ~~2135~~ ²¹³⁶ ~~2137~~ ²¹³⁸ ~~2139~~ ²¹⁴⁰ ~~2141~~ ²¹⁴² ~~2143~~ ²¹⁴⁴ ~~2145~~ ²¹⁴⁶ ~~2147~~ ²¹⁴⁸ ~~2149~~ ²¹⁵⁰ ~~2151~~ ²¹⁵² ~~2153~~ ²¹⁵⁴ ~~2155~~ ²¹⁵⁶ ~~2157~~ ²¹⁵⁸ ~~2159~~ ²¹⁶⁰ ~~2161~~ ²¹⁶² ~~2163~~ ²¹⁶⁴ ~~2165~~ ²¹⁶⁶ ~~2167~~ ²¹⁶⁸ ~~2169~~ ²¹⁷⁰ ~~2171~~ ²¹⁷² ~~2173~~ ²¹⁷⁴ ~~2175~~ ²¹⁷⁶ ~~2177~~ ²¹⁷⁸ ~~2179~~ ²¹⁸⁰ ~~2181~~ ²¹⁸² ~~2183~~ ²¹⁸⁴ ~~2185~~ ²¹⁸⁶ ~~2187~~ ²¹⁸⁸ ~~2189~~ ²¹⁹⁰ ~~2191~~ ²¹⁹² ~~2193~~ ²¹⁹⁴ ~~2195~~ ²¹⁹⁶ ~~2197~~ ²¹⁹⁸ ~~2199~~ ²²⁰⁰ ~~2201~~ ²²⁰² ~~2203~~ ²²⁰⁴ ~~2205~~ ²²⁰⁶ ~~2207~~ ²²⁰⁸ ~~2209~~ ²²¹⁰ ~~2211~~ ²²¹² ~~2213~~ ²²¹⁴ ~~2215~~ ²²¹⁶ ~~2217~~ ²²¹⁸ ~~2219~~ ²²²⁰ ~~2221~~ ²²²² ~~2223~~ ²²²⁴ ~~2225~~ ²²²⁶ ~~2227~~ ²²²⁸ ~~2229~~ ²²³⁰ ~~2231~~ ²²³² ~~2233~~ ²²³⁴ ~~2235~~ ²²³⁶ ~~2237~~ ²²³⁸ ~~2239~~ ²²⁴⁰ ~~2241~~ ²²⁴² ~~2243~~ ²²⁴⁴ ~~2245~~ ²²⁴⁶ ~~2247~~ ²²⁴⁸ ~~2249~~ ²²⁵⁰ ~~2251~~ ²²⁵² ~~2253~~ ²²⁵⁴ ~~2255~~ ²²⁵⁶ ~~2257~~ ²²⁵⁸ ~~2259~~ ²²⁶⁰ ~~2261~~ ²²⁶² ~~2263~~ ²²⁶⁴ ~~2265~~ ²²⁶⁶ ~~2267~~ ²²⁶⁸ ~~2269~~ ²²⁷⁰ ~~2271~~ ²²⁷² ~~2273~~ ²²⁷⁴ ~~2275~~ ²²⁷⁶ ~~2277~~ ²²⁷⁸ ~~2279~~ ²²⁸⁰ ~~2281~~ ²²⁸² ~~2283~~ ²²⁸⁴ ~~2285~~ ²²⁸⁶ ~~2287~~ ²²⁸⁸ ~~2289~~ ²²⁹⁰ ~~2291~~ ²²⁹² ~~2293~~ ²²⁹⁴ ~~2295~~ ²²⁹⁶ ~~2297~~ ²²⁹⁸ ~~2299~~ ²³⁰⁰ ~~2301~~ ²³⁰² ~~2303~~ ²³⁰⁴ ~~2305~~ ²³⁰⁶ ~~2307~~ ²³⁰⁸ ~~2309~~ ²³¹⁰ ~~2311~~ ²³¹² ~~2313~~ ²³¹⁴ ~~2315~~ ²³¹⁶ ~~2317~~ ²³¹⁸ ~~2319~~ ²³²⁰ ~~2321~~ ²³²² ~~2323~~ ²³²⁴ ~~2325~~ ²³²⁶ ~~2327~~ ²³²⁸ ~~2329~~ ²³³⁰ ~~2331~~ ²³³² ~~2333~~ ²³³⁴ ~~2335~~ ²³³⁶ ~~2337~~ ²³³⁸ ~~2339~~ ²³⁴⁰ ~~2341~~ ²³⁴² ~~2343~~ ²³⁴⁴ ~~2345~~ ²³⁴⁶ ~~2347~~ ²³⁴⁸ ~~2349~~ ²³⁵⁰ ~~2351~~ ²³⁵² ~~2353~~ ²³⁵⁴ ~~2355~~ ²³⁵⁶ ~~2357~~ ²³⁵⁸ ~~2359~~ ²³⁶⁰ ~~2361~~ ²³⁶² ~~2363~~ ²³⁶⁴ ~~2365~~ ²³⁶⁶ ~~2367~~ ²³⁶⁸ ~~2369~~ ²³⁷⁰ ~~2371~~ ²³⁷² ~~2373~~ ²³⁷⁴ ~~2375~~ ²³⁷⁶ ~~2377~~ ²³⁷⁸ ~~2379~~ ²³⁸⁰ ~~2381~~ ²³⁸² ~~2383~~ ²³⁸⁴ ~~2385~~ ²³⁸⁶ ~~2387~~ ²³⁸⁸ ~~2389~~ ²³⁹⁰ ~~2391~~ ²³⁹² ~~2393~~ ²³⁹⁴ ~~2395~~ ²³⁹⁶ ~~2397~~ ²³⁹⁸ ~~2399~~ ²⁴⁰⁰ ~~2401~~ ²⁴⁰² ~~2403~~ ²⁴⁰⁴ ~~2405~~ ²⁴⁰⁶ ~~2407~~ ²⁴⁰⁸ ~~2409~~ ²⁴¹⁰ ~~2411~~ ²⁴¹² ~~2413~~ ²⁴¹⁴ ~~2415~~ ²⁴¹⁶ ~~2417~~ ²⁴¹⁸ ~~2419~~ ²⁴²⁰ ~~2421~~ ²⁴²² ~~2423~~ ²⁴²⁴ ~~2425~~ ²⁴²⁶ ~~2427~~ ²⁴²⁸ ~~2429~~ ²⁴³⁰ ~~2431~~ ²⁴³² ~~2433~~ ²⁴³⁴ ~~2435~~ ²⁴³⁶ ~~2437~~ ²⁴³⁸ ~~2439~~ ²⁴⁴⁰ ~~2441~~ ²⁴⁴² ~~2443~~ ²⁴⁴⁴ ~~2445~~ ²⁴⁴⁶ ~~2447~~ ²⁴⁴⁸ ~~2449~~ ²⁴⁵⁰ ~~2451~~ ²⁴⁵² ~~2453~~ ²⁴⁵⁴ ~~2455~~ ²⁴⁵⁶ ~~2457~~ ²⁴⁵⁸ ~~2459~~ ²⁴⁶⁰ ~~2461~~ ²⁴⁶² ~~2463~~ ²⁴⁶⁴ ~~2465~~ ²⁴⁶⁶ ~~2467~~ ²⁴⁶⁸ ~~2469~~ ²⁴⁷⁰ ~~2471~~ ²⁴⁷² ~~2473~~ ²⁴⁷⁴ ~~2475~~ ²⁴⁷⁶ ~~2477~~ ²⁴⁷⁸ ~~2479~~ ²⁴⁸⁰ ~~2481~~ ²⁴⁸² ~~2483~~ ²⁴⁸⁴ ~~2485~~ ²⁴⁸⁶ ~~2487~~ ²⁴⁸⁸ ~~2489~~ ²⁴⁹⁰ ~~2491~~ ²⁴⁹² ~~2493~~ ²⁴⁹⁴ ~~2495~~ ²⁴⁹⁶ ~~2497~~ ²⁴⁹⁸ ~~2499~~ ²⁵⁰⁰ ~~2501~~ ²⁵⁰² ~~2503~~ ²⁵⁰⁴ ~~2505~~ ²⁵⁰⁶ ~~2507~~ ²⁵⁰⁸ ~~2509~~ ²⁵¹⁰ ~~2511~~ ²⁵¹² ~~2513~~ ²⁵¹⁴ ~~2515~~ ²⁵¹⁶ ~~2517~~ ²⁵¹⁸ ~~2519~~ ²⁵²⁰ ~~2521~~ ²⁵²² ~~2523~~ ²⁵²⁴ ~~2525~~ ²⁵²⁶ ~~2527~~ ²⁵²⁸ ~~2529~~ ²⁵³⁰ ~~2531~~ ²⁵³² ~~2533~~ ²⁵³⁴ ~~2535~~ ²⁵³⁶ ~~2537~~ ²⁵³⁸ ~~2539~~ ²⁵⁴⁰ ~~2541~~ ²⁵⁴² ~~2543~~ ²⁵⁴⁴ ~~2545~~ ²⁵⁴⁶ ~~2547~~ ²⁵⁴⁸ ~~2549~~ ²⁵⁵⁰ ~~2551~~ ²⁵⁵² ~~2553~~ ²⁵⁵⁴ ~~2555~~ ²⁵⁵⁶ ~~2557~~ ²⁵⁵⁸ ~~2559~~ ²⁵⁶⁰ ~~2561~~ ²⁵⁶² ~~2563~~ ²⁵⁶⁴ ~~2565~~ ²⁵⁶⁶ ~~2567~~ ²⁵⁶⁸ ~~2569~~ ²⁵⁷⁰ ~~2571~~ ²⁵⁷² ~~2573~~ ²⁵⁷⁴ ~~2575~~ ²⁵⁷⁶ ~~2577~~ ²⁵⁷⁸ ~~2579~~ ²⁵⁸⁰ ~~2581~~ ²⁵⁸² ~~2583~~ ²⁵⁸⁴ ~~2585~~ ²⁵⁸⁶ ~~2587~~ ²⁵⁸⁸ ~~2589~~ ²⁵⁹⁰ ~~2591~~ ²⁵⁹² ~~2593~~ ²⁵⁹⁴ ~~2595~~ ²⁵⁹⁶ ~~2597~~ ²⁵⁹⁸ ~~2599~~ ²⁶⁰⁰ ~~2601~~ ²⁶⁰² ~~2603~~ ²⁶⁰⁴ ~~2605~~ ²⁶⁰⁶ ~~2607~~ ²⁶⁰⁸ ~~2609~~ ²⁶¹⁰ ~~2611~~ ²⁶¹² ~~2613~~ ²⁶¹⁴ ~~2615~~ ²⁶¹⁶ ~~2617~~ ²⁶¹⁸ ~~2619~~ ²⁶²⁰ ~~2621~~ ²⁶²² ~~2623~~ ²⁶²⁴ ~~2625~~ ²⁶²⁶ ~~2627~~ ²⁶²⁸ ~~2629~~ ²⁶³⁰ ~~2631~~ ²⁶³² ~~2633~~ ²⁶³⁴ ~~2635~~ ²⁶³⁶ ~~2637~~ ²⁶³⁸ ~~2639~~ ²⁶⁴⁰ ~~2641~~ ²⁶⁴² ~~2643~~ ²⁶⁴⁴ ~~2645~~ ²⁶⁴⁶ ~~2647~~ ²⁶⁴⁸ ~~2649~~ ²⁶⁵⁰ ~~2651~~ ²⁶⁵² ~~2653~~ ²⁶⁵⁴ ~~2655~~ ²⁶⁵⁶ ~~2657~~ ²⁶⁵⁸ ~~2659~~ ²⁶⁶⁰ ~~2661~~ ²⁶⁶² ~~2663~~ ²⁶⁶⁴ ~~2665~~ ²⁶⁶⁶ ~~2667~~ ²⁶⁶⁸ ~~2669~~ ²⁶⁷⁰ ~~2671~~ ²⁶⁷² ~~2673~~ ²⁶⁷⁴ ~~2675~~ ²⁶⁷⁶ ~~2677~~ ²⁶⁷⁸ ~~2679~~ ²⁶⁸⁰ ~~2681~~ ²⁶⁸² ~~2683~~ ²⁶⁸⁴ ~~2685~~ ²⁶⁸⁶ ~~2687~~ ²⁶⁸⁸ ~~2689~~ ²⁶⁹⁰ ~~2691~~ ²⁶⁹² ~~2693~~ ²⁶⁹⁴ ~~2695~~ ²⁶⁹⁶ ~~2697~~ ²⁶⁹⁸ ~~2699~~ ²⁷⁰⁰ ~~2701~~ ²⁷⁰² ~~2703~~ ²⁷⁰⁴ ~~2705~~ ²⁷⁰⁶ ~~2707~~ ²⁷⁰⁸ ~~2709~~ ²⁷¹⁰ ~~2711~~ ²⁷¹² ~~2713~~ ²⁷¹⁴ ~~2715~~ ²⁷¹⁶ ~~2717~~ ²⁷¹⁸ ~~2719~~ ²⁷²⁰ ~~2721~~ ²⁷²² ~~2723~~ ²⁷²⁴ ~~2725~~ ²⁷²⁶ ~~2727~~ ²⁷²⁸ ~~2729~~ ²⁷³⁰ ~~2731~~ ²⁷³² ~~2733~~ ²⁷³⁴ ~~2735~~ ²⁷³⁶ ~~2737~~ ²⁷³⁸ ~~2739~~ ²⁷⁴⁰ ~~2741~~ ²⁷⁴² ~~2743~~ ²⁷⁴⁴ ~~2745~~ ²⁷⁴⁶ ~~2747~~ ²⁷⁴⁸ ~~2749~~ ²⁷⁵⁰ ~~2751~~ ²⁷⁵² ~~2753~~ ²⁷⁵⁴ ~~2755~~ ²⁷⁵⁶ ~~2757~~ ²⁷⁵⁸ ~~2759~~ ²⁷⁶⁰ ~~2761~~ ²⁷⁶² ~~2763~~ ²⁷⁶⁴ ~~2765~~ ²⁷⁶⁶ ~~2767~~ ²⁷⁶⁸ ~~2769~~ ²⁷⁷⁰ ~~2771~~ ²⁷⁷² ~~2773~~ ²⁷⁷⁴ ~~2775~~ ²⁷⁷⁶ ~~2777~~ ²⁷⁷⁸ ~~2779~~ ²⁷⁸⁰ ~~2781~~ ²⁷⁸² ~~2783~~ ²⁷⁸⁴ ~~2785~~ ²⁷⁸⁶ ~~2787~~ ²⁷⁸⁸ ~~2789~~ ²⁷⁹⁰ ~~2791~~ ²⁷⁹² ~~2793~~ ²⁷⁹⁴ ~~2795~~ ²⁷⁹⁶ ~~2797~~ ²⁷⁹⁸ ~~2799~~ ²⁸⁰⁰ ~~2801~~ ²⁸⁰² ~~2803~~ ²⁸⁰⁴ ~~2805~~ ²⁸⁰⁶ ~~2807~~ ²⁸⁰⁸ ~~2809~~ ²⁸¹⁰ ~~2811~~ ²⁸¹² ~~2813~~ ²⁸¹⁴ ~~2815~~ ²⁸¹⁶ ~~2817~~ ²⁸¹⁸ ~~2819~~ ²⁸²⁰ ~~2821~~ ²⁸²² ~~2823~~ ²⁸²⁴ ~~2825~~ ²⁸²⁶ ~~2827~~ ²⁸²⁸ ~~2829~~ ²⁸³⁰ ~~2831~~ ²⁸³² ~~2833~~ ²⁸³⁴ ~~2835~~ ²⁸³⁶ ~~2837~~ ²⁸³⁸ ~~2839~~ ²⁸⁴⁰ ~~2841~~ ²⁸⁴² ~~2843~~ ²⁸⁴⁴ ~~2845~~ ²⁸⁴⁶ ~~2847~~ ²⁸⁴⁸ ~~2849~~ ²⁸⁵⁰ ~~2851~~ ²⁸⁵² ~~2853~~ ²⁸⁵⁴ ~~2855~~ ²⁸⁵⁶ ~~2857~~ ²⁸⁵⁸ ~~2859~~ ²⁸⁶⁰ ~~2861~~ ²⁸⁶² ~~2863~~ ²⁸⁶⁴ ~~2865~~ ²⁸⁶⁶ ~~2867~~ ²⁸⁶⁸ ~~2869~~ ²⁸⁷⁰ ~~2871~~ ²⁸⁷² ~~2873~~ ²⁸⁷⁴ ~~2875~~ ²⁸⁷⁶ ~~2877~~ ²⁸⁷⁸ ~~2879~~ ²⁸⁸⁰ ~~2881~~ ²⁸⁸² ~~2883~~ ²⁸⁸⁴ ~~2885~~ ²⁸⁸⁶ ~~2887~~ ²⁸⁸⁸ ~~2889~~ ²⁸⁹⁰ ~~2891~~ ²⁸⁹² ~~2893~~ ²⁸⁹⁴ ~~2895~~ ²⁸⁹⁶ ~~2897~~ ²⁸⁹⁸ ~~2899~~ ²⁹⁰⁰ ~~2901~~ ²⁹⁰² ~~2903~~ ²⁹⁰⁴ ~~2905~~ ²⁹⁰⁶ <

in Lithuania, priori domino, proptereaque pigritiam reu-
negli gentiam, de negatur alicui rei sua vindicta. Tum
damentum praescriptionis itaqz e' auxilio iuris rem suam
repetendi, & arguendi rei nominis consequentia est. Quod
requiritur praescriptionis, simile in statuto Lithuanico con-
suetas dispositiones ac in legibus regni, nominis
semini praescriptionis dixerit it- In regno enim post
scriptis de regula spatio 3 annos & 3 mensem, in
Lithania vero plerumqz 10 annos abolvebatur. Adhuc
nisi itaqz speciales dispositiones statuti Lithuanici
ubi de semine praescriptionis sermo est, ex
iisdem probabimus qd praescriptio 10 annis de regula
obtinuit. In articulo 4 Cap V sermo e' de divisione
bonorū inter heredes, tum de bono doli causa filia
exradendo, diciturqz qd si filia intra decennium
a fratribus u aliis coheredibus partem suam si vin-
dicarent, eam rem amplius vindicare nequeat. Proce-
dit: Si post mortem patris, fratres uores uer, in
matrimonium elatae uerint, & si dotem competentem
summam pecuniariam a patre uiscriptam u relictam,
aut quāstam bonorū, quā iuxta dispositionem iuris aut
statuti ad filias spectarent, si exradiderint, tum ioro-
ritur post elationem in matrimonium, nisi petendi
doli huius exraditionem emanatum fuit, & intra 10 an-
nos pro hac dote exradenda agere voluerant. Si per
elatum tempus hauserint, elapso decennio agere
valuerint; quod si aliquo ex eis si lauerint, & fratribus
si vindicata dote, filio cessit post mortem itaqz
liberis committebatur. eam vindicare, dummodū
liberi, postquam ad annos discretionis peruenierint,
ipsi p' decennium si lauerint. Porro decennalis
hae praescriptio, sancita e' in genere respectu bonorū
immobilium, in Cap IV arti 91 & Cap 7 articulo 10. Cum

fratres
habeant
qui
uores
suas
in
matrim
elicare.

Cum autem homines plebeque conditionis bona
 terrestria nec possidere nec cingere reprobentur
 nisi impetrata nobilitate, hinc precitati articuli
 Lihuanici statuti disponunt, quod non obstante praesentia
 conditione reali tantum proximo possessori ius habeant,
 ab ignobili possidere bonum terrestre redimendi.
 Idem ratio praescriptio cuius erat, contra subditi
 aufugas de qua articuli II cap 13 non est. sed
 de huiusce decenniali termino praescriptionis et excep-
 tionis, quae majore momenti temoralis est,
 qua bonum aliquod ab onere liberabatur, locum
 do, quasi liberum hujus boni dominium acqui-
 rebatur, ideo haec triennalis praescriptio, quamvis
 primo intuitu pure exclusivae esse videatur,
 etiam acquisitionem iuris, scilicet, libertatis domi-
 nii post se trahit, adeoque acquisitionem est. Exponitur
 haec species praescriptionis ita in articulo II
 si quis bonum emerit, et post factam emptionem pa-
 cifice possiderit et si aliquis in hoc bono, anteaquam
 venditum est, debitum officiose inscriptum haberet,
 post triennium post contractum venditionis respo-
 lu episcopi debiti agere debuit, quod si post trien-
 nium post contractum est. non agerit, licet de-
 bitum scriptum et haberet de eo debito amplius
 personalem agere non potuit. Evidens patet, quod talis creditor post
 verum prius, elapsum triennium personalem
 cum debitorum adversus suum debitorem, aut non amplius realem
 et realem vero in bonum illud, in quo episcopi creditum inscriptum
 non videtur, erat, in statuere poterit, quod id dominus hujus
 non possideret, boni, liberum ab huius dominio onere, acquireret
 dominium. —

praescriptio
 non bonum
 nec acquisitionem
 vel realem
 actionem
 ad si de
 non praesent
 tamen habuit
 personalem
 verum prius
 cum debitorum
 et realem vero
 non videtur
 non possideret
 et creditum
 et requirit enim
 velam velulam
 bonam fidem
 et interruptionem
 possessionem

Correctura Confusio, maxime, quoad fundamentum
 praescriptionis differt a jure soluto, nam legibus
 Romanis instituit. Et, si alius exorta dispositio est

de prescriptione continetur in titulo IV iuris romani.
 si quis rem mobilem p[er] 3 annos & 3 dies, immobi-
 lem autem p[er] 30 annos, n[on] vi, n[on] clam, n[on] alieno, sed
 suo nomine & titulo, bona fide, pacifice, sine ulla
 cuiusquam interpellatione possiderit, ne res dominia
 in incerto sint, acquirat, & tantum qua exrolarium
 apparitum est: "ne quisquam ^{cum} actione interpellare
 potest." - secundum correctionem Pauli itaq[ue] cetera
 requisita ex parte acquirantis exercebantur, eadem
 ac in jure Romani ubi iustus titulus, bona fides, & pacificus
 non interrupta. In alterius parsu tituli 4to sermo est,
 de prescriptione longinquo tempore ad mentem juris Romani
 hisce quod quis titulum & bonam fidem docere n[on] potest,
 si autem bona p[er] longissimam prescriptionis tempus, nempe
 40 annos, spatio, pacifice & sine ulla interpellatione
 possiderit, eodem modo actioni & vindictioni locus amplius
 n[on] erit. Adhuc ex eo n[on] fluit, q[uo]d quis rem iniusto titulo
 aut mala fide possideri p[er] prescriptionem acquirere
 potest. Enimvero prescriptione 40 annos, illi tantum
 succurrebatur, qui iustum titulum & bonam fidem pro-
 bare n[on] possunt. Additur porro in hoc a Riccio, q[uo]d haec
 prescriptio, etiam ad hypothecas in bonis pertinere debent,
 nisi p[er] 10 annos, eadem hypotheca renovata fuit.
 Jur[is] saxonici, etiam juri Romani superstructum est,
 ergo eadem requisita prescriptionis, ac in correctione
 Pauli adhibebantur. Summi tempus prescriptioe di-
 versum erat, in jure saxonico p[er] 30 annos, p[er] 20 annos
 temporis spatium introducta: annalis, & triennalis.
 haec prius spatia unius anni & 6 hebdomadarum,
 altera spatia 3 annos & septimanas & 3 dierum alia
 solvebatur. Annalis prescriptio, ad res mobiles altera
 ad bona immobilia respiciebat. Quas autem quoad prescriptionem
 ortu erat, cuiusdam classis rerum: ^{mobiles an} ~~mobiles~~ ^{an} immobilibus
 in sa

jura accludenda it. quoniam alibi consuetudo acta
erat, res incorporales, ulgius (servitutes) rebus mobi-
libus adnumerandi - tamen in jure saxonico contraria
intrauit consuetudo, quia jura ad res immobiles adnumera-
bantur.

* De inscriptionibus & traditionibus.

Specialem juriis rebus acquirendi modum, consti-
ebant secundum leges regni, inscriptiones & traditiones,
quod ubi respectu in primis res mobiles ab immobilibus
diverere oportet. Ad acquisitionem mobiliu, praeter
traditionem, nullae solennitates requirebantur, sed sola
corporalis traditio de manu ad manum sufficiebat.
Aliud quidquam valebat, quoad traditionem rerum immo-
bilium, quod solummodo p. rite factam inscriptionem in
acta publica fieri potuit, & solummodo p. eam, dominium
transferebatur. Haec inscriptio vocabatur de regibus
inscriptio donationis, ita ut annueret fore contractus
h. ubi respectu quod donationes considerabantur. Dona-
tio itaque secundum Transcritis dicta in jure polono latio,
rem habuit sensum, quam Romano, & Austriaco, in
his namque, notio donationis ad illud tantummodo re-
stringitur contractum in cuius, dominium, rei cuius
dant, ab uno ad alteram, ex mera prioris liberalitate
transfertur, quin alter se invicem obliget. In jure Ro-
mano autem, omnis contractus, seu omnis Transactio,
in cuius Transactio juriis, respectu boni cuiusdam, ab
uno in alium fiebat, speciei donationis erat.

Quoad solennitates rite facta inscriptionis, in Statuto
Sigismundi regis sancitum erat: quod solummodo p.
inscriptionem in acta publica, dominium ab uno in al-
terum transferratur. Haec inscriptio in lingua latina
aqua ac polonica fieri potuit, in provinciis ad Austriam
pertinentibus, etiam in lingua Russica. Porro, inscriptio-
nes hae, juxta leges antiquiores, semper personales, ne,
quoniam vero p. plene potentes fieri debuerant, ita ut

ut si adent (pari dominus) ad actum iudicii cartensis &
 secretis, semet ipsum condiderit, ibi inscriptionem fieri
 curaverit, atque hanc inscriptionem personaliter recognove-
 rit, & quidem sub rigore nullitatis, ita, ut si quis in scriptis
 nem p[er] plenipotentem fecerit, eadem pro nulla ac irrita habe-
 batur. Cum autem magna exinde subregeret & difficultas
 saltem, hinc legibus posterioribus, etiam p[er] mandatarium spe-
ciali plenipotentia praeris, inscriptiones valide fieri posse
statuebatur. Ceterum hor[um] inscriptionum p[er] ~~non~~ mandatarium factas
 etiam ab ipso mandante recognosci debuit. Quia haec inscrip-
 tionum notandum est q[uo]d eodem non nisi coram actis pub-
licis, nequaquam vero donum fieri poterant, non licuit
 itaq[ue] haec acta publica in donum privati iurisd[iction]em transferre.
 Ad haec regula, q[uo]d personaliter tantum, in eade publica,
 coram off[icio] publico, inscriptio fieri debebat, oblinuit exceptio
 quoad personas agros validitudo. quod si nempe aliquis ob mor-
 tuum, ad eadem publicam se conferre n[on] voluit, potuit
 ab ipso rege privilegium impetrare, ut in domo sua in-
 scriptio fiat. Rex mittens p[ri]m[is] temporibus secretarium
 suum, & auctorum suum, notarium, qui dispartitionem agro-
 li excipere, tum ad iudicium redire, & susceptam hanc dis-
 partitionem, ad acta publica inscribendam curare debuit.
 P[ri]m[is] itaq[ue] temporibus, acta publica in donum priva-
 tum inferri n[on] poterant (Lamada h[ic]) posterioribus autem
 temporibus invaluit usus, q[uo]d ipsa acta publica in donum
 agroli inferrebantur, ubi haec inscriptio fiebat, nomenq[ue]
 agroli subscribatur, quae subscriptio, ab off[icio] confirmabatur,
 quibus de n[on] superatis, off[icio] cum actis pub-
 licis in eadem publicam redibat. Harum inscriptionum
 ita cum consensu regio factas, eadem erat vis, ac validi-
 tas, ac si in eade publica factas fuissent. (Exceptio novae
 memoratae p[ri]oribus temporibus extendebatur, & propter
 agrum validitatem, ob alia q[uo]q[ue] causas, translatio at-
que eorum in donum privatam, rescripto principis concedi

late & longe circumferrentia itaque quorum pater
factorum hereditariis re in suis melioribus et limitibus
extendit, prout ea solus tenuit et habuit & possedit
nobili & dedit, donavit, perpetue & in drum, irre-
vocabiliter per prefatum & et eius successores tam
quam veras & legitimas heredes predictas bonas tenenda,
habenda, & perpetue possidenda & ad usum bene pla-
citae convertenda. Et jam predictus & prefato
& ex nunc dedit realem intransmissionem, & actualentem
possessionem per ministerialem & in prefata
bona,

nie nie opuszkony 33

formulae
erant pro
quavis causa
tu, ita ut nul-
litate dege-
neratis a
formula crea-
verit contra-
tus —

nulla re exigita, ipsum evadendo. —
Ex inde requiritur qd post quamvis inscriptionem intransmissio
requeratur —
Erat autem intransmissio, quasi symbolica traditio ad manus,
quod eandem habuit vim, ac traditio res ^{exigita} nobilium. Jure
enim nominis litem confirmabat, id est per se
nale in reale transibat, atq p intransmissionem, revera
pactis ab uno ad alterum transferencebatur. Intransmissio
peragebatur a ministeriali in praesentia 2^{ae} nobilium,
quia tertium. Ministerialis itq in praesentia h^{ab} nobi-
lium, universam communitatem ad fundum tradendum
convocant, alios novum dominum proclamando, ^{transmissio}
nobilium ad obedientiam n^{on} prius res novo domino
praestandam monebat, facta de h^{ab} actus relatione ad
judicium suum, effectuatam inscriptionis, ab eodem confirma-
batur, id est: accedebatur huius, qd intransmissio jam ut sup^{er}
ta. Intransmissio in bonum immobile, a traditione
rei immobilis secundum legem regni differrebat in his 2°
I^o quoad formalitates — intransmissio peragebatur a mini-
steriali in praesentia elitis nobilium quia tertium. Tra-
ditionem ^{veram} peragebat, iudicium civile castrensis vices gerens,
differentia officalis — Burgrabia, qui cum ministeriali, in praesentia
ralis, est duos nobilium, perfecit in fundo bonos inventarium
fundamentum traditionis
Intransmissio
resperit
cunctis specificationem subditorum & praeventuum, ne
non descriptionem adificiorum oeconomicorum, alios de-
claxit, quod jure ^{namque} ^{vincens} possessionem obtinuerat.
II° Traditio erat secundum legem polonae modus executionis,
nis — etenim post decretum a iudice datum jure vin-
dens in possessionem bonos jure victi mittebatur, &
in hac possessione traditoria dicta, laudem manebat, &
fructus percipiebat, donec summam adjudicatam cum
annis extenuaverit. Intransmissio vero, erat traditio boni
novi p contractum adiutorum, post inscriptionem ejus
in actis publicis factam. Ideo intransmissio cum consensu
utriusque partis in fundamento contractus fiebat. Tra-
ditio ^{vera} ex sententia deferrebat iudicis —

quomodo pro suo traditoria, ab obligatoria differrebat inferior
qualelibet
salutem diti quod donationes alij inscriptiones, majori ex
parte concedebat, cum legibus polonicis, id est quod res donatio,
et alia jura in alium translatio coram iudicis alieni
inscripta, ad actum iudicii proprii districtus sub rigore
nullitatis transferri debuit, non nisi terminus alius erat
quam in Polonia sibi duobus annis - justatubolothuey
specialis dispositio accessit. haec: "quod si haec obligatio
in inscriptionem coram iudice alieni districtus facta non ad
actum proprii districtus transferendi, tempore belli, et
epidemiae interna, et pestis fuerit exorta, iste terminus
primum a restituta pace, aut subre quanta internatiana,
quilitate, aut extincta peste currere incipiat. Simile
quidquam etiam in Polonia obliuit, aut si infra fundamentum
ta specialis cuiusdam dispositionis, verum ideo quia id ipso
ciem praescriptionis praescribebat, id est generalia pro
praescriptionis ad hunc casum applicabantur. Quod personas
agere valeat, id est, et alia ex causa ubi sententia infir-
mas attinet, huc impeditio, quoniam personaliter iud-
icis ad eam, non erat opus speciali regio recepto, quippe
pe quibus jam ex lege ipsa licuit ad se illos ibi nobi-
litur praescriptionis, qua de illis, donationem factam
ex eo inscriptionem recognoscere, ^{qui} seste saltem in diti
vivum subscribere et sigillis suis gentilitio confir-
mare debebantur, quapropter ob sigillatorem praescrip-
tio non habebatur, et ad actum publica transferre. Haec
formalitate observata huiusmodi inscriptionis ter-
ta erat vis, ut si non ad publica coram iudice facta
fuerit.

In jure sacro antiquissimis temporibus variis
formalitates ad approbandam donationem et in-
scriptionem tam in rebus mobilibus quam immo-
bilibus requirerantur, ita ut si quis rusticum fundum
tradidit et al, rusticum coram donante aare debuit

Ad id, formam libere quoad nobiles. hi gladio & aliis
armis, quasi ad verni hostem instructi ee, & diu par-
tum perlegebatur, gladium porrectum se tenere
debent, & si videri defecere contra eum inire nō
potuerant. Partem viribus vero temporibus leges ha, quae
quavis ex parte nō fuerint abolitae, tamen constantibus
pluribus scriptis nō observabantur, & alius nō
quoad traditionem inualuit.

Distinguebatur scilicet inter bona mobilia & immobilia,
& quoad immobilia discernebatur iterum, inter ejusmodi
bona immobilia quorum valor 500 aureorum excedebat
sum inter ea, quorum valor hanc summam nō ex-
cedebat. hinc:

I. Traditio bonorum immobilium quorum valor sum-
mam 500 aureos nō excedebat, coram quovis iudice, quo-
vis loco, quin nō extrajudicialiter, fieri potuit, ex
nulla specialis sollemnitas ad eorum traditionem
requirebatur. Jam vero:

II. Traditio rerum immobilium quorum valor summam
500 aureorum excedebat, coram iudice inscribi debuit,
nō requirebatur autem ut pactis & rei tradendo
jurisdictioni hujus iudicis subiret, sed nisi tradi-
tio ex mera liberalitate fiebat, fieret, coram quocumque
iudice jurisdictione ordinaria proviso inscribi po-
tuit, semper tamen traditio iudicialis necessaria erat,
ita ut extrajudicialis traditio horum bonorum, ipso jure
nulla foret, neque tractu temporis convalescere potuit, nisi
prescriptio interveniret.

Denique correctura Drusius in articulo II de donationibus ita
loquitur: Donatione inter vivos donare, vel bonas suas
ad acta tamen authentica inscribere unicuique liberum
est. Unde patet quod iuxta correcturam Drusius
nulla

nulla altera restrictio, solummodo ad actus authentica de,
nationes inscribi debebant. —

De Summis redemptionalibus aliis
na Wyderkauf

77
Singulans species inscriptionum erat necriptio sum-
marum na Wyderkauf, super bonis immobilibus. Id,
pius fieri solebat, qd proprietarii bonorum terrestrium,
pro communitate quadam, praeipue ecclesiastica, v. aliis
personis, super bonis suis immobilibus inscriberent Sum-
mam capitalem, cum obligatione censuum annuam
ei, pro quo illa summa inscripta est in perpetuum
solvere. Dominus bonis ejusmodi Wyderkauf onera-
torum, non obligabatur ipsam summam capitalem
ei, pro quo inscripta erat, exolvere, verum it, in cuius
favorem hoc inscriptio facta, nisi censum exigendi jure
gaudere, quamprimum hic census si erat solutus, ju-
dex castrensium senolis omnibus diffusiis sub poena
300 marearum bona in realem possessionem illis,
pro quo Summa inscripta erat tradere obliga-
batur, hinc in possessione horum bonorum tandem
permanere potuit, donec dominus, v. alius quispian
census retentor si perolverit, ideo hinc Summa
vocabatur redemptionalis seu na Wyderkauf,
quia dominus bonis ob non solutum censum
creditori in possessionem tradita redimere potuit
census retentor exolvere.

32
Si constitutione anno 1632 Vol I fol 310 Summa
ejusmodi utpote in perpetuum inscripta relin-
non potuerant, ergo omni hinc super bonis terrestribus

Se a retribui in perpetuum manere debuit. Id vero
per constitutionem 1625 Vol III fol 85b ^{limitatum} ~~in perpetuum~~
exhibita statuendo: "Census redemptionales alias Wy-
derskaff, eclaris monasteriis hospitalibus, ac ademiis
et aliis personis ecclesiasticis, reservando totaliter
in suo robore antiquas inscriptiones in posterum
totaliter affectamus, ut bona in vim redemptio-
nis obligata et p^a intro missionem date, in
possessione hereditum maneant solvendo illis
censum annuum iuxta summam ipsam
septem ^a per ^{annuam} quolibet centenarium - Naturam
quoque inscriptionum redemptionalium alterare
neminis licebit, & in hoc consistit ut qualibet
die & hora praedicta citatione peremptoria iudi-
cium castrense, quod intra spatium 12 septimanarum,
ante redemptionem debet assignari et decerni,
liberum erat heredi, reponere & numerare sum-
mam perceptam, quam summam, si ille, qui illam
dedit nollit acceptare debet heredi illam deponere
apud loci ordinarium, aut apud Capitulum, aut
si Capitulum tergiversaretur apud iudicium
castrense propriam cum sufficienti quietatione
cautionem, et tali modo liber remanere debet a solutio-
ne summae et census ab illa provenientis, & in posterum
nullam difficultatem iudicam habebit, & ne in fraudem
illusionem legis praesentis sub praetextu inscriptio-
num Wyderskaffon bona terrestria, a statu nobilitatis
& amittantur, si voluit aliquis maiorem summam
accipere & inscribere in bonis suis, tantum talem

talium, quod splendidum valoris boni ejusmodi non excedit,
aliter faciens, debet p[er] quemcumque ad iudicium terrestris
illius districtus deferri, & iudicium terrestris, in terminis
n[ost]ris p[er] na rokač[us] in facie nobilitatis debet discernere
ejusmodi controversiam et remittere causam, ad Tribunal
regni, inter causas mixti fori ad rescindendum contractum.

Respectu solutionis, autem ejusmodi census forum &
processum sine ^{in quarta} ~~qualis~~ appellatione assignamus cuius direptioni
executionem non debet citari, neq[ue] citationis ad cessandam
n[ost]r[um] implemationibus retardare, sed capitaneus in bonis jure
victi debet eandem executionem facere semolis annibus
diffugiis sub poena 300 marcarum, et in realem possessionem
bona tradere huic cuius summa est, qui in possessione
eorundem bonorum tandem remanere debet, quare aliquis
sive proximos descendens, sive alius ^{et statum} ~~ordinis~~ ^{et status} ~~equitatis~~ ^{et status}
persolverit census relictos.

Quarta hanc Constitutionem sequentia valebant.

1. Heredes bonorum in vin redemptionis seu na Wyderkauff
obligatorum, in possessione eorundem permanebat, census
annuum p[er] 8 a 100 solvendi.

2. Liberam erat heredi quovis tempore facta proveci,
salvino peremptoria ad iudicium castrense, quod 12 rep[er]it
lithuanis ante redemptionem praeiudicium debuit creditor
summam inscriptam recipere, nolente eandem sive in
consuetorio sive in Capitulo, n[ost]ro denique in iudicio castrensi
deponere, huiusmodi modo bona sua ab huiusmodi onere depurgare.

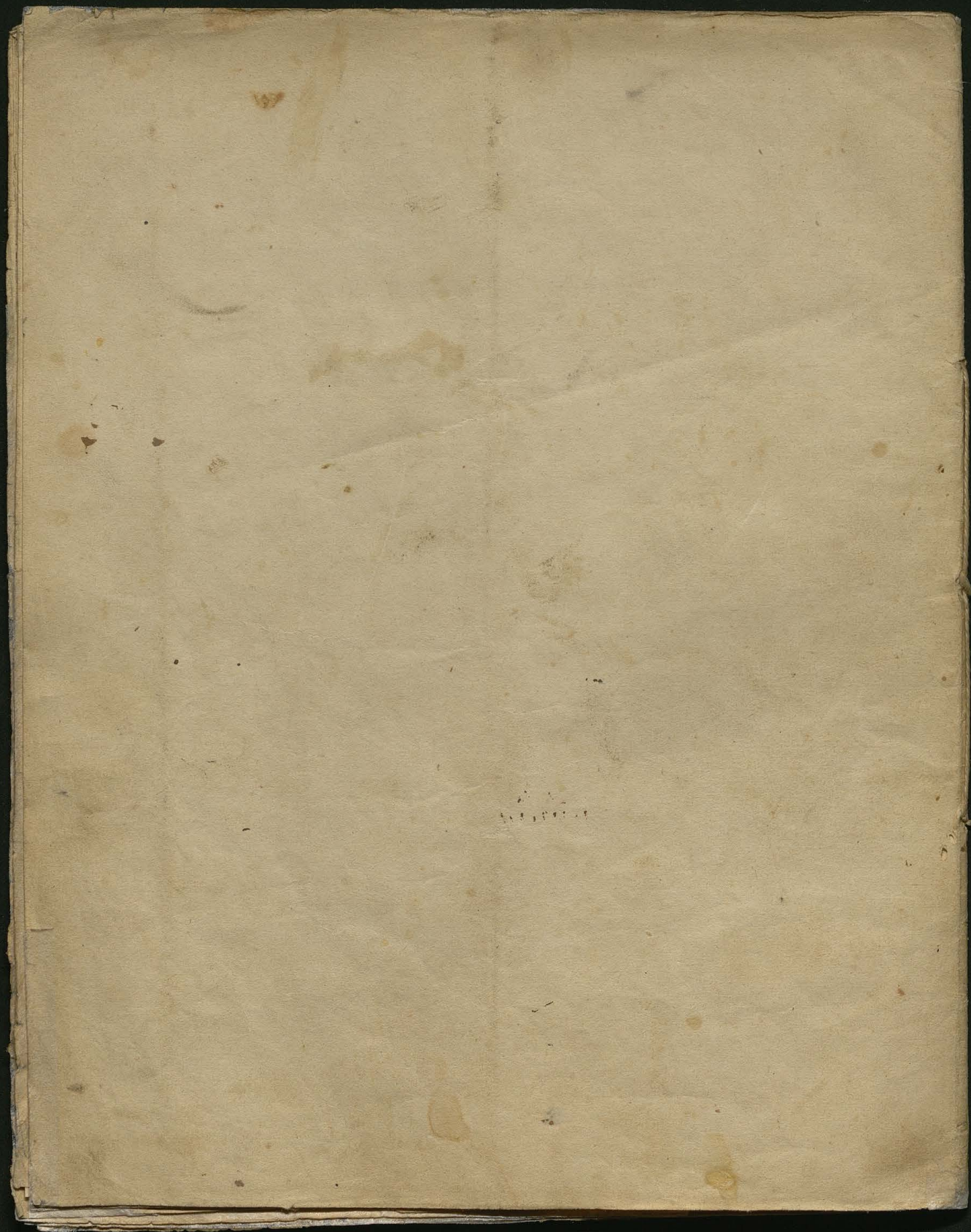
3. Item majorem summam na Wyderkauff inscribere
potuit, quod modicam partem bonorum excederet sub
nullitate inscriptionis, quod si quis plus inscripserit, similiter
permissum erat, eorum huiusmodi iudicium terrestris deferre,
quod causam ad Tribunal suum rescindendi contractus re,
legabat. Eadem consilio pro magno Ducatu Lithuanis assumpta

assumplarent, necro eandem, & eo insuper ad lito, quod
poenas certas salvere debent, personis ecclesiasticis, quod
contra legem procederent, & propria auctoritate pro
non soluto censu bona occuparent. Prioribus tempe-
ribus ad ~~validitatem~~ ^{validitatem} validam censui inscriptionem
requireretur consensus regis, quod autem testante
Karadehi, serius nō observabatur. Si bona in exten-
sionem censui creditori tradebantur, hanc
per soluta summa debita nulla absente prescrip-
tione eadem vindicare possunt, hacq. solutio censui
nullo tempore prescribatur, nihilominus tamen
diversa viguit praxis nonnumquam ita iudicabatur,
quod possessor a longiori tempore nō debeat cen-
sum perolvere, nisi a tempore sui possessionis
excepto eam quo jam cum antecessore actio
eo nomine fuisse intentata, hancq. iudicatur
hucce innitebatur, rationibus, quod evictio pro
equimodo eam non procedat, nisi expresse sit
cautum — porro, quod alter pro altero solvere nō
teneatur, deniq. quod quilibet in re sua debeat
esse diligens, iura enim vigilantibus si scripta.
Sed nullae etiam exstant praescriptae, quibus
emtori bonorum censui subiectorum injunge-
batur solutio omnium censuum etiam ab an-
tecessore retentorum & nō per solutorum, salva
actione eadem reservata evictorem ^{venitorem} respectu
facti evictorum. —

sequitur. Quis hereditarius
tenet dominum

po 35. latach

L'ódho! o moja biedna L'ódho!
 Jur ci Tiw gwiaeda nie przyniesi!
 Długo tyranizacja kłuiata w bytci na świecie
 Ciemur ałh ciemur tak kłoiho?
 17876. ~~Antoni~~

Sur Kolonia anteaclum
Xenod. Liewicki

Adams (18)

Woman

18 $\frac{16}{1}$ 41

Lucia Maria

Chloroceryle alba
Sturnella magna

Choť viem ~~Realizácie~~ nie čo nudíš,
 To čo jedno tyľko nie nje ľudia —
 Jednak mite o Fabio vopominie
 Najcyrstne ~~bydlo~~ mi veschynenie

Gdy cię Pani ma przytłumić nudzi-
gdy natury uśmiecch przyjemniej-
^{całują}
Drażniąć Ewe'j istności. ~~Północny~~ ~~Równy~~ ~~Wroję~~
Ewe urocze oło wzięcie cni'ej Nudzi! -
~~Drażniąć~~ ~~Ewe'j~~ ~~istności~~ ~~Północny~~ ~~Równy~~ ~~Wroję~~
~~Ewe urocze oło wzięcie cni'ej Nudzi!~~

Hoc j^{us} n^{on} n^{on} solum & Testatoris voluntate legitime declarata, 2° pacto successione valida, 3° lege — inde successio est duplex: & testamentaria — successio ex pacto — & successio ab intestato.

I Successio testamentaria.

De hac alia lex valebat in Polonia, alia in Lithuania, diversa statuit concitatus Prussia, & diversa secundum j^{us} saxonicum observanda erant — quoad j^{us} Polonicum — Testamenti facili activa, per j^{us} condendi testamentum, secundum legem regni annibus illis competebat, qui potestate de rebus suis pro arbitrio disponendi gaudebant, ita, sicut nobiles, quam cives, dummodo iuribus fuerint, & de parte & de tota sua substantia p^{er} ultimam voluntatem sua declarationem disponere valebant.

De rusticis accurat specialis, quodam dispositionis in constituto provincie querebant: "sancta synodus decrevit ne quiv^{is} personarum ecclesiarum, licentium, sive secularium sive regularium dominium temporale habentium edictis quibuscumque vel statutis municipalibus prohibere presumat subditi^{os} suos, quominus de bonis suis nobilibus, quibuscumque testentur, testamenta, pro eor^{um} arbitrio condant, condicare non revocet nec infringat, quod s. synodus firmiter, & valida est vult et censet, prohibitiones tales annulat, cassat, rejiciat — Ergo & rusticis testari licuit."

Quoad formam externam:

Quoad legem Regni, unica tantum testamentorum species est scriptorum unius obligationis habuit.

anno 1728 specialis lata est constitutio, qua testamentum municipalia expressim fuerant sublata, nam in tali testamento semper requirebatur probatio, p^{er} testium ad juramentum, qui jure jurando confirmare debebant, quod defunctus reveret testamentum municipalium condidit — Ad hac ambages vitandas testamentum municipalium pro invalidis declarabantur.

Ad validitatem scripti testamenti requiritur: 1° Aut in p^{re}sentia testium fide dignorum, praesertim nobilium fieri condidit, & numerus horum testium lege quidem n^{on} erat determinatus, sed Praetuli adfert q^{uod} 5 adhibendi erant; — 2°

2^a/ aut potuit testamentum valide condi coram auctoritate pub-
lica, abq. a testatore personaliter in actis recognoscit, et quidem
vel coram rege ipso, vel coram quocumq. iudice terrestri, aut
civili. Attamen Astrawski asserit, qd testamentum non
fuit propterea invalidum, quia multi testes in eo subscr-
psi reperiebantur; dummodo post mortem testatoris fuerit
adinventum & in actis publicis corroboratum, obligatum
abq. reportum - Et addit, voluntates n. asseritales fuisse
videntes, dum alio modo probatum fuit scriptam, veram esse testa-
toris voluntatem.

(Relate ad formam internam, seu ad ipsam testamenti teno-
rem, singulare erat h. requiritum: quod nullus dispensationes
de bonis immobilibus ~~non~~ in se continere debuit, secus invali-
dum erat.) Statutum Sigismundi dicit: "Decernimus ut testa-
menta condantur juxta veterem constitutionem, ex more an-
tiquis servato - de bonis mobilibus, immobilia vero tam
hereditaria, quam appropinquata ne defensio rei publica mi-
nuatur testamentis bonis dispositioni minime sint subiecta."
Statutum Carimiri h. Testamentum contra statutum per
nos antea editum condita, denique n. confirmabimus, & quod
confirmatum il. jure infringari debuit. - (Valebat tamen
exceptio ab hac rigore legis dispositione scilicet quod bona ^{hereditaria} regalia
nam de his jam in statu Sigismundi sancitum erat, quod
propter reipublicam commodum regi in parte & in toto testa-
mento legari possunt.)

Ratio hujus legis, de bonis immobilibus testari prohibentis, erat
h. ut testatores communiter in lecto mortis testamenta
condentes, et luno temporis ad donationes ecclesiis faciendas val-
de prona, praecipue ex instigatione monachorum moribundo aspi-
rent, sua bona cum damno prolinum, aut consanguineorum
ecclesiarum, aut monasteriorum donarent, sed ut ea legitimis relinquerent,
ut miscerentur, & sic processus de hujus jure naturalis
profundantur.

2^a/ Ne autem ha. leges, quae de bonis immobilibus testari pro-
hibebant eliderentur, lata e. constitutio, quod in posterum ne-
quis, mini, tam nobilis quam civilis conditionis in colis h. b.
tum ut, in bona, donum lapidear, fundos tam hereditarios
quam civiles summas & obligationes p. testamentis conducere

conducere, et si alicubi tales summi illegales contra iuris alios,
rationem inter venerint, ejusmodi in Statutibus, quibusvis decre-
tis in quacunque iudicio procuratis, nullius valoris esse declaramus,
et cassamus. Rescriptis Sijni, successibus legitimis bonorum tali
modo alienatorum sive hereditariorum seu civilium, liberam
persecutionem in Tribunalibus regni declaramus. - His legibus
itaque, velitis erat summas in pro bono immobili in scriptis lega-
re, nam tali modo dispositiones supra citata facillime
elidi possent, dummodo aliquis talem summam bono suo inscribere
ut ai legarent, quae valorem boni ipsius immobilis attingit.
Katarowski duo adfuit iudiciorum decreta quibus statutum erat,
quod summi modo obligatores, in bonis hereditariis heredes
pro rebus immobilibus et censendis, adeoque testamentariis disposi-
tioni non subjacere - tandem

¶ De pios legatis in specie sequenter valebant dispositiones:
Pluribus dispositionibus statutum erat, quod communitates
ecclesiarum bona immobilia nobilium aut civilia nullo titulo, ergo
nisi titulo testamentario aut legato acquirere possent, nisi
per exceptionem id esset concessum.

Constitutio 1635 & plures aliae sancunt:

1) Omnia legata ad pias causas, in domibus aut aliis bonis im-
mobilibus, modo obligatores hereditas, sub nullitate Testamenti,
& sub poena lucenda prohibita erant.

2) Quod attinet pia legata ex bonis mobilibus facta, illa priori
huius temporibus annuo valida erant aut Constitutione 1768
statuit, quod a decumbentibus in testis agnitionis nulla disposi-
tiones etiam si quoad res mobiles tantum in favorem personarum
ecclesiasticarum, aut ipsarum ecclesiarum valise fieri valeant.

Huius dispositioni alia adjecta est constitutio 1776, quod etiam
legata ecclesiis & ecclesiastica post conditam testamentum, excepta
rehabilitata nullam plane habere validitatem: id est legata
brevis manu, nec si statim tradebantur, & non inscribebantur.

¶ Quoad statutum Lithuanicum

Stat. de successione testamentaria magis determinatas continet
dispositiones, quam in jure polonico inveniri possunt, inde inde.

¶ Quod attinet testamenti faciliorem actionem sequentes personae
eandem non gaudebant: 1) Minorem seu non habentem statum

statem 20 annos.

2° Filii sub patris potestate adhuc existentes; — hi tamen de illis rebus disponere valebant, quae proprio labore et industria, aut servilio suo acquirerebant.

3° Monachi professi — 4° Pannatores, nec ceteri patris obsequium

5° In potestatem alterius cum rebus & bonis impetrantibus.

6° Captivi — 7° Mentis capti quantum hic status mentis peritus, satis dixerat, nisi forte in brevis intervallo testis condiderint.

Præter hæc personas omnes alia, facultatem de rebus suis, p^{ro} ultimi voluntatis declarationem disponendi gaudebant, itaq^{ue} non solum nobiles & cives urbium privilegiatorum, sed quibusdam cum restrictionibus etiam in colis civitatum non privilegiatarum, uti & servituti censu aliiq^{ue} homines adimo inferioris sortis condere valebant.

II Quoad formam, externam Testamenti privilegiatorum ac non privilegiatorum & 4ta distinguenda: — In regulis Testamenti coram iudicibus publicis officii terrestris aut castrensis, proprii sui districtus condi debebant, aut saltem testator iudicis terrestris aut castrensis, officialis in domum suam adsciscere debuit, uti jam in doctrina de Traditione dictum est. — Si vero testator non potuit totum officium terrestris aut castrensis habere, totum obligatus saltem coram uno officiali et duobus nobilibus, et si etiam unus officialis terrestris aut castrensis ad citari non potuit, coram tribus testibus fide dignis, & in Regno Ducatus Lithuanie possessionibus, qui testibus ultimam suam exarare voluntatem.

Quæ testes Testamenti adhiberi non potuerunt.

1° Bona, qui jam ipsius Testis condere non potuerant 2° Locum, na, 3° Executores ipsius Testamenti, 4° Quibus aliquid in Testamento factum relictum.

Præterea testator, ultimam suam voluntatem, adposito pro sigillo et si scriptum ~~testis~~ ^{signum} subscriptione sua confirmare debebat. Similiter testes si scriptura non erant necesse Testamenti subscribere debebant, quod tamen subscriptio in ipso Testamento non autem in involuero fieri debebat. — Præterea testatorem oportuit rogare testes ut adponant sua sigilla.

Post mortem Testamentis tale testamentum, absq^{ue} ulla mora et retardatione, coram iudicio terre & castri iudicibus innotificari debebat. Si eveniebat, quod aliquis in externis Testis Testamentum

[illegible]

Testamenta privilegiata illa erant, quae in bello aut in itinere
condebantur. In tali casu in testator non potuit tres testes habere,
sed saltem duos nobiles fide dignos adhibere debuit, qui post
factum Testamentum, magno duci Lithuano, praesentari, aut
coram iudicio terrestri in primis terminis, aut coram iudicio
caesariensi sepe iurare tenebantur. In bello etiam valebat
Testamentum coram duce exercitus, et ^{caesari} sigillifero districtus
factum. ceterum circa omnem praesentationem huius
Testamenti testes adhibiti iuramento pro illud confirmare tenebantur.

In genere ^{secundum} ~~sequens~~ statutum Lictus valebat: quod ita Testamentum
in iudiciis pro validis n̄ agnoscebantur, quod in Dato nota-
bilem rasuram, v. correcturam continebant, - idem q̄ si
in aliis locis in damnum alicujus personae rasura v. correc-
tura occurrebat, talis articulus invalidus erat. Nihil vero
officiebat Testamenti validitati si non in Dato, vel in damnum
alterius, aut volummodo in aliis locis minus necessario, ex errore
scribentis inveniebatur rasura, licet si in uno articulo, vel
(+) cruce aliquod vitium occurrebat, alii vero articuli quibus
leges fuerint facti, licet ob unum v. plures istos articulos
totum Testamentum n̄ potuit impugnari aut cassari.

¶ Quoad formam internam seu testamenti lenorem in Lithuania
similes & antiquiores ad huc ac in Polonia valebant prescriptiones
¶ De bonis immobilibus nulla valebat ultima voluntatis dispo-
silio. ¶ Idem cum Lithuania assumpta fuit p^o Constitutionem p^o 1697,
jam prius citata conditio 1696, qua scilicet, prohibitum fuit
summar modo obligatores bono immobili in hoc sensu alicui
legare, adjecta, declaratio quod legitimi successores sub Testa-
mentum impugnare possint, si fuerint nobiles, coram Tribunali

Tribunali Magni ducatur Lithuanis - si vero fuerint cives, eorum officio, seu iudicio suo civili, salva tamen appellatione ad ius regni archiepiscopale. -

¶ Etiam de hereditate tam paterna quam materna valebat dispo, itio. ^{multa} Hac fieri potuit volummodo de hereditatibus per aliquam adquisitionem et de rebus mobilibus - etiam restrictio ~~ad~~ ^{ad} voluntatem ~~ad~~ ^{ad} ad certam personam clausam in Lithuania ~~etiam~~ ^{vigebat} ~~etiam~~ ^{neque}.

¶ Quod procurator libertate donatus, item civis, civitatum non prius, legatarum & homo simplex, (simplex stuga harki) non de annuitibus rebus suis mobilibus testari & disponere potuit volummodo de $\frac{1}{3}$ eorum parte, $\frac{2}{3}$ partem liberis suis relinquere debat, propter providum illius terro, in qua sedebat, & si nullos habuit liberos, nihilominus tamen in domo sua illis duas partes propter provi, lium remanere debebat, & si liberi fuerint libertate donati, & voluerint se in aliud locum transfere, suam duas partes pen, due unam secum recipere, tantum terram domino relinquentes, cum in separatione, ut ignis, & cum domibus, atq, cum toto hori, que, cum terram illam in veniendo acceperat testator.

¶ Quodam restrictio obtinere quoad personam heredis instituti, nam nulius, cujuscumque fuerit status, in servienti no, quis aut servus aut indulus cujusdam pro fuerat, testamento aliquid relinque, re potuit, nisi prius illi libertatem donavit. Libertatis tamen etiam per Testamentum fieri potuit, quo facto in eadem testamento huiusmodi liberto aliquid pro voluntate et arbitrio testatoris relinqui potuit.

¶ Quoad personas ecclesiarum sanctarum heredis institutas, in ar, ticulo De capite 8° sanctum fuit, quod bona mobilia, tam per, sonis spiritualibus, quam secularibus legari queant. In articulo 8° Capite 8° statutum fuit, quod si quis voluerit bona in acquisita ecclesiarum Testamento relinquere, liberum illi erat hori facere, tamen ecclesiarum beneficiis, ex bonis Testamento ibi relictis ad expeditiones bellicas contribuere.

Postea constitutio ne 1635 statutum, quod in regula non liceat bona immobilia sub quocunque titulo ad communitates ecclesiasticas transfe, re, tamen cum libet permisum fuit de his bonis immobilibus quocumque, que modo acquisitis fundationes de nova radice, in favorem ma, nasteriorum, hospitum, & edificiorum ecclesiasticorum erigere & eo nomine quocumque, facere inscriptiones, ea adjecta causula

causela: quod fundator in tali resignatione, aperto pectore, coram ple-
no officio territoriali jurare tenebatur, sub fide, honore, & conscientia
se hanc fundationem de nova radice, ex bonis suis hereditariis, quin
nullum propterea contraxit, sine ullo coacta, sed ex puro zelo &
propria libertate confectis, neque aliquid contra fraudem hujus con-
stitutionis aut aliarum legem meditatam esse. Hæc constitutio, p-
aliam jam prius citatam confirmata est, Seniores autem constitutionis
1768, quæ in Polonia de prius legatis edita est, in Lithuania non obliga-
bat, ubi medio Revolutionis Consilii permanentis a. 1766 expresse agni-
tum est. —

§) In articulo 42 cap. 3º ordinatum est, quod cuilibet vel liberum, bona
sua tam mobilia quam immobilia et alia hereditaria regi Testa-
mento legare, et invenire coram judicio terræ, v. castrensi, vel
coram archiepiscopo Cancellario — Seniores prohibita fuit acquisitio bonorum
immobiliarum ab his personis, quæ equalitati ac paritati juris ac
poena subiecta non erant, proinde prædicta dispositioni derogatum
fuisse videtur, quia rex cum subditis suis eadem juri non subiectioni, sub-
erat. Si ergo ejusmodi bona ad ipsum fuerint devoluta, hunc illa
denique nobilibus Lithuanis conferre tenebatur. — Præter hæc ex-
ceptiones non erat restricta testatoris facultas, immo pater suis filiis
hujus dotem in Testamento assignare valebat. Semper vero ille,
qui Testamento suo, aliquid alieni inscripuit, quamlibet rem spe-
cifice ponere debuit. Denique notandum: quod si in Testamento ali-
quid contra legem dispositum fuit, nullum vigorem habeat, quod
tamen p- istos vitiosos articulos, aliorum validitas non minuitur.

C. quoad correctionem Lapidis

In testamenti faciliore activa correctura Lapidis, vel disparit
quod adstricta forma testamenti æternam: pherei ad illa dispositiones
Testamenta aut judicialiter aut extrajudicialiter aadi poterant.

1º Si in jure seu iudicio testator ultimam suam voluntatem profiteri
cupiebat, hunc integrum ipse erat, ad acta quæ cumque authentica aliter,
his verbis id facere, et hunc ista declaratio in acta referebatur, aut etiam
posuit Testamentum, sua solius manu subscriptum, et sigillis munitum
clausum, ad eadem acta offerre, cuius oblationis & traditionis actus, in
acta officii inseribi debuit. Hæc testatoris subsequente, illa intra tres
menses ad instantiam offi. ad quod quod Testamentum depositum erat
vel etiam offi. is negligente ad instantiam cuiuscumque intercessit
peremptorio missos ad officium citabantur ad audiendum & videndum
illud Testamentum ibi clausum, et in hoc termino vive comparuerint
citati.

itali, sive n. Testamentum aperiebatur, publicabatur atq. in acta
inscribatur. —

2° si quis extrajudicialiter Testamentum condere voluit, illud testatario manu
et sediam fide digno subscribi & sigillis muniri debuit, quod si ipse tes-
tator scribere nescirent, quatuor testis, in presen-
tia religiosorum, nonnulli
eius subscribere debuit. 2

quod attinet formam internam liberum erat cuiq. de bonis mobilibus qvis,
hucumq. si vero de immobilibus testari. Notari debet, qd cuiusq. sive
Testamentum judicialiter sive extrajudicialiter, condiderit faceret, illud ante
mortem suam, quolibetq. et visum fuerit revocandi, tandem ultimam suam
voluntatem in toto v. in parte ^{mutandi} mutandi, ita, ut ad mortem voluntas ambu-
lans & libera fuit, & semper novissima valuisse fuerat. — Si aliquis
hereditati renuntiavit, sive filius fuerit, sive quis alius, ad debita
solvenda, aut ad alia hereditatis onera ferenda n. obligabatur, bona autem
omnia creditoribus dimittere debuit. Quod si in tali casu suspicio fuerit
orta, ex hereditate aliquid ad illum pervenisse, a creditore ad iudicium
ferrebre vocatur, hancimum identitatem habuit, cum quo iuramentum
corporale prestare tenebatur: se nihil ex bonis defuncti, possidere, aut
dolo malo possidere deinceps; qd si prestare recusaverit & debitum liqui-
dum ^{erat} quod debebatur, ad solvendum cogebatur.

De quoad Ius sacro- conicum

Noti ius in genere adaptavit principia juris Romani, ideo hic volumine
exceptiones proponuntur. —

De forma Testamenti constat, qd illa plerumq. judicialiter condabantur,
si tamen testator iudicem n. adiecit, et coram eo apud acta in loco judi-
cii Testamentum suum non condiderit, sufficiebat si testator, qui ob agri-
tudinem in iudicio comparere n. potuit, v. aliter ibidem se retinere
noluerit, quidam scabini, seu decuriones, ex iudicio ad se advoca-
cent, et coram illis nullis adhibitis aliis testibus Testamentum fece-
rit. — Et ejusmodi Testamentum quia validum considerari poterit re,
quirebatur.

I^o et 2° v. 3 senatores v. scabini adhibiti fuerint, adeo, ut si Tes-
tamentum coram solo iudice v. arbitrio factum fuerit, nullius est
validitatis —

II° et senatus v. iudex ipse a testatore, v. alio ejus nomine rogatus
a praetoribus v. scabinis illis, ex officio inquirunt, ut Testamenti faci-
endi nomine iudicis ^{et} senatus interint, si vero scabini fortis-
so advenierint, v. a testatore, v. alio ejus nomine rogati n. fuerint, tunc
ejus Testamentum testes ei velint, nec illis a senatu v. iudicio quid

et p^e
juramentum
sum

quid facere mandatum fuerit, non sufficiebat, & Testamenti validitati non
faverebat. —

80

3° Requirebatur, ut testator in praesentia illorum scabinorum nominatione
suam voluntatem aperuerit, & coram illis Testamentum suum condiderit:
et si Testamentum antea fuit scripto conditum, ut illud praesentibus sca-
binis per aliquid perlegi curaverit,

4° Necesse pariter erat, si notarius ad mandatum testatoris scabinis
praesentibus ejus voluntatem legit, ut testator ex parte, & in specie si
a scabinis interrogatus fuerit, an illud quod notarius praesentibus illis
perlegit, nunc Testamentum & ultimam voluntatem esse videret, alias
si testator interrogatus non fuerit, Testamentum non valebat.

5° Requirebatur, ut testator, illis scabinis, & decurionibus specialiter
ad hoc, nomine senatus deputatis, Testamentum subscribere et sigilla
sua adpomeret, quibus contrarium fuisse pronuntiatum, multis scriptis
res refertur.

6° Fidem dubitatum fuit: si quis Testamentum privatum scripsit, illud
obsigillaret, & postea personae quaedam publicae iudicii nomine ad
se rogarent, an necesse fuit ut illud Testamentum resigillaret, &
scabinis ostendere, & perlegi curaret, an vero si volumus schedulam
istam clausam & obsigillatam illis monstraret, dicendo: in ea contineri
meam ultimam suam voluntatem, & peteret: ut in confirmationem
venerint esse testes. Plures refertur a scabinis Wirstumbruggensibus
pronuntiatum fuisse, quod sufficiebat, si clausum & obsigillatum scabi-
nis offerretur Testamentum.

7° Sic etiam, si quis domini Testamentum confecerat, & sigillaret, &
postea illud coram iudice iniurarent, in loco iudicii conservandum
deponit, ab eis scribitur valebat, tamquam coram auctoritate publicis factum.
Ceterum tunc requirebatur ut Testator ipse Testamentum ad astra
praesentaret, si sufficiebat ergo per litteras, seu per procuratorem id
facere, — cunctis haec solennitates ab eis poterant, si Testamentum
semper perlit fuerit conditum, quod tamen intelligendum est, de
parte inimprobe grassante, quando jam nullis civibus diluasset
urbem, aut cives domini relicto in loca suta ~~secesserint~~, aut
praesentes periculum viderent, ita, ut copiam plurimum scribentium
testator non posset habere. —

quoad tenorem testamentorum notandum nullam de bonis immobi-
libus valuisse dispositionem, ad qua regula excipiebatur legatum
ad pias causas, quia secundum ius saxonicum summa ratio est, quod
pro religione facit. —

De Exheredatione

dum fuerit furiosus
 e) si parentem criminis quod n. est contra principem & rempublicam
 aduocaverit.
 f) si cum maleficiis, incantationibus aut hisionibus conversatus fuerit,
 g) si pascibus, aut praelio ab hoste parentem non redemit,
 h) si damnum magnum in bonis parentum fecerit,
 i) si in hostem lapsum contumaces in ea perseveraverit,
 k) si cubile paternum vitiauerit. Et. Dnm.
 l) si ipsum in condendo testamento vi retinuerit.
 m) si saxonicum duas causas adiunxit
 19) si liberi parentis mortem n. vindicareint.
 20) si filius vivente adhuc patre bona ejus occupaverit.
 Una tamen deest causa quae in jure Romano accurrebat, nempe:
 si Echordalis ob turpem vitam filius: quia ut legitur, si
 in hoc casu mulier penderet hereditatem, daretur ei ocaris,
 ob paupertatem majora patrandi facinora, exinde parentibus &
 amicis major exoneretur opprobrium.

Successio ab intestato

Successio ab intestato locum habuit: 1. si testator testamentum
 non condidit 2. si testator testamentum invalidum reliquerat.
 quum ab intestato consanguinei succedant, huius de nonnullis eas,
 sanguinitatis speciebus agendum oportet.
Consanguinitas, e. nexu personarum a stirpe communi descendenti-
 um. affinitas vero e. nexu, qui intercedit inter conjugem
 unum, & alterius conjugis proximorum consanguineos. Consanguinei
 n. & agnati & cognati. - Agnati vocantur consanguinei patris seu
 consanguinei ex procreatione. In constitutionibus polonicis vocari
 solebant: (Krowni po mieczu) Ita e.g. pater meus, filius, filia, fra-
 ter, soror, patruus fra id e. frater filius n. mei agnati quia tantum
 medio matris meum coherant. - Cognati vero vocantur consan-
 guinei matris, seu consanguinei ex parte (Krowni po krodzietli)
 Ita mater mea, avia avunculus, matertera, n. mei cognati
 quia in linea conjungente una femina intercedit, ut itaq. dignosci
 queat, num quis alteri sanguine juatur ut agnatus, & cognatus,
 respiciendum est an personae quatuor medio foeminae aequidistant
 & medio matris coherant. Consanguinitas computatur secundum
 gradus & lineas. Gradus est remotio personarum a communi stirpe
 descendenti. Linea est series personarum a stirpe communi descen-
 denti. Haec est & recta si completitudo personarum quarum una
 alteram genuit, & obliqua (collaterales) comprehedens personas

personarum quasi una alteram in genitibus linea recta est ascendens si ipse
setus ordo a genitis ad eos genitales, et descendens, si a genitoribus
ad genitos proceditur. Linea collateralis est et equalis et inaequalis prout
personae et equalibus, et inaequalibus graduum numeris a stirpe com-
muni distant. De affinitate in genere dicere possumus, quod eodem gra-
du uni coniugi aliquis sit affinis, quo tamquam consanguineus cum
altero cohaeret.

Promissio itaque hincce per prius generalibus, inquiramus ordinem, suc-
cessionis ab intestato.

In Polonia de hac materia varias deprehendimus leges sane im-
perfectas: enimvero constitutiones regni de successione descen-
denti fratrum et sororum nimis mancae sunt. Jam vero de succe-
sione ascendentium et affinium collateralium plane silent ista quidem
ut hic correctura Prussiae ubiudum praebere debeat, proterea paucae
de hac materia constitutiones regni et consuetudines etiam extant,
autus itaque quartio: quoniam praescripta sequi debeamus?

Proximis constitutionibus regni paucis, quae extant, inharendum esse
dubium non est. Antiquissima haec in re constitutio est Carim: Mag-
1347 deinde statutum Ladislai Jagello 1426. tandem Statutum Regis
mundi 1576, et 1577 et plures aliae constitutiones ubi de 1588. His
editis, anno 1598 in lucem prodit correctura Prussiae, quae deficien-
te lege positiva ex consuetudine in ubiudum fuit recepta, scilicet
et in materia de successione ab intestato. Tandem relate ad ius
hereditarium adest constitutio Regis 1768: titulus ejus est: Objas
niemie konfytueyji de prole illegitima. Nonnulli eandem erro-
neae explicasse videntur, ac si scilicet haec lege ordo successionis
hactenus jure polono vigenis sublatus, atque in favorem rerum
foeminiarum immutatus fuit; aut se accuratius examinata
id nequaquam existit, atque clare apparet, hic nominis de jure
successionis proles quasi illegitima agi, prout ipse titulus hu-
jus constitutionis praesepit. Ergo haec constitutio de succe-
sione prolium illegitimarum nil immutatum, nisi jure succedendi
prolium ex uxore qua antea patris concubina erat, progenitibus
determinatus. Subsequente dein regno galicis et Lodomeris re,
vindicatione emanavit resolutio aulica de die 31 ^{bris} Septembris 1785
statuens, correcturam Prussiae, in rebus successionis, sic servarum
vigentem penitus tollendam, illius loco regulatum successionis
ab intestato ordinem, cuius intuitu stabilicendi necessaria jam

jam disparata fuere, facultatem testandi, quoque ad capitalia tabularia, quae huiusmodi bonis hereditariis a testamenti faciliore exceptis, aequa valentur extendendam esse. Nihilominus hae lege correctura Prusiae non propter, sed pro futuro, utpote quod tunc recte novus ordo successione ab intestato edendus erat, abrogata esse censetur; huiusmodi novus ordo successione, nunc ab intestato constitutione de 11° Maji 1786 introductus est, cuius propria postea in codicem civilem gallicensem, & denique in codicem civilem universalem fuerant receptae. Ad lapsis demum 11 annis post, ut prodit in huiusmodi decretum aulicum 11° Julii 1796 cuius contentus, penam constitutionis de 1786 & praecedentis Revolutionis & aulicis de anno 1785 haud religiose observatur:

Sunt autem decreta illius contenta:

1^a quod correctura Prusiae 1598 emanata, penitus sublata habeatur, vice versa —

2^a quod constitutio de die 11° Maji 1786 in casibus mortis, qui usque ad 11° Maji 1786 obligaverunt, synodalem in successione praebeat, denique —

3^a quod in omnibus tam successione quam & aliis judicialibus casibus, super quibus nec in novis legibus, nec in constitutionibus patris quidpiam juris statutum est, usque ad introductionem novi codicis, ius civile romanum in subsidium applicandum sit — tamdem lapsum similis temporis spatii publicatum est Decretum aulicum de die 28° Julii 1807 sequentis tenoris: "Siquidem D. A. 1796 editum, Decreto Appellatorio de die 14° Julii 1796 in Galicia orientali promulgatum, in casibus successione erroris ansam praebuit explicationibus, hinc ad tales evitandas significatur: Quoad adhuc casus successione darentur, qui ante introductum 1786 successione ab intestato ordinem, enati essent, contravenire solummodo iuxta legem usque vigentem, si mentem patentium de die 2° Julii 1775 decidenda sint, & quod per D. Aul. de 11° Julii 1796 in his ne quidquam immutetur, nec legalis interpretatio, & extensio constitutionis 1786 edita fuerit. Tali modo res ad propria superius explicata redit, & pro norma habendum erit, quod ad 11° Maji 1786 editi novi ordinis successione ab intestato praedita constitutiones regi, consuetudines aliae correctura Prusiae in subsidium receptae in casibus successione ab intestato iuxta legum verandae sunt. Ordo successione ab intestato in iure Polono sequens erat

ordo successoriae ab intestato in jure Polono sequenti erat:

I^a Clavis

Non haec succedunt descendentes juxta regulas sequentes:

1^a Regula: In bona patris succedunt ejus legitimi filii, in capita, vel
ex his masculi descendentes p. nepotes, in stirpes, quibus extantibus fi-
lis nihil, nisi dotem, v. titulo dotis quantum substantivis partem adqui-
rant. Melius ad praesentiam regulam in constitutione Carimini A. 1347
legitur: Si quis militum aut nobilium de hoc seculo migraverit,
habeat filios v. filias, tunc filius per fratres maritus traduntur, de
de tamen ius more consueto assignata — & respectu dotis legitur, quod
quum aliqua domicella mandatur, aut nuptui traditur, doti seu dota-
lio in pecunia parata sufficiat, quod in praesentia amicorum assigna-
tur, bona vero hereditaria coram regia Majestate debeant assignari.

Et constitutione 1347 Vol I fol 45 legitur: Statuimus etiam, quod post,
quam aliquis nostrorum nobilium, filiam suam viventi nuptui tradi-
derit, & dotem ubi assignaverit competentem, ipso tandem defuncto, ^{ex parte}
plura a fratribus repetere non possunt. Si vero patre mortuo filia
& filia remanserint, soluta, nec p. patrem dotata, pari contingenti
cuiuslibet sorori p. fratrem nomine dotis pecunia exolvebatur. Nec
pari contingenti in lege vario modo definebatur, respectu habito ad
numerus filiarum, & quantitatem & valorem bonorum relictorum, & ad
conditiones defuncti; postea autem alia invaluit conclusio: —

Ista Katarowski Tomo II° dicit: quod si filia dotem assignatam non ha-
buerint, ex divisione in bonis paternis legitimam suam consequantur,
quam praevis hujus regni 4^{am} plerumque bonorum paternorum partem
definivit. Tuncius adhuc illas introductas consuetudines Katarowski
in opere suo Tomo I^o ex exponit verbis sequentibus: „Pater in assigna-
tione dotis annuo liber fuit, et doti uni filio a patre viventi
se assignata, pro norma et debuit fratribus in dote assignanda,
pro reliquis filiabus; tamen semper ratio et habenda erat sub-
stantia defuncti patris, ita ut filius competentem sibi partem
secundum praevis 4^{am} solius facultatis paternae acquirant, nam
uni invaluit, quod filia obvenientibus ceteris viribus meliori rationem
dotis petere possit potuerit quamvis exilio ne paucorum dotalium
huc juri renuntiaverit, hoc praecipuo suum obtinuit si parentes
jam post exdotationem filio p. successione v. alio ex titulo bona

bona adquisiverint aut substantiam summis capitalibus admodum
 auccerant. In tali eam iudiciali sententia reuocacionem ad priorem statum
 substantie referrebat, aliam filii melioracionem concernentem adjudicabat.
 In constitutione Regni 1588 Vol II fol 1212. Titulo, "o wyposazeniu sióstr"
 dicitur: "Si pater filiali sui. n. assignavit dotem, fratres eorum
 ante lapsum annum post mortem patris sui, tenentur iuxta consilium
 & iudicium duorum consanguineorum proximorum, tam ex linea paterna
 quam ex materna, dotem constituere, & ejusmodi dotem constitutam,
 ad maximum post lapsum anni ex elocacionis in Matrimonium,
 extrudere, aut partem honorum pro dote assignare, et post mor-
 tem patris, donum honestam educationem dare. Si pars honorum in
 dotem fuit assignata, hoc dotatis tamquam omni reale bonis inheret
 ita, ut ad omnes personas tam in transierit. Patet id ex constitutione
 de anno 1588 Vol II fol 1219 titulo o sióstrach jure viólorum
 in qua legitur: Honoris n. ex dote & in matrimonium ^{elocato} ~~ex dote~~, ex bonis
 istis, qui fratres ad creditores pervenerunt, debent creditores iuxta con-
 suetudinem, et juri modo scriptum exotare competenter, nec illis debet
 dotalis concedi ad evictorem, sed tantum illis perare actiorem cum evictore.
 Si autem aliquis n. erat in Matrimo elocato, huius lapso anno post eam
 tractum matrimonium tenentis illis dotem extrudere, ita tamen ut
 provisio, antequam matrimo inceant, ex parte ad illas pertinet, inter-
 gualiter remaneat, quam provisionem omnes portiores dictorum bonorum
 olvere tenentur, provisio illis in iudem bonis habitatione iuxta condi-
 tionem illarum, quamvis licet illis alibi habitare iuxta iudicium
 amicorum, salva provisione. -

Supra factis regulis etiam correctura Paulis correspondet, i.e.
 gentis Honoris. In quocumque bona tam mobilia quam immobilia, si
 filii impetierint a quo perditur, filii tantum succedunt, masculis defi-
 cientibus filiis - Existantibus autem filiis, filius dotem p. parentis,
 dum in viris erat inscriptione v. exemplo alterius filii assignatam
 habebant, qui non nisi a parentibus assignata fuit, p. fratres, &
 duos proximorum ex parte patris, & duos ex parte matris duos, scilicet
 binos dotem terrestres elector intra annum & 6 menses assignari
 & constitui debet, et interim, quoad elocentur pro conditione sua
 honeste a fratribus educantur et exhibeantur. quod si intra annum
 & 6 menses dote assignata filiali n. fuerit, portiones mar. una
 cum fratribus, & qui iure tam in paternis, quam in maternis bonis
 una habebunt: in hoc puncto differentia e. inter correcturam Pauli
 & juri dotali. Dote autem in assignata, nullum ultra eam juri

ibi hereditarium, in bonis paternis & maternis aliorumve ascen-
dentium, ac etiam p^{er} aliquem ex fratribus hereditas decedentem, si
alii ex fratribus superstites sint, vnde ea re poterunt, licet si
nulla eo nomine renunciatio facta sit, ne ut de ratione descen-
dentium fratrum ibi augeatur a fratribus petere, sed illa potius
fratrum hereditas descendendum; ad fratres vel ad fratrum
masculi secus liberos, qui supervixerint, pleno jure devolventes.
Successionem autem hanc est ratio: primo per directam lineam
descendentes succedunt, itaq; si quis deciderit filius filiarum, ex aliis
autem filiis & filiabus nepotes, neptives aut etiam inferius gra-
du descendentes reliquerit, & etiam nullas filias filiarum, sed tan-
tum nepotes neptives, aut ulteriores, in bona avi avi &c. in fin
per succedant, tantum sed duntaxat unius cujusq; respectu posteri
acceptari, quantum ad parentis ipsorum si in vivis est ratem
pertineret; adeo, respectu dotis filiabus assignanda, hanc valuit consuetudo,
ut si quis filios simul & filias dereliquerit, ne filiabus dotem assignaverit,
sive una sive plures adquisierint, in simul quanta pars hereditatis pater-
na cedat, reliqua vero & patris filio aut filio cedant.

At: In constitutione Carimiri Magni de anno 1347 Vol I fol 38 titulu
"O rare cronéj pannie" et in Constitutione Carimiri Magni ejusdem
anni Vol I fol 45 titulu "O corce", dicitur: Fratribus consanguinis
natis & uterinis paternalibus, imo & quibuscumque agnatis proximioribus
par erat bona a parentibus in filias devoluta: & etiam maternas
eximere, s: id est retractus iis compendebat:—

At subsequens statutum Ladislai Jagellonis de anno 1420 Vol I fol 74
in omnibus dotem integram in bonis immobilibus assignavit, q^{uia}
quidem, ut ejusmodi bona in ceteris fratribus germanis, inter
se dividere possent. — Cur autem filius a successione materna excludi-
tur, aut fratribus, aut fratrum filiis excludantur, rationem Lipski &
Adramski reddunt: ut conservetur familiaris dignitas. —

Carimirus M. bona immobilia secus masculino attribuit, ne defen-
sio rei publicae minuat. Sed dicta de exclusione filiarum per
fratres, obinebant volummodo inter personas equestris ordinis, secus
inter personas juris civili et Magdeburgensi subiectas, — quia tales per-
sonae sive filii, sive filiae, aequali jure in bona paterna & materna
succedunt dotem, & donationem ante nuptias, si quam ex bonis pa-
trinis acceperint, in bonorum collectione, computare solent. —

Regula: Deficientibus filiis & ex his nepotibus omnes possessiones
paternas cedunt filiabus: Vi constitut. Carimiri M. de 1347. "Si autem
filios

Filius n̄ habuerit nō filias, hunc filiabus omnes possessiones paternas, ee, dunt q̄ et licet, si in ejusdem constitutionis, jūi retractus locum habuerit ita, ut fratres defuncti, & alii quorū proximiores agnati jure gaudebant filias ex possessione bonorū immobilium expellendi, per soluta ipsi s̄an, tum relaxatione in pecunia parata, si nisi h̄ jūi retractus p̄proscrip, tionem fuerit extinctum; — nihilominus tamen hōi legalis dispositio per statutum Vladislai Jagettonis de a: 1420 Vol I fol 74 inmutata ē. Statutum hōi ita habet: Ut viam dubius praecludamus — interdu con, tingit, filias post obitum patris, carentes fratribus germanis, in bonis hereditariis remanere, quas solent patris, & avia proximiores nomi, ne tutoris obsequare hunc infinem; qđ ipsas quibuscumq̄ conditionibus sine pacto de hereditatibus excludant, volentes ipsi pecunias, cum ma, ritentis assignare; — iisdem igitur de nostra clementia providere cupientes statuimus deinceps, qđ si mariti eas pariter pecunias a pa, tre, & avia & tutore receptis, ex pacto de non receptione bonorum ipsas convenientium adstrinxerint, qualitercumq̄ in tale pactum in, tervenerint, aut aliquis fuerit adstrictus, illud decernimus irritum fore, et inane, ut prefatis filiis redeant ad earum hereditarias por, tiones, non obstantibus pactis aut cautionibus quibuscumq̄, sed sponte prefatis filiis bona sua hereditaria si ipsis placet, vendendi, ut antea, habeant facultatem & omnimodam potestatem. Caterum, qđ filio, aut ex his nepotibus n̄ exstantibus bona paterna & filiabus cedere debent, etiam correlata Duxia in sectu supra citato, immo ultra conti, nuato receptis in quo legitur, "quod si frater omni sterilitate decedat, uxoris, eorumq̄ liberi in stirpe in bonis succedant. — Regula s̄u bonis maternis succedant filii & filiae eorumve liberi aequali jure, nisi jūi renuntiaverint, uti fieri solebat. Fundatus ē in statuto Vladislavi Jagettonis 1420 Vol I fol 74. —

Hōi loco sequentia s̄ notanda:

1) Constitutio Carim: M 1309 Vol I fol 32, vi cuius post mortem ma, tris si adhuc vivebat pater, n̄ statim substantia materna filiis aut filiabus exadebatur. —

Statutum h̄ sequentia continet: & cum communis in regno nostro, hōi exiliter observatum, qđ moriente matre, pueri omnium bonorum a patre ipsorum tollunt medietatem pro portione & hereditate ma, trina, propter qđ saepe contingit filios in teneris annis existere, reliq̄ mis concubere n̄ valentes, sic receptam hereditatem inutili, ter consumere expendere & dissipare conuevise, patri deniq̄ in, pietate, ~~et~~ maleficiis ingratitude exhibentes, impellunt etiam plerumq̄ eundem ad inopiam vergere, rita vicissim reatuant incom, moda, & jacturas, — quare equum virtum exhibet nobis, ut matre moriente

moriente, filii n̄ petant bonorū & hereditatis maternae, deorsus portionem
et successione, ap̄ a patre, donec ad secundas nuptias convolaverint, nisi
sunt, velut famis sub prodigii bona, & hereditates illas communes inde
bite dissiparet.

Constitutio Vladislai Jagellonis 1420 Vol I fol 73. In quadam constitutione
nostri praedecessoris, decretum exhibet: videlicet in capitulo ex communi
usu est: quod moriente matre, puerorum pater cum alia matrimo
contrahere volente, pueri a patre petere valeant portionem maternam
et ideo considerantes in eadem constitutione, q̄ propter ingratitudinem
patri factam p̄ filios, et depreffionem status sui, quam a filiis nonnum
quam, in tota patris bonorum receptione & privatione patiebatur, &
jam patris bonorum receptione obprivatissima solis filii ad inopiam
vergentes ad patrem convellabant, & recurrabant, qui superiora adver
sus, iisdem succurrere n̄ curabat, nec volebat, unde inter utramq;
partem rancor & displicentia oriebatur, quibus in commodis obviare
cupientes ex nunc statuimus: quod pater habens filios, dum post mortem
eorum genitricis ad secundas nuptias convolaverit, non tenebitur, nisi
forte velit sponte, reliquis filiis suis portionem hereditariam assigna
re, sed usq; ad mortem suam in bonis hereditariis quibuscumq; domi
nare, & manere valebit, et poterit, assignata duntaxat relictis suis
filiis portionem, quam post matrem ipsorum ratione dotis & nuptiarum
suis & praecipit.

Regula. Exantibus liberis ex diverso connubio, ut natis, diverso parenti
li propriis volum succedant. Statutum Vlad: Jagellonis 1420 Vol I fol 74, de
clarantes statuimus, quod si contingerit patrem cum secunda uxore filios
n̄ habere, sed filias, & cum prima habuerit ex huius patre mortui pue
rorum praedictorum pari aliqua secunda uxoris filias si contingerit,
sed filios, seu filios primae uxoris impendentes sororis suae secundum
consuetudinem terrae maritabant assignata ipsis in pecuniis dote com
petente, bonis maternis duntaxat exceptis, si ipsae praedictae sorores
habuerint, quae pro ipsis debent remanere. Cum vero pueri primae ux
oris portionem suam & qualem a patre eis sponte ex divisione per
petua, oblata obtinuerint, huius portio secundae uxoris, filius aut fi
liabus ejusdem cedere debet integraliter. — Similiter & correctura
Dignis idem annuat, his verbis: Succedere paternis quicq; debet in ea
tantum bona quae ab eo proficiuntur, p̄ quem cognatione defuncto
coniungitur, ut paterni propinqui, in bona paterna succedant, ma
teri vero in dotem & bona materna. Item, si quis ex una tantum
uxore liberorū, aut ab eis descendentes habuerit, in utraq; bona
tam paterna, quam materna, eo quod supra praecitum est, inter

inter maris et foeminas observato discrimine succedant. Si ex pluribus
uoribus in potestate quidem bona conjunctim iidem succedant in mar,
terna separatim uniuscujusque matris.
quoad successione proles illegitima ab intestato jam supra vidimus, qd
proles illegitima ab omnibus prerogativis Nobilitum alia jure succedendi
fuerunt exclusa, et quidem iam secundum jus Saxonicum, quam secundum
Constitutionem 1578, et 1622. Serius emanavit constitutio 1678, quod autem
nequaquam alium successione ordinem introduxit, aut volumine refero,
nem sise ad Alexandri Statutum 1501 statuebatur qd proles ab uore qd
antea fuerat patris concubina in legitimis connubiis procreata, tamquam
legitima considerantur, alia idem successione, in bona parentum parti
posuit. Perpetua habito deniq ad successione descendente, qd in
pluribus plebiscitis civitatum regni Polonic de successione nepotum
et neptum sancitum fuerat.

Maximi pro nobis momenti e, plebiscitum Leopoldine: quod nepotes, in
loco parentum suorum non expeditorum utriusque, uerum, jure repraesent
salvo post eorum mortem aquam sortem ex omnibus bonis mobilibus
et immobilibus hereditariis, cum patris & materis accipientes idem
ad in hunc modum, quod omnes, qui cumq ad successione ejusmodi de
jure pertinebant, debent eam componere pro interese suo universa
bona, quae cumq a parentibus suis acceperunt & parentes quovismodo
in uno illorum penderint, quibus compositio facta, prius divisione
mobiliu, deinde tota immobilium p jurato civi, quod consulatur
ex offio suo designaverit, fieri debet - ex qua relaxatione honorum immo
bilium, quod ex divisione nepotibus proveniret, per proximor heredi
pecunia, aut mobilibus solvi & redimi debet, alio ita universa bona
immobilia seu stantia ipsi filii aut filia uno gradu proximioris
hereditaria oblinent, & si in iis hereditabunt perpetuo, & si dnum
hac plebiscitum Sigismundus Augustus dedit & approbavit. Simile
plebiscitum in Cracovia vigeat, nisi quod nepotes si fuerint obli
si pecuniasse contentare, sed sortem parentum suorum jure re
presentationis in bonis quibz immobilibus sibi vindicare potuerant.

(v) h'e
si nepos
quod hic
appone
tur filius
id est
nepotibus

III^a Capis

Hac est illa collaterale

Descendentibus nullis stantibus in prima classe, non parentes stant
viventes a foris filius bona & filiaibus sortem dividunt, infra,
huius & uores eorumque liberi, & inferiores succedunt, quamobrem
ejusmodi successio tamquam contra ordinem naturae, turba haereditas
sua ludo variatur, hic ludo Zalamanski, quotidiana praxis et

et consuetudo eduxit. Ita successio sequentis habuit regulas
I. Regula Si defunctus frater dereliquit solos fratres, aut solos
aut ex his liberos, huius fratres & sorores, in capita eorum descendentes
in stirpe succedunt, in universam defuncti substantiam.

II. Regula Si frater defunctus dereliquit fratres & sorores inuicem
eius descendentes, frater in o partes substantia paternae et adquisita,
sorores, soror in quartam succedunt partem. Nam vero ad substan-
tiam maternam quae post defunctum remansit fratres & sorores
aquali jure conueniunt.

Ita patres substantia paternae & adquisita etiam si correctura Dufis
propositio. seu quorundam bonorum defuncti eadem semper condi-
tio est, quae paternorum.

III. Regula Sorori demeretur fratres & sorores jure aquali succedant cum
patre suo.

IV. Regula Si defunctus consanguineum fratrem, sororemve, aut ab
eis descendentes dereliquit, in patris defuncti bona tantum succedunt
in matris vero materni propinqui defuncto quamvis remotiores.

V. Si uterinus frater, sororeve, aut ab eis descendentes existerint, ma-
tris tantum defuncti bona capient, ad paternam autem paterni pro-
pinqui admittuntur, etiam si remotiori gradu conjuncti sunt cum illis.
Correctura Dufis, successione post fratrem solis fratribus & vice ver-
sa dolem post sororem restitam solis sororibus attribuitur, unde

Regula enim in correctura Dufis, frater fratri & soror sorori mori-
tus. Et quoniam quoad successione fratrum sororumve expressa lex
regni non datur, et correctura Dufis in subdium fuerat recepta, tunc
videtur quod etiam in regno Polonis, juxta praedictum axioma Cor-
rectura Dufis fratres sororeve, ^{rebus iustitiae} succedere debeant. Philippinus tamen
consuetudo contraria innumeris ^{rebus iustitiae} praesentibus firmata hoc axioma non
sufficit, illudve ita in Provincia Borussia ubi correctura Dufis
principaliter obligeat, vim habebat.

III. Clavis:

Ita est illa ascendens
(Si nemini) p. directam lineam - nemini a fratribus & sororibus descendentes
existerint, proximi successores ascendentes per lineam directam sunt,
in qua linea hi gradus sunt: pater, mater, avus, avia, proavus, pro-
avia, abavus, abavia ceterive omnes, qui in jure nomen parentum obtinent.

IV. Status

Est illa remotionum collateralium: Ita in respectu correctura Dufis
sequenti a continet. Neque descendentes p. lineam directam & a
fratribus sororibusve - nemini ascendentes p. lineam directam ab eis ex-
sistentibus, quod si hoc ceteri consanguinei agnati & cognati, ut: patris
avunculi, propatris, proavunculi, & similes ab eis descendentes, eo, quo pa-
ter & avus ipsorum, si in vivo sunt jure succederent: id est in stirpe.

in p[er]pet[uum]. Suicidare autem quis debet in eo tantum bona et
in eo ly[m] per remig[em]

Wiodtem tydzie kawsze smutny,
Klas nadziei sytku mi je koddet
Dzi zdy rajnuia lo okryty
Wnytko mierzdy wytko ugordit.

Wiodtem tydzie kawsze smutny,
Klas nadziei sytku mi je koddet
Dzi zdy rajnuia lo okryty
Wnytko mierzdy wytko ugordit.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a title, located at the top of the page.

id est in uxorem. Succedere autem quisque debet in ea tantum bona, quae ab eo proficiunt, per quam cognatione defuncto coniungitur; hinc patet in primis, in bonis paternis, maternis vero in dotem tantum & bona materna.

De successione conjugum.

De hac lege polona sequentia statuunt.

1^a Maritus uxor non succedat excepto eo, quod contractus nuptialis expresse stipulatum est.

2^a Uxor autem defuncti mariti iure aditabilis carens, usufructum quarta partis bonorum relictorum percipit, donec ad secundas nuptias transierit. Declinata de successione conjugum archiepiscopus coheret cum illa de partibus nuptialibus, hinc ulterius rem expositionem huius successione in hac de re, hinc a proseguimus.

De successione liberi seu iure caducitatis

Hoc ius caducitatis, in bonis tam nobilibus quam civium in Polonia antiqua huius locum habebat, si nulli consanguinei ex una alterave linea in aeternum, iure paterna usque ad primum gradum inchoare estabant. Si vero aliquis in alia - oppido alicujus nobilis, siue spiritualis, siue laicalis dominus hereditis, sine hereditibus decessit, huius bona ejus iure caducitatis ad dominium hereditis pertinebant. Constitutio Stanislavi 1776 reformatur per Sigmundum III 1788 - per Constitutionem 1782 & 1788.

Præterea temporibus talis hereditas, caduca libera regio dispari, huius reservata fuerant, quod temporibus posterioribus, eo fuerat immutatum, ut iuxta obligatas bonas heredes caducas, medio prius legi & instrumenti donationis litoris cuidam conferri. (Const 1778 Vol VIII fol 955 & titulo caduca) Monasteria talia si fuerint nobilium, prius tantum nobilibus, ^{si vero civium, tam nobilibus} quam civibus indigimus, si vero extraneis concedi valebant. C. 1788 Vol II fol 488 titulus varunep. 1207 et Const 1607 Vol II fol 1598. Ad modo per constitutionem 1726 Vol II fol 488 titulus varunep. omnia bona caduca nobilitati reservabantur. - Notandum tamen:

1^a quod ex bonis iure caduca iure devolutis ante annua debita iudicia, se persolveri debuerant (secundum Const 1788) 2^a quod bona existentes adhuc aliquo iure cognato iure agnato infra primum gradum, iure quasi caduca ad fideum devolvebantur, quod huius legitimo successioni liberum erat, deducendo (probatum) iure non hereditario, pro mutatione iuris caducitatis & reservatione danti in iudicium hereditis agere. Resolutio Consti permanentis ab die 5^a Martii 1779 ad 80 - Specialis occasio exerceat qui ^{caduca} ~~caduca~~ iuris in sequentibus subinstrabat eoribus: Si quavis Const,

si quamvis consanguineis infra suum gradum adfuerint aliquis se ipsum
occident n. ob ladium viti v. ob impalientiam doloris, pudorem & ris alio
ni, rabiem, & furorem, sed ab metu futuro sententia v. patrali crimi
nis aut ex desperatione nulla alia existente causa; eorum bona ejus
amici fidei aut qui caducitatem impetravit applicabantur.

De successione Clerici ab intestato

A succ. ex.

clero natur.

1° quoad Clerum saecularem:

- 1) Illegitimi Clerici saecularis voto paupertatis hanc obliuclum, ad quamvis successio
nem plene jure admittitur: quod si vero ab intestato, eorum heredes ejus
id est immobilia ejus, ad successores ejus devolutus, ex nobilibus autem
amovere. 3) & summis pecuniariis, quarta pars, deductis volum pro rata salariis huius
interfecto rectorum, & expensis funeralibus, aut defunctibus in inventario clerici
res aut in causatis s: si nempe aliquid decessit & rebus ad Episcopos, praebendarios, quod
sunt. 4) In tempore installationis Clerici in inventario conscriptis, multis. 5) Promissio
quo nobilis sanctum fuit, quod clerici decani, abbas, loci ordinarii s: Parochi, de
nobis amicali modis cum subsequente statim propinquis nobiliam dare debeant,
vel nostro si vero ibi essent abentes, dum praedictae auctoritates debebant in
3) Virgo praesentis Patroni clerici & illo quocumque abente adhibitis duobus vicis,
in tantum fide dignis inventarium conficere, abbas de nobilibus relictis parte
consentire modo disponere (Consi 1768 Vol 7 fol 889) —

2° quoad Clerum regularem

Ab religiosorum statum suarum bona sua territorialia personis no
bilibus tradere obligabantur (Consi 1635 Vol 3 fol 855)
Religiosi post professionem nihil hereditare possunt, ante professionem
tantum decimam partem jure successione ad eos spectantem conventui, aut
quidam testis, renuntiando reliqua hereditate legare & inscribere possunt,
(Consi 1764 Vol 7 fol 83 & 879) — si vero partem decimam jure heredita
rio ad eos spectantem nemini inscriberent, jure habent pretendendi
proportionis decimae partis aequivalentis. Ex abbatum claustralium &
religiosorum saeculari saecularum, aut nomine proprio, non conventui
sui, parochiam administrantium, bonis, etiam suis parte nobilium
ad successores, quarta ad conventum & monasterium pertinet. (Consi
1768 Vol 7 fol 889 et resolutio consilii permanentis die 4° Martii
1777 ad hunc xi) 7° quod etiam ad equites Melitenses jure est. Verob
consilii permanentis 1788 ad hunc ub. —

3° quoad Honores

Honores ^{bona} quidem paterna & materna hereditate nequeunt, aut ex parte
se eadem concernente, medietatem centum pecuniariorum ad dies
viti & consanguineis accipiunt. Ita si quid mundus rex a no 1727. 1687
fol 478 statuit, quod Honores jure ordinem regularem professi, et

et in coarctatis aut claustris manentes, succedere quidem possunt, ad bona
 paterna, et materna, quod ad eas legitime fuerant devoluta, alienare au-
 tem illis consanguineis et propinquis aut in alienarum personarum quovis modo
 trans-
 cedere, nullo modo valeant, sed quamprimum, ad eas aut earum ali-
 quam, ea bona ipsa devoluta fuerint, jure legitimis successioneis aut
 devolutionis proximi consanguinei seu agnati eorum, illa tenere, eorumque
 possessionem adire debent, et ex eis medietatem annuam censuum
 et proventuum pecuniariorum, illis, et cuilibet illarum solvere, eant
 adstricti, vita illarum durante. Reliquam vero medietatem proventuum
 pecuniariorum, simul ac ^{fructus} ~~fructus~~ ^{fructus} bonorum, et bonis illis provenientium ^{fructus} ~~fructus~~ ^{fructus}
 pro se relinquant, ex illis anera reipublice, regni et bellicae ex-
 peditiois sustineant. Quod si bona ad honoria ipsarum devoluta, nulla, ^{statu: versant}
 proventus pecuniariorum habuerint, erant sament in illis praedia piscinae seu molendina
 praedia et sylva cedunt aut mellificia, vagari qui locari possit aut aliud
 in genus utilitatis, quocumque, nominis consequantur - in eo casu Episcopus
 et ordinarius loci, seu in spiritualibus Vicarius, cum Capitaneis deo, ^{capitaneis}
 seu districtibus illius, in quo bona ejusmodi consistunt, discurrerent dili-
 gentes, quantum ex ejusmodi bonis provenire possit in anno, illarum
 et obventiones seu utilitates, quod ex ^{illis} singulis annis ~~illis~~ provenire
 possunt diligenter lavabunt, et destinabunt, et ad quamcumque summam
 illa lavaverint, consanguinei praedictarum monialium, qui bona ejus-
 modi tenent, solvere illis et cuilibet eorum, respective medietatem
 ejusdem summae quolibet annis ab ea, omni contradictione tenebuntur,
 et si eadem consanguinei in solvendo negligenter fuerint, et non
 nisi litteris monitionis Episcopi seu loci ordinarii aut in spirituali-
 bus Vicarii aut officiariorum illius, satisfacere temerere noluerint,
 eorum libertatem et facultatem habebant honores praedicta bona
 sua, hujusmodi alteri cupiam consanguineo, aut extero locandi, seu
 arrendandi pro arbitrio suo, ad vitam suam. Post mortem vero
 illarum eadem ipsa bona ad proximiores illarum consanguineos
 rursus devolventur, et devolvi debent. Hae legis dispositionis p^o Con-
 stitutio 1635° Vol 3 fol 855 etiam ad religiosos extensa fuit.
 Successio ab intestato, juxta statuta Lithuanicum

1^a Clausula

Secundum Cap III art 16 et cap V art 3 et 14, soli filii nati existentes
 exclusis filiabus in bona paterna succedebant. Illis sola dote se contem-
 nere debebant. Si pater vivens aliquam filiam elocavit, huius ita
 nec ab ipso vivente nec post mortem ejus amplius quidquam appetere
 potuit, atque in Lithuania non valebat usus, quod filius melior rationem dote

dotis petere potuerunt. —
quod alias filias a patre relictas, & nondum exdotatas attinet, illis a fra-
tribus suis locari debebant, & quidem iuxta ordinacionem v testamen-
tam patris ex pecunia relictas. Si autem summa descripta & assignata
in parata pecunia non exstabat, tunc filius impertit taxam omnium bonorum
paternorum facere solebatur, & quorundam partem hujus detaxationis ex eis
dere. Ex hac quarta parte annuibus suis nobilibus aequalem assignavit
dotem cum illa, quam prima uxore vivente adhuc patre acceperat, &
cum tali dote annui filius vivere contentare debebant, quamvis ea posset
quorundam eorum partem non obtingit. Si autem nulla adhuc filia a
patre fuerat exdotata tunc quorundam omnium paternorum bonorum frui,
tres suis viribus assignare in dotacionem debebant. Detaxatio fundorum &
proventuum in tali eorum partibus inter se non consentientibus per subame-
nium cum duobus nobilibus fiebat. Quod si autem fratres obligationibus
suis non steterint, sed sorores suas non exdotando bona paterna quocumque modo
dissipaverint aut oneraverint, tunc in primogenitus filius ex bonis alienatis
aut oneratis dotem sibi competentem petere potuerant, non ad legitimum jure
creditoris in illa bona accipere. Si autem quidam nullis exstantibus filiis
solummodo filias reliquerat, illis tamen in bona paterna non succedebant,
sed in Polonia: sed hereditas ad proximiores agnatos devolvebatur. In bona
materna, siue fuerint mobilia, siue immobilia filius & filia aequali jure
succedebant. Idcirco illa summa quas filia ex bonis maternis heredita-
bant, in determinanda dote competente numquam conferrebantur.
quod hodie bona materna attinet sequentia sunt notanda: quod pater post
mortem uxoris suae, si liberi erant adhuc minores eadem in dis-
positione sua relinquebat, donec filius & filia ad annos discretionis
pervenirent. — De liberis illegitimis sensu proprio salutem dicitur
nihil disponit. Bene vero aliquid enuntiat de illis prohibitis quod
ex matrimonio propter impedimentum consanguinitatis, & affini-
tatis, nivalido, procreata fuerant. Si aliquis contraxit matrimonium cum
consanguinea intra 4um consanguinitatis gradum inclusive, aut cum uxore
fratrum suorum germanorum aut patruellum, aut cum uxore pa-
truum, aut avunculorum in 3° gradu inclusive, liberi ex tali
matrimonio procreati, post mortem illorum, in bonis eorundem non
debent, nec possunt succedere, sed talia bona ad proximiores consanguineos
devolvebantur. Si tamen dictis personis consanguinitatis & affinitatis
modo, quo supra junctis allegaverint ignorantiam consanguinitatis
& affinitatis, tunc comprobata hac ignorantia allegata per juramentum,
bona & hereditates penes eos manebant, et liberi ex tali matri-
monio procreati, pro legitimis habebantur, & post mortem ejusmodi pa-
rentum a successione non removebantur. —

II^a Classis

Parte descendentes; ^{fratres} & sorores hereditabant in Lithuania in Capite 3. arti. 17 sancitum: quod si plures fuerint fratres & sorores germande locales & non locales in matrimonium, & si ejusmodi fratres bona paterna inter se dividerint & non dividerint, et aliquis fratrum eorundem fuisset decessit in relicta prole, tunc in parte ejus paterna micedebant fratres ejus & eorum proles, sorores vero dotem ex quarta parte bonorum paternorum quavis modo acquiritis, cum habebant, si nempe alicui sorori post mortem patris in matrimonio locale non fuisset doti extradita. Si autem talis fratres reliquit bona materna, id est ex facultate matris quondam in ipsum devoluta, tunc in ejusmodi bona fratres & sorores & quali jure micedebant. Si autem frater decessit, nulla prole, alij, idem nullis fratribus sed tantum sororibus relictis, tunc in ejusmodi bonis defuncti bonis tam paternis quam maternis, sorores, illarum proles ad successione vocabantur.

III^a Classis

Parte mortem filii & filia, non extantibus ejus descendentes nec fratribus aut sororibus germanis parenter ad ejusmodi successione vocabantur. Cap. 7 arti. 6 unice de facultate acquirentia loquitur, sed ejus dispositio etiam p^{er} analogiam etiam ad illam facultatem extendebatur, quam defuncta proles a suo patre acceperat.

IV^a Classis:

Parte ascendentes autem reliqui proximiores consanguinei, ad hereditatem defuncti jure successione pretendere poterant, & quidem tali modo, ut bona paterna ad consanguineos ex linea paterna p^{er} se ad agnatos bona autem materna ad coharentes in linea materna p^{er} se cognatos fuerint devoluta.

De successione conjugum secundum Statutum Lithuanicum in doctrina de p^{er}sonis impliabilibus agitur. De successione Cleri Statutum Lithuanicum speciale continet.

Quod ad jure Fisci seu caducitatis, illud etiam in Lithuania viget, alij, iudem etiam ut in Polonia definebatur principis & quidem huius sub respectu cond. de anno 1598 Vol. 2. fol. 145 sequentia habet: quod si aliquis bona quasi jure caduca ad Fiscum devoluta impetrando, post curiam regalem aditatus fuerit, talis causa iudicabatur, absque ulla procrastinatione, ne nobiles ad curiam regalem absque necessitate vocarentur, & si jure & iustitia illius qui citatus erat, deducta fuerint eo iusta, tunc actor tenebatur pro injusta citatione nobilibus respectu proprietatis ejusolvere citato ducentarum sexagenarum Lithuanicarum respectu pecunie & annuatim expensis litis, quas

quasi citatus iuramento ~~comprobavit~~ comprobavit, statim in iustici-
lii iudicio eodem solvenda decernebatur. quodsi auctor n̄ per solutio po-
nis dictis et lilio capitis aufugerat, in tali casu, si erat possessione
lur excoilio in bonis illius immobilibus decernebatur, si erat in pos-
sionatur lunt in persona illius & in bonis mobilibus, concedebatur.

De successione secundum jus Magdeburgense & Culmen-

Saxonicum, rese quam maxime principis juris Romani & cano-
nici conformavit, & in fundamento hoc differt a successione polonica.
Jus saxonicum sequentia statuebat:

I° liberi utrinque, reus ex legitimo matrimonio procreati, parentibus
vivo, in bonis eorum tam mobilibus quam immobilibus, equali jure
cedebant exclusis ascendentibus & collateralibus, vive fuerint nati vive
nascituri, in patria potestate existentes v̄ emancipati, clerici quoque
seculares, nec non Monachi ac religiosi.

II° & filio v̄ filia primogenita nepotes existentes jure representationis
succedunt, avo cum filio ipsius h̄c pater nri in stirpe, h̄c
tantam partem hereditatis consequuntur, quantum parens ipsorum
accepisset si supervivisset. Hoc n̄ volummodo de nepotibus, sed in genere
de omnibus ulteriori gradu descendentibus valebat, idem obliet in
soli nepotes concurrunt, secundum propudicata scabinorum Magde-
burgensium. Quoad successionem descendentium generale valebat
principium, quod dotem & donationem ante nuptias, si quam ex bonis
parentum acceperant, in collatione bonorum computare debeant, ^{emancipati} liberi
pali, cum non emancipatis in collationem n̄ admittuntur, nisi
prius iuramento, comprobavint, quantitatem bonorum quibus cum emanci-
patis fuere, exceptis utensilibus & rebus expeditoreis. Quoad
proles illegitimas nota est dispositio. Et vicijus proles illegitima
privilegiis juribus & libertatibus legitimarum nullo modo gaudet.
Jura proles illegitima secundum articulum 28 ne matri quidem nū,
cedebat. Illegitimus equiparati il liberi ex matrimonio illicito
procreati. Uterum alicujus manifeste adulterans v̄ solutam
& liberam violans, si postea matrimonium cum ea contraxerit,
ut proles ex ea procreata, nunquam legitima procreabitur.

III° Pater & mater a successione filii de mortui, fratres indistincte
ex uno v̄ utroque latere conjuncti excludunt (liber I art 7). Si
litis succedit pater solus exclusa matre, patre n̄ estante mater sui
cedebat. Et filius pater v̄ mater equali jure succedebant.

De ultimarum ascendentum successione discrepant historici, &
quidem

et quidem: A) An fratres etiam deficientibus patre et matre, primum et
etiam a successione removeantur? B) an avus paternus, et maternus
et habito respectu originis bonorum equaliter in ea succedant? - Ex iure
Calmenri fratres parentibus praeserebantur.

IV) quoad collaterales libro II art. 20 disponitur: quod fratres et sorores
succedant defuncto fratri et sorori utrimque conjunctis; tamen si soror
nupta in bonis uterilibus et cognatis soror superbi fratri praeser-
tur, et illam demortuo fratre in rebus expeditoris (fratris) soror
et non succedebat sed soli fratres (lib I art 27) - filii fratris primogeniti
sui pro fratribus defuncti a successione excludebantur (lib I art 38 17) quia
namque ius representationis in solis tantum descendens non autem
in collateralibus locum habuit. Et hoc quoque etiam proficit, quod si filius
fratris primogeniti, cum avunculo defuncti, et alio in eodem gradu cohe-
rente concurrat, illicem et unus alterum ^{non} excludit, sed omnes aequa-
liter ad hereditatem variantur. -

V) Fratres et sorores utrimque conjuncti fratri et sororis accipiebant
relictam hereditatem exclusis fratribus et sororibus ex uno tantum
latere, vires paterno vires materno conmixtis. - Tamen soror utrimque
conjuncta non excludit sororem uterinam a successione in bona uterina
ultra repraesentat; pariter, agnatus et agnatus et simili modo frater utrimque
conjunctus non excludit fratrem consanguineum a successione in bo-
na expeditoria; videlicet, utriusque uxoris et uxoris quia ius represen-
tationis in collateralibus locum non habuit, proinde fratrum utrimque
conjunctos filii, cum fratribus ex uno tantum latere conjunctis,
tamquam in eodem gradu consanguinei aequali jure succedebant, et
quidem et in stirpe sed in capite. In bona uterina vero soror
uterina excludit filiam sororis utrimque conjuncta et in utroque
uxoris frater consanguineus excludit filium fratris utrimque
conjuncti. -

VI) Si nuli extabant fratres utrimque conjuncti nec eorum liberi, sed
soli fratres ex uno tantum latere conjuncti, cum hi fratres
equaliter succedebant defuncto, sine distinctione bonorum, an fue-
rint paterna et materna, nam fratres uterini, sicut consanguinei,
nec tamquam in eodem gradu coherentes considerabantur. Liberi
fratrum primogenitorum ex uno latere conjunctorum, cum reliquis
fratribus defuncti, etiam ex uno latere conjunctis non concu-
rebant, sed ab eis excludebantur. -

VII) Si neque frater neque soror adfuerit, tunc omnes qui in pari cognati-
onis gradu existunt, ad successionem admittuntur. Successio fisci
vel ius caducitatis de jure Saxonico hunc locum habuit, si nulli

si nulli, utique ad 4um gradum exstabant consanguinei, tamen fiscus, intra
30 annos & 1 diem hoc bona adire debuit, secus potestas eorumdem
contra fiscum praescribebat.

De substantiarum resolutione.

cum haec resolutio in pluribus necessarii casibus, per universam
Poloniam, non solum ex jure correcto nobilitatis consuetudine verum
etiam in statuto Lithuanico cap 3 art. 17, observata fuerit, hinc de
materia & modo hujus resolutionis pauca dicenda sūt: — Circa quam,
vis exdivisionem substantiarum, sive eadem transitive, sive passive
factam, sive a iudice peragebatur principale hujus obiectum erat:
1°) Compositio juratoria omnium documentorum statum activum
et passivum substantiarum exdividendarum demonstrantium. Haec res enim,
pe tam paterni, quam materni, omnia documenta componere & jurari
rando confirmare debebant, quod nullum horum documentorum reli-
queant, ex hisce documentis cognoscebatur origo & natura substan-
tiarum, tunc segregabatur id, quod erat maternum, reliquum vero
pro paterno reputabatur. Tanquam materna substantia id solum
modo considerabatur, quod defunctus filio universali post mortem
matris oblinuerat, si per donationem inter vivos, aut per alium quem-
dam contrarium filio singulari filius a matre quidquam acquiri-
verit, tunc hujusmodi facultas non amplius pro materna, sed pro
paterna, alioquin per id ipsum pro paterna reputari volebat. Quodvis
quodvis vero substantia ab aliena familia in alteram devoluta,
duplici hereditaria transmissione jam transformabatur & na-
turam suam amittit: E.g. Paulus Wadurski post mortem suam
ex domo sua familia Astrouvschiana, hereditavit aliqua bona — si ille
Paulus W. steriliter obiit, tunc praefata bona redibant ad familiam
astrouvschianam, si vero Paulus W. hoc bona filio v. filiis subtrans-
miserat, tunc jam inducebant naturam bonorum Wadurschianorum
adeo, ut si hic filius, v. hoc filia decepsissent bona haec, tam-
quam a patre proventientia, hereditibus paternis Wadurschianis, &
exclusa familia astrouvschiana agnoscebantur — Eodem modo fie-
bat segregatio onerum paternorum & maternorum, & applicatio
eorundem ad quamlibet substantiam separatim. De hac resolutione
transformationis bonorum, innumerosi in Poloniae hoc fuisse
processus historici testantur. Magna exinde etiam proveniebant lites,
quod iudex non offere hereditatem perstrinxerat, sed quod hoc rei statim
post mortem defuncti intransmissionem in bona ejus petitis & accepit,
quin ius proprium inceptorum in iudicio accuratius fuerit inquisitionem
& ad iudicatum.

De divisione substantiarum inter plures fratres id notandum, qd si pater adhuc in
vivo extaret, substantiam suam inter filios si distribuerat, aut patris dispo-
sicio, propter leniorem iura naturalis adusata fuerit, tunc ad fratrem senio-
rem pertinebat, schedam conficere, ad juniorem vero eligere. Ne autem fra-
tres nato medio, p^{er} collisionem fratris nata maxime, cum fratre nato in-
immo ledantur, liberum eis erat, patrum schedarum p^{er} plus affectionem
augere. In distributione schedarum aequaliter erat observanda tam pro-
ventuum quam onerum. Quibus temporibus talis divisio ab iudicibus
aut conventionibus, ab ipso coheredibus facta demum post damna
& o^{mnia} merita vim manifestabatur. Statut 1347 Vol I fol 106. Senius declaratum e-
st qd testis liberis transactiones nulla egeant prescriptione ad eandem
convalescentiam p^{er} Consilium anni 1768 Vol VIII fol 67. Promissio finis con-
miffum v^{el} decisio ab arbitro electo emanata, pro inviolabili erat habenda
(Consilium 1776 Vol 2 fol 886). Tamen si alius fratrum, summa quidam, in
ipsum schedam contenta, demta fuerit, v^{el} si onus quoddam postea emer-
gebat, v^{el} si pari bonorum evicta fuerit, tunc illo ex schedis aliorum re-
sarcitionem damni sibi statim petere poterat (Consilium 1562 Vol 2 fol 613).
Secundum Statutum Lithuanicum Cap 3 art 17 & Cap 9 art 16 sequentia s^{unt} notanda:
1^a) Divisio inter fratres perpetua tantum fieri potuit, quando omnes
18 atatis annum attingerunt. 2^a) Plures fratres relictos fuerint a patre
in atate competentis ad divisionem, tunc si seniores nomina quidam,
que nondum in perpetuum cedendi potuerant, alienare pro sua parte v^{el}
auferre cupiebant, id ipsis permiffum erat, hoc facto si juniores post
obtentum necessariam aetatem perpetuam bonorum divisionem exegerint,
eotum illum, cui senior partem suam alienaverit, potuerunt ad judi-
cium terrestre citare, ut collatio seu divisio horum bonorum cum eo
peragatur. - 3^a) Si quis ex fratribus in nomine communi derelictis
vel prodiis causaverat, sylvas exciderat, subitas expellerat etc, tunc in
ceditione perpetua, id de ejus schedis distrahendum erat. - 4^a) Appo-
sitione inter fratres facta, appellatio si erat in iudicio terrestri, in
si de munimentis (rankis) his inter fratres fuerit exorta. - 5^a) Circa
ceditionem perpetuam, documenta, privilegia, penes cum reliqueban-
tur, qui nomen v^{el} privilegium obtinebat, si nomen erat divisum
v^{el} privilegium pluribus inferebat, copia cui vis tenebatur, originale
vero penes illum, quem conventio inter se eligerunt, v^{el} a nato ma-
iori aservabatur. In bonis iuri Magdeburgico subiectis, - v^{el} in Prussia
in annis omnino bonis divisio, p^{er} deputatos a regia Majestate specia-
liter designatos fiebat.

De jure rerum personali

Jus rerum personale vi cuius unus alteri ad aliquam prestationem obli-
gatus fundamentum suum habet, aut ~~et~~ immediate in lege, b)

a) immediate in lege, b) in parte, aut c) in latione ibata. Sicut in quibus alicui lege immediate jus res personale subuebatur uerantenu merali, u. eos enumerabimus (no no a to co?)

Generalia principia

de rebus

W. 18
Contractus diuidebantur secundum jus civile polonum ad in publicos, & priuatos. Contractus publici, seu officiosi vocabantur illi, qui a) iuxta formulam in lege praescriptam, conficiebantur & b) in actis publicis recognoscebantur. Contractus privati illi erant ad quorum validitatem in requireretur forma legibus praescripta, neque, recognitis in actis publicis, sed iuxta formam a partibus a partibus inter poluerant. Attamen contractus priuati publici evadere possunt, si nuntius partium contrahentium consensus, u. saltem ad instantiam unius alteriusve partis ad acta publica fuerit exhibitus, re de in eis ingrossatus, u. saltem coram eis roboratus. Ingrossatio uel in scriptis tunc locum habuit si documentum officio collatum, de verbo ad verbum, libris publicis inscribatur, u. apud acta publica retinebatur. Roboratio erat contestatio secundum formulam lege praescriptam, per individuum cancellarium publicum facta, quod nempe documentum officio oblatum, & coram actis hinc fuerat agnatum. Documentum ipsum in hac parte ejusve procuratori traditur, sed in protocollo publico adnotatus roborationem fuisse factam. Officialis, qui talem contestationem fecit in legibus polonis receptis dicitur. Si quis quis uideretur coram quibus iudiciis & quo cum vigore praedicta inscriptione & roboratione fieri debebant, ad ea prouocare debemus, quod de regni polonici divisione, & de iudiciis in variis ejusdem partibus existentibus diximus. Polonia dividebatur in tres partes principales a) Poloniam maiorem, b) Poloniam minorem, c) & Lithuaniam. quilibet pars plures continebat palatinatus. Palatinatus dividebantur in terras, atque terras in districtus dividebantur. In singulis palatinatibus ad erant inter alia iudicia terrestria, iudicia castrensia, porro pro toto regno Tribunalia & iudicia commissaria. Primum temporibus inscriptio contractuum coram actis terrestribus fieri debuit, postea etiam coram castrensi fieri potuit, ut patet ex Constitutionibus 1576 Vol 2 fol 939 - ann 1588 Vol 2 fol 1219 - In magno Ducatu Lithuanico art 38 cap 3 statutum erat: quod si aliquis tempore, quo iudicia terrestria non celebrabantur, coram iudicio castrensi inscriptionem recognoscere potuerit et extrinsecum facta petitionis petere, qui pro duobus terrestribus iudiciis iudiciis terrestribus valebat, intra quos inscriptio secundum istum contractum actis terrestribus inferenda erat, & quidem sub vigore nullitatis. Coram actis Tribunalibus aut consiliis rite fieri potuit inscriptio secundum constitutionem de 1580. Talis inscriptio perpetue quidem valebat, prout tamen creditorum in actis terrestribus aut castrensi inscriptum non prejudicabat. Ad hoc jus prioritatis acquirendum, inscriptio in actis Tribunalibus aut consiliis facta ad ista acta sua non fieri debuit. Ad citata Constitutiones 1588 & aliam constitutionem augusti II 1776 lata in

tatam etiam ad Lithuaniam extendebatur. Inscriptiones coram aëlis castren-
sibus fidei ad acta terrestria transferri debebant et quidem juxta Constantiam anni 1586,
intra unum annum; item inscriptio coram aëlis alieni districtus facta, ad
acta proprii districtus transferri debuit, cuius tamen translationis nullus expres-
sim statutus terminus. Sed cum veteres Constantes de illa translatione agentes
ad priores leges de anno 1496 & 1555 rere referant, idem terminus unius anni
vixisse videtur, cui tamen, uti ex Constante anni 1620 Vol. 3 fol. 378, patet, terminus
6 septimanarum ex iuris saxonici, analogia ad iuribus fuit. Porro anno
1768 Vol. 7 fol. 78 nova de hac materia emanavit Constitutio, quæ statuit, quod trans-
actiones tam perpetuas & in alienis ~~ann~~ castrensi-^{bus} ~~quam~~ terrestribus judiciis
in scriptis, si intra annum & 6 hebdomades, ad libros proprii palatinatus
districtus non fuerint translata, sint annullanda, & ab omnibus judiciis pro
nullis reputanda. Hæc Constitutio post revindicationem Galicis in judiciis nostris
plura dubia excitavit: primo quærebatur: utrum vigor hujus legis non tan-
tum causas reales, sed & personales afficere debeat, et secundo: utrum ejus
tenor litteraliter impleri, non tantum post legem hanc 1768 consequenter
actum, sed & præcedenter ligabit. Emanavit Declaratio 28^a Julii 1781. I^a quod
lex 1768 uti & priores leges de 1588, ad sola bona immobilia & causas reales,
speciatim in concursu creditorum et exitate ciuda referri debeant. II^a quod
chirographaria omnia scripta obligatoria cautionaria, & in foro bonorum
creditoris, non oblatuata intra tempus lege anni 1768 determinata, licet
prioribus creditoribus non præjudicet, tamen naturam debiti personalis
proferre debeant, & si antiquis consuetudinibus ad substantiam creditoris
ultra onera realia, restantem, aut ad personam debitoris legantur, ac pro
debito personali censentur. III^a quod vigor hujus legis 1768 saltem in instru-
mentis realibus, quoad causas, post legem præfaram ~~sequi~~ sequatur, si vero
ad causas legem præcedentes, applicandus sit. Ceterum quoad illas partes,
quæ post subrogatam revindicationem Galicis adhuc sub imperio polono
remanebant lata fuit constitutio anno 1775 Vol. 8 fol. 178, quod judicia cast-
rensia tam Corone, quam Magnificatus Lithuanis, specialia habeant. Pro-
thocollos quoad debita nobilitum contrahenda, ubi solum debita illius pa-
latinatus assumenda erant. Si quis Nobilitum extra provinciam debita con-
traxerit, tunc debita creditor documentum exaratum, sive in chirographum
aut aliud scriptum ~~chirographum~~ debitorum ad castram debitoris transmitti
tere debuit, et in illo protollo colto adnotari facere, sub nullitatis periculo,
intra annum & 6 septimanas. Quoad debita extra regnum contracta
comissioni thesauraris regis committebatur, ut omnia chirographa & Cam-
bia debita extra regnum contracta, concernentia, adnotet sub rigore
nullitatis, in causis controversis. —

Inscriptio in libris publicis regulabiliter modis fieri potuit. I^a Vel compa-
rebant pacifice personaliter coram judiciis, autem contractum declaran-
do, qui in forma legibus præscripta, libris inscribatur. Iste modus inscrip-
tionis variabatur personalis recognitio — simul partibus par erat, extrahunt
ex libris publicis seu Copiam authenticam inscripti contractus prout
nos levare. —

II^a Vel partes personaliter comparentes adferrebant contractum jam

jam extrajudicialiter confectum in originali, alia, sinceritatem ejusdem attes-
tante in aula publica eodem inscribi debebant, & hoc in scripto ita fiebat ut
contractus medio breviter extractus in libro adnotaretur. — Judicium in ipso
documento contestationem adhibet, quod contractus in originali ad acta fuerit
presentatus, & coram iis a partibus agnitus: originale cum hac attestazione
munitum, ex partibus recipiebatur, hic modus inscriptionis vocatur Roboratio.
III^a) Pars una, aut personaliter in iudicio producebat, aut p^o alium quendam
miserat documentum, jam coram alio artis inscriptum & roboratum, vel
etiam extrajudicialiter tantum exaratum, idem in iudicio acta inscribi cura-
vit. Exemplar autem judicialiter roboratum recipit, plerumq^{ue} parata apo-
grapha adferrebantur, & iudicio ad inferendum relinquebantur, originale
vero p^o offerrentem recipiebatur, hic modus vocabatur Oblatio (C. 1805, 169).

Personalis Personalis recognitio & roboratio, erat modi majorem securi-
tatem praebente quam Oblatio. Tam enim in personali recognitione,
quam roboratione extractus ex actis publicis plenam fidem faciebant, cum
in utroque eam iudicium p^o confessionem utriusq^{ue} contrarii partis, de ver-
genitate contractus initi, certum fuit redditum. In oblato vero,
vi Constitutionis de 1838 Vol I fol. 539 et 1839 Vol I fol. 549, ob multas
magnas saepe fraudes extractus ex actis nullam habuit vim, nisi simul
originale fuerit productum. Cum enim hoc in casu, documentum
solummodo ab una parte in iudicio offerrebat, facile adulteratum ee
posuit. Per oblato non solum documenta privata, sed et a ju-
diciis quodam edita, sententia, relationes ministerialium, in actis conseri-
beantur. Attamen erronea et praei contraria e opinio, quod oblato
nullum jus reale tribueret, nino contraria opinio, a nostra quoq^{ue} legislatio-
ne, decreto aulico de die 28^a Aprilis 1880 pro recta fuit agnita. Occupata
galicia 1772 simul acta hanc provinciam concernentia oc-
cupata fuere, atq^{ue} p^o aliquot adhuc annos, in eodem statu ut antea, in
eodem locis, cum quibusdam nemini modificationibus remanserunt. —
propter hasce mutationes vocabantur acta nova forma. Sublati iudi-
cii territoriales & castrenses, alia, introducta tabula regia, n^o amplius
mediantibus his ex actis jura realia acquirerebantur, & acquiruntur, ta-
men continuo ad probationem jurium ante quodorum inferunt. Ut
hac acta continuo probeant usum, proinde cura regiminis austri-
ci, hac acta p^o totam provinciam dispersa, in unam archivum ai-
lorum Leopoldine collecta fuerant. Ob deficientes originales indices
admodum difficile erat singula documenta in iis invenire, proinde
singula fragmenta in ordinem redacta, alia, secundum annorum seriem
in libris paginator collata fuerant; simul indices ordinati conficiebantur.
Iste labor mense Julio 1788 p^o 150 individua inchoatur anno 1800 termi-
natus fuit, ita quidem ut 1° in prima rubrica pagina occurrant, no-
men & cognomen partium II° in secunda obiectum, III° Prothocollum
librorum. — Ad exactionem relationem inter indices & libris distinctio
singulariam archivorum necessaria erat, quod diligenter peracta fuit, et
ad faciliorem exigentiam in iudiciis secundum separata archiva speciali
colore distincta fueret. Continet vero h^o archivum generale, sequentia

sequentia archiva specialia 1^a) Leopoliense ex actis castrensis et terrestribus, Palatinatum, Leopoliensis, Kydackowienis, Dremysliensis, Sanocensis, Pilnensis, Stalickensis, Trembowliensis, Betensis, Dremowskensis: ex actis terrestribus Asiaticis, ex archivo Asiaticis, Kaboriansi, et aliis terrestribus Sanocensibus. Aliquispinum Liber Fickensis p. 181 - sum 4 libri castrensis: Lubackowienis graduenis Kramstawiensis & lamborienis. -

2^a) Acta Tribunalia Lublinensia idiomate authenticis: nam ad hoc Tribunal fiebant appellationes ex palatinatibus Rusis, kion Bonensis, & Czemichawienis. Circa quodvis speciale archivum acta Copiarum, cum separatis indicibus extant, adest speciale finis indice. Classificata et hoc acta sequenti modo: 1^a) libri inscriptionum continent donationes, redactiones, fundationes, obligationes, copias, retrocopias, adritalitates, quietantias etc.

2^a) libri relationum continent manifestationes, protestationes, divisiones, gravitates, citationes, relationes ministerialium et diversi generis oblationes.

3^a) libri decretorum continent omnis generis sententias in libris latis. In quibus subdivisi possunt in Prothocola, ubi documenta recensentur & in Lugas, ubi extenuum inscripta reperiuntur.

IV libri plenipotentiarum mandata privatorum continent. V libri causarum continent registra causarum judicatarum.

Acta copiarum continent diversarum copiarum. Pars scilicet ad acta Copiarum asferre solebant, & in iudicio consignabant, quas officialis excipere applicabat. hi est: annum & diem, quo documentum inscriptum fuit, propria manu ascripsit, et a novis Copiis discernantur, postea palestrantibus tradebant, ut inducis inscribantur. Alii Copias et inscriptionum apographa, relationum decretorum etc. - Cum tamen copia saltem libris Copiarum statim non inscriberentur & ex oblivione plura non fuerint illata, inde copias huiusmodi dividuntur in inductas, si est libris ingrossatas, & non inductas, si est libris non ingrossatas, ita ideo magni momenti utpote loco librorum adhibenda. Acta nunc indicibus continet requisitiones traditiones bonorum, levationes documentorum et sic porro. Non erat opus praeiudicium eadem indicibus providere. Denique acta corroborationis documentorum quarum finis vi circularis d. 9^a Aprilis 1804 in eo est reparatus et postea praeiura personalia concernentia, legaliter ibi recognita & roborata nisi sui permanserunt. Et ut si quis contractum, de bonis extra galliciam in Polonia nihil iniure recognitis seu corroboratis judicialis fieri debuit, debeat vi Decreti 10^a Aprilis 1808 et 3^a Januarii 1819 archivum antiquorum actorum cum tabula regia conjunctum & registratum tabula regis subiectum. -

Requisita Contractus

Contractus cuiuscumque nominis, praesertim si objectum eorum bona immobilia erant, ut vim perpetuitatis & validitatis habeant, debuerunt: 1^a) coram actis publicis fieri, aut saltem recognosci, nempe castrensis seu tribunalibus -

2^a) coram actis propriis, seu actis proprii distinctis, si est illis in quorum districtu bona objectum contractus constituentia integra, & saltem

a. saltem major eorundem pars illa, si vero contractus coram actis alieni districtus fuerit, recognitus, ad validitatem ejus requirebatur ut in sp. l. de unius anni & 6. replinatur, ad acta proprii districtus transferretur. — 3° Requiritur ut contractus personaliter, id est p. partes contrahentes, aut saltem p. eorundem ad hunc actum speciatim delegatos plenipotentibus, coram actis publicis recognoscatur. — 4° Officialis, cui documentum ad roborandum & ingrossandum offertur, debet esse possessionarius & juratus rei rei gnarus, & personaliter contrahentes inscribentes & transigentes bene noscenti, quia ^{secus} perit facile nomen fingere et falsum documentum exarare potest. — 5° Recognitionis documentorum cujuscumque generis, si aliter nisi in loco cancellaris fieri debuit, nisi speciale rescriptum regis sit, in favorem potissimum personarum dignarum validitatis, in fundamento ejus, facultas datur officiali, acta in domum personarum infirmarum inferendi, eadem officialis inscriptionis partium in ad chartam separatam, sed ad Luthocollen suscipere obligabatur. — 6° Severitas auctorum publicorum severe legibus infringebatur, ita quidem, ut si officiali, & ejus scribae, reguli, aut susceptanti, fabricatio aut falsa transactionis ad acta nisi, caplio objiceretur, & demonstraretur, idem in Constitutionis de anno 1706 poena mortis puniebatur, ipsa vero personae documentum offerrent, causa cedere debuit sed huic rigor anno 1708 eo est modificatus, quod officialis de his tantum poena 1000 marcarum afficiebatur, & pensione in laro p. 6. replinatur puniebatur. — 7° Contractus cujuscumque generis fieri volebat sub radio generali & speciali. — 8° Quilibet contractus seu transactio obligat non solum partes recognoscentes, sed & eorum successores, juxta regulam: "suicidens in bona, succedit etiam in oneribus." — 9° Contractus venditi in fraudem testium factus, juxta legem 388 Vol. 8. p. 209 est nullus, viz: si quis bona sua ultra vires oneratus in fraudem creditorum venderet. — 10° Preignatio substantis sub lite pendente, invalida est, et executionem judicalem, non init. — 11° Antiquis temporibus contractus vim annuabant, spatio 3 annorum & 3 mensium, & transactione contraria, cessante, transpersione & resignatione — quia autem immunitas libitibus ansam praebuit, senius mandatum est, quod quilibet contractus libere initus & corroboratus, nec diuturnitate temporis, nec tardius inita transactione invalidetur. — 12° Contractus manuales id est, non roborati, etiam membranis rotati, intuitu alienationis bonorum in hereditatem, initus, lege 120 non sunt sublati, adeoque nullam vim habent. In magno Ducatu Lithuanico, sequenti modo fiebant ^{inscriptiones} ~~transactiones~~: Illi, qui inscribere voluit, factam inscriptionem propria manu subscribere, & sigillo proprio munire, & insuper 3 aut 4 nobiles famulantes fide dignos, & in Lithuania possessionarios rogare debuit, ut & ipsi sigilla sua adponerent quod si inscribens, scribere nescit, tunc dicti testes & amici subscribebant, & sigilla propria adponebant, qua inscriptione confecta, inscribens personaliter, coram regia maiestate, aut coram judicio territorii illius districtus, in quo bona inscripta faciebant, comparere & praefatam inscriptionem recognoscere debebat, quod si districtus ille remotior fuerat, dabatur eidem facultas coram judicio proximiori, comparendi, dictam inscriptionem praesentandi, recognoscendi & ad acta

Et ad acta ejusdem judicii ingrossandi & inscribendi. Illi autem cui dicta inscrip-
tio perire debebat, cum ejusmodi litteris & cum extracto ex illis proficiscen-
tes, et transmittere tenebatur ad illud judicium terreste, in quo bona inscripta
jacebant, presentando eadem, & post factam presentationem eorundem in
acta ingrossare curabat. Si autem inscriptio facta fuerit coram actis regis,
lumi n. indigebat, transportatione ad acta terrestria proprii districtus. Si
autem aliquis, in terminis terrestribus inscriptionem aliquam facere n. pa-
luit, lumi debebat venire ad judicium castrense, et ibi contractum conscrip-
tam coram Capitaneo monstrare, recognoscere, & in actis castrensis de-
verbo ad verbum inscribere, extractum inscriptionis cum sigillo & subscrip-
tione accipere. Hæc inscriptio ad terminos duos terrestres judicialiter
celebratur, & n. ultra - & in iis terminis duobus ad acta terrestria trans-
portari debuit, & in actis inscribi, extractumq. ex actis sub sigillo judicis ter-
restri obtinuit, quodsi ejusmodi inscriptio ad judicium terreste in dictis
terminis duobus n. est transportata, nullius valoris fuit, & sub pretestu
ejus, rem ubi inscriptam, nemo retinere valuit. Si autem hæc trans-
portatio propter pestem aut bellum fieri n. potuit, in tali casu statutum
fuit, qd transportationis, & inscriptio ex castro ad judicia terrestria, propter
periculum bellicum & pestem non debet nocere ei, cui aliquid inscriptum
fuit, quamvis post reditum ex servitio bellico v. post finitam partem in-
primis terminis terrestribus sales inscriptiones ex officio castrensi non
fuerint transportata, et in actis terrestribus inscripte ac annotatae.
De illis inscriptionibus porro sequentes statula & regulæ:
1^a) quod nemo alteri poluerat inscribere aliquid, qui dominium v. jus ad
illud n. haberet. - 2^a) quod inscriptio a subdito ab ea, scitu domini facta in-
valida fuit. - 3^a) quod inscriptione a duobus facta, respectu eorundem
bonorum, prior in suo valore remanere debuit. Illi autem, qui tali
inscriptioni n. satisfecit a judicio castrensi citari, ab eo judicari, & in poen-
nam condemnari potuit.

Occupata Galicia p. Austriam inscriptiones ad tabulam regiam qualificati
de transferrebantur in illam ex actis intra annum post creationem
huius tabulae regie; hic ~~annus~~ annus discretionis electus, etiam annus
gratis dicebatur, quia hæc intabulationes gratis fiebant, & eo cum effecta,
ut eandem prioritatem in quavis corpore tabulari haberent, ac in actis an-
tiquis. Post huius annum vero, translata ad tabulam regiam inscriptiones
creditoribus intermedio tempore ad tabulam regi. illatis postponebantur. S.
militis trans. transportationis recentioribus temporibus obtinuit, quod acta
circulorum Tarnopolensis & Kaliszycronis qui pace Viennensi 1809 impu-
nio Rosice cepi, deinde in sequentiam tradituri Vindobonensis 3° Maji 1815
denovo restituti s. sub imperio Rosice sic electi libri hypothecarii ejusdem
erant, & commissio specialis, cui petita pro inscriptionibus exhibebantur. Pen-
ultimo districtu Tarnopolensis a 1816, appellationum Tribunali ordina-
tum fuit, quod translatio juris ex libris instrumentorum antea ab
commissione gratis, & quidem ita fieri debeant ut 3 Consilarii a Foro
Nobilitum delegati, qualificationem inscriptionum ad tabulam regiam,
servato ordine prioritatis in antiquis actis diligenter deinde facta

Et lo
morum
mum
ter senus

facta translatione patet inferius, ut intra duas menses inscriptionem
in tabulis regis inscribant, & si quid opponendum habeant, id intra alias
duas menses faciant. Decretum autem: 875 statuit, quod postquam districtus Sar
nopolitensis de novo recuperatus fuerit, in sequentem decreti autem de 8° Aprilis 876
iura realia, libris antefatis commissis inferat, qualem secundum leges
nostras tabularum capacia erant, ex offio & iure satis tabulata, alia
autem illius translatione si fuerint, quod omnibus, quos hec iura realia concer
nunt, incumbat, tabulam regiam inspicere, & extractum tabularum ubi pro
curare, & si quid opponendum habuerint, intra 6 menses a 1° Januarii 1878
foro Nobis Leopoldensis, medio libelli exhibere, ita, ut intra hoc tempus termi
ni prescripti tabularum obz curare incipiat. - Similis translatio reuoc
perpetua districtus Podgoriensis locum habuit. habuit. -

Regula huius, expulsa, non nisi valebant de contractibus, qui se ad bona
immobilia referebant. Alius generis contractus: pacta nisi poluerant, &
preletum, & scriptum. Si pacta voluminosa preletum fuerant conclusa,
nulla ex eis profuebat actio, attamen paciscentes bona fide obligabant. In
contractibus scriptis omnia puncta clare ac distincte erant exprimenda, locum
& dies conventionis, nomen partium contractentium & objectum contractus
accurate definiri debebant, plerumque partes, poenam quoque conventionalem
statuebant, eo, tum luendam, si contractus non fuerit rite adimpletus, plerumque
etiam quoddam vicium sibi eligerant, propriis iudiciis renuntiantes, jam
habiles personae ad contractus in eundem erant, furiori in mente cogiti, ideoque in
quasi inscriptione ab initio legimus: tam in mente & corpore. 2° Pannum, post
lapsum 12 septimanarum, a tempore edicti edicti, (Const. 588 Vol II fol 1420) - 3° P
digi declarati. 4° Impuberes nisi annum 20 attingerent, scilicet tamen in scrip
tione anno 24 consequente, confirmare debebantur (778 Vol 7 fol 77) - 5° Mo
nachii & moniales, quia nil proprii habent, & priusquam monasterium ingrediun
tur, voluminosa de 10° parte bonorum disponere possunt (778 Vol 8 fol 63). - Huius
erat de contractibus in genere.

De contractuum speciebus

De contractu permutationis
Contractus permutationis ille dicitur in quo certa res, pro alia re da
tur, quoad res mobiles nulla requireretur formalitas, sed tradita
ut res, re permutanda contractus simul adimpletur est. Permutatio bonorum
immobilium uti fundi & villae, erga alium fundum & villam semper in scrip
tione cogebantur. Forma inscriptionis in statutis Heberti sequent: Comparere
personaliter coram iudice praefato, nobilibus ex una & nobilibus ex altera parte,
sana mente & corpore, compositi rationis existeret, publice & expresse
recognoverunt talem inter se bonorum hereditariorum perpetuam & irre
vocabilem permutationem, clauit ubi invicem bona pro bonis, & de ratione
pro lesta, quod videlicet praedictus et dedit, & commutavit bona heredita
ria, videlicet villam & cum ipsius villa totali hereditate, cum omni
prius iure, dominio, & proprietate ac titulo proprii hereditario, cum praedict
lo 1°, qui pro ejusdem et hereditariis bonis, videlicet villam & etiam
cum totali ipsius villa hereditate illi dedit & commutavit bona sua
hereditaria, videlicet villam & cum anni iure, dominio, proprietate,
ac titulo hereditario ita, ut praefatus 1° praedicta bona videlicet villam

videlicet illam et cum suis successibus tenent, habeat, & hereditarie possideat, ita late longe, circumferentialiter, prout predicta bona seu hereditas prefata, vellet et in suis velitis & similibus distincta, et limitata, cum omnibus ad ista bona spectantibus appertinentiis, nihil excipiendo, - & similes videlicet et predictam illam et illa... et jam prefati commutantes, dederunt sibi invicem, in prefata bona commutata realem intermissionem, & debent, tenent, tueri, defendere, & invicem se liberare, pacificari, ab annis impeditis, neq. iudiciali, ab annis perennis, p. prescriptiones terrestres, prout ad aliam quam personam prescriptio pertinet, sub damno sexcenti, solies, quoties alteri ipsorum commutantium, & eorum successibus opus fuit (Cant. 526 Vol. I fol. 418.) De huiusmodi bonis in commutationem datus valebat, p. iure relicto, seu propinquitatis sanguinis retrahi n. potuit, uti Raywadski testatur, qui offert prejudicatum de anno 583. Talis contractus, rite initus, neq. ab uno compariscentium, neq. ab eorum successibus impugnari potuit, quod confirmatum fuit p. Constitutionem 1768 Vol. 8 fol. 77. & quidem sub multa 1000 marcarum & poena sefionis in turri p. 12 hebdomadarum. -

II Contractus Commodati.

Contractus commodati est ille, quo rei mobilis v. immobilis, corporalis, & incorporalis ea lege ac conditione ad utendum traditur, ut eadem res redatur. Dominium ergo rei commodatae penes commodantem manet, ita, ut eam n. solum & comodatario, sed ab anni quoq. sedio vindicare possit. Nam idem obtinet in speculo saxonico, ubi statuitur, quod pro quietariis volummodo actionem erga commodatariam habeat. In legibus Poloniae & Lithuaniae nulla specialis de hoc occurrunt Constitutiones, nisi Effatum Carissimi M. 1563 sequentis tenoris: Nicolaus deposuit, quod licet tibi equum suum ad certam viam, tamquam amico, accommodasset, tamen Mathias eundem equum restituit, claudicantem, Mathias respondit: Bona fide eundem equum tamquam proprium equitasse & servasse, ne scire, unde sibi talis lesio veniret, Nos autem in tali casu declaramus predictum equum intra duas septimanas, quiete & ab omni labore p. Mathiam observandum - qui equus, si intra predictum tempus n. convalescit, res laesi pro eodem equo, prout poterint amicitabiliter se componere tenentur. -

III Contractus Depositum.

Depositum est contractus de re mobili gratis sustinenda; in eadem forma, quancumque, deponenti libuerit restituenda, quo ergo neq. dominium, neq. possessio, neq. aliud quodcumque ius in re ad depositarium transit, proinde ille qui rem depositam violavit, non solum omne damnum deponenti reparare, debet, verum etiam poena afficiebatur (Cant. 526 Vol. I fol. 418) - Cant. 1609 Vol. II fol. 597. - In Statuto autem Lithuanico, Cap. 7 art. 331 sancitum habetur: - 1o ut in extraditione rerum in depositum, litteraria documenta exarantur, in quibus rem, ne ratio perit, pro detentione aut custodia, & in casu damni enascentis, indemnitas praesalventur. - 2o si nulla littera de initio deposito fuerant

fuissent, exarato, et si depositarius negabit rem apud se fuisse depositam, tunc liberum erat eidem hoc assertum juramento confirmare. III° si res deposita, una cum rebus depositarii propriis combusta fuerant, aut furto subtrahere, tunc indemnitas a depositario non potuit prelati sed damnum ipse deponens sentire debebat. IV° si autem depositarius assereret res depositi fuisse incendio comburatas aut furto ablatas, cum tamen res ipsius propriis intacta mansissent, tunc responsibilis est Domino. V^o si res deposita interdito obstringebatur, tunc penes depositarium manere debuit donec lis in iudicio fuisset decisa, si autem ex sententia apparuerit illam titulum ex mera prolixitate fuisse ornam, tunc ille qui titulum movit, debebat expensas persolvere, quae protracta custodia causabantur.

IV Contractus Mutui

Contractus mutui, v. simplicis debiti ille erat, quo res alicui in dotum in usus tradebatur, ea cum conditione ut lautundem in genere restitueret, proprietatem ergo ad mutuatarium transiit, et in eo differt a commutato. Mutuatio fiebat per traditionem rei mutuatam, quoniam aliquod documentum semper exararetur, v. si minor erat summa mutuata, secum talis gratia instrumentum simplex chyrographum manuante conseribebatur. Majores summae super aliquo debito bono, v. super annuitate ejus bonis, modo hypothecario inscribatur. Talis inscriptio in actis publicis fieri debuit, iuxta formam statuti sequentem. Comparantur personaliter coram iudicio nobili et publice, et per expremum recognovit, quia nobili 1000 marcas pecuniarum, ceteri et liquidi debiti senetas, et presentibus obligatur istud ad festum S^{ti} Mariani proxime venturam, solvere et complere, et cum quo non solverit, aut solvere neglexerit ex tunc in crastino ejusdem festi presentibus se obligat, nobili 1000 dare intransmissionem realem et pacificam possessionem in villam suam hereditariam et per ministerialem, quemcumque ibi prefatur 1000 elegerit, etiam sine additione alicujus officii, et de illa ubi intransmissione et pacifica possessione debet, et senetibus ipsum adjuvat, defendere, et liberare, ita, quod prefata bona pacifice et quiete, ab omni impedimento iudiciali quarumcumque personarum possidere et possidere, et re, que tenet, habebit possidebit modo obligatores in prefata summa 1000 marcas usque ad plenariam solutionem predictae summae, cum omni jure dominii et proprietate, ac cum annuitibus utilitatibus ex eadem villa provenientibus, nisi excipiendo et senetibus dictis et prefatum 1000, occasione promissarum suarum defendere et liberare, sub vadio vini, lis summae. Usamunquam talis inscriptio etiam sub lapsa fiebat, id est, tali modo, quod non requirit solutionem creditor intransmissionem in bonum inscriptum petere potuerit, et possessionem, aut non solummodo obligatorem sed ad tempus donec fuerit pacificatus ad perpetuum. In ratione meritorum, de mercibus venditis, dummodo in libris eorundem erant inscriptae, ita considerabatur, ac si chyrographum semper fuisset exaratum (Curia: a 1520. Vol. I fol. 588. huius anni 1528 102 7 fol. 669). Si autem aliquis mutus cuidam debebat summam, quoniam inscriptionem de ea acciperet, aut aliud quodam documentum, et si debitor negavit se mutuatorem

mutuum accepisse, hunc ille ad juramentum admittabatur, quod mutuum ne-
landa e' illa restrictio, quod circa lucrum chartarum facilliorum, & alterius simi-
lis lucris, si quis debitum contraxerat, neq. victus, neq. parenti ejus neq. fidei-
jussori de tali debito conveniri potuerat. Jam Carimur in A. 1668 decrevit, qd
principi nullus indigena ludat facillor ad creditum seu creditarium, sed tantummodo,
de pro pecunia palata: quodsi quispiam contra h' statutum ageret, sancirariis,
ipro jure n' valet creditum, ne' ad aliquam solutionem seu satisfactiorem, victus
victori liceatur, nec fidejussori ab ipso vincendo post conveniri. - Porro legitus
in aliquo articulo hujus statuti sequenti dispanctio ut novius unus facillorum
abjiciatur, p' quam sapias iusti patres, propter filiorum excessum de bonis suis
pelluntur, et ab e' iporum culpa ad ruinam declinantur paupertatem statui-
mus: ut si filius aliquam pecuniam quantitatem, utriusq. parentibus vivis & ^{satis}
satis ludo amiserit, predicti ludentis parentes n' teneantur ipsi victori pro
suis filiis & filio, ad pecuniam perhunc satisfactiorem - idemq. dicimus de
Judais, si mutuaverint pecuniam tali filio, superstitibus dicti filii parentibus,
quod videlicet ejus parentes n' teneantur de mutuo, ne' aliquo modo compelli
debeant, ne' poterint.

Si aliquis debitum contractum statuto tempore n' perolverat, hunc de ex
ad iudicium vocari, et juro vincenti executio concedi potuit: hoc executio tam
quoad censum, seu usuram, quam quoad ipsam sortem capitalis, necesse redolen-
das a iudice concedebatur. (Const. 1726 Vol. 6 fol. 433.) - Si istud debitum in bono
aliquo immobili erat inscriptum, hunc creditor volummodo ex illa hypotheca
ibi constituta, satisfactiorem petere potuit, & hoc n' in eo consistebat, quod,
ubi apud nos, bona in publicam licitationem exponerantur, et posthinc
emphiteus venditionis ad pacificationem impendebatur, sed creditor in p'fessionem
boni hypothecarii introducebatur, abq. hanc p'fessionem tandem tene-
bat, donec in sorte capitali abq. unius fuerit pacificatus. - Si autem debitum,
ut prius audivimus, sub lapsu fuerat contractum, hunc necesse erat annuo,
debitorem ad officium citare, ut lapsus perpetuus, vigore inscriptionis decerne-
retur, & intransmissis cum p'fessione adjuvaretur. Si citatus n' comparuit, sed
contumax erat, tamen officium eundem condemnabit & intransmissionem cum
p'fessione in eodem lapsu vigore inscriptionis aitori adjudicabit. Si uxor una
illius dotis onerabitur. Quoad tempus solutionis plura adst. prejudicata quod ter-
mutuata pecunia, intermedio tempore interceperat (procuratorum) emanavit lex
annis 1766 Vol. 7 fol. 452 & 523 statuenti: quod tali in eam respiciendum sit
ad valorem pecuniarium, tempore inibi contractus ut idem in eodem valo-
re redolatur, quod etiam hunc obliet, si summa concessita n' fuerit accurate
definita; Ille qui solutionem prorsus a creditore quietantiam super illa solu-
tione pascere potuit, abq. restitutionem chyrographi, securi si hoi neglexerat,
ubi ex pluribus prejudicatis patet, alter ad juramentum admittabatur - Si
aliquod debitum judicialiter fuerat inritum, & inscriptione firmatum, hunc
solutio coram iudice recognosci debuit, abq. inscriptio de ea fieri. - Si
autem aliquis in via executionis bona ibi tradita habebat, hunc finita
p'fessione de reditibus si provenientibus proprietario rationes reddere te-
nebatur. In Statuto Litt. cap. 7. art. 26 sancitum est: ne aliquis audeat aliam
recognitionem, seu chyrographo mutui aliquam summam dare quod decessit

quo decem sexagenas proporum superaret. Si quis maiorem summam dede-
rat, accipere in tenebatur persolvere nisi illar decem sexagenas, & in super
ille, qui summam vindicavit ad iuramentum adstringi potuit. — plerumque illar
in Lithuania debita in bona immobilia inscribentur — tunc autem defuncto
creditore, debitor successoribus ejus tenebatur eas satisfacere debebat, in om-
nibus pariter aliarum clausulis in inscriptione expressis — Cap 7 art 15. Hec
versa, si per mortem debitoris, vel alio modo bona hypothecata ad alium per-
sonam fuerint devoluta, tunc creditor ista bona vindicare potuit, nisi per
lapsum 3 annorum a tempore venditionis horum bonorum tacuerit, quo tem-
pore protestatio volummodo debitorem principalem adire debebat (Cap 7 art 15)
secus autem, quoad debitorem ipsum, hujus obligatio nullam prescriptionem
admittebat (Cap 7 art. 12) pariter notandum est, quod, ut et debita mariti, et liberi
debita parentum suorum ex bonis propriis persolvere nequaquam tenebantur
(Cap 7 art 18) de eam autem si aliquis plura debita contraxit, quin tamen
concursum seu prioritatem fuerit aperta admodum adcurata continet dispositio,
dixerit (Cap 7 art. 12) —

Si aliquis bona in summa sibi inscripta tenebat, et alter debitum in
eodem bonis sibi etiam inscriptum aut aliquam summam mediante
decreto adjudicatam ei oliverit, in tali casu, summodum hic absente in
inscriptione expresso, aut a condemnatione judiciali prescriptionem 10
annorum non neglexit, vel ejusmodi bona primo ad solutio-
nem ultimum summi sufficerent eo sum 2) qui illorum maiorem sum-
mam habebat, tenebatur minorem summam habenti eandem persolvere.
3) quod si voluerit id facere, tunc minorem summam habent, maiorem
summam habenti solvat 4) de consensu utriusque patris alteri cuiquam
eandem bona assignabantur, & ab eorummar ubi debitas inter se olivi-
debant. — II° quod si plures cum debitoribus suis ad una eademque bona con-
suebant, et dicta bona ad solutionem omnium debitorum non sufficiebant,
in tali casu qui priorem legitimam inscriptionem habebat, & in possessione
eorundem bonorum fuit, circa eadem bona conservatus, posteriores autem
inscriptiones habentes respectu debitorum suorum principalem debitorem
convenire, vel modum illo ad alia bona ejusdem recurrere debebant. Quod
quod attinet usuris in Polonia: legales erant 5%, qui majores ubi sti-
pulabant poenam 500 marcarum solvere debebant, & pro uno anno
provisionem amittebant. Si autem debitor statuto tempore usuras non
persolverit, tunc in poenam quasi obligabatur usuras ad restitutionem
totius ipsius 7 a 100 persolvere. a Capitalibus ecclesiasticis 3½ usura-
rum nomine obveniebant. In Lithuania a Capitali seculari 7 a spi-
rituali Bezigi posuerant. —

V Contractus Pignoris
Pignus est contractus, quo rei aliqua creditor in securitatem patensio-
nis sua, ea sub conditione traditur, ut si debitor praefixo tempore solu-
tionem non praestiterit, ex illa re satisfactionem petere possit. res in soli-
tutatem concessa, potest ei mobilis, vel immobilis — si mobilis est et creditor

Et creditori in possessionem traditur, luti talis contractus, pignoratitius
 penam stricto vocatur. Si autem res e immobilitas luti hypotheca dicitur
 & in tali casu iterum duplex e forma, v nempe in rem aliam possessione
 boni immobilis ad creditorem transferatur v vere hoc n obtinet.

De pignore in legibus Poloni n multa enumerata habentur - pignus
 quoad titulum est v positivum, v iudiciale, v legale, prouti titulus dicitur
 quoad iuris pignoris, in posito v decreto iudicis v lege ipsa fundatum.
 Ita in antiquis legibus atq, consuetudinibus fundatum erat pignus legale
 pro contumacia rei (vinowajey) ad iudicium citati & n comparentis, duo
 boves oppignorabantur. - Eiusmodi pignora dotalia p duas septimanas,
 hieme p 8 dies assecurabantur. - Si intra predictum tempus reus moram
 suam n rumpebat, aut creditori n satisfecerat, luti posteriori dabatur li,
 ceatiam pignus distrahend. - Si autem ante hoc tempus elapsum creditas pign
 nus distraxit, luti debitori valorem persolvere tenebatur, & quidem cum
 quem dominus iuramento suo confirmaverat. - sed hoc oppignoratio contum
 macialis bonum p decretum Sigismundi de anno 1537 sublata existit. -

Voluntate contrahentium, pro qualibet pretensione pignus consilium posuit
 imo respectu nonnullarum prescriptum erat, ut contractus pignoris fir
 matus; ita in statutis Carimiri ibi: art 139 legitur, ut nullus iudeus am
 phus alicui Christiano in regno Poloni, nisi pecuniam super litteris obli
 gationis prestat, aut mutuet, sed tantum ad pignus sufficiens prestare va
 lebit secundum consuetudinem antiquitus servatam (St: 1347 Vor I fol 50)
 et anno 1420 Vor I fol 18:). Eisdem Vladislavi Jagello anno 1420 art 139 pre
 hibuit ne iudei super litteras & inscriptiones pecunias mutuent, sed solum
 super pignora. Si quis igitur iudeorum sales litteras aut inscriptiones exhib
 uerit, aut super eadem pecunias cederit, eo luti sales litteras & inscriptiones
 rei debeant eo nullius valoris, ne recipiant pecunias huiusmodi tenebitur
 procedere ad earundem resolutionem. hoc sub respectu a Sigismundo rege
 anno 1538 sancitum fuit ut iudei tam pignus, quam diem oppignora
 tione in litteras suas inscribant. - attamen

Contractus autem pignoris inibat p traditionem rei mobilis oppignorata
in manus creditoris - in tali casu si tempus solutionis venit luti
 creditas coram iudice conveniri potuit, iudicium ipsi testium besniu
 num praefigebat, ad pacificandum creditorem & retinendum pignus. Si
 intra illum terminum n comparuit luti pignus p decretum p
 olis creditori adjudicabatur.

Obacz prawnę, sekryst II

Ukrainytem 180, n Sygnino 1848

...
"Meynend' auf die Welt -
Eins haben - alles!"

Aug' - in der Welt - einflößt!
Herr - laugen Aufstimmung - nicht!"

Abendroll
einflößt

Quid mihi de rapt^{tua} venit epistola Cello
Dolenti & lacrymis humida facta meo,

Hoc laugu
Aufstimmung

nicht 18. 8. 76.

Dies me per se die ~~Weytheim~~
~~Weytheim~~ ~~Weytheim~~ ~~Weytheim~~

Junce *Linifolia*

Sp. R. R.

Sp. R. R.

Tus. Poloniae antecidium

Renz. iednady

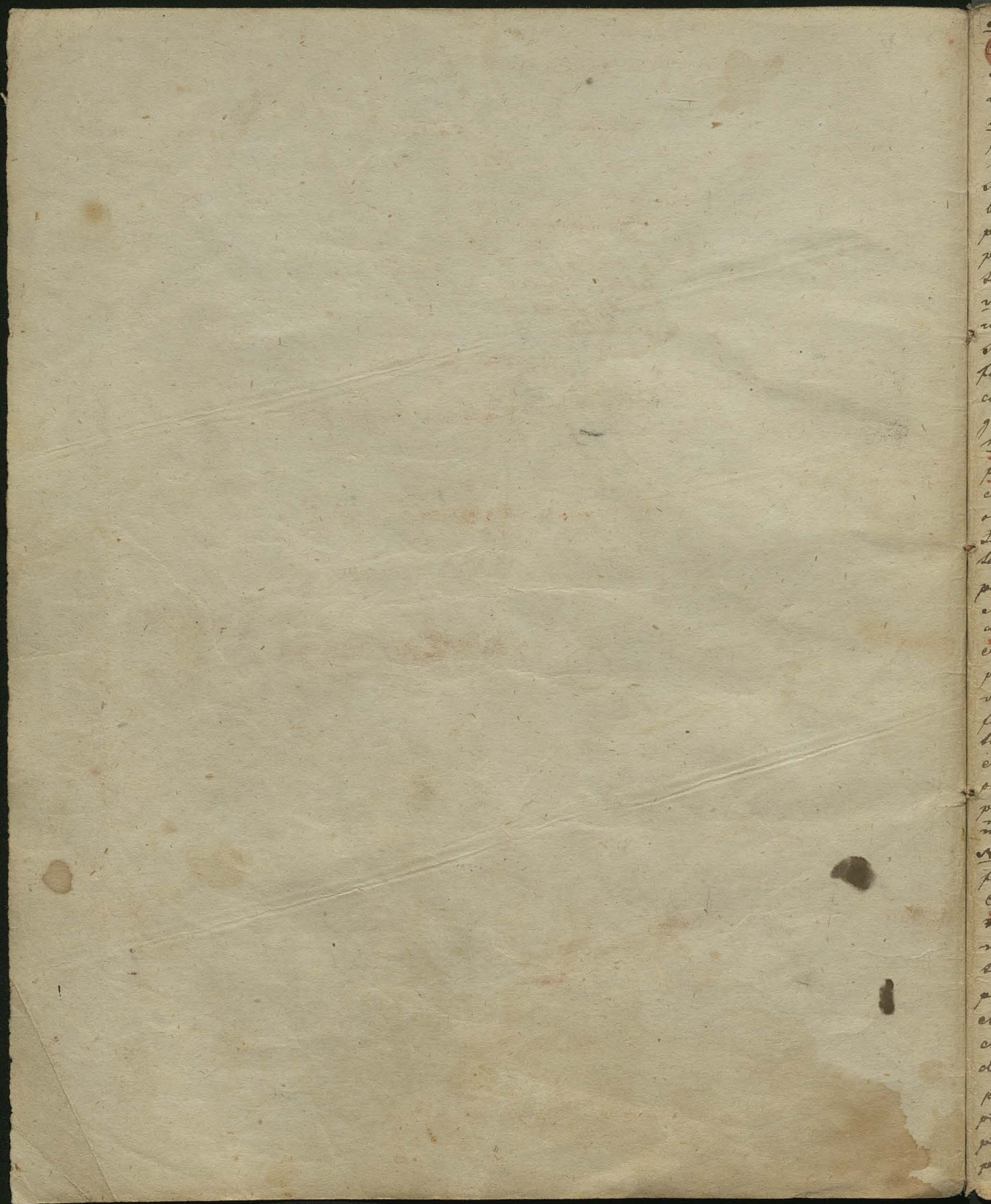
Sp. R. R.

Sp. R. R.

1820

Sp. R. R.

Sp. R. R.

1) Si rei minor erat valoris quam pactionis, in tali casu creditor contentus
et debuit pignori, nisi expresse convenirent, quod residuum sua pactionis
a debitore repetere possit.

2) Si autem rei oppignorata majoris fuit valoris, quam pactionis tum illa
publice vendebatur, et pro alio obento creditori, tam summa mutuata, quam
mod, expensis perhibebatur, et residuum in iudicio pro debitore deponebatur
secundum. Secundum ius Rhodanum hoc statutum valebat, quod si aliquis rem mu-
tilem ad certum tempus sub amissione ejus oppignoravit, in tali casu, si ^{eam}
profecto tempore, non liberaverit, creditor facta denuntiatione iudicio, libere
posuit eandem vendere. (Cap. 7 art. 27) — Si vero oppignorata fuit ab ea, pro qua
ea poena amissionis, tunc debitor citabatur — quod si in termino non comparuerit
et redimere noluerit et neglexerit, iudex facultatem dedit vendendi, statim
ut si aliquid ex pretio ultra debitum et expensas impendit, restitueretur.
Si vero circa oppignorationem, nulla profectio temporis liberandi advenit
fuerit, iudex quatuor septimanarum assignavit, inter quas si non fuerit redemptum
concessit facultatem vendendi. — Si rei immobilis oppignorabatur, tunc a) obli-
gabatur quidem sed profectio non transferrebat, et hoc contractus rarius usitatus
hypothecarius vocabatur. b) si profectio concedebatur tunc id fiebat, a) vel
post terminum solutionis, dummodum illa non prestabatur, et b) statim post
contractum initum, qui contractus obligatorius vocabatur. — Contractus
obligatorius tunc obliquit si creditor debitor in satisfactionem suam a
summa capitali recepta obvenientium, proventus bonorum suorum, et omnium
tantum in proportionem unarum obvenientium dimittit id est bona sua in
possessionem creditoris dat seu obligat. Talis profectio obligatoria vocabatur. —

Ad validitatem huius contractus sequentia requirebantur: 1° iuri debuit coram
iudice publico, proprii districtus: et 2° secundum formam in statuto 1428 Vol. 1, fol. 420
expressam, quod sequens est: Comparere personaliter coram iudice nobili et honesto
publico et pro expressam recognovit, quia nobili B. sua bona hereditaria videlicet
villam et in summam 10000, inscripsit, et in presenti inscriptione obligat ad
festum s. Stephani proximo venturum et sic ab anno ad annum, annis sequen-
tibus neque ad plenariam et profectam summam solutionem et predictorum bonorum
cessionem, pro ipsum bona sua, habenda, et providenda, cum omni iure, dominio et
proprietas, modo obligatore, — nihil iuris domini, et quodcumque usufructum et utilitatem in
predictis bonis pro predicto et et ejus necessitatibus, usque ad debitum exento,
non penitus reservando seu excipiendo, sed ita late et large prout predictus
fata bona realem intransiptionem, pro nunciatalem decessit. — 3° Talis
contractus in regula ad annum inibat, adeoque debitori annui anno libe-
rum erat, summam capitalem restituere, et hoc ratione bona sua a profectis
ne obligatoria eximere, — postea ad 3 annos inibat, ita, ut si debitor finito
triennio satisfactionem non praestaret, propter obligatorius (creditor),
profectionem alterius triennii inchoavit, usque debitor competens erat ante
elapsum secundum triennium bona sua a creditore eximere. — 4° Plurimum
creditor sibi reservavit rumationem id est, ut cum
dictorum, mobilia sua in alium locum transferre possit. — 5° Si creditor con-
paruit est, quod proventus ipsi non fuerint recte indicati, ita, ut fortitan ad usuras
perolverentur non sufficerent, tunc illa fraudulenta actione debitorem convenire
posuit, quamvis secus contractus tamquam actus bonae voluntatis impugnari non
posset. (Cassus) 1678 Vol. III fol. 707) aut hoc legem supponunt contractum bona

bona fide fuisse initum. — 6° Creditor bona obligatorio modo posita, ita vendi-
dere debebat, ut: ipse eunt tradita — responsabilis erat de onibus subditis
propter oppressionem, — de devastatione uylvarum, piscinarum etc. — Hora adifi-
cia volummodo ea cedere potuit, quae immediate ad agrorum culturam
erant necessaria, alias expensae factae, debitos finita possessione refarcire n
tenebatur. — 7° Talis contractus etiam successores debitoris obligabat, ita ut esse
ditorem passivo tempore, donec ipse penitus satisfactum fuerit, in possessione
quieta relinquere debuerit, imo si debitor talia bona vendiderit, alio novo pro-
prietario p^r solutionem praestantiam inscripto, commiserit, ille tamen ex
pectare debuit, donec terminus praefixus fuerit, proestitutus. — 8° Si tempore ^{statuto} ~~statuto~~
pecunia mutuata coram iudice cartrensi erat deposita, & in Lithuania ad
possessionem ipsam exhibita, tunc ille de possessione sua cedere debuit. (Cant. 1768
Vol. 2 fol. 603.) — 9° Si huius facere noluerit, tunc etiam in potuit expelli, et
talis expulsio nequaquam tamquam actus violentiae considerabatur. — 10° Con-
suetudine 1726, Vol. III fol. 108 sequentia statuebantur:

a) Cognitionem de processibus ex contractu pignoratitio oriundis, ~~et pignori~~
adhibenda, cogniti, et possessione obligatoria oriundis, n^o spectare ad Tribu-
nal regni, sed ad competent. forum terrestris & quidem passiva ultionis ap-
pellatione.

b) Annua Summa per solventes e^o in moneta contractus expressa, secundum
valorem currentem. —

c) quod pauper obligatorum n^o teneatur rationis reddere, nisi id specialiter,
inter partes fuerit conventum. —

De prioritate

Si bona aliquis debitoris, & ab ipso & ab eius antecessoribus, ultra ipsorum
valorem fuerint onerata & gravata, tunc in p^r dictam prioritatem in ci-
debant, sub qua in antiqua Polonia fere id intelligebatur, quod hodie sub
denominatione, "concursum" creditorum, obliet. p. Kayda. — Talis prioritas
erat triplicis generis 1° receptata 2° receptata & adjuvata, 3° n^o re-
ceptata n^o adjuvata, sed in contumaciam a iudice decreta. —

Prioritas receptata tunc subintrat, quum debitor a bonis suis recedit, &
illius re, in favorem creditorum suorum renuntiat, & quidem a) simpliciter,
b) si id tunc facere permittit, postquam universa sua facultatis valor deta,
salvis masas constituta, & obligatio creditoribus incepta fuerit, id p^r b^r
cipue tunc fieri volebat, quando successores quidam, accipiens hereditatem
a suo antecessore debitoris obitum. videt, quod summa praestantium in
herentium seu debitorum, nondum superat valorem integra substantia.
Si sufficientem n^o possidet facultatem ad omnia ista debita persolvenda, tunc
tunc bona ista hereditate prioritati subiciebat, certam quandam quasi re-
viduam portionem sibi reservans & propriam suam facultatem ab omni us-
patione liberans. —

Prioritas receptata & adjuvata tunc obliet, si debitor praeter ju-
dicialem bonorum mor^o cessionem insuper iuramentum praestabat quod
nempe de sua facultate nihil celaverit & talis casus raro locum habuit.
Plerumq^{ue} creditori iuramentum h^o a debitore tunc exigebant, si bona
nulla habuit immobilia, aut si ista, ad pacificandis creditores n^o sufficien-
bant. — Si ergo satisfactio ex bonis ^{etiam mo} ~~immobilibus~~ pelebatur, quae tunc a de-
bitore indicari debebant, & quia in tali casu fraudulenta subtrahit

negotio facillime fieri potuit, proinde jura mentum quasi manifestationis ab oblatore exigebatur.

Policritas ob contumaciam huius oblatore, quum creditores, de extricandis suis patrimonibus ad iudicium se converterebant, si mune citatus non comparuit, sententia in contumaciam contra ipsum ferrebat, & iudex policritatem consensit. Creditores in tali casu pactionem suam liquidabant, illiquidatam resindebant, huius satisfactionem instantia fieri curabant, & totam facultatem secundum dispositum nem legum, alio iudicio decretum inter se dividebant. — quis erat iudex competeret?

Secundum legalem consuetudinem causa policritatum, si bona in uno tantum Palatinatu ista fuere, ad iudicium se conferre illius Palatinatus spectabant. Si autem in pluribus Palatinatibus, bona immobilia debitoris non reperiebantur tunc Tribunalia regni tales causas pertractare debebant. — quidnam bona policritati et nubunt?

Omnia bona tam mobilia quam immobilia semper concurren subijciebantur, imo & capitaneatus & salaria, quae oblatore e thesauro coronae percipiebat, alia bona in alio Palatinatu ista, non putuerant policritati eximii, namque illi creditores, qui aliquam hypothecam sibi habuerant, consilium, ergo bonum quodlibet speciale sibi inscriptum, si habebantur sic tantummodo ad bonum illud referre, nisi illius valor ad eorum omnium satisfactionem sufficiebat, nec totam & aliam facultatem debitoris appetere poterant, proinde in consuetudinibus & inscriptionibus saepe fiebat, quod omnia bona generatim adoluerentur, & tunc unum alterumve specialiter pro hypotheca designabatur. — Policritatis Regulae generalis expressa, inserta in Constit. 1888 Part. II pag. 1219 quod nempe prius tempore, policritas ut quocumque jure, proinde etiam Policritas vocabatur. Describi debebat, ad tempus quo contractus fuit initus, & si de inscriptionibus termino est, quo in scriptis fuit facta aut oblatuata ad acta prioris districtus. In manualibus chyrographis recurrebatur ad statum exarationis, nempe: nempe autem in classificatione seu collocazione creditorum aliqua ratio haberi debebat qualitate praetensionum, ita, 1° seu in prima classe collocabantur: Omnes impensis necessarias, quae in fundum & in edificium fuerint factae, & quibus valor eorundem augebatur. II Deservitum alio mercedis perennium ad culturam fundi, seu ad conservationem omnium omnino necessarium. — III Omnes inscriptiones coram actis prioris districtus factae, praeter gata fundationes & chyrographa oblatuata secundum ordinem chronologicum facta oblatuata. IV Praetensiones non roboratae, chyrographis manualibus immixtae, seu facta ad iudicium inscriptionis I tunc restant. V Lucra & perlua id est impensa & poena processuales. —

Policritas in eo consistebat, quod bona eadem creditoribus in possessionem traderentur, pro rata praetensionum, contra massam eandem evictarum, haec possessio tamen durabat, donec existeret de integra sua praetensione satisfactum fuerat. Quum autem volumine praesidio & non proprietate transmissa forebatur, proinde proprietarii illa bona semper adhuc repetere possunt, si alio modo creditori satisfecerit, & hoc vocabatur jus revocandi. Hoc jus in nobili provincia debitoribus intactum manebat usque ad 14 Julij 1877. Decreto autem 1808 statutum fuit, quod, qui ex prioribus policritatibus jus habuerant, bona eximendi, illud inter 3 annos & 3 septimanas fecer, care debeant, ergo a 19 Junij 1808, usque ad 14 Julij 1877, qui tertium

qui tenuimus peremptorio statutus fuit, ita quidem, ut eodem lapsa nei
restitutio in integrum locum habere poluit. Creditores qui in collocazione nul-
la prebatione gaudebant, ideoque etiam nihil ex ipsa acciperunt plus sibi reserva-
tum habebant ad futuram hereditatem v alio modo acquirendam facultatem
oborari. Si pacificatus creditoribus, in polioritate prelati bona illa ad debi-
torem revertebantur, eorum poluerant, ex illis rursus satisfactionem pe-
tere mo ex jure eximendi gaudebant, si nempe creditoribus sibi prelati
summam isdem obvenientem perolverant. Imo si aliquis in fundamento
judicialis ad electionis, bonum quoddam jam possidebat p. damno post factum
inimiciationem, & tunc concurrens in proprietarium aperiebatur, si poluit
ex tali possessione ejus donec ex integro fuerit pacificatus. Denique notandum
quod creditores bona debitoris, jure polioritatis possidentem, finita possessione
rationes reddere n. teneantur, nam ante collocazione creditorum de taxa-
tio bonorum fieri debuit, proinde proventus ita delatati pro norma asu-
mebantur, unde percipi potuit poluit quantum quodamvis, unum alterve
creditorum ex tali bono percipiebat, adeoque in quantum de prebatione ma-
pacificatus fuit. — Sub fine doctrinae de polioritate, auctores nostros
austriaci adhuc observationes quasdam generales adjiciunt. I. Polioritatis
reservata r. pe. aperitur a vidua cui jure advitalitii devolutum fuit
si illa nempe videt quod debita massam advitalitii v. unum prestante,
proventum advitalitii impereat, tunc autem huc juri renuntiare so-
nebatur. — II. Intus quoque, subintrantibus predictis circumstantiis, decre-
tationem polioritatis, a iudice petere poluit & volebat, pro ut si
partem bonorum pupillarem alienare n. valuit, & tamen unum, in pe-
cunia parata persolvendis impar erat. Tali nempe modo saltem par-
tem bonorum a patre ad minorem devolutorum a debitis liberare
poluit. III. Debitoris oborari quam maxime intererat, efficere ut bona ce-
lenda majorem prelati delatarentur, quantum fieri poluit, quo major
numerus creditorum injuraretur, ut ex eorum proventibus satisfactio-
nem suam quiderant. Respondit autem judiciales, quibus delatatio committe-
batur prospicere debebant, ne ex una parte debitor, altera vero ex par-
te creditores p. hanc estimationem laedantur. IV. Inscriptionem minu-
talem, & in fraudem aliorum creditorum fabricalem, & significari nequeant, quod
prosertim de factis donationibus, & transactionibus valebat (Const. 1888
101 II for. 1219). Iudices itaque, pro consensum erat de realitate, & liquiditate
se singulorum prebationum cognoscere. V. quavis p. polioritatem n.
proprietariis, sed tantum pro tempore in creditorem transire so-
lens, exinde tamen majorem nascitur facultatem, quam si solum
possessionis ab ipso derivaret debitor. In tali enim casu reliqui credi-
tores, qui in polioritate nulla prebatione gaudent, cum inferare polui-
rent, dum autem unum ab anni impedimento liber int, quippe a iudice
juri possessionis sibi concessum habet. — VI. Consuetudo in valuit, quod quilibet
creditorum certam personam judicalem sibi eligere poluit, eam qua
provisionem suam liquidare debuisset.

Secundum statutum lithuanicum: De Polioritate

Statutum lith. fere nullas alias continet dispositiones, quam quae in regno
ipso valebant. Sequentes nominatim occurrant declarationes: — 101

1) Foram compeleni ad extricandam sollicitudinem erat Tribunal Althmanis, qd
tamen ad detaxationem bonor, calculationem & liquidationem pensionum
officiale iurici terrestriis et castrensis delegare debebat, quibus pro eorum
opera summa 10000 poloz perhibebatur, & si minoris erat momenti, Poloz
ritus de etiam dimidio salarii se contentare debebant (Const 1726 Vol III fol
460.)

II) Debila libulo cessio a peregrinis acquisita nulla pactione gaudebant
II) Sollicitas determinabatur secundum iudicalem inscriptionem rem in
scriptionem pensionis (Cap 4 art 73) quod quidem factum anno 1784 ubi
tum fuit. Secundum huc Sacanicum

In civilibus secundum ius Magdeburgicum sollicitas formabatur iure
Falcidia. Similitudinem nempe quamvis exigua huiusmodi procedura habuit cum
huius sollicitatis huiusmodi est, quod quilibet creditor, nullo habito respectu pactionis
proportionatam cum sua pensionem, etiam partem remittere debuit
in Polonia, tum in Althmanis valebat generale pprium, quod apud polonios
salis per tractationem, creditores, intra certum tempus se insinuare de
beant, sub clausula preclusi, huiusmodi quod postea pro illo termino, et lata
sententia classis, amplius audiebantur, nisi nea, in
scriptio prius facta, pro valida et efficaci agnoscebatur, si postea huius
nisi inscriptionis, re recte tempore iudicialiter si insinuare rit.

Contractus Emptionis Venditionis

E. V. est contractus, solo partium consensu perfectus, vi cuius res aliqua
vive mobilis vive immobilis, alteri cum lato suo dominio & usufructu erga
certam pecuniam summam traditur. (Leger polona plures majoris momenti
huiusmodi contractus: volummodo p inscriptionem officiosam valide conclusi
ta est in statuto legis mundi de 1826 Vol I fol 416.) Campani persona
licet & p expressum recognovit quia bona sua hereditaria, videlicet villam
et cum tota ipsius villa hereditate, & annibus ad eam pertinentibus
& quavis modo spectantibus & provenientibus, nihil juris domini & proprie
tatis, & quorumvis usufructuum, predictus N in prefatis bonis, pro se &
suis necessarios, reservando, seu exapiendo, ita late & longe circumferen
tendit Nobili & pro Summa 10000 vendidit, perpetue, & in eum, ita,
prout solus habuit, tenuit, & possedit, nullis exclusis p prefatum N & ejus
necessarios, cum anni puto, dominio, proprietate ac libulo hereditario, per
petue, & in eum tenenda possidenda, & ad usum bene placito convertenda
& jam ex tunc predictus N prefato N debet realem inscriptionem & aliam
alem pensionem, p ministerialem terrestrem, in predicta bona, videlicet
prefatum N debet realem inscriptionem & aliam pensionem, p ministerialem
misionem, tueri ecinere, & elibere, pacifica re, ab omni impeditione ju
ridica, ab annibibus, personis, p prescriptionem terrestrem, prout ad quicunq
libet personam prescriptio pertinet, solies, quoties ubi N opus fuerit

fuerit, sub damno leaestris, nulla re exquinta ipsius evadendo, — Ad
hanc formulam notanda est. —

I^o) licet summa in venditione conventa si annuis, v. nulla adhuc ab epu-
lone levata fuerit, tamen in inscriptione venditionis exprimi debet, quod
jam ut receptum, & quietatio facienda est de ipsa coram arbitro, quia venditio,
ut annui alii contractus per se debet & certa. patet tamen in sepa-
rato actu & scriptura summa nondum peroluta, per modum simplicis
debiti, ab emitore venditori inscribebatur, cuius inscriptionis roboratio ex-
tra actu publicis fit. — II°) quod evictionem adhibere, hocce inscribebatur, in
aliis bonis quae venditor nescire possidebat. Si nulla bona possidebat, tunc ex-
tra pecunia summa per leuonem praescriptionis relinquebatur. — hocce evictio
de eo promittebatur, quod bonum alienatum non contineat propriam etatem
seculi, quod si ut oneratum debitis aut aliis impeditionibus, quas venditor
relinqueret, quod tanti vel amplitudinis, ab ipso addat redditus, quanti, & quod
in incrementis fuere innotati. Evictio a Karodaki ita definitur: Evincere
nihil aliud est, quam in causa oppositionis ante v. sciundum aliquem accusa-
re, de damnis, defendere causam, & actionem episcopi in se inscribere & pro-
mittere, quod recipiat re praediturum, si quid vendiderit, aut vendendum manda-
vit, unde evictio dicitur: cautio de indemnitate. (Marunehi) Evictio, dicitur
tamen, qui caret de indemnitate. (Rastepca, iorice, warunharis) — Notandum
quam tamen venditor si generalem, sed nominis restrictam & specialem evic-
tionem promittit & inscribit, hoc nomen tamen fiebat si aliquis bona, quae
vendere voluit, a se his quidam acquisiverat, a quo se his evictionem gene-
ralem adhuc inscriptam sibi habebat, tamen illam evictionem sibi adhuc cur-
rentem ad novam emitorem transfundebat, & ulterius nominis de eo cave-
re debuit, quod per ipsum nulla nova onera in bonis fuere contracta.

III°) si bonum vendendum si annuis ab annui impeditione erat liberum, sed
si aliquis eundem praeter recognoscentem, cuius interee exigebat, scire illam
venditionem fieri, & in illam consentire, eamque approbare, tamen illo con-
sentio v. in ipso inscriptionis contextu v. in formula actu adijci debebat.
Id praecipue obtinuit, si venditor uxorem habuit, cuius reformatio data
his in illo bono habebat. Pro tali cum disponit statutum Sigismundi
de 1543 Vol. I fol. 587) si is, qui venderet, obligaret, aut alio quocumque mu-
do inscriberet, alienaret, bona sua, habuisset uxorem, tamen eandem bene-
dictus cum amicis suis, ad minimum duobus consanguineis, ex linea pa-
trinis, ad renuntiationem solis sibi inscriptae adducere, quod adducta recog-
noscere debet, se inscriptioni sua soluti renuntiare cum consensu amicorum
tamen reformatio in alio bono inscribi v. a praedio venditionis deduci debuit.

IV°) secundum leges antiquas Polonis, ille tantum sine restrictione de bi-
nis suis immobilibus disponere eoque pro arbitrio vendere poterat, qui prole
carebat. At jam statutum Athanasium parentem in facultate libera dispo-
sitionis nullo amplius modo limitabat, & rationes consuetudines illi legi an-
tiquae annuis derogabant. — V^o) Praedium plerumque determinabatur tamen
dum pro redditu computando scilicet illas pro spatio 20 annorum. Calcula-
bantur redditus per variis modis, secundum localem consuetudinem, v. iuxta quon-
sitatem seminis ejecti v. iuxta numerum dierum laborabilium, v. iuxta
census a tributis pendentes. II°) A praedio uno alterove modo determinato,
deinde onera bono inherantia deducebantur, & residuum tantummodo

sanctummodo venditori persolvebatur.

III° Denique, requirebatur quoad venditorem competentia auctoritatis quam leges
reventiones h. e. constit. 1768 Vol. 7 fol. 707 ad 24um annum protelabat, quamvis
18° annis expleto, facultas de patrimonio suo disponendi acquirebatur, hanc
usque ad 24um annum venditiones factas adhuc impugnare, & postea confirmare
potuit. iidem priores, prodigii damna, nullas bona vendere potuit.
Ceterum rescindebatur contractus empti venditi si si de erat aliquod requi-
situm, quod secundum leges ad ejus validitatem necessarium erat. II° Etiam
nullus partium consensus dissolvi potuit, quod si autem judicialiter fuerit
initus etiam judicialiter invalidari debuit. III° Insuper temporibus etiam
proximioribus consanguinei, jure retractus gaudebant, quod autem intra pro-
liam & annos & 3° mensem exerceri debuit. (Const. 1842 Vol. I fol. 44) sed
legem posteriorem de 1768 Vol. 7 fol. 707 sancitum fuit, quod quilibet contractus
huc observatis omnibus legalibus requisitis inviolabilis esse debeat, proinde
etiam juri retractus consanguineorum neblatum fuit. IV° Denique, etiam
quod bona immobilia huius in Polonia vigeat disparitas, quod bona terrestria
voluntatis a nobilibus acquiri soluerant, atque ab ecclesiasticis secularibus
quod autem extranei extranei cives, atque monachi, talia bona solum empti
posidere non valebant.

Contractus locationis conductiois sive Arendae

Contractus locali conducti, ille dicitur, si cuius rei rerum ad certum tem-
pus pro certa mercede & pacto conceditur, - eius retributio ejusdem rei lo-
cationis habetur, etiam sequenti. Comparant personaliter coram iudicio nobi-
lis & h. e. publice & p. expresse recognovit, quia bona sua hereditaria
videlicet villam & nobili & pro summa 10000 arendavit, quam summam
tenentis prefatus & predicto & solvere ad quodlibet festum Sti. Nicolai
aut Joannis, & prefatus & tenentis prefatum & quietare ad acta castre-
via districtus illius. - Karadachi refert, quod arenda plerumque simpliciter
inveniebatur, & summam certam si exprimendo, eoque adjecto, quod de illa
jam satisfactum sit, conductor vero, debitum, speciali inscriptione recog-
novit nulla arenda facta mentione.

Quamvis predicta forma arendae in Statuto Sigismundi praescripta fuit, hunc
testante Karadachi, fere nunquam observabatur, praescriptiones non fiebant
officiis, sed per contractus a partibus donis in scriptis conscriptis, qui
p. partem coram actis comparenter, roborabantur. - si quaeritur quoniam
bona in arendam per pensionem dimitti valebant, quod tam bona ter-
restria nobilitaria, quam ecclesiastica in arendam mittebantur. De his
ultimis autem constitutiones provinciales gnesnenses, quibus ecclesiasti-
cis, praecipue secularibus prohibebatur bona ecclesiastica, etiam ad breve
tempus in praepudium necessitatis locare, praecipue hereticis, aut illis,
qui contiguum fundum possidebant, ne fortiter scilicet limites barbaros
lati, atque iter exinde granitiales erigerentur. Primum, in quibus aliquis solum
usufructum habuit, quod huius in arendam dari soluerant, nam
natura usufructus est, ut in aliam transferri queat. Similiter donis
na ad vitalitatem, bona ad vitalitatem subiecta arendare possunt.

Conditiones huius

Conditione: huius contractus de -
1° quod si pignus sic dicta sumatio adhibebatur ut nempe bona mobi-
lia arrendatois post finitum terminum arrendationis a subditis in alium
locum transportarentur. II° Casum maioris momenti, & universalem pro-
prietarii sentit, quo spectat incursio harbium inundatio aquarum, pestis et tem-
pestas ex quibus magna amonitio et calamitas sequebatur, huius plerumque
in ipsa in scriptione laudabantur, seu secundum equitatem si videatur
erat. III° De rescindendo huic contractus, de eodem prolongando, ita arren-
datione arrendatois finita et bono migrandi, eadem fere valebant prin-
cipia, quod supra circa contractum obligatorum expressimus. IV° Cum
bono arrendato etiam fundus instructus, seu inventarium habebatur ar-
rendatori hic equi, pecudes etc. arrendator eodem uti poterat & accipere,
nem ibi vindicare, leguum damnum quod pecora capiebant in arren-
datorem cadebat, sed si pestis generalis subintervisset, eorum lucre
debebat propriatarius sentire. V^o Arrendatori licuit bonum suum subaren-
dare sed huius ita contractus, primo contractus non contradicat, nec se-
quitur, ita ut propriatarius protectionem suam erga primum arrendatorem
liquidalet, & illi tanquam juri datori competebat, nec ad subarrendatorem
convertere.

Statutum Etha: sequenter continet divisiones: si aliquis per arren-
dam bona aliquos tenent, sive p^{ro} se, sive p^{ro} familiam suam aut alios,
damnum aliquod v^{el} injuriam vicino faciat, huius damnum v^{el} injuriam
ejusmodi iudicio deferat, bonorum arrendatorum dominum citet,
citetur, descriptis in eadem citatione annis damnis, & injuriis predictis
his hominibus factis, ut ipse, cum arrendatario eorundem bonorum cum
pareat & judicialiter respondeat, quod citatio in iisdem bonis ponatur, dore-
sar, seu arrendatarius dictam pacificationem citationis domino seu arren-
danti, denunciari ex qua citatione in termino adveniente, tam domi-
nus, quam arrendatarius respondere teneatur. Iudicium autem, quidquid
ex prolationibus & impositionibus paluerit, in iisdem bonis executionem
decreti sui faciat, nec dominum eandem alio modo impediat.

Emphyteusis

Legis recitatione, facultatem contractum Emphyteusos inveniendi con-
cedunt 1° Capitaneis respectu bonorum regalium II° Eclesiasticis quod
bona ecclesiastica III° Nobilibus respectu bonorum suorum hereditarium. De re-
grinui, qui uno alterove modo possessionem emphyteuticam adeptus fuerat
tamve p^{ro} 3 annos tenebat, tanquam indigena considerabatur, & j^{ur} di-
vitalis adquisivit. In tali Emphyteusi concessa, j^{ur} propinationis rem-
pes domino directis reservabatur. (Cont. a 1768 fol. 599.)

Contractus Mandati

Mandatum est ille contractus, quo quis alteri negotium quoddam geren-
dum committit, alter vero illud exequendum in se suscipit. (Plenipoten-
tia seu mandatum a mandante coram actis publicis alicui datur, &
in se complectebatur facultatem nuncius ejus contractus inveniendi, qui sepe
ad bona immobilia v^{el} summas pecuniarias referebant, v^{el} etiam negotia
judicialia, aut annua, aut unius alteriusve speciei denarium, eodem

coram variis Tribunalibus gerendi — plenipotentia itaq, etiam in Polonia
 eius generatio & specialis: Mandatum quod ad bona immobilia spectare
 referebat, scripto erat exaratum, quoad omnia reliqua negotia etiam
 mandatum orale sufficiebat — In omnibus casibus, in quibus personalis
recognitio requirebatur, Mandatarium simplex intercedere non potuit,
 quod in praxi non adeo stricte erat observatum. Mandatarium sub rigore
 poens corporalis negotia sui committentis fideliter gerere tenebatur.
 (Cons. anni 1638 Vol II fol 986) & (Statut Littm Cap II art 59) —

Fidejussio

Est contractus, quo aliquis obligationem alterius sponte in se suscipit
 et fide ac periculo suo se obligat. —
 quorundam, num fidejussio ^{sempiterna} pro qualibet obligatione intercedere possit?
Fidejussio locum habere non potuit, sed quando aliquis ludendo chartas v. l. a,
 illor debitorum contraxit (Statut Carim. M. 1362) II° quod actiones exi-
minales, quamvis in Polonia consuetudo invaluerit, quod delevantibus
 criminibus etiam fidejussio accipiebatur. In Statuto Littm: juxta hoc
 personis nobilebus expressim fuit reservatum (Cap II art 53) — Contra
 huius fidejussionis qui se ad bona immobilia referebat coram iudicibus pub.
 licis recognosci debuit — respectu aliarum obligationum fidejussio etiam
 extrajudicialiter contrahi potuit. de obligationibus fidejussionis in antiquis
 legibus polonis sequentia sancita habentur: "Debitore praefixo tempore
 non solvente, fidejussor a creditore in iudicium citari potuit, eodem fidejussor
 non conventus ad debitorem principalem se convertere potuit, cum ne
 in finem dilationem petere, quam ipsi iudex ad priores terminos
 concedere debuit, & huius termini prerogative tamdiu peti & inspectari
 potuit, quamdiu processus contra debitorem principalem non fuerit exlin-
 gatus, tamdiu quam processus contra fidejussorem in suspensio manebat
 postquam autem fidejussor intromissionem iudicalem in bona debitoris
 obliquesat principalis, tunc volebat creditori cedere illa bona seu posses-
 sionem, & sic ab intentata se liberare actione. Si vero
 comparuit debitor principalis in iudicio, tunc onus actionis suscipere
 in se tenebatur — sed si impet erat solvendo, fidejussor creditori satis-
 facere obligatus erat. In tali casu processu tamen, fidejussori om-
 nes exceptiones competeabant, quas debitor ipse obmovere possidet.
 Tamen istas exceptiones probare tenebatur, ut jam in Statuto Carim. M.
 sancitum habetur, in quo legitur: "Nicolaus Mathias nutnavit 10 mar-
 cas, pro quibus Mathias Laurentium dedit fidejussorem, & post aliquot dies
 idem Mathias debitor ipsi Nicolao creditori, in absentia Laurentii fi-
 dejussoris eandem pecuniam persolvit, & quod debuit restituit. Laurentium
 tempore vero perveniente, predictus Nicolaus creditor Laurentium
 fidejussorem traxit pro dicta pecunia ad iudicium seu ad causam,
 & quia idem fidejussor in iudicio asserens, predictam pecuniam se-
 per Mathiam, debitorem principalem persolutam fuisse, non in tali
 casu decernimus, probandam factam solutionem esse. In jure Littm
 anico Cap II art 54 de fidejussione sequentia statuta habentur: "Si
 aliquis fidejussor, aliquem statuere pro termino assignato & praefixo,

proficis, & is, quem statueret fidejussit, ante terminum proficium no-
riatus, in tali eam, accepto testimonio a Magistratu illius loci in quo
facto cessaret, de morte ipsius coram iudice fidejussionis hunc testimo-
nium demonstrare poluit, & tunc debebat ab onere fidejussionis pri-
us iudicium liberari. —

Similiter si ipse fidejussor moriatus heredes ejus ab obligatione fide-
jussionis debebant liberi manere, contrarium obtinuit, si v. illis, pro
quo fidejussit, & ipse fidejussor post statutum terminum decessum
fuerint demortui. —

De pactis Nuptialibus.

Quasi illa instantia, qua filii ad vota matrimonialia transeunt, a
parentibus datus, dicitur dote & polissimum in pecunia parata consis-
tit. — Maritus cum uxore dotem medio intercedit & pacti antenu-
tialis accipiens, obligabatur hanc partem in actis publicis inscribere,
simulque dotem acceptam saltem super medietate instantis vel v. par-
ticulari aliquo bono assecurare. Assecuratio haec juxta legem polonam
vocatur Reformatio dotis (Reforma posagu) definitur reformatio;
quod ut inscriptio, qua mediante maritus summam totalem ab uxore
aut ejus parentibus levatam, super medietate bonorum suorum aut
super bono aliquo particulari assecurat. Haec inscriptio tam essentialiter
requirabatur, ut praeter illam nulla alia probatio de tradita dote
valuerit: id patet ex Statuto Joannis Alberti de 1496 in quo legitur: Quod
eadem capientes consuetudinem non quidem communem, sed in ecclesiis locis
servatam pro dotibus foeminarum non inscriptis, quas dotes nonnullas
nonnullas pervas, per foeminas steriles jure expelebant, pro testium
solummodo probationem, nulla inscriptione, aliam Reformatione,
in actis habita, statuerunt, quod ex modo dicitur quod si fuerit coram nobis
aut in libris seu actis inscripta, aliam juxta juris ordinem & antiquam
consuetudinem reformatam nullius debet esse valoris & momenti. Quod
si dote a marito accepta non reformatam perierit, quia e.g. maritus do-
tem & integram substantiam dissipavit, tunc uxor & ejus proles
jure gaudent, dotem altera vice a viis parentibus petendum, &
demortuis parentibus affratibus prout dote a fratribus, & parenti-
bus fuerit eis constituta. —

Natura bonorum reformationi dote subiectis haec est quod ejusmodi
bona per maritum nec onerari, nec renegari possunt, nec potest hanc
assecurationem maritus in alia bona transferre, nam hoc pro uxore
indifferens est non potest, quia ex actio dotis difficilis, si in alio Pala-
tatu bona & v. mult minoris pretii. Si vero pro circumstantiis ne-
cessarium est ut dote reformatio ad alia bona transferatur, id fieri
debet, cum consensu uxoris & consanguineorum. — Quod si maritus
nesciat & invita uxore bona haec alienasset, tamen jura uxoris salva
& illa manent. Nec obligatus uxor ad debita mariti solvenda, nec
solutio ex bonis reformatione oneratis peti potuit, adeoque haec bona

bona a potestate immunita erant. Anno 1386 Carimirus H. statuit,
 "si quis criminis accusatus malitiose ex regno aufugit, bona ejus immo,
 nobilia camerae regis adjiciantur, mobilia inter regem & barones per me-
 dium dividantur, uxor vero in aditalibus suis remanebit & illud vendere
 potuit." Sigismundus 1520 statuit: si quis in alio aliquo bono quidcumque
 juris decreto assequutus fuerit, in quo bono uxor ejusdem viti. habuit
 reformationem dotalem, talem reformationem volumus illam
 manere. Si reformatio dotalis major erat, quam ipsa dos, aut si ma-
 jor uxor in estata certam summam p. reformationem assecutus,
 in utroque casu successores mariti non habent jus denegandi satisfactionem
 nem videtur, quia sicut simplex inscriptio summa super bonis, ita
 reformatio dotis simplex esse debeat. Solebat quandoque maritus uxori
 in summam libello simpliciter debiti inscribere, in quo casu cum reli-
 quis mariti necessaribus adquisisset jus ad substantiam maritalem ejus
 modi estata summa ad uxoris substantiam & retate ad prolem dicitur substantia
lia materna. Si vero maritus uxori solum summam dotis aequalem
 super bonis suis cum in finem inscripsit, ut uxor finito matrimonio
 hanc summam una cum dote reformatorie assecuta suam faciat
 tam inscriptio huius dotalem voluntas. Dotale ergo est inscriptio
 summa & marito facta, aequalis dote, qua post mortem ejus, uxori est
 exsoluenda.

Quoniam jura conjugibus stante vita & qua ipso post mortem unius
 alterius in dotem & dotale habentur competant?

Stante vita conjugum maritus huius bonis, in quibus dos & dotale
 est inscripta, libere uti & frui potest, sed ea alienandi, aut onerandi non
 gaudet jure nisi cum consensu uxoris et ejus amicorum. Si venditor
 haberet uxorem, ejus reformatio attenderet ad bona vendita, hanc uxor
 p. maritum ad acta constitueretur, ut cum amicis ^{duobus} saltem consentiret.
 Ita Conrad 1548 habet: si quis venderet, obligaret, aut alio modo infer-
 beret, alienaret, bona sua & haberet uxorem, hanc tenebitur eandem
 cum amicis ad renuntiationem dotis adducere, quod adducta recognos-
 cat, se inscriptioni sua dotis renuntiare, cum amicorum consensu.

Quid juris post mortem unius alterius conjugis?

a. Si uxor praemortua erat huius ejus heredes jus habebant, a marito
 ejus, necessaribus dotem in pecunia parata repetendi.

b. Si maritus praemortuus fuisset, pro tali cum dispanit Casimirus
 H. quod uxor circa donationem & dotem debeat remanere. Refe-
 cit hanc ordinationem Vladislavi Jagello 1420 ad abolendam damnosam
 consuetudinem, quod huius inter subditos nostros solum ex communi usu
 servabatur, quod uxor marito mortuo, in sede viduali remanens con-
 tra quamdam antecessoris institutionem, quae in eipit verbis "Statuimus est"
 annua bona possideat, propter quod nonnulla bona pueris, & proximis
 ipsis p. inadvertentiam & malam ipsorum procuracionem amittita
 bantur & describebantur unde talibus subvenire volentes statuimus de
 cetero: quod uxor marito mortuo tantum dotem & dotale habet
 alia

habeat, alia vero bona in quibus dolum & dotalitium non habuerit, pueris
v. proximioribus beneficiis resignare, - haec bona dolum & dota-
litium constituebantur tanquam bona post uxoris imperitiam morte
adejus confanguineos v. legitimis heredes expectabant. Jam stat. Carini:
illi dicuntur, foras autem nostra ad liberum, si ipsi habuerint omnia
praedicta bona devolvantur. - Et Alexander rei 1505 dicit statuti. Quod
mortuus existente marito mulier p. cum morte derelicta si possidebat
usu, ad ultima vilia sua tempora bona ubi p. olim viventem maritum
reformata, quaecumque mulier ista post mortem mariti sui, mortem
obiret - existens possessor reformacionis sua, non debet persequi bonorum
reformatorum confanguineis, ut eam mulier vidua possidebat, quam
possidendum statuerunt abusu, jure streptu constitutam duntaxat de jure
reformationis, & de possessione p. mulierem ad tempora vilia habita
dandam p. loci Capitaneum hic, quibus debetur dolo redolito - tamen
meriti successores medio perolutionis summam in his bonis refor-
matarum, - quod si maritus ante uxorem suam mortuus & uxorem ad-
vilitatem suam a marito ubi inscriptam non haberet, attamen refor-
matio dolo seu dotalitium bona mariti maneat quod eorum uxoris
habeat bona defuncti mariti reformatione onerata, laudis possiden-
di, donec a successoribus ejusdem salispartum fuerit, ergo quoddammodo
galem hypochaerem in bonis mariti habuit.

Quidnam huius obliuio, si uxor vidua ad secunda vota transierit?
Hanc questionem in Statuto Carini 1511. de eis invenimus ubi legi-
tur: quod mulier habens pueros, si alium virum reperit, aut aliam
accipere voluerit, decernimus quod quod ad eandem pueros omnia bona pa-
ternalia integraliter, cum alia parte ipsius in divisione concernentia
bonorum quorumlibet materialium, in quibuscumque rebus consistant ali-
quid contra dictionem devolvantur & cum alia residua bonorum eorum
parte maritum accipiat iuxta voluntatem suam.

Serius comitis huiusmodi disponit (1522) quod uxor ad secunda vota transi-
ens dolum ubi viduare potuit sed non possessionem bonorum reforma-
tione sacratarum, dummodo haec ibam pecunia summam ipsi per-
olvere voluerit, sed dotalitium omnia amittit ubi ex sequentibus videt:
Cum primum mulier sedem ubi vidualem p. secunda nuptiarum violaverit,
voluerit, quod talis poterit citari ad iudicium Carini v. ad primam
v. proximam positionem, & talis vidua citata in 1. Carini non compa-
rens, poenam contumaciae subit, parti & iudicio exhibendam, - in 2. vero
Carini beneficiis citata cum litteris suis informatoris legitime
comparere, ad tollendum pecunias a parte se redimente in litteris suis refor-
mationis, p. expressum contentum, & condescendere bonis illis redemptis, parti
se redimenti, dando illi redemptori centos pro se fideiussores bene possi-
dionales nobiles in huiusmodi modum, quod ea muliere nostra dotalitium
ad possessionem primi mariti devolvatur v. parti restituitur. & vero talis
mulier citata in 2. Carini non comparere, ex huius iudicio illud

illud dabit illi redimenti bona illa reformatoria in possessionem, & pecunias ad redemptionem pertinentes, juxta inscriptionem reformatoris continuentiam in cancellaria secreti conservabit, tandem quando ipsa dominatio salubritas in judicium suum venient, cessat pro se fidejussorem super dotibus ejus ad propinquum primi mariti revertendo, modo supra scripto stant, a visitando citatione sua litterari illum redemptorem, et evocando eum ad hoc idem judicium ad levandum pecunias dotis, & dotalitii suorum predictorum; ad incipiendum a se prefatos fidejussores super dotalitio suo pronominato post mortem suam revertendo. -

Si uxor nei dotem nei dotalitium a marito inscriptum habuit?
Si uxor a marito fuerat accepta, si vidua, et eorum ex antiqua consuetudine post mortem mariti sui, ut dictum Crinille § id est 30 marcas pro Crinilli aut vero possessionem bonorum ubi Crinilli marcarum cent pro-

ventur, et centi petere possunt.
De cetero autem nei uxor post mortem nei maritus post uorem heredi, siue ascendente, siue collaterali, secundum regulam suam expositam devolvebatur.

sepius tamen conjuges ad vitalitatem ubi mutuo conscribere volebant (de qua uxor adhuc nō dicta paraphernalia sibi vindicare possunt: de hisce ita-
lutum carum itaq; disponit. Statuimus quod marito mortuo, uxor circa do-
tem & donationem & quolibet paraphernalia, in pecuniis, gemmis lapideis,
et vestibus superstantibus et remanentibus, debeat remanere. - Insuper
hancce ordinationem explicavit Wladislaus Jagello annis 1428 hinc versis:
licet etiam antiquitus p antecessores nostros, in capitulis quorundam statutum sit,
quod marito mortuo, uxor donationem & dotem & quolibet paraphernalia in
videlicet in gemmis argento, vestibus & pecuniis habeat & teneat, puen-
tio & consensu prelatorum & Baronum nostrorum omni modo statuimus, qd
quia nō modica clamma p huius pueris evenire solebat, quapropter de consen-
su uxor marito mortuo solummodo circa bona paraphernalia domestica re-
maneat, thesauro videlicet pecuniis & argento, equis magnis cum omnibus
manis ac equis exceptis, quod omnia ad pueros devolvantur, declarare,
annis ac equis exceptis, quod omnia ad pueros devolvantur, declarare,
unus insuper quod talis mulier circa omnia pecorata & quorvis alia quod
in dote & dotalitio fuerint una cum equis vehicularibus, quibus semper
re manib; suis utebatur remaneat, dentis vestibus & equis parvis, in va-
lone & marcarum mariti defuncti, quod in aequalem partem seu portio-
nem domini cum pueris cedere debeant, & dividi cum effecta. -

Secundum jus Lithuanicum

Etiam secundum jus Lithuanicum foemina in matrimonium colluando
a patre, v a fratribus suis contributionem dotis petere possunt, quod magis quam
in Polonia in arbitrio conspiciendis, parata fuit, ita, ut nō necessario semper
certam solius facultatis partem ad attingere debuerit. Etiam in Lithuania hu-
jus persoluta dotis reformatio in uenit erat. Articulus I Cap V disponit: quod
incota magni Ducatus Lithuania cupiscumque statui fuerit, filiam suam in
matrimonium elocando ante omnia a genere suo ^{future} accipiat

a genere suo futuro accipiet documentum manu ejus propria scriptum, &
sigillo proprio, sigillisq; virorum bonorum munitum, p̄ quod scriptum, in ter-
tia parte bonorum suorum immobilium, dotem accipientem in pecunia parata
tum aurum, argentum, gemmas, lapides, pro loco taxando, alia autem nobis
via ulpote verbi muliebri & alium ornatum muliebre, h. e. linteas cam-
didat, equos, & alia similia, describat, & aliud scriptum cum cautione fidejussu-
ria, quod coram artib; id recognoscet quibus scrip̄tis sic datus is idem
gener in primis terminis terre, tribus, coram judicio terrestris illius distric-
tus, in quo bona ejus jacent, super quibus doti inscribenda, personaliter com-
parens recognoscatur, ut in artib; iisdem iisdem terrestribus constari
euret, nisi postea inter partem utramq; conventum est, ut ejusmodi dotis in-
scriptio, coram judicio castrensi recognoscatur, quod conventio si saluta-
rit facta, pater & mater aut proximiores consanguinei sponsa transfe-
rant ad judicia terrestris, & jam talis reformatio coram quorumq; judicio
valorem habebit. — Si aliquis antequam predictam scriptum coram judicio
terrestris & castrensi recognoverat & ingrossari fecerat, de vita discessit,
in tali casu ~~uxor~~ uxor & consanguinei ejus, quam primum illud scrip-
tum coram judicio terrestris aut castrensi presentari tenebatur, & ad
acta inscribi procurare; — quod si liberi, aut proximiores consanguinei
manu tali inscripto n̄ dederint fidem, tunc uxor amicus, qui sigilla
non appauerunt coram judicio pro verificatione ejusdem inscripti sta-
tuere & ipsa uxor jurare tenebatur. — quod si autem dicti liberi, amici
n̄ fuerint superstiti amplius, tunc vota uxor ad iuramentum pro con-
probatione admitterebatur, quo facto dictum scriptum robur suum fir-
mum habebat. Simili modo ut doti, etiam dotalitium in testamentaria
uori inscribatur. Articulus II Cap V alio ponit: si aliquis uori pro dote
dotalitium inscribere voluerit, tunc teneatur omnia bona sua in taxam da-
re, & in testaria parte annuum bonorum illorum dotalitium illi conferi,
vel, quod si aliquis contra hanc ordinationem contrarium fecerit & uori
sua dotem aut dotalitium ita inscripserit, tunc etiam id totum nullius erat
valoris. — Articulus hic ita pergit: Ideo pater, aut mater, aut frater, aut
alii consanguinei, foemina nuptum in matrimonium elocata, videre
debent, an ejusmodi generi seu mariti testaria pars bonorum, sufficien-
tem pecuniam doti itata prestare valeat, quod si testaria pars bono-
rum doti itata n̄ correspondet, in tali casu pater, aut is, qui foeminam
in matrimonium elocavit, debuit pro hac pecunia, quae respectu dotis
conventa fuerit bona emere, eaq; genero dare, gener autem tenebatur
nihilominus de eo quod pecuniae acciperat summam aliquam in 3^a
parte bono suorum reformare. —
Si uxor reformatam habuerit dotem, tunc post mortem mariti sui por-
tionem testaria partis bonorum petere poterit. Aliud quidquam oblinebat in
h. ultimo, max memorato casu, si nempe doti n̄ in pecunia parata sed in
bonis immobilibus consistebat, tunc illud bono, quae pater aut mater
aut frater, aut consanguineorum quidam emerat, & genero dederat, in simul
habebat unumquodque ad vitae tempore mariti, post mortem vero ipsius
uor eadem tanquam propria possidebat, et tenebat, simul cum dotali-
tio suo, potuitq; de illis, tanquam de proprietate sua disponere, quod

quod si uxor, nulla prius facta inscriptione ejusdem bonorum, marito suo & alicuiquam, nisi relicta prole moriatur, in tali eam hoc bona debeant ad dandum seu familiam ex qua processerunt. Si autem reliquerat prolem suam, hoc bona eidem cedebant.

Quoniam quid erat juris si nullam reformationem aut inscriptionem obtine-

ret? — quod si pater, mater, & proximiores consanguinei, elocando virginem in matrimonium, inscriptionem, & reformationem profectam, modo supra exposito a marito si obliuiscuntur, talis virgo elocata in matrimonium, post mortem mariti sui, ~~in~~ in partatione dotis amittit, quamvis magnam summam inportaret. Nihilominus ~~harum~~ tenebantur pueri, & proximiores consanguinei mariti superstiti uxor, pro Crinilli dare triginta sexagenas grossorum, si ad secunda vota conuolaret. — quod si ad secunda vota non ueniret, tunc inter liberos & proximiores consanguineos, in bonis mariti forebit & possidebit aequalem portionem usque ad uita sua tempora. — quod si bona illius nobilis si ualere triginta sexagenas grossorum, tunc ex illis bonis debuit uxor quarta pars eiendi, quam ad uita sua tempora possidebat, licet ad secunda vota transiret. Si autem successores hanc quartam partem eximere uoluerint, in tali eam haec quarta, iuxta statutum p^o officium habatur. Si vero uxor ante maritum deceperit, tunc si nullum jus ad vitalitatis inscriptum erat, maritus superstiti nihil sibi exposcere potuit.

Specialis dispositio occurrat in Statuto Lithuanico & quidem sequens: Si acciderit, qd aliquis homo, cuiuscumq; conditionis fuerit, nulla bona habendo, duxerit uxorem aliquam, cum qua nil accepit, & postea uxor, conjugum deo maritus moriatur nulla facta dispositione, u^o p^o testamentum, u^o p^o inscriptionem, re procreatio^o partes eorum debentur, non exstantibus autem liberis, omnia bona derelicta superstiti uxor cedebant. quod si uxor talis postea abq^o prole deceperit, nulla bonis facta dispositione, tunc post mortem ejus medietas bonorum consanguineis mariti, & alia medietas, consanguineis uxoris esset. Item ipsum ualebat, si uxor prius est demortua quam maritus — ubi post mortem ejus bona derelicta, marito & liberis ejus annuo cedebant, & ubi requiritur proximiores consanguinei, ita ubi prius dictum habetur (Cap^o 5 art^o 11).

Itaque nobilis post fata primi mariti ante decursum biennium a tempore mortis mariti sui, sedem vidualem relinquere non potuit. Quod si nihilominus fecerit, dotem a marito suo inscriptam amittit. Quod si vero dotem inscriptam non habuerit, totum liberis defuncti mariti, & in defectu illorum consanguineis poenam 12 Dubl^o (grossorum) perolvere tenebatur, postquam ab illis ad iudicium terrarum citata & convicta fuerit (Cap^o 5 art^o 13) si autem vidua nobilis haberi bona paterna aut materna, abq^o consensu annuorum proximorum, suorum consanguineorum, uero alicui plebei conditionis nupsit, talis mulier omnibus bonis paternis & maternis priuabatur, itaq^o bona, liberis primi mariti, aut proximioribus consanguineis ejus cedebant. statuti, sed pro quolibet rustico subdito 10 sexagenis grossorum, & pro de p^ota quavis terra & sexagenis grossorum, in superq^o dotalitium amittit, et liberi aut proximiores consanguinei si tenebantur dotalitium istud eximere.

estradere (§. Cap 5 art 12.) —

Si aliqua vidua matrimonium contraxit, & a priori dotem reformatam sibi inscriptam habuit, eo tunc a secundo marito dotalem seu contradotem petere non potuit. Quod si ille secundus maritus moriatur, relicto liberis suis, eorum uxor cum liberis ejus aequalem portionem ex bonis oblinuit, & unumfructum ad vita sua tempora habuit. Quod si vero unus tantum liberorum remanserit, tunc ab isto puero, aut proximiori consanguineo tantum tertiam partem consequi potuit, in sede viduali remanens, & post mortem ejus etiam huius tertia pars ad proximiores consanguineos spectabat (§. Cap 5 art 16.)

Paro articulo 20 Cap 5 dispanet sequentia: — Si vidua matrimonium contrahens liberos mariti, ex priori uxore invenit, & cum huius marito alios liberos habuit, hunc post mortem ejus (mariti nempe) cum ulteriores liberos aequalem sibi portionem vindicare potuit. Si autem liberos cum secundo suo marito non habuit, eorum cum liberis mariti sui, ex priori uxore, aequalem portionem in bonis immobilibus habuit ad vita sua tempora immo si huius vidua in contrahendo matrimonio bonum quoddam intulisset, hunc huius illi, & post mortem ejus liberis ejus, aut proximioribus consanguineis reddi debuit, & si maritus huius uxori suae, quam viduam in matrimonium duxerat, & libera voluntate sua quidquam adscripserit, hunc penes huius remanens uxor, non potuit insuper portionem illam aequalem cum liberis mariti sui petere. Liberi autem primi mariti poterant matrem suam, si ad secundam vota convolarit, ex illa tertia bonorum parte, in qua dotem inscriptam habuit exire.

Secundum ius Magdeburgicum, statim post initum matrimonium maritus acquirerebat medietatem bonorum uxoris suae, & vice versa: uxor quādam partem bonorum mariti sui, quae acquisitione ipso iure subintrabat.

Secundum ius Culmenae uxor medietatem bonorum mariti acquirerebat. Ad dispositionem vero non ad mobilia, sed solummodo ad immobilia se referrebat, quae in civitate quadam sita erant.

Notandum hic venit plebis citum urbis Leopoldiae quod longo tempore usitata, consuetudine introductum, a Carimiro III. confirmatum exhibit, vi cuius uxor post maritum, in tertia parte, maritus vero sterilis post uxorem in $\frac{2}{3}$ partibus nūc reddebat.

De fure ad vitalitio

¶ Jam supra vidimus, quod nec uxor post defunctum maritum, nec maritus post defunctam uxorem, iuxta legem regni aliquid hereditaverat, quod tamen coniugibus liberum erat, sibi invicem unumfructum, & ad vitalitium, super parte hereditate, tandem in periti erant, quamdiu coniugis unumfructu, aut ad vitalitio gaudens vivebat. Ius ad vitalitium eis unumfructus in bonis immobilibus & mobilibus, & etiam in parte eorum, quem coniuges iuxta formam statuti, multis ea lege sibi inscribunt, ut uno coniuge moriente, supervivens eadem ad vita tempora uti & frui possit. — Si in huius definitione, quod sit unumfructus, & deinceps superstiti coniugi in bona ipsa promortui coniugis nullum ius competebat, sed nominis unumfructus eorundem bonorum. 22) in bonis immobilibus & mobilibus & in parte eorum, etenim ius ad vitalitium

108
16/10
103. 40
juri ad vitalitium fundatus in pacto inter conjuges inter ab eorum ergo ab i-
bris dependet, an omnia bona sua, v. vero nominis partem eorumdem, & qui,
huiusmodi conditionibus ubi in unum fructum inscribere velint? Nonnulli qui,
dem putant, quod ad vitalitium fuerit totale, hoc ad omnia bona se referent,
et quidem h. ex certa constitutione, aut in praei contrarium etiam factum ac
constat? —

3° iuxta formam statuti, quia forma inscriptionis iuris ad vitalitium speciali
lege definita erat, nempe Carol. 1528. Vol. I. fol. 326 — Ius ad vitalitium ita ut
nonnulli per solennem inscriptionem coram archiepiscopo publicis lege citato comprehen-
sam, constitui possint. Emissio huius, ad validitatem praescriptae solennitatis, nul-
litatem autem produciat, in unico nominis casu, inscriptiones ad vitalitium,
etiam si in titulo iuxta formam statuti factae validae erant, videlicet: si aliquis
pro autem huius formula praescripta erat, ne conjuges ubi ius ad vitalitium in-
scribentes, tales conditiones inscriptioni adponant, quae essentiam iuris ad vita-
litium mutarent, & successores defuncti conjugis nimis onerarent.
Einde autem inferri non debet, inscribentes ad istam formulam adeo stricto obli-
gatos fuisse, ut si v. unum verbum defecisset, inscriptionis nullitate laboraret.
In praecitata namque lege, clare edicunt, quod si etiam breviter in actis publi-
cis inscriberentur, tamen valere debeant. Formula ergo ideo tantum nec effica-
cia huius iuris ad vitalitium sequentis est tenoris: — « Corpora parenti personaliter coram
iudicio nobili N. & N. conjugum, sano mente & corpore existentem, & sui anni,
eorum consilio, publice, & p. expremum recognoverunt, quia omnium bonorum
suorum hereditariorum & obligatorum, mobilium & immobilium, quae
nunc habent, & in posterum habebunt, invicem & mutuo in praesentia
unum fructum ad vlt. tempora, tali videlicet modo, quod si praefatum N.
priori, quam praedictam N. mori contingat, ex tunc ipsa N. bona omnia, sano
dominio & proprietate, nihil excipiendo, illis, uti fructus ad tempora duntaxat
sua, post mortem vero praedictae N. bona praefata tam mobilia
quam immobilia totaliter pleno jure, ad successores praedicti N. devolventur,
sine quovis impedimento & contradictione, successorum praefatae N. — Et finis
fatus N. omnia bona tam mobilia quam immobilia praedicta N. ex tunc patet,
& possidebit cum omni jure dominio, & proprietate, & omnibus eorumdem
bonorum pertinentiis, illis, uti fructus, ad tempora vlt. duntaxat sua, post
mortem vero praedicti N. bona praefata, quaecumque, ipsam N. concernebant, ad
successores totaliter devolventur, sine quovis impedimento & contradictione
N. —

4° Dicitur: quod ubi mutuo inscribant, quia inscriptio a marito uxori su-
per universa v. parte substantialis facta, absque inscriptione ab uxore marito
vicissim facta, effectu destituebatur, & p. successores impugnari possent.
Dicitur: quod se tantum extendat ad illa bona, quae post mortem mariti reman-
ebant. Iniquum enim foret, si maritus sub praetextu relinquendi conjugii
impetibili unum fructum, in libera de re sua disponendi facultate limitaretur,
aut impediretur. —
Argo ius ad vitalitium a iuris scriptoribus polonis sequari proponitur. Primis

Primis rei publicae temporibus ubi multum conjugum amor maximus erat
& summa parentum in liberos benevolentia, ubi patres plenam fiduciam in
amore matrum erga proles suas collocabant, mariti, naturali sua obligatione
relictis viduis de congrua sustentatione, prospiciendi, volentes, & scientes id
liberis detrimentis haud fore, solebant viduis sub titulo iuris ad vitalitatem, ~~vidu-~~
uum fructum & annuum bonorum relictos ad vita tempora conjugis superstitis
duraturum inscribere. Cum autem senioribus temporibus, compleris jam
moribus, relictis prohibui defuncti, p^{ro} vidua n^{on} satis prospectum fuerat, imo vi-
duae ad secundas nuptias transeuntis, idcirco omnem maternum affectum
erga proles e primo thoro procreatas amittere coepissent, eiq^{ue} congruam susten-
tationem haud praestituerunt, legislatoribus necessarium visum fuerat, ius ad vi-
talitatem legibus coartare, & hui^{us} spectat lex Ladisai Jagellani 1420 10to 15to 16to
titulo "de uxor in sede viduali relictis", ~~Ita~~ lege consuetudo, vi^{sc} cuius
uor a marito defuncto uuumfructum omnium bonorum sibi inscriptum
habebat abrogata exilit, simulq^{ue} statutum, ut uor marito mortuo, nil
nisi dotem & dotalitium habeat. Lex hui^{us} Ladisai Jagellani ita habet:
"ad abolendam damnosam consuetudinem, quae hactenus inter viduas n^{on}
"soli^{um} solum ex communi usu observabatur, quod uor marito mortuo, in se-
"de viduali ~~per~~ remaneri omnia bona possideret, propter quod nonnulla
"bona pueris & proximioribus, p^{ro} inadvertentiam & malam ipsarum procu-
"rationem annihilabantur & desolabantur, unde salubri obviare volentes,
"statuimus: quod uor marito mortuo tantum dotem & dotalitium habeat."
Quamquam igitur hui^{us} lege praedicta consuetudo, quae damnosa abrogata fuerit
tamen ex posterioribus legis dispositionibus in specie ex ~~Constit~~ 1523 10to
1526 16to titulo "de inscriptione", patet, q^{uo}d istud ius ad vitalitatem ^{legem} ~~utro ducitur~~ &
approbatum exilit, & quam maxime invaluisset.
Quaeritur utrum ad vitalitatem in bonis regalibus locum habuit?
Ius ad vitalitatem in bonis regalibus locum n^{on} habuit, nisi 1°: uori p^{ro}prio,
2°: bonorum regaliu^m ad vitalitatem p^{ro} expressum regis p^{ro} privilegium
concessa fuerit, quod ius uori p^{ro}prio ius communicativum dicebatur.
aut 2°: in privilegio mariti hui^{us} clausulae egressu continuatur: quod
ad vitalitatem n^{on} etiam ad uorem fructuarii extendat (Constit 1562 10to 16to 17to 18to 19to 20to)
6. Dirigimus - Divisio iuris ad vitalitatis

Qui ad vitalitatem dividitur 1° in totale & parziale, prouti nempe omnia bo-
na mobilia & immobilia iura, & pars tantum eorum, in uuumfructum con-
jugis superstitis transferretur. 2° in purum & conditionatum, prouti ubi
absolue v^{el} absolute purus est id est, absq^{ue} annui conditione in conjugem super-
stitem transferretur, v^{el} vero si id tantum sub conditione fit ut si conjugis
dilectione, ut si vidua ad secunda vota transierit, hui^{us} iure ad vitalitatem ori-
naretur. At etiam contra hanc divisionem obijci potest, quod omnes in-
scriptiones inconditionatae esse debuerunt - Respon^{detur}: Secus tantum de
iis inscriptionibus valet, quae in perpetuum s^{unt} valiturae, Atq^{ue} de
inscriptionibus quorundam (ad vitalitatem) hui^{us} obijci nequit, n^{on} enim durat ad vi-

ad vitalitium in ~~perpetuum~~ perpetuum, multo minus & inscriptio ejus - Ergo est
 juri enim ad vitalitium tantis durat, quamdiu existit illa persona ~~et~~ cui usui,
 fructus est concessus. Ergo temporaneum, non in perpetuum.

Deinde autem, quod forma juris ad vitalitium speciali lege praescripta est, requiritur:
 quod inscriptioni juris ad vitalitium duriores conditiones, pro heredibus inferri ne-
 queant, quam quae in forma inscriptionis continentur, quia juri ad vitalitium, suc-
 cessores, ad elicienda superstitis conjugis usufructu bonorum relictorum privata
 extensionem contra legem non patitur, - Et contra vero tales conditiones, quae
 legitimis successoribus favent, juri ad vitalitium omnino adici possunt. - Exposita
 dotalitia facile intelligi potest & quidem: differentia juris ad vitalitium, in
 eorum est, quod in reformatione solis tantum summa a marito in dotem ac-
 cepta hypothecatur, & in dotalitio tantummodo summa doli aequalis uxori
 post mortem mariti exsolvenda inscribitur. - Et contra vero jure ad vitalitium uxoris
 fructus ad illa tempora conjugii superstiti conceditur. Doli atque dotalitii
 proprietates ad uxorem spectant & ad ejus successores hereditate devolvuntur. Advi-
 talitium semper in usufructu consistit. Sum: doli & dotalitium in certa qua-
 dam summa pecuniaria consistit, ad vitalitium vero etiam usufructus
 bonorum comprehendit.

Quaeritur, quid juris tribuat, ad vitalitium illi qui eodem gaudet, seu quis
 effectus juris ad vitalitium?

Juri ad vitalitium, a die facti in actis proprii districtus, ubi bona ad vitalitium
 obnoxia sita sunt in probationis effectum suum manescit, quare si in
 scriptis juris ad vitalitium uxori facta, vivente marito in actis iudicii proprii
 districtus oblatuata fuit, huius uxoris statim post mortem mariti intro-
 missionem petere potest. Si autem in actis alieni districtus juri advi-
 talitium inscriptum adinventus, huius illud prius ad acta proprii distric-
 tus transferri debet, & quidem intra spatium 1 anni & 6 septimanas
 iuxta regulas generales de inscriptione statutas.

Post factam inscriptionem jure ad vitalitium gaudet, intra spatium quorundam
 temporis, in praesentia duorum consanguineorum, inventarium univer-
 salis substantiarum mobilium & immobiliarum, juri ad vitalitium obnoxio, conscribere,
 inventarium scriptum in actis oblatuare, & adjuvare obligatur.
 Huius inventarium ideo necessarium erat, quia post mortem conjugis
 superstitis bona ad vitalitium ad priores successores devolvebantur; quo-
 rum in fundamento huius inventarii inquiri debuit, an durante
 ad vitalitium bona ista fuerint deteriorata, & meliorata.

Juri ad vitalitium non est illimitatum, non solum ad bona sponte sua immo-
 bilia, sed etiam ad summas pecuniarias & omnia mobilia se extendit,
 ita quidem ut etiam summas pecuniarias in inscriptione expressis in
 jure ad vitalitium comprehenduntur in eo casu: 1° si summas pecuniarias
 expresse excepta fuerint. Notandum tamen est, quod licet in inscriptione
 juri ad vitalitium, super omnibus bonis talibus & habendis facta fuerit,
 addamur: -

2° Successiones quae post mortem mariti demum ad ejus successores devol-
 vebantur, & illa bona, quae per maritum mancipata non fuerint, veluti heredi-
 tates marito mortuo, primum delatae, sub inscriptione juri ad vitalitium

ad utilitatem, si comprehendantur. Si conjux defunctus ab praesentationem
quandam inscriptionem in bona creditoris sui acquisiverat, & praesentationem
obligatorem nactus fuerit, hocce praesentia etiam ad conjugem superstitem
transit. Illa quoque bona huius pertinebant, quae defunctus conjux cum heredis
quodam communia habuit, quamquam nondum ordinata, quam ordinacionem
conjux superstiti solita societate cum patre, petere potest. Conjux
ad utilitatem gaudens debita defuncti, super bonis ad utilitatem obnoxia hypotheca
cata solvere, aut vero juri ad utilitatis remittere debuit, voluit vero
debitis in jura creditorum pacificatorum intaravit, itaque ad successores suos
transmisit.

Si uxor postea reformationem dotis, dotalis, & aliam inscriptionem
super jure ad utilitatis ubi inscriptum habuit, & maritus sine prohibu de-
cessit, tum vidua infantibus successoribus mariti inscribentis, tantum est
ad utilitatum, aut tantum circa reformationem dotis, aut aliam inscrip-
tionem conservari potuit. Adeoque uno seu altero se contentare debuit.
Nonnulli vero scriptores fidei Karadachi opinantur, quod si ad utilitatis jura
haec formam statuti nuptio inscripta fuerat videtur, una cum ad utilitatis
etiam dotis & dotalis competant. Haec opinio quae, magis fundata esse
videtur, nimirum pro prioris sententia, nullum ex constitutionibus regni
induci potest argumentum.

Bona ad utilitatis obnoxia, cum solummodo usufructus, nequaquam vero
proprietas illorum ad conjugem superstitem spectaverit, non potuerant ab
illo alienari, alienari, aut deteriorari, & de talibus lesionibus, conjux
ad utilitatem gaudens, successoribus alius conjugis responsabilis erat. Cum
autem usufructuarius ad utilitatis fuerit verus dominus fructuum, pro
proinde de fructibus libere & pro arbitrio dispendere potuit, ideo etiam
non videtur usufructuario prohibitum fuisse usufructum alteri concedere,
quodlibet autem potest: Utrum contra usufructuarius ad utilitatum rei,
vindicta locum habuerit?

Cum usufructuarius ad utilitatis non sit proprietarius, sed nominis usufructu-
arius bonorum in ad utilitatem inscriptarum, sequitur, quod non ipse,
verum proprietarius horum bonorum reivindicacione conveniri,
conveniri, pro possit addebat. Si tamen usufructuarius ad utilitatis
ab aliquo actione rei vindicatoriae conveniretur, tum ei libera est
domino litem remittere, ab eorum eversionem petere, id est judicialem de-
fensionem contra actionem reivindicatorem.

Annuitur juri ad utilitatis

1° Subsequente morte,

2° Evacuante conditione, illa, qua jure ad utilitatis fuit annexa

3° Jurgii bonorum abusu seu deterioratione.

Legibus polonis & etiam statuto Lithuanico expresse cavetur, quod bo-
na juri ad utilitatis obnoxia, ab omni ruina & devastatione libera esse
debeat, ita quidem ut persona ad utilitatis gaudens a peste prodiga egrat,
& bona devolare, nunc per negligentiam vigilationem super subditis, nunc
per negligentiam reparationem & diuam, & culturam agrorum, etiam propriis

propterea prodest ad abusum aditalitatis matri obicere, & inspicere possunt, ut ab aditu-
litate removeatur. Denique notandum est, quod dominus aditalitatis etiam jure patrona-
tus gaudeat, quia leges polent eidem juri hoc exercere nunquam vedebat, & prae-
clarae approbat.

questio: quid qualem influent separationem & divortia conjugum habuerunt, in in-
scriptionem juri aditalitatis, aliave inscriptiones? —

Distingendum est inter separationem temporalem & separationem perpetuam seu divor-
cium.

I. quoad separationem temporalem (seu separationem a menie & thoro) conjux se-
parata acquirit juri durante separatione stipulatus bonorum proventus perei-
piendi. Post mortem vero mariti intrat in omnia jura, quae eidem stante nu-
tra cohabitatione, a marito stipulatus & assecutus erant, sive p. inscriptionem
aditalitatis, sive p. alias inscriptiones, dummodo eas maritus post subsequendam se-
parationem officioso coram adis n. revocaverit. Utai revocatione n. subintrante
uor suo conferri & asistentia mariti coram judicio agere n. valebat. Idem
n. potuit bona sua dotalia & successionalia alienare, distrabere, auferre, aut
contrahere obligatos inire.

Aliud quidquam valebat si conjux post factam separationem coram judicio con-
paruerit, alia ibidem pacta nuptialia, inscriptiones de jure capaverint, siq.
bona sua exdixerint, suali eam uor separata a potestate mariti sui, omnino
erat libera, ideoq. etiam sine asistentia mariti in judicio comparere & de
bonis suis libere disponere possit.

II. quoad divortium

Uos divortia post emanatum juri decretum divortio locum dant, annul-
lunt praerogativas a marito divortiato ante divortium sibi assecutatas &
omnia jura ex aditalitate aliave inscriptione sibi pervenientia. At acquirit
juri de substantia sua tam dotali quam successionali pro arbitrio disponendi.
Distingendum tamen est, an conjux divortiatu habeat proles in matri-
monio procreatus & secus — si p. si proles n. habent, tunc omnes inscrip-
tiones inter illos factae annihilantur. At maritus divortiatu obligatus uori
divortiale certam summam pro Crinilli, & si nulla bona dotalia aut successio-
nalia habuerit aliam summam titulo alimentorum assecurare. Post mortem ve-
ro uoris alteriusve conjugis integra substantia ad proximorum eorundem consan-
guineos devolvitur. — Sin 2um) Sope conjux divortiate proles in matrimonio
procreatus habent, tunc inscriptiones nullae cessant quidem, cessat tamen
proventus aditalitatis uori a marito compellit, praecipue vero luxu, si ma-
ritus causa erat divortii.

Leges autem, quantitatatem illius proventus aditalitatis n. definiabant, sed ejus
determinationem prudenti judicis arbitrio relinquerunt.

Statutum vero Lithuanicum disponit, quod si, uor fuerit causa divortii nun-
tantum dotalem seu contractum petere nequeat, verum etiam insuper etiam
dotem suam annulat. Si vero maritus divortium consenserit, tunc uor n. tan-
tum dotem suam, verum et insuper dotalem petendi jure gaudeat.

Quotribus quoriam erat iudicia ad decisionem causarum matrimonialium
competentia?

Judicia, quibus decisio causarum matrimonialium competebat erant v. consistoria

confessoria concessentis Diocesanis, v. maritalibus Episcopalis, v. speciale ju-
diciu ecdiasiarum a sede apostolica delegatum. sed tale judiciu solummodo
de ipso divorcio v. denegando v. concedendo, v. ad tempus solum permissum
cognoscere debebant.
De illis autem juribus quod facultatem conjugum concernunt adeo de contro-
versis introitu patrimonii judicia secularia cognoscere poterant. — *Ad*

De Decimis

In Galicia nulla erat norma legalis, introita decimarum, sed speciales non-
nisi in casibus obvis, super factis eo oblatu interrogationibus praedierunt
dispositiones. Facile itaq. casus emergere possunt, nulla lege. austriaca decimis,
& si talis casus emergeret ad antiquum jus polonicum recurrendum est.
quaeritur, quid ergo erat decimarum origo?
origo decimarum in Polonia eandem tangit Epocham, quam introductio Re-
ligionis Christianae nempe annum 965; Miecislavus I orthodoxam fidem
principis Bohemi Proslai I (Dmitrii) in matrimonium ducens ejus pra-
cibus motus, Religionem Christianam amplectens, statim Episcopis decimas
concessit, nullam equidem invenimus hactenus de re legem scriptam (nam tunc sem-
per nulla adhuc erant leges scriptae) attamen de eo scripsit testantur antiquissi-
mi Polonorum Historici & in specie praecipuus Cramerus, cuius testimonio
eo majorem fidem tribuere debemus, dum ab omnibus subsequentibus Historiis ad
illud fuerit provocatum, illudq. etiam in praefatione ad Volumen I receptum.
Dominus Cracoviensis Cramerus relationem inipugnavit eo, quod Cramerus
ab aetate Miecislavi admodum remouit testem anni exceptione majorem haud
faciat, Nichilominus tamen haec testimonium Cramerus magnam profert
verisimilitudinem, reflexo praecipue eo, quod introductio Christianorum sacra-
mentum sustentationis Cleri prospiciebatur, & quidem modo, eorum civitate. Jam
vero ab initio seculi non haec in mundo Christiano viguit lex, quod Clero
decimae debeantur, quicumq. ergo religionem christianam amplexus est,
caspere facite huicque legi se subiecit. Cramerus autem verba haec si
Miecislavus totum se ad propagandam p. universum principatum religionem
converit, basilicam q. in diversis locis annatas impellit, locupletatus
centibus constituit, & in Diocesi distribuit Episcopis tribuit decimas
annuum frugum de civ. nobilitatis & plebeis agris, edictos, in perpetuum
statuit, ut decimae post mortem ab illis qui ^{illis quidem} dant, dentur, ad locum con-
stitutum conferrantur, inferioribus sacerdotibus, episcoporum suis v. mini-
stros, prolatos, canonicos, parochos sive plebanos, parsones a principe &
ab Episcopis locupletioribus decimae tribuantur. — Decimae itaq. primitivae
Episcopis erant assignatae & ab eis deinceps inter reliquum Clerum distributa.
Dicit Cramerus inter alia: de civ. nobilitatis & plebeis agris — quaeritur
ergo an rex id jure facere potuerit?
De his potuit decimas concedere, quia fuit domini eorundem. Quod vero Miec-
islavus etiam de nobilitatis agris decimas assignavit partim ex consuetudine
eorum vigente, partim in cuius principis voluntas unica lex erat, partim
vero ex eo declarari potest, quod eorum nullum fundorum dominium existeret,
verum omnes fundi ad regem pertinebant — principi tunc cuncti, ut ait Cra-
merus, annabant & debebant. —
Carivinus & varia decreta introitu decimarum promulgavit. Et erat

Et adhuc lex ejus de 1352 in originali, hodie adhuc in archivo Cathedralis
Cracoviensis reperibilis, intuitu Diocesis Cracoviensis lata, in qua legitur:
Proximo Proximo annibus & singulis, terras, agras, praedia & cetera,
quolibet censibus, ut decimas frugum suarum cujuscunque seminis, cannabae
lini, tempore messis, carribus suis ad horrea episcopi conducere, & com-
portare, temporibus perpetuis teneantur. —

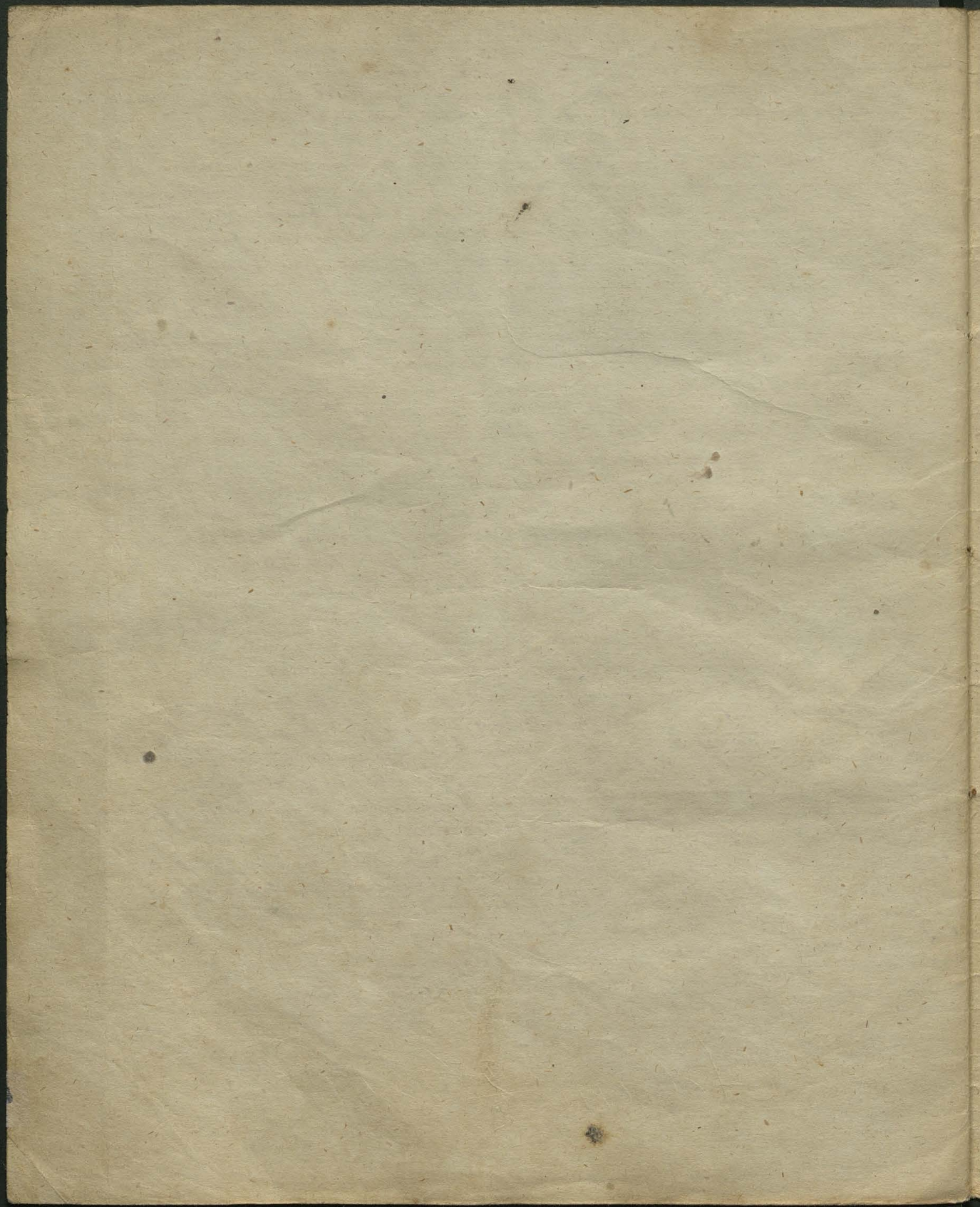
Wladyslaw Jagello 1383 ordinavit, ut annui, qui decimas relinerent, si vel
ideo excommunicarentur, si ultra annum hujusce poenae tempus elusa,
reli annibus suis tam mobilibus quam immobilibus bonis tandem pri-
ventur, donec integram ex hac retentione creatum damnum reparaverint.

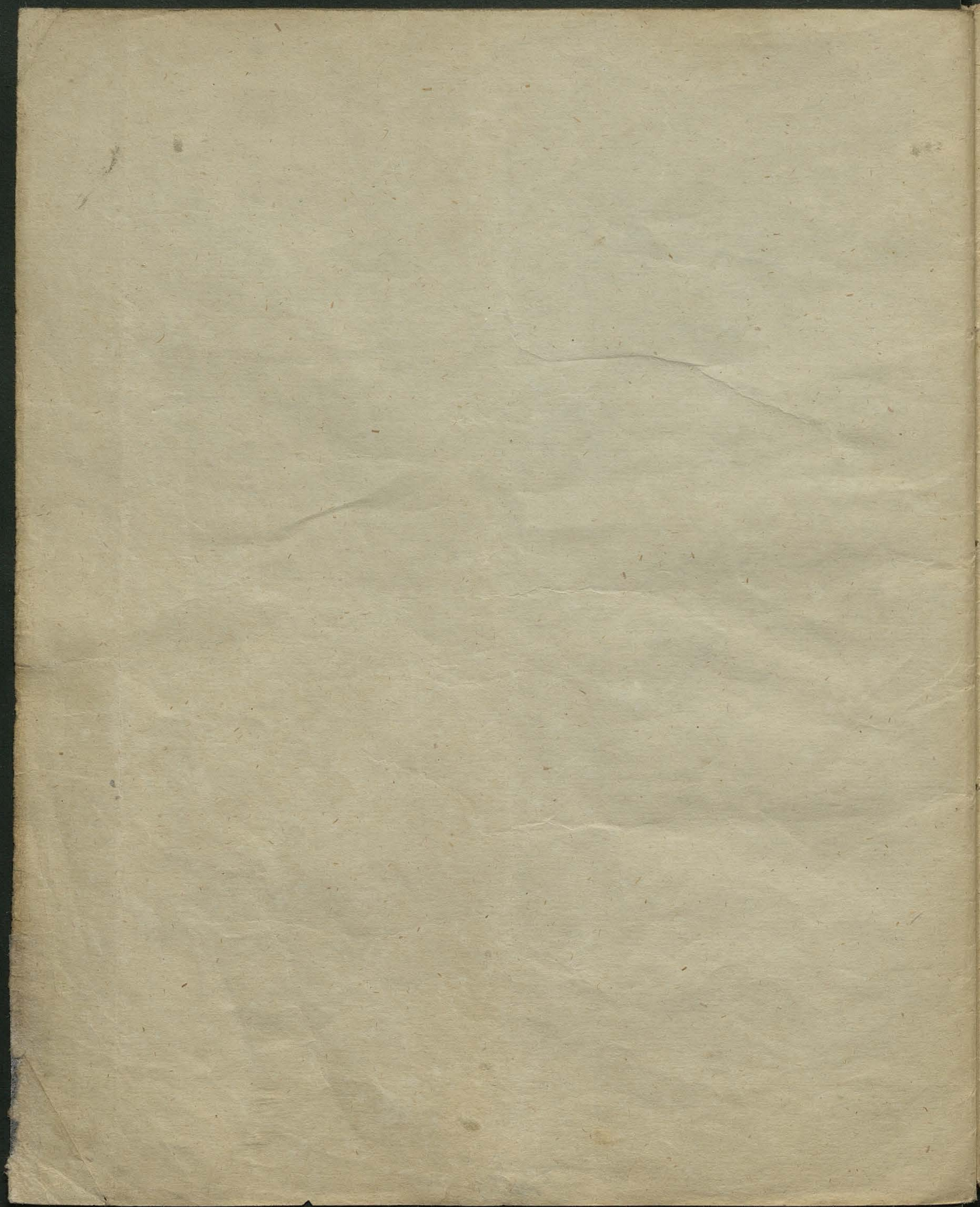
Decima vel in manipulis, & in vim restitutionis in pecunia praestabatur,
videlicet duplex, manipularis & pecuniaria —

Permutatio decimarum manipularis in pecuniariam fundabatur in Bulla Urbani VIII

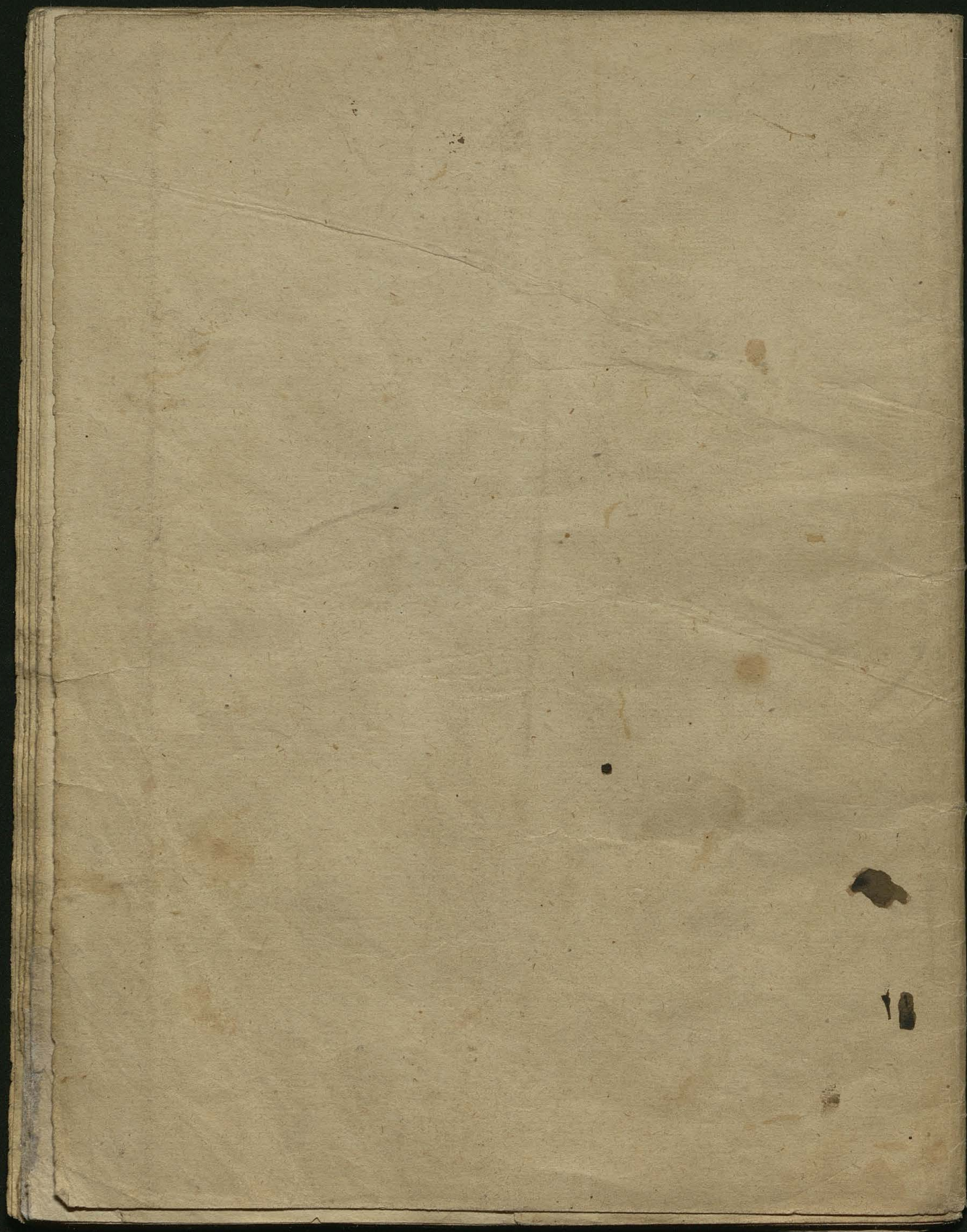
1634, quae dum multa & acerba litera in Polonia ratione decimarum exord-
runt, protata exhibit. 2 ut nempe haec litera componi posset, respublica Polonia
tempore Wladislawi IV. misit ad Urbani VIII legatos sub duce Gregorio Opolinski
qui in illa famosa legatione illam Bullam ab Urbano 8° cooperatus est. Itaque
Bulla (Breve) singulariter notandum est: in illo enim fundantur variae mutatio-
nes ratione decimarum in Polonia & modestae literae hoc oblatum componendi:
hoc Breve ita sonat: Urbanus 8us ad Wladislawum IV. Titulum meum in Christo:

Quoniam Wladislawus IV. filius meus in Christo, dilectissimus Poloniae rex, ad
me legatum dilectissimum Titulum Gregorium de Tencras comitem Opolin-
ski miserit, statuiimus ut sequitur: Cum diversa litera inter nobiles &
Ecclesiam ratione decimarum exorta sint, nos vero libenter ejusmodi, in
quantum, cum Domino possumus obvenire, consulimus, & ad praesens legati su-
pra dicti comitis Opolinski, nomine Wladislawi regis, fratribus nostris Ar-
chiepiscopis, Episcopis, Canonicis, praebatis, propositis ecclesiarum collegiatarum,
abbatibus secularibus & regularibus & parochis seu plebanis mandamus
ut compositiones inter nobiles & ecclesiasticos, ratione decimarum Episcopi
& archiepiscopi approbent. Si vero amicabile composicio non successerit, tunc
si de Navatibus agitur (Nawatibus) assumptis duobus de Capitulo suo Ca-
nonicis semper cognoscant, & si decimis annua non plus quam 6000 efficiant,
nulla appellatio locum habet. Si vero decimis hanc summam excedunt,
tunc semel ad Metropolitam licet appellare, qui adscitis duobus Canonicis
litam componat. Si Metropolitam ipse est ordinarius, appellatio fit ad nun-
tium apostolicum in Polonia residentem. Si vero prius instantio,
sententia pro nulla declarata, aut restitutio in integrum est concessa,
res ab alio Episcopo quem mutui designaverit, cum duobus Canonicis
terminanda est. Si collisio decimarum talis inter nobiles & Episcopos
pro oritur, res a Metropolitam adscitis duobus Canonicis terminanda

O Navis referreat te in mare
Novi fluctus

ab iis duobus canonicis seminanda. Iste inter Nobiles & Metropolitam
ad numerum spectant. Hæc ab omnibus inevitabiliter servanda, & p[er] se fiant
contra Bullam pro nullis declarantur.

In fundamento huius Bullæ emanavit constitutio regni 1636 10to fol. 888
cujus tenor est sequens. Cum generalis comparatio inter statum ecclesiasticum
& equestrem in omnibus diocesis ex ratione inæqualitatis prædictorum
agrorum fundarum fieri nequeat statuiimus, ut Episcopi in qualibet
diocesi, comp[ar]ationis ratione decimarum amabili modo factas in per-
petuum approbent.

Ubi pars spiritualis n[on] vult consentire nobiles ad Episcopum se convertant
qui cum duobus ex capitulo canonicis, nobilibus n[on] obstante refragatione
spiritualis, adeam etiam contra ejus voluntatem, habito respectu de-
bitorum & onerum, pauperum hominum, decimas manipulare, in per-
petuum convertant.

Ubi vero ex aliquibus agris maltractantur, ex eis dem decimas
dare n[on] debent, & vice versa ex quibus decima datur maltracta n[on] dabitur,
nisi alicubi in contrarium evidenter foundationum aut inscriptionum
num dispositiones fuerint productæ. Maltracta si quantitas frumenti in
grado, vicibus manipularum decimarum fungentes. Ita in Palatinatu
Cracoviensi ex uno lanceo (Tän) 6 carethi (Korey) uliginis, totidem tri-
bri & aveni dabantur.

Ubi ex quibusdam agris mesalia loco decimarum dantur, penes eadem
quæ permancant. Thepalia erat certa quantitas pecunie, quæ pro
misso sacrificio solvebatur.

Amnis processus puncto decimarum pecuniarum ex ejusmodi transactione
obvenientis, spectat ad iudicium castrense, proscissa anni appellatione.

Ubi decimam vero manipularem persistenter suam sine controversa
iuris ad iudicium laicæ & ultro ad Tribunal relegantur.

Si colonialiter tempore solubilis veniente pecuniam loco decimarum ma-
nipularum ex transactione obvenientem accipere recusat nobilis eandem
in iudicio castrensi deponendo, obtentæ ab illo iudicio quietantia ab omni
impeditione liber erat.

Si ad evitandas in futurum omnes ejusmodi controversias, cuilibet libe-
rum relinquatur hæc complacitio ad actum castrensem cujuscunque
districtus exhibere. Hæc occasione oritur quæstio. Utrum jus decimarum
secundum legem Polonia sit jus reale, contra quosvis fundi posses-
sorem efficax, etiam si in actis publicis n[on] fuerit inscriptum?

Ex præcedentibus jam scimus secundum legem Regni jus reale acquiri
n[on] potuisse, nisi in actis publicis fuerit inscriptum. Hæc tamen de
jus decimarum nequaquam valebat. Jus decimarum cujuscunque
generis fuit semper bono immobili, quia annui reale etiam ab
inscriptione inhaerebat. Multi scriptores illud ex lege divina decimas
solvendi in eo obligatio: decimas solvendi, obligationi tributa
solvendi universaliter equiparabatur, idcirco eorum in grossationibus jus
decimarum tam raro accurrebat (non enim subabat nisi decimas).

2 Denique praestitatio constitutio cuiuslibet nominis liberum relinquitur, com-
plandionis rationes decimarum iuxta ad acta publica inscribi curaverit.
9) Cuiuslibet nobili libertas relinquitur, penes decimam manipularum
persistendi ad idem etiam successores suos obligandi. clemens
10) Ubi vero decima manipularum retinetur ibidem persona ecclesiastica
secundum antiquam constitutionem ad tributa publica ratione hanc
decimarum contribuere tenentur.
quoniam ex quibus agris decima praestanda?
questio hac novitate ex consuetudine vere decidi potest, & ita in novis
nullis palatinalibus, ut Diocesi Krakoviensi tam de frugibus ver-
nalibus, quam hiemalibus, in aliis autem solum a vernalibus de-
cimae solvebantur.
Notandum vero quod tota Lithuania hanc contributionem non novit
rat, annuatim enim parochi, praeventur ex fundis propriis, Ecclesiis, & ex
capitalibus fundationum perciperant.
Respectu huius questionis reperitur reliquum in Volumine legum
I fol 97 titulo de decimis reperitur, ubi h. principium statutum est,
"Ubi auctus in hortis & campis ibi decima plenarie debentur
exceptis rapis caulibus papevere, & quod his similia il. & quod plantan-
tus in hortis ligandis, eundem non debentur decima. — Ad hoc
principium nequaquam in legibus Poloniae fundatus. Etenim de prom-
tum ex laudo inter Carimiri regem & Episcopum Cracoviensem,
Bodrantem, ac sigillatum p. Vladislavum Progotia (Vogunda), quo
arbitratum ex utraque parte constitutum, & ex decreto p. solum Epis-
copum Bodrantem, quasi in praesentia regis Carimiri, & illo consentien-
te promissum, quod duo momenta quasi sub tempore conventus genera-
lis in Junio 1369 Cracoviae celebrati data, & subsequis temporibus Volu-
minibus legum Tom I fol 97 sub anno 1433 inserta, nequaquam
valorem legis habent, imo videtur falsis laborant, quod ex sequentibus pa-
tet. Alexander rex qui circa finem seculi 15ti habebatur imperio suscep-
sit, & anno 1507 e vivis cepit, Joanni Laski Cancellario suo & postea
episcopo quos nonnulli padeunssit, quatuor dispersas leges pro commu-
do nicolarum in unum Volumen collegat. Paruit mandatis re-
gis & anno 1505 collectionem hanc Joanni Laski in executionem
deducit eidem fol 53 illud laudum Jarostai & decretum Bodrante
sub titulo arbitrario Jarostai Episcopi Gnesnensis & quidem in
his leges Carimiri magni anni 1369 sed p. errorem chronologicum
anno 1506 typis mandari & Cracoviae opus publici fieri fecit, aut
dubio caret, quod statum regni nei 1506 nec etiam posterius huius
operi Laskiano vim & auctoritatem legis tribuerit dedit, & p. con-
sequens illud aliter considerari non potest, nisi tamquam compendium
privatum; nunc ex declaratione ipsius Laski quod operi impresso

in p[re]f[ati]o adjecta cernitur, videre e[st] collectio[n]em hanc uel e[ss]e p[er]fectam, uel uelut uacuant. Leger[is] autem p[ar]tes iores, sub uicep[re]sidentibus Alexandro Ligismundo I. latus opus Laskianum pro absoluto & p[er]fecto n[on] reperire, constat ex eo, quod plurimum p[er] statum regni VII nominatis commissariis nova redactio commendata ~~est~~ fuerit. ^{constanter} res ista p[er] b[re]uia p[er]fectiora p[er]fecta executioni mandata sunt. Paulo 18° recentis elapso Diaristo Varovien[si] hoc erroneum opus Laski abas. ^{omni} criterio in sua Volumina legum transtulerunt & ad u[er]um p[er] errorem Laski proprios adiecerunt. At hoc Diaristarum opus usui forensi applicari consuetum, etiam privatim est, & in tantum ualeat, in quantum collatione cum illis legibus quae auctoritatibus publicis insertae habentur. quae ex positione ex clatis historicis p[ro]missa, falsitas ubiuis momenti quae questionis, nimirum Laudi Archiepiscopalis, & decreti episcopalis sequentibus evincitur:

I^o Leger[is] in Polonia ferebantur in curiis generalibus, rege senatu & nobilitate in communibus consultantibus, earumve sententia in forum convenientibus. Itaq[ue] leges ad acta publica p[er] extensionem inducebantur, & a tempore, sua methodo seli, publicationis, uis obligandi oblinebant. Itaq[ue] omnia circa prolata documenta, iam ex eorundem natura (indole) uel observata fuisse, neq[ue] observari potuerunt nam: II° uel illa Archiepiscopi, & Episcopi decreta, & p[er] Carinimum Magnum, & Ladislaum Jagellonem approbata sunt, de eo tam Lascius quam Volumina legum silent. Est quidem ante illa introduc[tio] quidam Carinini III. sed in eadem de decretis questionis nulla fit mentio, sed potius de legibus & statutis quae uel hoc rege ferri debuerant. De cetero confirmatione huius generis, iuxta receptam hanc formam, quae in aliis privilegiis, Voluminibus insertis, facile cerui potest, ad finem adici solebant. Itaq[ue] vero in monumentis questionis protinus n[on] reperitur. III° illius & contrarium omnibus principibus administrationis politicae uidetur, quatenus rex summus imperii sui sagentibus, cum privato, quatenus fuit Episcopus Cracoviensis in Archiepiscopum Guernanensem pariter privatim, ac regis potestati subiectum compromittat conventiones ratione decimarum, mut inter privatos & Ecclesiam, & ad iura privatorum pertinent rex Carinini — uel uoluit uel potuit agere aduocatum agere privatorum, & consequenter Laudem hoc extraordinarium, uel pro decreto p[ar]tes privatas obligante considerari potest. — IV° Decretum ~~sub suspensio[n]e~~ Carinini regis, quo in obiecto parastans Archiepiscopus Guernanensis pro iudice & arbitro electus, aequali potestate ueritus fuit. — In contextu uero Laudi legibus legi, regem Carinimum solum, n[on] uero nomine incolarum iudicio compromissoriale se subiecit. Si ergo hoc Laudem pro uis obligandi habente consideretur, non ultra tamen ostendi potest

3 potest, quam ad bona regalia, quae pro huius per regem Casimirus
possidebantur, non vero ad bona privatorum. V. Laudum h. caret for-
malitatibus, malitabilibus, seculo illo observari solitis, videlicet sigillo
archiepiscopi & testibus, in quorum praesentia conditum fuit, ad ex-
tremum auctorizatione notarii publici, quali omnia huius seculi
instrumenta insigniri solebant. VI. quod si hoc laudum p. Carini-
rum aut Jagettonum acceptatum & confirmatum est, non modo p. p.
lo regio minor, sed more prius, huius seculi, p. manus Cancellarij
non tradi debuisset, quia omnia in monumento de quo agitur plane
deficiunt. VII. res quae h. longe post seculum Cariniri est erectum
esse, ineptiam ejus auctoris abunde probat, dicit enim id artum
fuisse sub tempore Comitum 1360 celebratorum, sed h. anno
rex Cariniri nulla comitia celebravit, testantibus annalibus re-
gis & testante ipso Lascio, qui h. anno nullas a Cariniroch.
Lascio suo volumini inseruit. -
etiam magis absurdum & vitiosum in hoc instrumento est, quod auctor
aperit Jaroslaw Archiepiscopum quernensem, jam tum primatiali
dignitate, & Eminentia cohonestatum fuisse, cum tamen certum est,
hanc modo primum anno 1418 p. Nicolaum Archiepiscopum
quernensem a Concilio Constantiensi impetratam, & primum in
Poloniam introductam fuisse. Inter leges a Cariniroch. conditas
semper fit mentio de Archiepiscopo, unus autem in Polonia fuit
sedem quernensem occupans, quin tamen adjecta fuit dignitas
primatialis utpole eorum n. existens. - VIII. Decretum Episcopi
Cracoviensis Bodzanky laudo Jaroslaw annexum, jam vel ideo
annui auctoritate destitutum, quia Episcopus propria in causa
iudicem agere n. potuit, auctor instrumenti huius etiam h. gra-
vem commiserat errorem, chronologicum, omnibus enim annalium
scriptoribus, unanimiter consentientibus & lapide sepulchrali laudem
in Ecclesia Cracoviensi sacrofaam Joannis Bodzanky legente, teste
Episcopo h. anno 1366 e vivis cessit, consequenter instrumentum
de quo agitur 1369 amplius condere nequiverat.
De supra expositis considerationibus nullum amplius restat dubium
laudum & decretum questionis, in voluminibus legum p. privatorem
auctores incompetentes & inserta, vim legis nei pro Dioecesi
Cracoviensi habuisse. Nam vero ad provincias Rusicas lex hoc se
extendere n. potuit, partim quia
decimas in eis non habuisse, partim quia maxima pars Galicis, Dioe-
cesis nempe Leopoliensis & Przemyshlensis, quorum fuit Ecclesiarum ritus
graci inducuntur in schismate usque ad finem saeculi 16. permansit.

Georgius

quorundam: utrum in agris novatibus decimae praestandae sint?

147
Sueti Bullam Leonis X. etiam ex his decimae solvenda sunt, Tempore liberationis
nis et a decimis lapsis: quoad tempus, in diversis palatinatibus diversum
erat. In novis vero colonis decimae episcopo cedunt. In Polonia vero sicut
decimarum, pari frugum dabatur. -
An vero ex agris quibusdam decimae debeantur v. secus, evincitur ex Exco-
lariis, & litteris fundationum. Cum vero haec documenta, praecipua
ita ante 1420 condita propter continua bella, & turbulenta Tartarorum in
Poloniam invasiones, nec non frequentes ob incendia devastationes adficerentur
ex ~~an~~ vero ligno totum ecclesiarum, perire medio constitit 1635 108

III fol. 559 etiam libris beneficiorum plena vis probandi, contra non
solum bonorum puriores, attamen non nisi respectu fundorum Ecclesiarum
& decimarum concessa est, quae ita sonat: Libri beneficiorum spiri-
tuales, si amplius probare poterunt adversus bona nobilitum, quam soli
ecclesiarum fundus & decimae, - Sub hisce libris intelliguntur propriis
libris beneficiorum sive talis, & sunt libri beneficiorum retaxatio-
num. Præterea continent descriptionem proventuum omnium eccle-
siarum in quavis diocesi, cui Nicolaus II Pontifex ansam dedit, dum
Cariniro 421 anno 1448 decimam partem proventuum ecclesiasticorum
in defensionem contra Tartaros & Tartaros impendendam concesserat,
quem in finem hi libri beneficiorum conducebantur. - Libri retaxatio-
num vero id illa honorum ecclesiasticorum detaxationes, quae a
spiritualibus, & secularibus comparatis confecta, & a Clero adjuvata
existunt, h. factum est 1527 postquam ad petitionem Sigismundi I
Clerici ipsius ad contributionem sua ex parte, sine legendarum
impensarum, cum continuis bellis conjugarum, & redimendorum
captivorum, consensum suum dederant. - Denique quorundam

quale sit forum competentis in causis decimarum?

(Respondendum si ex libris si potuit derivari)
quoad competentiam fore notandum est, quod ut generaliter, ita etiam in
Polonia ~~etiam~~ ecclesia antiqua sibi ius vindicabat de causis decimarum
iudicandi, quippe quae divini iuris esse censuebantur. Ordo denique controver-
sio statutum erat. Causa 1635 ut causae decimarum pecuniariae iurum
iudicio castrensi, mansuetaria vero a iudicio terrestri iudicentur. Se-
rius tamen placuit statibus republicae, omnes processus puncto decimarum
arriandis, iudicio terrestri adscribere, appellatione ad Tribunal refer-
rata. Hac appellatio vero constitutione 1784 sublata, & decisio omnium
hanc causarum iudicio castrensi & terrestri, proposita omni appella-
tione delata existit. Causae anni 1768 praescribit, quod si persona ad
iudicium terrestre pertinet, ipsa met processum de decimis habere,
iste in proximo iudicio terrestri decidendus est, qui si denique, qui in fi-
nibus causis ad iudicium spirituale appellare ausus fuerit, ~~in~~
incurrebat in poenam 1000 marcarum, sed hanc tamen dispositionem

dispositionem facultat' Episcoporum compositionem ad finem perducendi
nō solutus, cum novissima ex his legibus expresse dicat, quod Bulla q' dicit
in 801 confirmetur, hoc vero clare proferitur, quod parte compositionem
exoptant, & cum sacerdotibus nō contentis, rem suam ad iudicium spiritus,
ale deferendam habeant.

De Praescriptione

In capite de Dominio quodam etiam mentio facta est praescriptionis sed
tantum quoad iura realia hic etiam de personalibus agemus die, ann

Tempus praescriptionis a 3 diebus ad 60 annos extenditur 3-60

1^a Praescriptio 3 dierum obest mulieri p^{ro} indignitate p^{ro} agent ad re sui violatorem ear,
potest sui intra 3 dies

2^a 14 dierum (2 hebdom.) Obest illi qui rem suam excommodavit alteri &
commodatarius eandem locavit, aut deterioravit. Fundament hujus Prae,
scriptiois Statut Canini itaq' (Vid ~~partem~~ commodati contractum)

3^a praescrip: 1 anni - a) Domino subditum suum intra h^{oc} tempus nō vendi,
canti - b) Praescrip: 1 anni & 6 hebdom: quicq' de actu illicito quodam, aut
criminali convenitur (creus) tueri potest, ita ut post hoc tempus nō amplius
coram iudicio castrens ad poenam - sed nominis coram iudicio se restit ad in-
demnitatem praestandam attrahi potest, id quod magis erat momenti, nam
in iudicio civili alia probatio, alius procedendi modus erat. c) Jurep,
licenti quicq' causa, ad acta non propria recognito, p^{ro} hoc tempore spatium
suum amittebant, si nō erant ad propria translata (Const 1476, 1585)

d) omnes fidejussiones, cautiones & evictiones ceperant (Constab 1540)

e) Similiter proceperunt in criminatis, si intra tempus unius anni nō con-
tinuatus erat annuitatus, id est: annis annis progressus nō eo refors
jam suscepti pro nullis & invalidis declarabantur (Constab 1585) Et hoc
praescriptio, generaliter praescriptio annalis vocatur.

4) Praescriptio triennalis absolutebatur spatio 3 annorum & 3 mensium
Obstat talis: a) privilegio quodam donato (nō abuti) p^{ro} p^{ro}rium Nov
unus soluit privilegium, b) Illi, cuius bonum alter quidam per hoc
tempus pacifice possidebat - c) Fratribus, si divisiones bonorum p^{ro} 3
annis & 3 mensibus invalidare solent (Const 1768 ubi ablatum est, &
statutum ē, ut divisio ab omnibus fratribus rite facta nunquam in-
pugnari possit - d) Virginibus ex traditionem dotis a testatore peten-
dam habentibus - e) Jurevincentibus ratione per lucrorum, & mercen-
toribus ratione praetensionum harum intra tempus nō in actionarum
(Vid ~~mutuam~~ in registris adnotatae p^{ro} intentione)

5^a Praescriptio 6 annorum privata viduam hereditate ad ipsam solva-
tuta - Mulier maritata 10 annos in tali casu gaudet

6^a Decem annis elapsis clericus nō amplius proventus ecclesiasticos
restatet vindicare potuit.

7^a 20 annos monialibus dotem nō petentibus obstat

8^a 30 annos usufructuarius obligatorius se defendere poterat

voluerat ad verum verum bonum proprietarium, si hic quovis 10° v. talis
in quovis 10° anno contractum n. renovavit - (Nō contractum pigno
obligator, debitor tam a creditore repetere nequiverat) quoniam sament hoi 148
iustitias disponum est, huius tenus ē ublatum -
2^a) 60 annos prescriptio, contra eclesiam ratione bonorū bona fide
possestorum.

Secundum Statutum Wisludanicū sequens erat

speciei Prescriptionis

1^a) Bona cepulnā si contra expectantem actionem poenalem in judi. Castreasi
intra 10 hebdomadas n. instituerit, amplius in huius iudicio n. audietur, et
x ratione indemnitas prostanda coram iudicio civili agere poterat
2^a) Ratione furti, praedae, incendi, aliarumve injuriarū, accepta cepulnā,
ne, actio intra 3 annos institui debebat.
3^a) Dominium bonorum immobiliarium, sicut per lucra intra spatium 10
annorum n. vindicata, porro actiones de suffragatio-ne molestiarum
inundatione agrorum, elevatione fossorum, intra idem tempus n. exhibitae
tandem dō p. usorem a patre intra idem spatium n. inspectatae - collige
quebant

Generalis regula ē: non valenti agere n. currit prescriptio, huius
generalia impedimenta prescriptionis erant
Tempore belli, intestinis perturbationibus, perlis, & inter regni (a morte
prioris regis, usq. ad annum post electionem)

Specialia impedimenta prescriptionis erant:

1° Minorennitas, 2° Captivitas -

quoad certas causas & res prescriptio omnino n. dabatur:

1° quoad decreta arbitrii, quibus se quis subiecerat.

2° quoad bona regia -

3° quoad bona, in quibus inscripta erat p. per bona emittendi quoad con
sanguineos mariti habuerunt

4° quoad bona obligatoria -

Ukonigstem 7° in Lubym 1841

~~[Illegible signature]~~

~~[Illegible signature]~~

poctekaj troche, - niedokaj
czy chovatnyj rosyjsko
wiedriet. Nie, nie nie

A pencil sketch on aged, textured paper. It depicts a sun with a spiral center and several straight rays extending downwards and to the right. To the left of the sun are two cloud-like shapes, each composed of several curved, overlapping lines. The drawing is done in light pencil strokes.

My Dear

Wijzenkerke
Schiedamschen

A. Brucka, 26. 1. 99.

119

Mielmoimy Panie
Radio Zdobrodzieju !

Pragnęłam zrobić sobie tę
przyjemność, ażeby jako dawno-
cie tak po prostu - niekiedy, a obecnie
jeden ze sław, który Wpa-
m opiekę wyświadczył narodowi
era, któryś sobie nie przerosł
niekiedy, może pracy literac-
kiej, dążącej do zżerania
nauki i praktyki, ku pro-
stokrotki inostrylacji, której
energię nadanie temu

więcej pojmię, im dłużej
w jej służbie pracuję.

Nie mogę tak szybko
dla chwilowego cierpienia
zrzecia mojego kreaty-
wności, muszę przetrwać
na niewygodnym świecie; pro-
szę o przyjęcie Tasków
mojej pracy i zachowanie
mnie w Taskowej parafii.

Z głębokim szacunkiem i re-
zekcją pozostawiam

Wanna Grady
pocztowy sygnał

Grady

Dr. Stanisław Hadzyski
notary in 1879

